Tudor Pamfile

CERUL
şi
PODOABELE LUI
după credinţele poporului român

Colecţia Ştiinţe sociale

Redactor: Antoaneta Olteanu

© Editura Paideia, 2001
75104 Bucureşti, România
Str. Bucur nr.18, sector 4
tel.: (00401) 330.80.06; 330.16.78
fax: (00401) 330.16.77

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
PAMFILE, TUDOR
Cerul şi podoabele lui / Tudor Pamfile - Bucureşti : Paideia, 2001
p. 184 : 20 cm. (Colecţia Ştiinţe sociale)
ISBN 973-596-010-9

Tudor Pamfile

CERUL
şi
PODOABELE LUI

DUPĂ CREDINŢELE POPORULUI ROMÂN

Ediţie îngrijită de Antoaneta Olteanu

PAIDEIA

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Textul de faţă al acestei ediţii este acela al ediţiei princeps – *Văzduhul. După credinţele poporului români,* de Tudor Pamfile, Academia Română, Colecţia „Din viaţa poporului român. Culegeri şi studii", vol. XXVIII, Bucureşti-Lepizig-Viena, 1916, 181 p. Ediţia noastră reproduce integral textul ediţiei princeps.

Prezenta ediţie păstrează particularităţile lingvistice (fonetice şi morfologice) ale textului. În transcriere am aplicat principiul interpretativ, respectând ceea ce considerăm a reprezenta pronunţie, modificând ceea ce ţine de grafie:

e a fost transcris *i* în grafii ca: *dăruească*

e a fost transcris *ie* în grafii ca: *trebue, îngădue*

ie au fost transcrise *i* în grafii ca: *ieau*

s a fost transcris *z* în grafii ca: *răsboi*

s-a eliminat *u* final în grafii ca: *Marcociu*

am folosit minuscule pentru redarea denumirilor lunilor anului şi ale zilelor săptămânii

Am completat şi unificat sistemul de notare, indicând, la prima apariţie, datele complete ale cărţii citate.

A.O.

PREFAŢĂ

Propusesem nu de mult un plan pentru culegerea materialului şi întocmirea cercetărilor cu privire la manifestaţiile vieţii poporului român[1], mai ales în scopul de a împiedica reeditarea lucrurilor cunoscute şi de a lăsa uitate alte colţuri, care după plan s-ar vedea cu uşurinţă.

Cu prezenta cercetare însă, s-ar părea că tocmai eu vin şi încalc economia planului, rugând Onor. Academia Română să binevoiască a da găzduire în publicaţia „Din viaţa poporului român“ lucrării mele *Cerul şi podoabele lui*, după ce, tot sub auspiciile Onor. Academii Române, a apărut cercetarea d-lui I. Otescu, *Credinţele ţăranului român despre cer şi stele*[2].

Totuşi între lucrarea d-lui Otescu şi a mea sunt deosebiri esenţiale:

Întâi: din cele opt capitole ale lucrării d-lui Otescu, în lucrarea mea nu şi-au putut afla locul două dintr-însele: *Pământul*, care nu poate fi cuprins în subiect, şi *Meteorele atmosferice*, care, după socotinţa mea, au dreptul la o dezvoltare cu mult mai mare, pe care nădăjduiesc să le-o dau în descrierea *Văzduhului,* după cum se arată în planul citat.

A doua mare deosebire stă în însuşi scopul celor două lucrări: eu m-am mărginit la culegerea a cât mai multor informaţii din izvor românesc, pe când d-l Otescu pretutindeni a căutat să pună în legătură credinţele de astăzi ale poporului român cu credinţele clasice ale antichităţii greceşti şi romane, stabilind pe alocuri asemănări care nu se pot primi decât cu o multă îngăduinţă.

Socotesc că vremea cercetărilor comparative încă n-a sosit, pentru două pricini. O pricină ar fi că nu s-au apropiat de încheiere culegerile, că, prin urmare, o mare câtime de material lipseşte, atât la noi, cât şi la vecinii cu care am fost în atingere. A doua pricină este că cercetările comparative, pe aceste tărâmuri, nu pot precede cele istorice, care, cu material pozitiv, sunt chemate să dea încheieri cu privire la influenţele politice şi culturale dintre poporul român şi popoarele vecine, vechi şi noi.

---

[1] *Povestea lumii de demult*, p. 4.

[2] În *Anal. Acad. Rom.*, XXIX, *lit*.

*

Ca să se vadă câtă pagubă poate aduce o astfel de cercetare pripită, reproduc, *la întâmplare*, o parte din prefaţa unei cărţi:

„Pământul, în credinţele poporului român, este parte femeiască şi formează cu cerul o dualitate destul de distinctă“.

Şi apoi citarea de comparaţii:

Ca şi la greci, „perechea nemuritorilor Uranos şi Gea“;

Ca şi la neozeelandezi, „Rangi, – cerul, – şi Papa, – pământul, – pereche înamorată, care dădu naştere la toate vietăţile“.

Care sunt temeliile acestor informaţii?

Să zicem ca *Rangi* şi *Papa* erau cu adevărat o „pereche înamorată“, care a putut concepe *întâile* vietăţi, că

Uranos şi *Gea* cu adevărat au putut alcătui o pereche, dar nu după concepţia poporului grec, ci după cea a cutărui filosof.

Dar *Pământul* şi *Cerul*, după concepţia poporului român, formează o pereche cât de puţin înamorată? Iată mărturia pe care autorul se bizuie când o enunţă:

„Pământul e parte femeiască, e mama noastră, care ne hrăneşte şi ne face, iar Dumnezeu din ceruri e soţul ei, e tatăl nostru, şi noi, copiii lor“[1].

Aici n-avem de-a face c-o credinţă populară, ci cu socotinţa unui individ cu aplecări poetice, care, cu oarecare podoabe, a vrut să zică: „Pământul e [ca o] parte femeiască, e [ca] mama noastră, care ne hrăneşte şi ne face...“.

Dar *Cerul* corespunzător lui Rangi sau Uranos? Nu e vorba de *cer*, ci de *Dumnezeu* din *ceruri*, pe care poporul, pentru multele lui daruri, l-a socotit ca un părinte al lumii.

Cum vedem, dintr-o măruntă scăpare din vedere, din lipsă de informaţie, cade o pagină de cercetare comparativă, pe care mărturisesc că am luat-o la întâmplare.

Şi apoi, chiar când n-ar cădea, ce urmare s-ar putea trage din această paralelă, câtă vreme nu se ştie care vor fi fost în decursul veacurilor legăturile dintre greci, români şi... neozeelandezi!

Dacă, să zic, se aşteaptă apariţia *Poveştii lumii de demult*, se putea vedea în cele douăzeci de pagini că niciodată nu se pomeneşte că pământul şi cerul alcătuiesc o dualitate, – nu „distinctă“, dar nici măcar cât de cât de sclipitoare.

Pentru câtva timp trebuie să renunţăm la astfel de cercetări comparative şi când nu putem îngădui, câmpurile ce se vor îmbrăţişa trebuie să fie aşa de mici, încât să nu fie cu putinţă nici cea mai scurtă rătăcire.

Bârlad, la Sf. Nicolai, 1913

[1] Elena Niculiţă-Voronca, *Datinile şi credinţele poporului român*, Cernăuţi, 1903, p. 156.

Partea I

CERUL

Religia creştină, îndemnându-ne prin *Simbolul credinţei* ca să credem în „Dumnezeu Tatăl, A-toate-ţiitorul, *făcătorul cerului* şi al pământului", e firesc ca tot poporul nostru să fie încredinţat şi să spună că *cerul* a fost făcut de Dumnezeu, o dată cu toate câte le vedem împrejurul nostru. Se înţelege însă că această credinţă, laolaltă cu alte credinţe păgâneşti, care nu s-au putut înlătura din creştinism, au făurit o mare câtime de legende şi superstiţii, pe care le-am întocmit nu de mult în *Povestea lumii*[1].

Cu privire la *cer* nu se pot găsi amănunte acolo, deoarece el nu face parte din *lume*, din pământ, adică din „lumea de sub soare". El este deasupra lumii, şi la rândul său îşi are lumea sa. Despre cer atât se pomeneşte acolo: din multe pricini, pământul a fost croit mai mare decât cerul, astfel că *poalele cerului* nu putură acoperi marginile pământului şi că pentru ca aceste margini să fie restrânse, Dumnezeu, prin ispita ariciului sau a altor vietăţi, a încreţit faţa pământului, dând cu chipul acesta naştere dealurilor şi văilor: pământul *s-a încăputat* cu cerul, poalele cerului s-au putut rezema tocmai pe marginile pământului[2].

Prin Ardeal găsim aceste credinţe în următoarea colindă, necompletă, de altfel, la sfârşit:

...Domnul tare că creştea,
Lucru mare că-mi făcea:
Făcu ceriul şi pământul,
Făcu ceriu-n două zile
Şi pământu-n două zile.
Tinse ceriul pe pământ:
Cumu-l tinse,
Nu-l cuprinse.
Domnul tare se-ntrista
Şi din graiu aşa grăia:
– Oi, harhanghel Mihăilă,
Bagă mâna-n buzunar
Şi mi-şi scoate-un bici de foc.[3]

---

[1] *Povestea lumii de demult*, Bucureşti, 1913.
[2] Vezi cap. *Dealurile şi văile*, tot acolo, p. 31 şi urm.
[3] Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, Bucureşti, 1914, p. 27.

Sunt însă şi credinţe care desfac zidirea pământului de cea a cerului, ce se întâmplă mai târziu. Astfel, prin unele părţi din Bucovina, se povesteşte că, după ce lumea s-a înmulţit, chiar luna şi soarele, neavând cer, umblau pe pământ. Odată însă, – fie din pricina drumurilor grele, fie că ardeau pe oameni prea tare, fiind aproape, – fie soarele şi luna, fie oamenii, s-au rugat lui Dumnezeu ca să le facă *cer* de umblat. Când sfinţii au auzit această rugăminte, s-au bucurat: au sărit şapte dintr-înşii, „cei şapte apostoli", şi-au făgăduit oamenilor că ei vor face cerul dacă lumea îi va ajuta şi-i va cinsti. Oamenii au făgăduit, Dumnezeu a dat aripi îngerilor, – a făcut îngeri prin într-ariparea sfinţilor, – şi aceştia au zburat la rohmani, o lume care se află sub lumea noastră. De acolo au adus îngerii *piatră scumpă*, din care mai întâi s-a făcut cerul ca o nesfârşită pânză de sticlă, şi apoi, din ceea ce a rămas, i s-au durat *şapte stâlpi*, care-l sprijină. Cei şapte sfinţi păzesc la cei şapte stâlpi ai cerului, în schimbul cărei slujbe lumea îi cinsteşte prin păzirea celor patru posturi de peste an.

În cer, astfel făcut, s-au urcat apoi soarele, luna şi, după dânşii, Dumnezeu, cu toate cetele sale[1].

Colindele ardeleneşti ne spun despre rezemarea cerului pe trei stâlpi de argint:

... De când Domnul s-a născut
Şi pământul l-a făcut
Şi cerul l-a ridicat
Pe tri stâlpii de d'argint
Şi frumos l-a-mpodobit
Tot cu stele
Mărunţele
Şi cu luna
Ca lumina,
Soarele
Cu razele[2].

Alte colinde, ardeleneşti şi din ţară, vorbesc şi de patru stâlpi de argint:

... Când Dumnezeu s-a născut
Şi pământul l-a făcut,
Sus cerul l-a ridicat:
Patru stâlpi l-a răzemat,
Patru stâlpi tot de argint;
Mai frumos l-a-mpodobit,
Tot cu stele
Mărunţele,
Mai pe sus cu mai mărele,
Soarele cu razele,
Luna cu luminele![3]

[1] E. Niculiţă-Voronca, *Datinile şi credinţele poporului român*, p. 28.
[2] Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, p. 31., *Ibidem*, p. 39: „...tri stâlpuri...".
[3] *Op. cit.*, pp. 21-22.

Prin unele părţi se crede că cerul se sprijină pe patru stâlpi, care sunt patru stele[1], iar prin altele se zice că este ţinut de Simion Stâlpnicul, pentru care cuvânt acest sfânt este serbat cu nelucru, de unii la 21 iulie, de alţii la 1 septembrie[2].

Având *margini* sau *poale*[3], bolta cerului are şi un mijloc sau o *inimă*, pe sub care, prin unele părţi din jud. Botoşani, se crede că nu-i bine să meargă omul, căci pe acel loc numai dracilor le este sortit să umble[4].

După unele credinţe, întâiul cer ridicat deasupra pământului era mai aproape de acesta, decât cum este cerul de astăzi; sunt anumite pricini care au silit pe Dumnezeu să mute cerul mai sus, adică să-l îndepărteze de pământ.

Prin jud. Muscel se spune că Dumnezeu a ridicat cerul din pricina unui cioban nesocotit: „Acu, după ce a făcut [Dumnezeu] şi pe oameni, cerul era aproape de pământ. Dai cu mâna de el. Tot pe vremea aia, luna lumina întocmai ca şi soarele. Un cioban de la munte însă n-a avut de lucru? A luat o baligă şi a zvârlit-o în lună, de a chiorât-o. Când a văzut asta, foc s-a făcut Dumnezeu. Drept pedeapsă neamului omenesc, a mărit cerul şi l-a ridicat sus, sus, unde e azi cu lună cu tot...“[5].

Prin jud. Dolj şi Olt, în această privinţă se spun următoarele: „La facerea lumii, cerul era foarte aproape de pământ; însă omul, cum e nesinchisit din fire, nu şi-a dat seama de această bunătate dumnezeiască, că nu era puţin lucru pentru om să aibă pe Dumnezeu în preajma lui, ca să-i poată cere sfatul ca unui bun părinte, oricând avea vreo nevoie. Nesinchiseala a ajuns aşa de departe, că într-o zi o femeie a aruncat spre cer o cârpă murdărită a unui copil, cârpă cu care era

---

[1] I. Otescu, *Credinţele ţăranului român despre cer şi stele*, Bucureşti, 1907, p. 58.

[2] C.D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstiţioase*, P.-Neamţ, 1907, pp. 87-88.

[3] Depărtarea se arată prin expresiile: „la marginea pământului“, „la capu' lumii“, „la poalele cerului“. Un pluguşor, cules din comuna Ţepu, jud. Tecuci, se încheie cu aceste versuri:

Şi aveam doi copilaşi
Îmbrăcaţi în alămuri verzi.
M-aş ruga să nu-i mai pierz,
Că i-am mai pierdut o dată
Şi i-am căutat în lumea toată,
Şi i-am găsit la capătul pământului,
La poalele cerului:
Scriau o cărţăluie
Naramgie,
Care mi-i dragă şi mie,
La colţuri îi vărvărată,
De cuprinde lumea toată,
Iar la mijloc
O stâlbă de busuioc
Să zicem şi noi: noroc!

[4] Cred. rom. din com. Truşeşti, împărt. de d-l C. Atanasiu.

[5] C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, Bucureşti, 1910, p. 1.

cât p-aci să mânjească cerul. Şi de atunci Dumnezeu s-a mâniat foc şi-a depărtat cerul atât de mult, că nu degeaba zicem noi: departe cât cerul de pământ“[1].

Prin jud. Vâlcea, varianta acestei legende sună astfel: „Înainte vreme, cerul era aproape de pământ, de-l ajungeai cu mâna când te suiai p-un maidan, şi Dumnezeu cu Sfinţii, când vreau, atunci se suiau şi coborau, căci umblau des pe pământ.

Dar într-o zi, nu ştiu pentru ce, că se ceartă Dumnezeu cu o mătuşă, fir-ar oarbă, şi mătuşa, nici una, nici două, aruncă cu scârnă în Dumnezeu.

Atunci s-a supărat Dumnezeu foc pe oameni şi s-a suit în cer cu toţi Sfinţii şi a înălţat cerul cum se vede azi, sus.

Şi de atunci nu s-a mai scoborât nici Dumnezeu, nici Sfinţii pe pământ“[2].

Tot prin aceste părţi, povestirea sună şi astfel: „Se spune că odată cerul era aproape de tot de pământ. Atât de aproape era, că, dacă te suiai pe gard, dai cu mâna de cer. Pe vremea aceea umbla Dumnezeu şi cu Sfântul Petre pe pământ, căci lumea era mai bună, dar se întâmplă că o păcătoasă de muiere, după ce a spălat scutecele copilului, s-a apucat să le scuture. Scuturându-le, a mânjit cerul cu tină de copil mic.

– Iii, lume păcătoasă! De acum înainte să nu ştiţi ce este înaltul cerului şi adâncul pământului! – grăi Dumnezeu cu glas de foc.

Deodată se ridică cerul în slăvi. Vezi bine că de atunci s-a ridicat cerul. Amu, să mai fie bine cu atâta *răime*! Dar te miri cum de-i mai rabdă [pe oameni] pământul!“[3].

Prin jud. Dolj se aude următoarea variantă: „Mai de mult, cerul nu era ca acuma sus; era jos, deasupra bordeielor.

Şi *iete* de ce l-a ridicat Dumnezeu:

---

[1] Otescu, *Credinţele*, p. 45. Depărtarea cerului de pământ o aflăm rostită şi în cântecul:

Sus e cerul, jos pământul,
Şi tu, proasto, n-ai ştiut-o!

care se spune spre batjocura proştilor, în zicala: „Face scară la cer“, adică lucru peste putinţă chiar, sau din partea unui nesocotit la minte; şi în zicala lucrurilor ce nu se pot:

Pod peste mare,
Măduvă la fier
Şi scară la cer.

[2] „Şezătoarea“, XI, p. 184.

[3] *Ibidem*, pp. 108-109.

Acu, cică un copilaş, bag samă, se juca pe bordei. I-a venit ce i-a venit şi s-a întinat. Când a venit mamă-sa şi l-a văzut aşa întinat cum era, l-a curăţit cu mâna, că nu prea erau râze[1] ca acuma, şi mâna şi-a şters-o de cer.

Dac-a văzut aşa Dumnezeu, că oamenii nici cerul nu-l pot ţine curat, l-a ridicat în sus!

Şi de-atunci şi astăzi este ridicat. Bag samă, de sila oamenilor"[2].

Prin Bucovina, versiunea aceasta are următoarea cuprindere: „Demult era mai jos cerul, aproape de noi, şi Dumnezeu se uita la oameni [ca să vadă] ce fac, şi venea pe jos, umbla printre oameni, dar de când s-a înmulţit lumea şi pământul s-a spurcat, Dumnezeu a fugit cu cer cu tot în sus; şi amu stă întors cu spatele la noi, nu vrea să ne vadă: şi-a întors faţa de la păcatele noastre"[3].

După credinţele obşteşti, cerul stă deasupra pământului ca o piele[4], pe care merg soarele, luna şi stelele, iar marginile sau poalele lui, după cum am pomenit, dacă nu stau pe stâlpi, se sprijină pe marginile pământului. Se întâlneşte însă şi credinţa care ne arată că poalele cerului se reazemă pe apă[5], pe care de altfel pluteşte şi pământul, credinţă pe care o întâlnim şi la armenii din Caucaz[6].

Pe alocuri se zice că cerul e ca un pod, având către margini nişte uşi, pe unde vin şi se duc îngerii lui Dumnezeu din cer pe pământ, şi de aici iarăşi în cer, cu ştirile de nevoie[7].

Alţii povestesc că cerul este ca şi pământul nostru, căruia noi nu-i vedem decât faţa lui albastră de dedesubt. Deasupra cerului, – faţa deasupra, este întocmai ca faţa pământului nostru. Acolo, lumea lui Dumnezeu ară, seamănă şi culege, iar bunătăţile pământului nostru, care cresc cu ajutorul ploilor, sunt prisosurile acelei lumi deasupra, în care sălăşlueşte de altfel şi *raiul*[8].

În sfârşit, prin unele părţi se crede că cerul este alcătuit din două bucăţi, care, la anumite zile mari, ele se dau sau se trag în lături, atunci când se deschide cerul[9].

---

[1] Treanţe de şters.

[2] N.I. Dumitraşcu-Reny, *Snoave şi legende poporale*, Vălenii de Munte, 1908, p. 11.

[3] Voronca, *op. cit.*, p. 1239.

[4] Şi psalmistul cântă: „Doamne, cela ce ai întins cerul ca pre o piele...".

[5] I.A. Zanne, *Proverbele românilor*, Bucureşti, 1895, I, p. 19. „Şezătoarea", I, p. 232. Cf. G. Ciauşanu, *Superstiţiile poporului român*, Bucureşti, 1914, p. 58.

[6] *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 205.

[7] Otescu, *op. cit.*, p. 54.

[8] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.

[9] Otescu, *op. cit.*, p. 54; Ciauşanu, *op. cit.*, p. 58.

El nu se mişcă niciodată în afară de cutremure; când se clatină şi pământ, şi cer, şi mare, atunci când se întâmplă[1].

În ghicitori, poporul, care socoate cerul ca un ceaun fără seamăn de mare, îl cimileşte, zicând:

Am un ceaun umflat,
Peste lume aruncat[2].

Prin unele părţi se crede în fiinţa mai multor ceruri. Astfel, prin Bucovina şi Moldova se spune pe alocuri că sunt *şapte ceruri* şi că tocmai în cerul al şaptelea stau Dumnezeu, Maica Domnului, Iisus Hristos şi ceata îngerească[3]. Această credinţă nu poate fi străină de credinţele ruseşti: „Cerul este alcătuit din şapte bolţi, una peste alta, care slujesc de lăcaşuri îngerilor, arhanghelilor, serafinilor, ş.a., după mărire“. Iar Dumnezeu cu puterile cereşti se află în cerul al şaptelea[4].

Prin alte părţi se zice că sunt *nouă ceruri*: în cerul acesta dintâi sunt *Sf. Soare, Sf. Lună, Sf. Ilie*; apoi mai sunt şi alte [opt] ceruri, unde stau sfinţii rânduiţi de Dumnezeu, iar deasupra tuturor stă Dumnezeu[5].

Maica Domnului, întâlnindu-se cu Iisus Hristos, după Înviere, amărâtă de drumurile căutării lui, îi strigă:

... Ah, fiul meu,
Eu ţi-am dat voie
Să te sui de la ceriul întâiu
Până la al doilea,
Şi de la al doilea
Până la al nouălea cer,
Şi tu te-ai dat jos!
Dacă te-ai fi dat
La nişte creştini botezaţi,
Dar te-ai dat
La nişte câini de jidovi spurcaţi![6]

Ucrainienii spun că sunt uneori trei, alteori şapte ceruri[7].

Prin jud. Tecuci se crede că ploaia „plouă“, – purcede, – din cerul cel mai deasupra şi, strecurându-se prin celelalte ceruri, ajunge la noi, „atât cât ajunge“[8].

Măreaţa şi nepătrunsa taină a lumii de sus ni se arată nouă, celor pământeni, la anumite zile de sărbătoare mare, prin deschiderea cerului.

---

[1] Cred. rom. din jud. Tutova.
[2] Cred. rom. din com. Ţepu. „Şezătoarea“, I, p. 232.
[3] A. Gorovei, *Cimiliturile românilor*, Bucureşti, 1898, p. 64.
[4] *Revue des traditions populaires,* XXII, pp. 205-206.
[5] Voronca, *op. cit*., p. 1238. Ciauşanu, *op cit*., p. 59.
[6] Dintr-o poveste a lui Dumnezeu, culeasă din com. Ţuţcani, jud. Covurlui, împărt. de d-l T. Cruceanu.
[7] *Revue des traditions populaires,* IX, p. 420.
[8] Cred. rom. din com. Ţepu.

Cerul se deschide la Paşti, când, prin unele părţi, oamenii aşteaptă această minune stând în preajma focurilor[1], după unele credinţe cerul rămâne deschis până la Ispas, în care răstimp se zice că nu-i bine să se perie sau să se meliţe, „să nu meargă puzderia la cer“[2]; la Ovidenie, când numai cei buni la Dumnezeu, precum şi ciobanii care n-au văzut ochi de femeie privesc neţărmurita frumuseţe a celor de sus[3]; în Ajunul Crăciunului şi la Bobotează[4].

Pe alocuri se zice că se deschide şi la Probejeni[5].

Acum îngerul păzitor spune fetei şi flăcăului buni de căsătorit, partea ce vor avea-o[6]. Cerul se deschide în noaptea de Sf. Gheorghe, când dă putere tuturor pomilor ca să înflorească, şi mai ales *nucului, agudului şi salciei*[7]. Cea mai minunată deschidere a cerurilor însă se întâmplă în noaptea spre Sf. Vasile[8]. Atunci cerul se deschide de trei ori, una după alta, repede, abia lăsând vreme puţină unei lumini foarte mari ca să se vadă; în mijlocul luminii, Dumnezeu, stând la masă cu sfinţii, priveşte la noi.

Unii spun că atunci se văd mesele înconjurate de sfinţi.

Alţii spun că numai Dumnezeu stă la masă, alături cu Sf. Nicolae[9].

Credinţa că cerul se deschide la Sf. Vasile, când vorbesc vitele şi ard comorile, o au şi rutenii[10].

Pe alocuri se crede că la deschiderea cerului se vede prin mijlocul lui o cărare[11].

Unii spun că locul de deschidere ar fi pe locul pe unde se vede *Drumul robilor*[12].

---

[1] S.Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, III, Bucureşti, 1901, p. 55.

[2] Voronca, *op. cit*., p. 795.

[3] Otescu, *op. cit*., p. 55.

[4] Sf. Evanghelie de la Matei 3, 16-17: „Iar botezat fiind, îndată ieşi din apă; şi iată, *i se deschiseră cerurile* şi văzu Duhul lui Dumnezeu venind peste dânsul, pogorându-se ca un porumb. Şi iată glas din ceruri zicând: «Acesta este fiul meu cel iubit, întru care am binevoit»“.

[5] T. Pamfile, *Sărbătorile de toamnă şi postul Crăciunului*, Bucureşti, 1914, p. 3: „Multe gospodine şi câteodată şi unii gospodari se păzesc ca să nu mănânce mere, pere sau perje, până la această zi; în această zi însă pot mânca, deoarece cerul este deschis“. Voronca, *op. cit*., p. 796: „Unii nu mănâncă poame până la Probajine: mere, pere, perje; atunci zice că e pentru poame cerul deschis“.

[6] Marian, *op. cit*., I, p. 192.

[7] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci, pe unde se crede că aceşti pomi nu fac flori, căci canafii lor nu sunt socotiţi ca flori.

[8] Cred. rom. din com. Mânăstireni, împărt. de la d-l D.Gr. Furtună.

[9] Voronca, *op. cit*., p. 128. Ciauşanu, *op. cit*., p. 59.

[10] D. Dan, *Rutenii din Bucovina*, Bucureşti, 1913, p. 13.

[11] I.A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. Speranţia, *Graiul nostru*, I, Bucureşti, 1906, p. 315.

[12] Otescu, *op. cit*., p. 54.

Pe alocuri se crede că, înainte de deschidere, se vede întâi o dungă albastră, după care urmează alta roşie, „care-ţi ia ochii“; atunci începe să bată toaca în cer, iar cocoşii pornesc să cânte. În clipa aceasta este deschis cerul. Lumea trează, – când se aud cocoşii, – îşi face cruce şi cere de la Dumnezeu un lucru, – numai unul, – pentru lumea aceasta, pe care îl şi capătă, dacă este drept credincios. Dar, spun oamenii, „cum rar se întâmplă oameni drepţi şi fără păcate, cel mai nimerit lucru este ca omul să ceară binele pentru lumea cealaltă, căci mai uşor i se dă“[1].

La Sf. Vasile, unii spun că – şi aud *partea* sau *norocul* ce le este rânduit pentru anul ce se începe, – cei curaţi de păcate, – căci în ziua aceea se împart noroacele[2]. Cei ce văd cerurile deschise şi-şi aud norocul vor avea parte mai ales la bani şi la sănătate[3].

Copiii până la vârsta de şapte ani, fiind fără de păcate, văd această minune mai curând ca oamenii, dar numai prea puţini sunt acei ce-şi dau seama mai târziu, când, ca oameni maturi şi înglodaţi în păcate, vor căuta zadarnic spre cer.

Prin Bucovina, unii spun că tocmai din pricina înmulţirii peste măsură a păcătoşilor pe lume cerurile astăzi nu se mai deschid decât la şapte ani o dată. Oricum, lucrurile pe care omul trebuie să le ceară sunt: sănătatea, norocul şi raiul. „Unii zic că numai un lucru să ceri: mai mult, nu.“

Cel cuminte cere raiul. Prin Bucovina se crede că apa se preface în vin la deschiderea cerului[4].

Când cerul se deschide, vitele capătă darul de a vorbi, spunându-şi între dânsele multe lucruri cu privire la stăpânii lor. Aceste destăinuiri ale viitorului pot fi ascultate de gospodari, dar se crede că în chipul acesta cel ce ascultă îşi primejduieşte viaţa. Se povesteşte chiar de cineva, care, ascunzându-se în ieslele boilor, în noaptea Sfântului Vasile, a fost găsit a doua zi mort[5].

Prin jud. Dorohoi se povesteşte că un om s-a pus de pândă în iesle şi-a auzit boii vorbind:

---

[1] Gheorghiu, *op. cit*., pp. 6-8. Simeon Mangiuca, *Călindariu indian, gregorian şi poporal român,* pe anul 1882 şi 1883, Oraviţa, 1882 şi 1883. Marian, *op. cit*., p. 192.

[2] Cred. rom. din com. Balinteşti, jud. Covurlui, împărt. de d-l N.I. Munteanu.

[3] Cred. com. din com. Vânătorii-Neamţului, jud. Neamţ, împărt. de d-l A. Moisei. Gheorghiu, *op. cit*., p. 103.

[4] Voronca, *op. cit*., p. 900: „În ceasul acela, dacă iei apă, e vin. Un om a fost auzit de asta şi s-a apucat la cărat apă cu femeia, ca să aibă tot anul vin, pe urmă s-a sculat, dar pe copii i-a pus pe laiţă la fereastră, să păzească [clipa] când se va deschide cerul, să ceară ce le-a zis. Dumnezeu a dat că laiţa s-a răsturnat tocmai când cerul s-a deschis şi n-au mai văzut“.

[5] „Şezătoarea“, VI, p. 26. E. Baican, *Obiceiuri la români*, Bucureşti, 1884, pp. 4-5. Cred. rom. din jud. Tecuci.

– Măi, *să ne-mbucărim* bine în astă seară, că mâine avem să ducem la ţintirim pe stăpânul ista al nostru.

Iar a doua zi omul a murit[1].

O snoavă, legată de această credinţă, sună astfel: „Un om sărac a deschis spre Anul Nou fereastra şi a scos capul afară, ca să vadă când se va deschide cerul, şi să se roage lui Dumnezeu să-i dea o oboroacă plină de bani. Iar de-cu-seară a aşezat o oboroacă pe prispă, să aibă la îndemână: o oboroacă mare, mare.

Când s-a deschis cerul, el a împreunat degrabă mâinile şi a zis:

– Dă-mi, Doamne, un cap cât o oboroacă! – în loc să zică:

– Dă-mi, Doamne, o oboroacă de bani!

Şi pe loc i s-a făcut capul cât oboroaca.

Amu, ce să facă? În casă, înapoi, nu putea să-l bage, că fereastra era mică. Să-i taie capul, iar nu se putea. A chemat oamenii şi ei au stricat peretele, de l-au scos. Nu destul că era sărac: amu şi asta i-a mai fost trebuit“![2]

Prin jud. Covurlui se povesteşte că un om, având capul prea mic, a pândit în noaptea Sfântului Vasile deschiderea cerului şi a strigat:

– Dă-mi, Doamne, un cap mare!

Şi cum el se află cu capul printre drugii ferestrei, Dumnezeu i-a dat un cap mare cât un bostan, astfel că nu l-a mai putut scoate de acolo vreme de un an întreg, până la celălalt Sfânt Vasile, când s-a rugat iarăşi de Dumnezeu ca să-i dea un cap mai mic[3].

Populaţiile creştine din Macedonia, – după relaţia unui român macedonean, – cred că cerul se deschide la Probejeni, despre care sărbătoare am pomenit şi mai sus; atunci oricine poate dobândi, de va cere de la Dumnezeu, orice. Un cioban a dobândit „bogăţii, copii mulţi, sănătate şi viaţă lungă, astfel că a trăit trei vieţi de om, povestind lumii minunea pe care Dumnezeu a făcut-o cu dânsul“. Un altul însă, cu capul prin grilajul ferestrei, în loc să ceară un *osmac* de aur, – un oboroc de galbeni, – a cerut un osmac de cap, rugăciune care i-a şi fost îndeplinită, astfel că a doua zi fierarii au trebuit să strice zăbrelele ferestrei, căci omul nu putea să-şi scoată capul.

---

[1] Culegere din com. Mânăstireni, jud. Dorohoi, de dl. D. Gr. Furtună.

[2] Voronca, *op. cit*., pp. 128-129. Culegere din com. Mânăstireni, jud. Dorohoi, împărt. de d-l D.Gr. Furtună: „În seara lui Sf. Vasile, cerul se deschide şi vitele vorbesc. O femeie a scos capul anume pe fereastră ca să vadă cerul deschis, dar capul i-a crescut cât coşerul, s-a umflat amarnic şi a rămas ţeapăn acolo“, adăugându-se, într-o variantă pe care am auzit-o tot prin Moldova, că tocmai la Bobotează, la următoarea deschidere a cerului, s-a rugat lui Dumnezeu să-i facă mai mic capul.

[3] „Şezătoarea“, II, p. 194.

Interesantă este şi următoarea povestire.

Aproape când să se deschidă cerul, viţelul unui ţăran a scăpat din ocol. Ţăranul l-a prins şi l-a legat de un copac şi apoi, fiind ostenit de atâta goană, a adormit. Mult s-a minunat a doua zi când, sculându-se, a găsit viţelul spânzurat de vârful copacului. Minunea aceasta totuşi este uşor de înţeles: el legase viţelul tocmai când copacii se plecaseră la pământ, ca să se închine, când cerul se deschisese, şi astfel bietul dobitoc a fost ridicat în sus şi spânzurat[1].

Aceste credinţe le întâlnim şi la felurite populaţii din Rusia; „după una, cerul se deschide de la sine în ziua de Bobotează, când se face sfinţirea apelor. Georgienii din Caucaz spun că această minune nu se întâmplă decât o dată la şapte ani, fără a hotărî anume când; celui ce ar avea norocul să vadă cerul deschis, i s-ar putea îndeplini toate rugăciunile pe care le-ar îndrepta atunci Celui-prea-înalt“[2].

Cerul, fiind socotit ca „aşternut picioarelor lui Dumnezeu“, se aude pe alocuri zicându-se că Dumnezeu este cerul; aceasta nu înseamnă că poporul confundă bolta cerească cu persoana lui Dumnezeu-tatăl: Cer vrea să zică Cel-din-cer, sinonim cu Cel-de sus, şi, prin urmare, când se aude blăstămul: „Bată-te cerul, să te bată“, sau când un cântec din ţinutul Banatului strigă:

... Bătută-i nana de ceri,
C-a rămas făr’ de cercei[3],

înseamnă: „Bată-te Dumnezeu, să te bată!“ şi „Bătută-i nana de Dumnezeu din cer“. După cum am spus, cerul este socotit ca locaşul lui Dumnezeu şi al tuturor sfinţilor şi îngerilor, care în fiecare zi fac slujbe în cinstea Sfintei Treimi. La miezul nopţii cântă rugăciuni de slavă şi toacă de liturghie. Atunci cântă şi cocoşii, – întâi cei scoşi la Moşi, după care se iau apoi şi ceilalţi, ca să vestească lumii miezul nopţii[4].

---

[1] Lazăr Duma, în *Revue des traditions populaires,* VII, pp. 282-283. Într-o poveste se spune despre un voinic, care de pe lumea cealaltă a ieşit pe lumea albă, agăţându-se de vârfurile copacilor care se închinau în noaptea de Înviere.

[2] *Revue des traditions populaires,* XXII, p. 207.

[3] *1000 de doine, strigături şi chiuituri*, Braşov, 1891, p. 70.

[4] Cred. rom. din jud. Neamţ, împărt. de d-l A. Moisei. Zicala „ştie şi toaca-n (din) cer“ înseamnă: „ştie toate“.

Bunătatea lui Dumnezeu prin cer se arată, ca şi mânia lui. Ploaia, cheia îmbelşugării, de la cer, de la Dumnezeu vine, nu din nori, căci dacă vrea Dumnezeu, porunceşte cerului să plouă din senin, cum a plouat cu mană jidovilor, la întoarcerea lor în pământul sfânt. Războiul, răutăţile, – seceta şi oricare cumpănă, socotite ca nişte osândiri dumnezeeşti, tot prin cer îşi vestesc venirea:

Război va fi, când se va vedea o dungă roşie pe cer[1].

Roşaţă pe cer de se va vedea, înseamnă război: doi împăraţi se vor bate[2], dacă nu cumva va fi bătaie între vânturi[3].

[1] Cred. rom. din com. Tătăruşi, jud. Suceava, împărt. de d-l Al. Vasiliu.
[2] Zanne, *op. cit.*, IX, p. 287.
[3] „Şezătoarea“, IV, p. 119.

Partea a II-a

SOARELE

I. SOARELE

După socotinţele poporului român, soarele face parte din lumea necuprinsă de minte a stelelor, dintre care ea este cea mai de seamă, – „e steaua lui Dumnezeu“[1], – deoarece la răsăritul ei toate celelalte pier, i se şterg din cale. Ceea ce crede poporul despre stele, prin urmare, în parte şi despre soare, vom vedea mai departe.

Cu privire la cea dintâi ivire a soarelui pe cer, pomenim această credinţă bucovineană:

Se spune că a fost odată un tânăr frumos şi cuminte, pe care, pentru o credincioasă slujbă făcută lui Dumnezeu, Ziditorul, ca răsplată, l-a prefăcut în soare[2].

Prin unele părţi se zice că soarele, ca şi luna, de altfel, au fost nişte sfinţi, care umblau pe pământ şi luminau lumea. Odată însă s-a întâmplat că o femeie nesocotită a aruncat în ei cu nişte gunoi şi necurăţenii, şi din această pricină soarele şi luna s-au ridicat pe cer[3].

Prin cele mai multe părţi se crede, după arătările Bibliei, că soarele a fost făcut de Dumnezeu cu prilejul zidirii pământului şi cerului. Sunt însă nenumărate povestirile unde se vorbeşte de tovărăşia dintre Dumnezeu şi diavol[4]. Într-una, unde este vorba şi de soare, citim următoarele:

Făcând Dumnezeu şi Diavolul de toate şi împărţindu-le, ajunseră şi la podoabele cerului. Deci „s-apucară să împărţească soarele, luna şi stelele. Cu stelele a zis Dumnezeu ca să fie aşa: să le numere. Dar, sau că se punea în

---

[1] „Şezătoarea“, I, p. 233.
[2] Voronca, *op. cit.*, p. 590.
[3] *Ibidem*, p. 588.
[4] T. Pamfile, *Povestea lumii de demult*, întreg. cap. al *zidirii pământului*.

dreptul stelelor vr-un nor, sau că îi apuca ziua, [s-a întâmplat aşa] şi-au rămas nenumărate. Iar mânie şi sfadă cu Dumnezeu. Încă luna şi soarele nu şi-au fost împărţit.

– Dacă crezi că te înşel, alege-ţi tu singur pe care vrei, – i-a zis Dumnezeu.

– Eu îmi iau soarele, – zise Diavolul.

– Fie şi aşa, – zise Dumnezeu; a mea va fi dar luna şi cu ea voi rândui, iar tu cu soarele vei avea de lucru.

Dar soarele tare îl frigea [pe Diavol], căci el avea de lucru cu dânsul.

De focul acela unde să se ascundă? A alergat să se ascundă în mare, dar Dumnezeu a luat apa. Se ascundea sub nisip, dar tot îl frigea.

Aşa, a văzut că e bine şi şi-a făcut două aripi, făcând cu ele vânt peste toată lumea. Fratele său, – e vorba de un alt diavol, – l-a învăţat să taie fiecare aripă în două şi să le înfigă în cele patru părţi ale pământului, căci singure vor face vânt între ele şi va fi mai bine. Diavolul a făcut cum l-a învăţat şi astfel s-a făcut *vântul*.

Şi când tună şi fulgeră, tot el, – dracul, – e vina. Atunci scapără de mânie asupra soarelui, că-l frige, şi pune norii împotriva lui să-l apere, mai ales la miazăzi, când îl frige tare.

Şi ploaia tot el o dă. Îşi aduce c-un ciur apă din mare şi toarnă peste dânsul, ca să se răcorească [de fierbinţeala pricinuită de soare]. Şi când dă cu ciurul prin văzduh, plouă pe pământ“[1].

Ziua în care Dumnezeu a făcut soarele, a fost miercurea[2].

După o altă credinţă, – învederată din izvor cărturăresc, – soarele nu este făcut de la început; el luminează lumea numai de la Naşterea lui Hristos, ca şi luna, când o slugă a strigat Împăratului păgân de pe atunci, uimită de noua înfăţişare a firii:

– Scoală, că un alt Împărat e mai mare!

Pentru aceasta se crede că jidovii, când soarele e la amiază, nu se uită la dânsul, ci întreabă pe alţii[3].

Prin alte părţi se spune că soarele, laolaltă cu luna şi stelele, s-au arătat pe cer la Naşterea Domnului, şi că bătrânul Crăciun, văzându-le, a înţeles că la casa lui s-a născut Fiul lui Dumnezeu prin Sfânta Fecioară[4].

Unii spun că soarele este ochiul lui Dumnezeu, – „ochiul lui Dumnezeu de zi“, – luna fiind ochiul de noapte. Astfel spun şi ucrainienii[5].

---

[1] Voronca, *op. cit*., p. 147.
[2] *Ibidem*, p. 271.
[3] *Idem*, p. 314.
[4] *Ibidem*, p. 43.
[5] *Revue des traditions populaires,* IX, p. 421.

Alţii spun că e scaunul lui Dumnezeu, că este cununa lui Dumnezeu şi a Maicii Domnului, sau că este raiul[1].

Pe alocuri este socotit chiar ca faţă a lui Dumnezeu[2], ca o fiică a lui Dumnezeu, că e o femeie, că numai pe timpul verii este femeie, iar iarna este bărbat; de asemenea, este bărbat „când se scoală târziu“, adică atunci când oamenilor li se pare că răsare cu întârziere[3]. Soarele e un tânăr foarte frumos, cu o faţă strălucitoare[4] ori o fiinţă cu apucături omeneşti, despre care poveştile ne dau o sumă de amănunte în care de multe ori aflăm soarele lipsit cu totul de caracterul său astral.

O poveste a soarelui, şi fireşte, a lunii şi luceferilor, este următoarea:

„Stăteau fetele unui om într-o grădină, şi lucrau şi vorbeau de-ale lor, şi ce vorbeau? Săracul numără averea bogatului, popa se-nchină, vrabia visează lanuri de mălăi, eu îi dau înainte cu minciunile, iar fetele s-aprind de dorul dragostei şi cred că tot ce zboară se mănâncă. Trec eu pe lângă cele trei fete de-mpărat şi le dau „bună-ziua“; fetele-mi răspund şi mă-ntreabă ce mi-i pasul a grabă? Eu râd în mine şi mă duc înapoi cu patruzeci şi opt de ani!

După mine trece feciorul de-mpărat vestit, cu puşca-n spinare.

– Bună ziua vouă, trei fete frumoase!

– Mulţumim dumitale, bădiţă, – ha, ha, ha!

– Şi de ce râdeţi voi, trei fete frumoase?

– Că umbli cu puşca prin sat, – ha, ha, ha!

Feciorul de-mpărat stă şi se uită la ele, se uită şi stă, şi din mijlocul drumului se trezeşte rezemat cu cotul de gard, cu capu-ntre palme şi cu fetele de vorbă. Nu v-aş putea înşira cuvânt cu cuvânt sfatul lor, dar cu bună seamă că mănăstiri nu puneau la cale. Eu, de la o bătaie de puşcă înainte, ascuns după colţul gardului, mă uitam printre nuiele, şi-atâta am văzut că fata cea mică s-a înălţat în vârful picioarelor, iar feciorul de-mpărat şi-a dat pălăria pe ceafă, şi-a întins guriţa, şi pe urmă, treaba lor ce-au mai făcut.

Eu „tac“ mă cheamă, – că nu-i bine să te amesteci unde nu-ţi fierbe oala, – şi tăcere-aş încă şi astăzi, dacă întâmplările nu şi-ar fi luat sfârşit de-atâtea veacuri. Anume: se îndrăgise flăcăul de fata cea săracă, iar fata de flăcăul împărătesc, tot cam aşa. Intraseră în vorbă, din vorbă la târguială şi împăcarea le-a fost gata: să se ieie amândoi, şi pe urmă, ce-a mai fi, s-a vedea. Şi zestre n-avea fata decât cămeşa de pe ea.

---

[1] Voronca, *op. cit.*, p. 239.

[2] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.

[3] Voronca, *op. cit.*, p. 590.

[4] Otescu, *op. cit.*, p. 60. Cred. rom. din jud. Tecuci.

– Dar lasă, fată frumoasă, – zis-a feciorul de-mpărat, – că tu singură eşti o comoară!

– Şi-s vinovată eu, bădiţă?

Pe urmă iar s-a mai înălţat fata pe vârful picioarelor, şi feciorul de-mpărat iar s-a mai întins peste gard, şi apoi s-au despărţit.

La lună, aud zarvă mare la curte. Măi, astă minune pe lume! Auzi? Feciorul Craiului vrea să se însoare cu o fată de sat! Ei, taci! Şi tată-său, şi mă-sa ce zic? Apoi, de, tot îi dau că una ca asta nu se poate, că au ei fete pentru el, mai alese, mai frumoase, mai bogate. Şi flăcăul, nu, şi nu, că el se face călugăr ori se îneacă, dacă nu-l lasă în pace.

– Măi băiete, dragul mamei, de ce umbli tu să ne faci ruşine la bătrâneţe? Hai? Nu vezi tu cum e obiceiul? O să zică lumea că eşti nebun, dragul mamei!

Iar el:

– Foicică şi-un alun,
Zice lumea că-s nebun;
Zic şi eu, şi zic mai bine,
Că mai rar cuminţi ca mine.

Şi dacă era vorba pe aşa cale, fă băiete, cum îi socoti, dar să ştii că moale nu ţi-a fi căpătâiul. Era mama ăstui fecior de împărat amară la suflet, şi venin din creştet până-n tălpi. Făcea gură multă, să rămână pe-a ei, iar când nu putea, îngheţa apa cu sufletul. Tace şi rabdă logodna, face şi rabdă întreaga săptămână de nuntă, săptămâna ceea care ar trebui să-ţi pară scurtă cât o zi. Că nora ţi-i frumoasă, că vremurile-s în toiul belşugului, că nuntaşii ţi-s mulţi şi lăutarii ţi-s aleşi, – toate bune şi potrivite, să-ţi iei căciula din cap şi s-o bufneşti de pământ a veselie. Dar ţi-ai găsit cu cataroiul de împărătească! Parcă-i ningea şi-i ploua, parcă i se înecaseră corăbiile cu cenuşă pe mare; mocnea şi pufnea, şi nu-şi mai avea loc.

– Că ce ai, mamă, de eşti aşa de pâclişită? – o întrebă mirele.

– Aşa-s eu câteodată!

– Da ce ai, măiculiţă, de eşti aşa de bosumflată?

Împărăteasa tăcea şi gemea ca un bivol care stă să mute pământul din loc.

Şi nunta s-a isprăvit, şi lumea toată a plecat pe la casa ei, şi pace parcă era să dăinuiască în curtea celui împărat, dar iaca mâna diavolului se pune la mijloc.

Trebuia feciorul izgonit undeva, departe, pentru multe zile, pentru atâtea câte-i trebuiau împărătesei să facă de petrecanie nurori-sei. Aşa, se iscă un război între împărăţia bărbatului ei şi un împărat vecin. Oşti se pornesc şi de colo şi de dincoace, iar în capul ăstor oşti, însuratul de curând, crăişorul.

– Că lasă-l, împărate, că-i tânăr, şi mâni-poimâni, când îi închide ochii, să ştie şi el greutăţile unui scaun, şi să nu-i pară toate flori la ureche.

Şi feciorul a plecat, şi-a stat luni de zile, întregi, când tocmai veni vremea ca nevastă-sa să nască. Şi aşa ajungând lucrurile, naşte nevasta cea frumoasă doi feţi-logofeţi cu părul de aur creţ, că la soare să te poţi uita, dar la ei, ba! Şi cum îi vede împărăteasa, iute le pune unghia-n gât şi, ucigându-i, îi îngropă sub streaşina casei, – nimeni de dânşii să nu ştie.

După alt şir de luni, iaca se vesteşte curmarea războiului şi pacea, când feciorul de împărat trebuia să se întoarcă, iar mă-sa să-i spună că ticăloasa aceea de femeie l-a făcut de ocara lumii, că în loc de copii, a născut doi căţei, de s-a înspăimântat şi a stat să moară de mâhnire.

– Şi unde-i, mamă, nevasta?

– Osânditu-o-am, în beciuri să stea, până ce-i veni s-o judeci şi s-o osândeşti cu moarte.

Iar feciorul şi-a cântărit gândurile şi-a zis:

– Mai las-o chinului!

Şi iar a început vremea să curgă, atâta vreme cât trebuie unui om să se topească de dragostea unei comori prăpădite. Se ofilise feciorul de împărat, că părea o umbră de om; şi glasul i se topise, şi mintea i se întunecase, şi astâmpăr nu mai avea. Umblă aşa năuc prin grădinile curţii, se întindea pe iarbă, se culca, adormea şi tresărea în vis; pornea într-altă parte, şi aşa, veni întâmplarea că într-o seară să se aşeze sub streaşina casei, lângă cei doi brazi tineri.

Brazii ăştia crescuseră unul lângă altul, tocmai pe mormântul celor doi crăişori ucişi. Şi erau frumoşi cu crengile împreunate şi verzi ca buratecul. În amurg, feciorul de împărat adoarme şi în somn vede cum cei doi brazi se prefac încet, încet, în doi copilaşi de aur, încep să se joace şi să cânte, iar cântecul lor nu arăta altceva decât frântura de poveste de până aici. A sărit feciorul de împărat ars şi a plecat; dar de atunci nu era seară lăsată de Dumnezeu să nu se ducă să-şi vadă brazii.

Împărătească îl urmărea pas cu pas şi, bănuind pricina, se gândeşte cât se gândeşte, şi iată că într-o bună zi crapă şi piere, dacă nu s-a culca pe scândură de brăduţ.

– Să-i tai, dragul mamei, pe cei de lângă fereastră, că numai aşa mi s-a curma boala, şi altfel nu!

Feciorul nu-şi dă cu părerea nimica şi îngăduie. Din trupurile brazilor durează lemnarul două paturi: unul pentru împărătească şi unul pentru fecioru-său. Noaptea vine, şi aşa, pe la miezul nopţii, s-aude glas pornit din patul feciorului de împărat:

– De mine-i mai bine,
Că-i tata cu mine!

Şi îndată s-aude şi altul, din patul împărătesei:

Şi mie mi-i greu
Cu duhul cel rău!

Împărăteasa aude şi ascultă şi-n alte nopţi şi, temându-se de-o dezlegare urâtă, îşi pune alte-n cap: se preface din nou bolnavă de moarte şi spune feciorului că ea cu zile nu mai rămâne, dacă nu i-a face legătură cu oţet şi ceapă şi spuză din scândurile patului.

Feciorul îngăduie şi asta. Vine sluga cu barda şi despică scândurile şi, cum le despică, le pune pe foc. Para se ridică şi le cuprinde, şi două scântei mari ţâşnesc şi se lipesc de podul cerului: una la răsărit şi alta la asfinţit.

Iar minunea asta l-a trezit din nou pe feciorul de împărat ca din groapa ţintirimului: şi-a ridicat ochii spre cer şi urechile i-au auzit din nou povestea înşirată până aici. Putinţă nu mai avea să izbutească, şi nimic altceva nu-i mai rămânea de făcut, decât să scoboare în beciuri la nevasta lui cea oropsită. Dar împărăteasa îi luase înainte; pusese diavolii să se bată în capete, pusese frigările să stingă apa descântată şi iaca, întunericul se luminează şi nevasta feciorului de împărat se ridică în văzduh ca un bulgăre de foc şi se lipeşte de pânza cerului.

Chipul lunii zic unii că-i chipul acelei neveste vrăjite, prefăcut de împărăteasa cea fermecătoare.

După asta, feciorul de împărat n-a mai trăit mult; a murit de jale; şi din îndurarea lui Dumnezeu, chipul lui a fost ridicat în nouri. El este soarele zilei, care luminează întunericul, dar pentru slăbiciunea lui de fire, blestemat a fost de stăpânul lumii să nu-şi vadă niciodată nevasta“[1].

Din înţelesul povestei reiese că cei doi luceferi, de dimineaţă şi de seară, ar fi luat pornire de la cele două scântei.

Nenumărate poveşti româneşti dau soarelui un caracter omenesc; dintr-însele, pe unele le vom vedea când va fi vorba despre dragostea lui cu luna. Aici pomenim pe scurt următoarele:

O poveste arată că odată soarele a furat femeia unui om sau fata unui om[2].

Alta, că soarele s-a iubit cu o văduvă[3]:

---

[1] T. Pamfile, *Graiul vremurilor*, Vălenii de Munte, 1909, pp. 21-27.

[2] Voronca, *op. cit.*, p. 155.

[3] *Ibidem*, p. 589: „Soarele se iubea cu o cucoană văduvă. Ea avea o fată şi tot şi-o tot ascundea, şi tot îl intreba:

– Sfinte Soare, sfinte Soare, cine-i mai frumoasă?

Da soarele-i răspundea:

– Sorica ta!“

Alta că soarele se-nsoară c-o fată de om văduv, izgonită de acesta. Ea a căutat să-l vadă la faţă, noaptea, după ce el s-a întors din lume, lucru care i-a pricinuit o dureroasă despărţire.

O variantă bucovineană este următoarea:

„A fost odată un pescar. Pescăria era singura lui hrană; cu pescăritul se îmbracă el şi pe copiii lui. Odată se duce la mare. Trage cu plasa, nu iese nimic. Mai trage şi o a doua oară, iar aşa. Trage şi a treia oară. Şi acum tot degeaba.

– Ce vor mânca ei în această zi? – se întrebă supărat.

Deodată i se arată un peşte grozav de mare.

– Dacă îmi vei da pe fata dumitale cea mare, vei avea peşte cât vei pofti.

– Îţi voi da-o!

Omul se duce acasă şi-o aduce. Peştele a luat-o şi s-a cufundat cu dânsa în valuri.

A dus-o într-un palat unde avea de toate, dar îi era foarte urât, căci el nu era toată ziua acasă. Noaptea, când venea, îi da cu apă dintr-un şipuşor pe la nas, şi ea îndată adormea. Apoi lepădă piele cea de peşte, de se făcea om şi mergea de se culca lângă dânsa, iar în ziuă, când ea se trezea, se găsea tot singură. De supărare şi de urât, totdeauna plângea, cerându-se la el, când venea seara, ca să o ducă acasă, până ce i-a fost şi lui lehamite şi a dus-o.

Fig. 1[1].

Fig. 2[2].

Iar merge pescarul la prins peşte, iar trage de trei ori plasa deşartă. Vine peştele cel mare şi-i cere pe fata cea mijlocie. I-o dă. Se întâmplă tot aşa: fata s-a întors la părinţi înapoi.

Pescarul din ce în ce tot mai puţin peşte prindea, până ce într-o zi n-a prins nici unul. Iar i se arată peştele şi-i cere pe fata cea mică. A dus-o şi pe aceasta. Dar acesteia i-a spus cea mare că în şipul cutare se află nişte apă cu care are s-o adoarmă, să verse apa şi să pună alta-n loc.

Fata a făcut aşa, şi seara, când a dezbrăcat peştele pielea, l-a văzut, căci era soarele îmbrăcat

[1] Soarele, din *Divanul* lui D. Cantemir (1698), după Bianu şi Hodoş, *Bibliografia românească veche,* p. 358.

[2] Soarele, din Stema Moldovei, după *Cartea de învăţătură* din 1643, Bianu şi Hodoş, *op. cit.,* I, p. 138.

în piele de peşte. Ea a început a-l cuprinde şi a-l dezmierda. El, de ciudă că i-a vărsat apa şi i-a făcut împotrivă, a alungat-o, să se ducă unde va vedea cu ochii. Ştia că sora ei a învăţat-o.

A pornit ea pe un drum, – era pe ceea lume, – şi mergând, a ajuns la baba Cloanţa, mama lui. Aceasta, cum a văzut-o, bucuria ei că are s-o mănânce!

I-a arătat un lan de grâu şi i-a spus că, până va veni ea, lanul să fie secerat, treierat, în saci pus, ba şi colaci să găsească, că de nu, o mânâncă.

Ea a început a plânge. Cum putea să facă toate acestea? Soarele însă vedea toate şi-i părea rău. Veni la dânsa ca băiat şi-i zise:

– Taci, nu mai plânge, că te voi scăpa eu!

Plesni dintr-un bici şi se făcură toate după cum i s-a fost cerut.

Când veni baba Cloanţa acasă, ciuda ei că nu o poate mânca. Aceea avea o căţea cu dinţii de fier, şi când strigă: „sai pe dânsa“, o făcea mici fărâme.

O trimite să-i aducă fluierul de la ea. O vede băiatul mergând. I se umplu ochii de lacrimi, căci ştia că nu mai scapă de acolo.

– Stai să te învăţ eu ce să faci!

I-a dat un vas cu apă şi i-a zis că pe unde va călca, să tot spele în urma ei: pe scări, pe prag, pe podea şi, când va ajunge la căţea, s-o spele şi pe dânsa.

Ea a făcut aşa.

Când a văzut-o sora babei Cloanţei, s-a pus la oglindă să-şi ascută dinţii. Fata, cum a intrat, a apucat fluierul din cui, şi la fugă...

Când se pomeneşte baba, ea, de departe:

– Sai pe ea!

A strigat la căţea. Căţeaua nu vrea, căci a spălat-o. Baba o ameninţă. Merge pe scări după ea. Scările sunt spălate. A pornit baba în urma ei, dar n-a putut-o ajunge.

O vede baba Cloanţa intrând cu fluierul întreagă-întreguţă, tocmai când avea nădejdea cea mai mare că nu mai este pe lume. De ciudă a şi crăpat.

– Vezi ce mi-ai făcut? – a zis soarele. Mi-ai omorât mama. Dacă mi-ai făcut aşa, să te faci şi tu lună, de acum înainte.

Şi din acel minut a rămas ea luna pe cer[1].

Câteodată chiar mama lui îl ajută în rosturile lui de dragoste, cum adevereşte următoarea poveste:

„Era un băiet al unui om, dar aşa de frumos şi gingaş, că nici fecior de boier nu era ca dânsul. După ce i-au murit părinţii, averea ce i-a rămas a cheltuit-o, – el n-a ştiut cum se face averea, – şi-a trebuit să apuce în lume. Norocul îi jucă, dacă el n-a ştiut cum să-l capete!

[1] „Ghiluşul“, Craiova, 1913, An I, nr. 2, pp. 3-5.

Se duce el printr-un sat, îl întâlneşte un om:

– Ce cauţi, băiete?

– Slujbă.

– Nu-i veni la mine?

– Ba oi veni.

– Ce să-ţi dau pe an?

Au făcut să-i dea o viţea.

Viţeaua din ceasul acela a început a se face aşa de grasă şi frumoasă!...

Când împlineşte anul, îi mănâncă lupul viţeaua. Rămâne fără nimica. Plânge el. Îl tocmeşte stăpânul său pe alt an, pe 25 prăjini de grâu. La nime nu era grâul aşa de frumos ca la dânsul: de la rădăcină până sus era numai spic. Vine un nor de piatră şi îl face pământ.

Al treilea an se apucă să slujească pe un mânz ce va face iapa pe care o păştea el. Mânzul s-a născut şi un an de zile tot ce mânca el, mânzului îi da, aşa că se făcuse cât un zmeu; putea zbura prin torţile cerului. Când a împlinit anul, şi-a luat calul şi a pornit prin nori cu dânsul.

În ţara aceea se afla un împărat şi-avea o fată tare frumoasă, pe care o ţinea închisă într-un foişor.

Băietul ştia! Trece pe deasupra şi zice:

Calule, calule, să te sui în foişor,
Că de fata împăratului mi-i dor!

Calul a sărit peste fereastră şi a intrat la fată, a sărutat-o şi s-a dus.

Venind la câtăva vreme împăratul la dânsa, să-i spună că i-au venit peţitori, ea a spus că cu nimeni nu se va mărita, decât cu acela ce s-a suit la dânsa din nori, în foişor. Împăratul a trimis şi l-a căutat în toate părţile, până l-a găsit şi a făcut nuntă. O nuntă cum nu s-a mai pomenit! A jucat nunta trei zile şi trei nopţi, şi mireasa era aşa de frumoasă, încât Sf. Soare, când a venit drept la amiază şi a văzut-o, nu s-a dus mai departe. A stat în loc, a lăsat razele singure să ardă cât au vrut. Tocmai într-un târziu şi-a adus aminte şi-a pornit.

Mama Sfântului Soare s-a supărat tare c-a ars atâta lumea la amiază şi l-a dojenit.

– Doamne, mamă, dacă am văzut o mireasă aşa de frumoasă!... Că de-ai fi văzut-o dumneata, singură ai fi stat în loc şi te-ai fi uitat la dânsa. Du-te dumneata, mâne cu razele pe cer; eu voi sta acasă şi vei vedea-o.

A doua zi mama Sfântului Soare a pornit în locul Sfântului Soare şi, când a văzut-o, a şi întins razele şi a luat-o. Mirele s-a uitat buimăcit de cap, apoi s-a gândit:

– Ei, las c-o ajung eu!

A încălecat calul şi-a pornit. A mers el prin nori, de a ajuns până unde doarme vântul. (Vântul e zbuciumat de coarnele boului şi de parii cei ciopliţi. Acei care cioplesc parii pe amândouă părţile, în pământ şi deasupra, nici n-au la ce mai muri pe ceea lume. De obrazul omului, el (vântul) se îngrajă, că-i moale).

– Mai am eu mult până ce voi ajunge la casa Sfântului Soare.

– Ba n-ai mult; fă pe aia, – i-a zis vântul.

A dat pinteni calului, şi la fugă, în zbor.

Ajunge la mama Sfântului Soare. Intră în casă. Ea l-a întrebat ce caută. El i-a spus că slujbă.

– Eu ştiu ce slujbă să-ţi dau? Dar aşteaptă să vină feciorul meu acasă, că poate el îţi va găsi.

(Sf. Soare pleacă de acasă tânăr şi vine seara bătrân, de cele ce vede, de femeile măritate ce umblă cu capul gol; unele au copii şi tot cu capul gol umblă pe sfântul pământ, de le vede Sfântul Soare; acesta e mare păcat).

Vine seara Sf. Soare acasă şi maică-sa îi spune de flăcăul ce cere slujbă. Îl cheamă la el:

– Ce slujbă să-ţi dau? Doar să te trimit să mergi în locul meu mâne cu razele pe cer. Te-i duce?

– M-oi duce; de ce nu!

– Iacă drumul pe care ai să-l apuci...

A doua zi mirele porneşte. Când a fost la prânz, vine Sf. Petrea cu o prescure ş-un pahar cu vin – mâncarea lui. Unde ţi-l prinde pe Sf. Petru şi-l începe a bate! De-abia a scăpat din mânile lui.

Ajunge până drept la amiază. Vine Sf. Ilie şi-i aduce mâncare. Îl prinde şi pe Sf. Ilie şi-i trage un pui de bătaie.

Seara, la *achindii*, vine singură mama soarelui. O bate şi pe dânsa bine.

Vine el acasă.

– Ţi-ai făcut slujba?

– Mi-am făcut. Mergi singur şi-i vedea dacă nu ţi-a plăcea.

Porneşte a doua zi soarele cu razele. La prânz, Sf. Petru îl ocoleşte, – se teme să se apropie.

– Dar hai mai tare, Petre, că mi-i foame!

– Da, – zice Sf. Petru, – m-oi duce, ca iar să mă baţi?

Aude şi de Sf. Ilie acelaşi lucru. Seara îi spune şi mă-sa că a bătut-o.

Vine seara acasă şi-l cheamă pe argat:

– Da ştiu că mi-ai făcut bună treabă. Halal!

– Da ce-am făcut?

– Da pe Petrea de ce l-ai bătut?

– Da Sf. Petrea de ce a fost aşa de prost, de a lăsat lupul să-mi ia viţeaua (că Sf. Petru e pe lupi). Eu am slujit un an pentru dânsa şi el alte vite din cârd nu şi-a găsit: tocmai pe a mea să i-o dea s-o mănânce?

– Ei bine, da pe Ilie de ce l-ai bătut?

– Da de ce am avut un grâu aşa de frumos, – slujisem un an pe dânsul, – şi el a dat o piatră tocmai pe grâul meu şi mi l-a stricat!

– Da pe mama mea de ce o ai bătut-o?

– Da mă-ta de ce-i căţea bătrână, şi mi-a luat mireasa din mână!

– Care mireasă?

– Aceea care şade închisă în cămară!

– Aceea e mireasa ta? N-am ştiut-o; du-te şi ţi-o ia!

A luat-o pe cal şi s-a dus!“[1]

Prin unele părţi se zice că Sf. Vârvara este mireasa soarelui[2].

Înainte de a răsări, soarele umblă prin rai, alături cu Dumnezeu şi cu toate cetele cereşti, şi când este să răsară, poarta raiului se deschide în lături. Pentru cinstea raiului, a lui Dumnezeu şi a Sfântului Soare, – ochiul Ziditorului[3], se cuvine ca măcar în timpul răsăritului omul să se ferească de a face vreo faptă uricioasă; între altele, nu este bine să se mături casa şi să se dea gunoiul spre răsărit[4]; făcând astfel duminica, se săvârşeşte un mare păcat, căci „se colbăieşte faţa Sfântului Soare“[5].

De aceea, atât vrăjile, cât şi descântecele, prin ajutorul cărora femeile cearcă sprijinul şi altor spirite, în afară de Dumnezeu, se fac înainte de răsăritul soarelui, „până a nu răsări soarele“, pentru că, după răsărire, Sf. Soare, care toate le vede, nu le-ar mai ajuta. Atâta cinste i se cade, căci el cu razele sale taie balele

---

[1] Voronca, *op. cit.*, pp. 606-608.

[2] T. Pamfile, *Sărbătorile de toamnă*, p. 154.

[3] C. Rădulescu-Codin, *Legende*, pp. 1-2: „Pe cer a pus [Dumnezeu] soarele, care nu e decât un ochi al lui Dumnezeu. D-aia când mergem d-a-ndăratele soarele plânge şi diavolul râde“.

[4] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci. Gorovei, *Credinţe şi superstiţii ale poporului român*, Bucureşti, 1915, p. 144: „Gunoiul nu se zvârle niciodată în faţa soarelui, că-i pătezi faţa, şi el, pe urmă, vara, ne arde sămănăturile iar iarna lasă frâu slobod gerului, de ni găteştele vitele şi pe noi, cu frigul lui“. „Fetele mari, după ce mătură, să nu azvârle gunoiul înspre soare, ci în altă parte, că numai aşa se mărită degrabă“.

[5] Marian, *op. cit.*, I, p. 104.

vrăjmaşului, – ale dracilor, – care de la căderea lor au rămas în cer, – şi le face să nu mai aibă nici o putere.

În pragul răsăritului, cu puţin înainte de a se lumina de ziuă, *de a se slomni*[1], *de a se sâmcela*[2], *de a săncela* zorile, de a *zori* de ziuă, de a *se revărsa* de ziuă[3], soarele mănâncă bine; şi apoi se iveşte.

Partea dincotro sau încotro răsare soarele se cheamă *răsărit, răsăritul soarelui, răsărire, soare-răsare, răsăriş*[4] sau *răsărita soarelui*. Megleno-românii îi zic *bătirea soarelui*[5].

Tot cu aceste numiri se botează şi vremea pe când răsare soarele.

Locul de răsărire al soarelui, pentru aceeaşi localitate, se schimbă în curgerea anului, când mai spre miazăzi, când mai spre miazănoapte. După credinţa populară, aceasta se întâmplă fiindcă soarele se satură de privit răutăţile şi nelegiuirile ce le vede pe pământ şi caută să fugă într-o parte. Dumnezeu însă, în dragostea lui fără măsură pentru zidirea mâinilor sale, nu se îndură să-l lase, şi de aceea a pus strajă în cele două părţi, doi sfinţi, care au poruncă să-i aţină calea. În partea de către miazănoapte se află păzitor Sân-Toader cu caii lui, care îl mână spre miazăzi, când soarele ajunge cu fuga până la dânsul, iar spre miazăzi se află străjer Sf. Nicolae sau Sân-Nicoară, care-l opreşte din fugă şi-l întoarce din nou spre miazănoapte[6].

După o altă legendă, soarele fuge spre miazăzi cu nouă cai înhămaţi la telegă, călăriţi fiecare de câte o babă, iar Sf. Toader îl alungă tot cu nouă cai, pe care călăresc nouă moşi, din care, cel de-al nouălea este Alexă. Alexă este acela care găseşte calea pe care soarele se furişează prin poarta cerului[7].

---

[1] Ciauşanu, *Superstiţiile*, p. 34.

[2] I. Boceanu, *Glosar de cuvinte din jud. Muscel*, Bucureşti, 1903, p. 20.

[3] T. Frâncu, G. Candrea, *Românii din Munţii Apuseni (Moţii),* Bucureşti, 1888, p. 20.

[4] Marian, *op. cit*., I, p. 107. „Şezătoarea“, V, p. 121 şi 125. – Ţepu, jud. Tecuci.

[5] P. Papahagi, *Megleno-Românii*, II, p. 35.

[6] Credinţă tutoveană, auzită în Bârlad. „Albina“, I, pp. 641-642: „Soarele, sătul de priveliştea acestei lumi, vrea să fugă, să nu-i mai vadă faţa; de aceea fuge de la răsăritul adevărat, când înspre miazăzi, şi cu ploi şi ninsori caută să orbească pe Sân-Toader, ce-i păzeşte calea în această parte, fiind pus de Dumnezeu anume. Dar Sân-Toader, cu cei nouă cai ai săi, îl ia la fugă treisprezece săptămâni şi-l alungă înapoi spre răsărit. Văzând că nu-i chip de scăpare, soarele o ia înapoi spre miazănoapte şi fuge mereu până când se întâlneşte cu alt străjer pus de Dumnezeu în această parte, cu Sân-Nicoară, şi-l întoarce înapoi spre răsărit. În această parte odată şi odată tot va scăpa, căci pe când Sân-Toader e tânăr şi are cai, Sân-Nicoară e bătrân“.

[7] „Albina“, I, p. 643. Vezi şi Voronca, *op. cit*., p. 643.

De căldură, ca şi de frig, soarele suferă ca orişicare om. La Vinerea-Mare, când vremea începe să se răcească simţitor, soarele îşi cumpără şi el cojoc[1].

Soarele răsare întotdeauna posomorât, din pricina prea multelor răutăţi pe care le vede; vesel nu răsare decât de două ori pe ani: la Blagovişteni şi la Paşti. Unii adaugă şi Sâmzienele[2].

Prin Bucovina se crede că supărarea aceasta vine din pricina unei dragoste nenorocite... a soarelui.

„Soarele e un om, e flacău el încă; nu-i însurat. Povestea lui e aşa:

Zice că era la un împărat o fată frumoasă, şi soarelui aşa i-a fost de dragă, c-a mers la tatăl său s-o ceară. Tatăl fetei n-a ştiut că acela-i soare; a zis că cum a da-o după unul ce n-are nimic! Şi n-a vrut s-o dea.

Acolo, la împărat în ogradă, era un prooroc, un năzdrăvan, şi aceluia îi era dragă fata. Şi s-a băgat de argat, doar ar putea-o căpăta.

Vine soarele la dânsul şi-i spune:

– Nu mi-i putea ajuta s-o fur?

– Nu ţi-oi ajuta, zice el, că şi mie mi-i dragă; şi eu vreau s-o iau.

– Da, zice soarele, unde ţi-a da-o tatăl ei, dar mie nu mi-a da-o, că-s soare! Fă bine, – îi zice soarele, – şi-mi adă o leacă de apă de la fântână, să mă spăl!

Năzdrăvanul l-a ascultat şi s-a dus să-i aducă. Până să vină el, soarele a furat fata şi a sorbit-o cu el până la cer. Cum a venit năzdrăvanul, el a şi ştiut; fuga a mers la împărat şi i-a spus că soarele i-a furat fata.

– Ce mi-i da mie, – zise el, – să ţi-o aduc?

– Ce să-ţi dau! Ţi-oi da fata şi coroana, şi te-oi lăsa pe tine împărat.

El s-a apucat şi a făcut scări până la cer şi s-a suit. Acolo, cum a ajuns, s-a rugat la soare să-l primească de argat.

– Bine, zice soarele, te-oi primi la cai, – *că soarele are patru cai*[3] *şi cu căruţa aceea umblă.*

El n-a vrut; a zis că el nu ştie la cai, dar va fi aşa, pe lângă gospodărie.

Soarele s-a dus de acasă şi-a lăsat pe mireasa lui s-o păzească mă-sa. Ea sta închisă într-a douăsprezecea odaie. Cum a plecat soarele, năzdrăvanul se duce şi deschide toate uşile, – mă rog, ce nu poate un năzdrăvan! – şi ajunge la dânsa. Ea s-a speriat când l-a văzut.

---

[1] Cred. rom. din jud. Tecuci, com. Ţepu. Cf. T. Pamfile, *Sărbătorile de toamnă*, p. 61.

[2] Voronca, *op. cit*., p. 337.

[3] Caii soarelui sunt pomeniţi mai departe în cântecele despre trista dragoste a lui cu luna. Cf. Şăineanu, *Basmele române*, Bucureşti, 1895, p. 978; romanii îi numeau, prin Ovidiu, *equi flammiferi*, Duray, *Histoire des Grecs*, I, p. 27; şi grecii îşi închipuiau pe soare cu capul radiant mânând patru cai.

– Cum de ai venit aici? – îi zice ea.

– Am făcut scară până la cer, căci m-a trimis tatăl tău să te iau.

– Ia-mă, – a zis ea, – că nu mi-i drag, măcar că-i soare şi-i aşa de frumos.

Şi-a luat-o, şi s-a dus. Când a venit soarele acasă, a găsit uşile descuiate şi pe mireasa lui nicăieri.

Ea s-a măritat cu acela, dar soarele de atunci nu şi-a mai găsit de potriva ei, ca să-i placă, şi de aceea tare e supărat că e neînsurat.

Să luaţi seama când merge soarele; el întruna e supărat.

Numai de două ori pe an e vesel: în ziua de Paşti şi în ziua de Blagovişteniі. Atunci, aşa e de luminos şi joacă, că parcă-s trei sori. Unii zic că-s trei zile în care e vesel, – parcă şi la Sânziene...; de altfel, întruna soarele e supărat“[1].

Prin jud. Tecuci se crede că soarele răsare întotdeauna vesel, căci atunci stă în gura raiului[2].

Soarele răsare din apă; dovadă despre aceasta sunt stropii de apă care picură de pe faţa lui când se vede puţin ridicat pe zare, şi pe care noi, neştiutorii, îi numim raze[3].

Fiind ieşit din apă, soarele este curat; de aceea este păcat ca cineva să-l privească, înainte de a se spăla. Unul ca acesta vă căpăta şi boală de cap numită *soare în cap*, care îndeobşte se dobândeşte şi de oricine ar privi răsăritul[4], căci „cine-i pune să se uite, tocmai ei, nişte pământeni, la un soare, care în clipa răsăritului, e o împărătească strălucitoare?“[5]

Când răsăritul soarelui e mândru, se crede că peste zi vremea va fi frumoasă[6], – „ziua bună, de dimineaţă se cunoaşte!“

Dacă la Buna-vestire soarele răsare dis-de-dimineaţă, – adică dacă se pare că răsare mai dimineaţă ca de obicei, lucru ce se întâmplă când cerul şi văzduhul este curat – se zice că primăvara va fi timpurie[7].

Dacă la Ovidenie soarele răsare în senin, se crede că peste an va fi belşug în roade; dacă răsare în nori, se zice că vremea va fi secetoasă şi, prin urmare, bucatele nu se vor face cu prisos[8].

---

[1] Voronca, *op. cit*., pp. 608-609.
[2] Culegere din com. Ţepu.
[3] *Idem*.
[4] Voronca, *op. cit*., p. 611.
[5] *Ibidem*, p. 612.
[6] „Şezătoarea“, IV, p. 120.
[7] D. Dan, *Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi, 1897, p. 96.
[8] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.

Când soarele răsare în nori, vremea se va strica peste zi[1].

Cel pe care îl apucă soarele într-o zi întâi în pat, nu mai face avere[2].

Cu privire la răsăritul soarelui în ziua de Buna-vestire se cred următoarele:

Dacă soarele va ieşi din nori de dimineaţă, timpul va fi „devreme“, adică roadele câmpului vor creşte mai curând ca de obicei;

Dacă soarele va răsări în nori şi nu se va vedea decât la amiază, timpul va fi „la vreme“, adică va fi ca de obicei;

Dacă soarele va răsări în nori şi nu se va vedea decât către seară, e semn că timpul va fi „târziu“, adică dezvoltarea verdeţii va întârzia.

Pentru aceeaşi zi, ivirea soarelui se pune în legătură şi cu felul de păpuşoi care vor da roade mai din belşug în anul acela. Astfel:

Dacă soarele va ieşi din nori dimineaţa, păpuşoii care se vor semănă mai devreme, vor fi cei mai buni.

Dacă soarele se va ivi de-amiază, vor fi mai buni păpuşoii care se vor semănă ca de obicei, – „păpuşoii mijlocii“.

Fig. 3[5].

Dacă soarele va răsări din nori către seară, „păpuşoii târzii“ vor da roadele cele mai bune[3].

Fie socotit ca voinic cu faţa luminoasă, fie închipuit sub o altă înfăţişare, poporul român crede că nu soarele merge singur pe cer, mai ales în întâia jumătate a zilei, când urmează să urce greul suiş al cerului. Soarele, spun unii, merge veşnic călare pe un leu[4], – aşa cum îl zugrăvesc zodiacele (cărţile de zodii); călare pe o parte a leului (fig. 3), iar alţii cred că aceasta se întâmplă numai până la amiază.

Pe alocuri se crede că până la prânz soarele este ajutat la urcuş de un bivol, iar până la amiază de un cal[6], ori bivol şi cal, ori bivol şi leu[7], ori

[1] „Şezătoarea“, IV, p. 120. Zanne, *Proverbele*, IX, p. 372.

[2] Cred rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.

[3] Marian, *Sărbătorile*, II, p. 223.

[4] Otescu, *op. cit*., p. 61.

[5] După un vechi calendar cu zodii.

[6] *Ibidem*, p. 60: „Să nu fie cumva această credinţă în legătură cu faptul că vara soarele răsare imediat după constelaţia *taurului*, care ar fi bivolul pe care călăreşte soarele şi când apune, se vede în urma lui constelaţia leului sau calul“.

[7] *Ibidem*.

de un iepure şchiop[1], ori numai de un leu, care va merge slobod până la amiază[2].

Prin Bucovina se zice că soarele e tras „la deal“ de doisprezece boi, până la amiază, când îl lasă şi se întorc îndărăt. De aici încolo, va fi dus de şapte iepuri.

Pe alocuri se spune că soarele merge-n telega lui trasă de nouă cai[3].

Unii cred că de la amiază şi până seara, soarele merge pe un leu împiedecat, căci, venind calea „la vale“, de-ar fi leul cu picioarele slobode, ar merge prea repede şi astfel ziua s-ar încheia mai curând[4].

Calea soarelui pe cer, de la răsărit şi până la amează, *se prubuluieşte*, adică se preţuieşte, se socoteşte în *suliţi, haragi, beţe, ciomege, copaci, staturi* de om ş.a. De pildă: „e soarele [ridicat] de două suliţi, de-un harag, de trei beţe, de-un „ciumag“, de un stat de om, d-un copaciu“.

Vremea, după locul soarelui pe cer, se zice că este:

În faptul zilei, la ziuă, dimineaţă, dis-dimineaţă sau *desniţă*[5], puţin după ce soarele a răsărit;

Prânz mic, prânzul[6], *prânzişor, prânşor*[7] sau *prânzul cel (ăl) mic*, când soarele este cam de trei suliţi, sau la a treia parte din urcuş;

Improor, împror, năproor, năprăor, prânz sau *prânzul cel mare*, când soarele a străbătut jumătate din urcuşul cerului, ceea ce-ar fi pe la ora 9 sau 10 înainte de amiază;

Prânzul mare sau *sub-amiază* (pron. pop.: *supt-agnează*), pe la ora unsprezece[8].

Când soarele îşi isprăveşte urcuşul, când, prin urmare, stă gata să scoboare, se zice că-i *de-amiază, la amiază, în amiază, amiazăzi, la* sau *dă nămiaz, nămiază, nemiaz, nămiez, prânz, prânz bun, la cruce, cruce-amiazi*[9], *în răscruce* sau *în răscrucele cerului*.

---

[1] Cred. rom. din jud. Tecuci.

[2] *Idem*. Cf. Ciauşanu, *op. cit*., pp. 82-83. Cât de absurdă e legătură aceasta, tot acolo: „Nu-i vorbă, carul şi caii de foc ai acestuia, caii soarelui, după închipuirea grecească şi indiană, ai lui Helios, i-a dat românul Sfântului Ilie: chestie de asemănare de nume între Elios şi Ilie, de care avem atâtea exemple în mitologie“.

[3] „Convorbiri literare“, XLII, p. 488.

[4] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.

[5] D. Dan, *Straja*, p. 93.

[6] Frâncu-Candrea, *op. cit*., p. 20: La *prânzuţ*, pe la 8-9 ceasuri.

[7] „Ion Creangă“, VI, p. 35.

[8] Marian, *Sărbătorile*, I, p. 107. Dat. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci. „Ion Creangă“, VI, pp. 35-36.

[9] Totuşi, în Marian, *op. cit*., I, p. 12, citim: *prânz mare, cruce amiazi* înainte de ora 12.

Aici se crede că soarele se odihneşte „cât ai clipi“, mâncând un colţ de prescură şi bând un pahar cu vin. Cel ce munceşte în acest răstimp face un mare păcat[1]. Credinţa că soarele la amiază se odihneşte o întâlnim la ucrainieni[2] şi alte populaţii ruseşti[3].

Acum, soarele, care de la răsărire nu şi-a arătat decât o faţă a lui, şi-o schimbă, arătându-şi-o pe-a doua, cu care apune chiar[4].

Cine s-ar putea uita la soare drept de-amiază, ar vedea într-însul chipul lui Dumnezeu[5].

În ghicitorile sau cimiliturile sale, poporul zugrăveşte astfel soarele ce străluceşte pe întinsul cerului:

Căciula fârtatului
În mijlocul satului[6].

Am un bulgăre de aur,
Joacă pe-o piele de taur[7].

Am un măr aurit,
Umblă pe sus rătăcit.

Cerceluşul doamnei
Şade-n fundul oalei,

adică:

[Soarele, strălucitor ca] cercelul doamnei stă în fundul [cerului, asemănător clopotului sau] oalei. Se poate însă că aici oala să fie cerul, ca un clopot cu gura

---

[1] Voronca, *op. cit*., p. 338. *Ibidem*, p. 589: „La amiazi se şede, nu se lucrează, că atuncea soarele doarme o minută, un ceas. Sf. soare se mânie, zice: «Eu, că-s soare, şi stau, da tu să nu stai?» Atunci se pare că-i este dat şi Necuratului să facă tot soiul de răutăţi.“

[2] *Revue des traditions populaires,* IX, p. 422.

[3] *Ibidem*, XXII, p. 195.

[4] Voronca, *op. cit*., p. 588.

[5] Cred. rom. din Vicovul de Sus, Bucovina, împărt. de d-l P. Cârstean.

[6] A. Gorovei, *Cimiliturile românilor*, Bucureşti, 1898, p. 350: variantă în N. Păsculescu, *Literatură populară românească*, Bucureşti, 1910, p. 100. Iar când e gata să apună, se cimileşte:

Căciula sfârtarului
În marginea satului.

[7] Gorovei, *op. cit*., p. 349: sau la Păsculescu, *op. cit*., p. 100:

Am un măr de aur,
Joacă pe piele de taur.

pe pământ, în fundul căruia se vede soarele, ca şi cum în fundul unui clopot s-ar vedea cercelul sau toarta de care se spânzură limba clopotului. În legătură cu acea toartă sau ureche, poporul spune: *toarta, toartele* sau *torţile cerului,* printre care zboară caii năzdrăvani ai feţi-frumoşilor şi de care, pe vremea potopului, s-a fost apucat cu mâinile un uriaş, ca să nu-l înece apele.

Am un cocoloş de unt,
Toate văile le ung.
Cine arde şi fum nu face?[1]

La amiază Necuratul se întoarce cu spatele la soare şi de aceea Sf. Ilie aruncă cu săgeţile după dânsul, ca să-l ucidă[2].

Unii oameni, în sfârşit, zic că este bine ca nici din casă să nu iasă pe această vreme, iar alţii se tem de vântul cel vârticuş[3].

Când soarele străluceşte „în senin“ se zice că „e soare“, stare dorită de femei pe vremea ghilitului pânzei, şi de muncitori, pe vremea treieratului. Acest „soare“, adică această vreme senină se poate cunoaşte de mai înainte de cei ce visează foc, cu o noapte mai înainte, sau de femeile care visează o mireasă[4].

Căldura soarelui din timpul verii se zice că e hotărâtă de Dumnezeu ca să se coacă holdele; când această căldură nu este de ajuns, i se trimite într-ajutor nişte balauri, care o măresc[5].

„În soare“ nu se poate uita orişicine, mai ales atunci când arde, adică dogoreşte tare; atunci, numai hoţii şi oamenii iubăreţi îl pot privi. Această *arşiţă*[6], *zăduh, zăduv, zăpuşală, crăpăt, crăpet*[7] sau *cocăt*, care aproape nu se mai poate îndura, se crede a fi un semn de ploaie[8].

Totuşi niciodată soarele n-ar putea supăra lumea cu nespusa lui arşiţă, dacă ar bate vântul. În această privinţă pomenim numai aici cunoscuta povestire de

---

[1] Păsculescu, *op. cit*., pp. 99-100.

[2] Voronca, *op. cit*., p. 589.

[3] *Ibidem*.

[4] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.

[5] Voronca, *op. cit*., p. 29.

[6] În aşezământul pentru şcoli al lui Constantin Vodă Moruz, din 24 mai 1803, se scrie (*Uricar*, III, p. 29 şi originalul în româneşte şi greceşte păstrat în Muzeul „Saint-Georges“ din Bârlad): „Ştiinţa ce deplină a fieştecăreia învăţături se naşte din necontenita silinţă, iar din silinţa ce se face rânduri-rânduri se naşte uitare; pentru aceea nu este voie a învăţa cu contenire, decât numai duminicile şi alte praznice împărăteşti şi *în vremea arşiţilor căneşte*“.

[7] Boceanu, *op. cit*., p. 7.

[8] Marian, *Sărbătorile*, I, p. 118. „Şezătoarea“, IV, p. 120. Zanne, *Proverbele*, IX, p. 372.

întrecere între vânt, pe de o parte, şi soare şi ger pe de alta, pe care o au aproape toate naţiunile[1].

Când zilele dinaintea unei zile n-a fost vreme frumoasă, ele se vor schimba, dacă soarele străluceşte măcar cât de puţin în seninătate[2].

Uneori cerul este căptuşit cu o ceaţă uşoară, ceea ce face ca soarele să pară înconjurat de un *cerc*[3], *cercul* sau *cearcăn*[4], care se crede a fi un semn prevestitor de ploaie[5].

Alteori, soarele pare frânt în două bucăţi; poporul zice atunci că sunt doi sori pe cer, ceea ce ar prevesti un război[6]; alteori se pare că sunt pe cer trei sori, ceea ce se socoteşte tot ca un semn prevestitor de război sau ca unul de „sfadă între-mpăraţi“[7].

Mergând către apus, soarele trece pe la *chindie*, care se mai cheamă şi *cina-mică, de-amiază-n-de-seară, su-nimiez*[8], *ojină, ojiniţă* sau *ujină*[9], când, după credinţa unora, soarele se odihneşte puţin; apoi, soarele merge pe la *toacă* şi în sfârşit, *apune* sau *sfinţeşte*.

Atât vremea apusului, cât şi locul unde apune soarele se cheamă şi *soare-apune*[10], *sfinţit, asfinţit, scapăt*[11], *soare-capăt*[12], *scăpătatul soarelui*[13], *scăpătat* sau *scăpătiş*[1], macedo-românii îi zic *scăpitarea soarelui*.

---

[1] Cf. Şăineanu, *Basmele române*, p. 996-997.

[2] Marian, *Sărbătorile*, I, p. 120.

[3] Un cântec de pe Târnave (*1000 de doine, strigături şi chiuituri*, Braşov, 1891, p. 209):

Bată-te, mândruţă, bată...
Cercul cel de lângă soare,
Dragostea noastră cea mare.

Şi unul moldovenesc (T. Pamfile, *Cântece de ţară*, Bucureşti, 1913, p. 186):

Cercănel de lângă lună, Scrisă de mânile tale.
Spune-i badii voie bună; Şi mi-o trimite pe vânt,
Cercănel de lângă soare, Ca să vie mai curând,
Trimite-mi, bade, scrisoare Că nu mai pot de urât!

[4] T. Bud, *Poezii populare din Maramureş*, Bucureşti, 1908, p. 76.

[5] Marian, *op. cit*., I, p. 119.

[6] Zanne, *Proverbele*, IX, p. 372.

[7] „Şezătoarea“, VI, p. 55.

[8] C. Rădulescu-Codin, *Îngerul românului*, Bucureşti, 1913, p. 361.

[9] T. Bud, *op. cit*., p. 31.

[10] „Şezătoarea“, V, p. 125.

[11] N. Păsculescu, *op. cit*., p. 376.

[12] C. Rădulescu-Codin, *Îngerul românului*, Bucureşti, 1913, p. 360.

[13] De la rom. din jud. Vâlcea, împărt. de d-l I.N. Popescu.

Când soarele apune, fiind cu totul acoperit de nori, se crede că nu peste mult va ploua[2]. Prin jud. Bacău se crede că aceasta este un semn de vreme bună[3].

Adesea soarele întâmpină pe zarea apusului numai nişte fâşii de nori pe care îi împurpurează foarte frumos, arătându-se în acelaşi timp printre dânşii. Atunci se pare că soarele se opreşte puţin în pragul asfinţitului şi priveşte, *se uită* sau *caută înapoi*. Aceasta se socoteşte ca un semn că vremea se va schimba, adică se va strica, dacă până în ziua aceea a fost bună[4], sau se va îndrepta, dacă până atunci a fost rea[5].

Iată o povestire bucovineană în care se arată că, într-adevăr, soarele se poate opri în pragul asfinţitului:

„Era să se mărite odată o fată; ş-amu era sâmbătă la toacă şi ea încă nu gătise de cusut cămeşa de mire.

– Sfinte soare,
Sfinte soare,
Fă ziua mai mare! –

se roagă ea la Sf. soare cu lacrimile în ochi. Sf. soare a ascultat-o ş-a stat pe cer până ce a fost ea gata cu cămeşa. Da mama Sfântului soare nu-şi află loc, aşteptându-l acasă cu scăldătoarea, căci ea ştia când era vremea să vină. (Că soarele, când vine acasă, se spală de toate răutăţile câte le vede pe lume. El e atât de pătat şi plin de colb şi de gunoaie, căci sunt oameni că aruncă cu gunoaiele înaintea soarelui, ori alţi oameni nu se îndoiesc când merg pentru dânşii afară, să se întoarcă cu spatele, să nu le vadă Sf. soare ori Sf. lună trupul, căci e foarte păcat. El de toate ce le vede, până seara, vine aşa de supărat şi îmbătrânit!).

În seara aceea, văzând mama Sfântului soare că nu mai vine, a gândit că l-au mâncat vârcolacii. Spaima ei! În sfârşit, într-un târziu, iată că vine şi Sf. soare.

– Da bine, ce ai stat aşa de mult? Vai de mine, ce frică am tras!

– Am stat, mamă, că nu-şi gătise o mireasă cămeşa de mire de cusut; şi pentru că m-a rugat şi era curată, i-am făcut hatârul şi am ţinut ziua mai mare.

---

[1] Viciu, *Glosar*, p. 75. Culegere din com. Domniţa, jud. R.-Sărat.
[2] Cred. rom. din com. Ciureşti, jud. Tutova, comunicată de d-l G.V. Şuşnea.
[3] Cred. rom. din com. Ardeoani, împărt. de d-l D.I. Procopie.
[4] „Şezătoarea“, IV, p. 120. Zanne, *Proverbele*, IX, p. 373. Voronca, *op. cit*., p. 926.
[5] „Şezătoarea“, X, p. 63.

– Să dea Dumnezeu ca cămeşile ce-a cusut de mire până mâini dimineaţă, pentru amândoi, de moarte să le fie!

A doua zi, când s-au trezit nuntaşii, i-au găsit pe amândoi morţi, i-au îmbrăcat în cămeşile de miri şi i-au îngropat, – pentru frica ce a tras-o mama Sfântului soare şi pentru că a cusut spre Sf. Duminică. Sâmbătă cum toacă, să laşi lucrul, cusutul, împletitul, torsul şi tocmai luni, când răsare soarele, iar să te apuci"[1].

Când soarele sfinţeşte, se zice că el se află în partea iadului şi este trist[2]; atunci, el ospătează bine, după unele credinţe[3], iar, după altele, mănâncă numai un corn de prescură şi bea un pahar de vin[4] . În acest timp nu-i este nimănui îngăduit să mănânce; cel ce va mânca, se crede că va fi pedepsit cu bube[5] sau caş la gură[6], sau va fi apucat de dureri de cap[7].

Tot pentru acest cuvânt, mulţi se feresc ca să nu doarmă în vremea apusului[8]. O astfel de credinţă o întâlnim şi la ruşi: cel ce se culcă în sfinţitul soarelui, se îmbolnăveşte de friguri[9].

Ca o cinste pentru soarele ce apune, după ce a luminat şi a încălzit pământul, gospodarii se feresc de a arunca afară în vremea apusului zoile rufelor sau ale vaselor şi gunoiul ce se mătură din casă.

Roşeaţa cerului, la apus, se socoteşte ca o prevestire că a doua zi va fi cald şi frumos[10].

După ce apune, soarele merge pe jos prin tainiţele de sub pământ, până când ajunge din nou la răsărit, – înţelegând poporul prin aceasta, că noaptea soarele luminează pe lumea cealaltă[11]. Alţii spun că soarele sfinţeşte în marea cea fără sfârşit, care înconjoară lumea de jur împrejur[12]. Pe această mare, soarele pluteşte cu luntrea, mergând spre răsărit, de unde iar începe să urce bolta cerească[13]. Alţii cred că pe timpul nopţii, atât soarele, cât şi leul său dorm, şi

---

[1] Voronca, *op. cit.*, p. 609.

[2] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.

[3] Otescu, *op. cit.*, p. 61.

[4] *Ibidem*, pp. 60-61. C. Rădulescu-Codin şi D. Mihalache, *Sărbătorile poporului*, Bucureşti, 1909, p. 109.

[5] Revista „Tinerimea Română", III-I, p. 448.

[6] Cred. rom. din j. Vâlcea, împărt. de d-l I.N. Popescu, A. Gorovei, *Superstiţii*, p. 189.

[7] C. Rădulescu-Codin şi D. Mihalache, *op. cit.*, p. 109. Gorovei, *Superstiţii*, p. 182.

[8] „Şezătoarea", VI, p. 65.

[9] *Revue des traditions populaires,* XXII, 298.

[10] Cred. rom. din com. Covasna, jud. Fălciu, împărt. de d-l G. Polcovnicu.

[11] Otescu, *op. cit.*, p. 61.

[12] Cred. rom. din com. Ţepu.

[13] Voronca, *op. cit.*, p. 881.

astfel, adormiţi cum sunt, îi iau nişte monştri, care-i duc la răsărit. Dacă noaptea soarele s-a putut odihni cum se cade, el răsare dimineaţa frumos; dacă n-a putut să se odihnească bine, soarele răsare posomorât, ori nu se arată deloc[1].

Despre o credinţă botoşeneană, care ne povesteşte de baia soarelui, spre a se curăţi de câte-s pe lume, am pomenit mai sus.

Prin Bucovina se crede că soarele, când apune, este foarte înfierbântat, din pricina alergăturii pe cer. „El atâta [are], că seara, cum asfinţeşte, intră în mare de pe sub pământ şi se scaldă vreo câteva ceasuri. De acolo merge drept sub pământ, în mare, la casa lui, de stă două ceasuri pe loc şi doarme. Pe urmă se scoală şi se scaldă în mare şi din scăldătoare îl ridică dracii în sus. În fiecare zi trebuie şaptezeci şi şapte de draci ca să-l ridice. Cât e în mare, ei pun mâna pe dânsul, nu-i frige; iar cum îl scot afară, toţi cad arşi şi a doua zi vin alţii în loc.

De aceea, pentru că se scaldă soarele, nu ne arde pe noi; dar dacă nu s-ar răcori, ne-ar omorî. Şi pentru că Sfântul soare se scaldă, nu e nimica aşa de curat ca Sfântul soare. El e om. Acolo, în mare, are soţie. Soarele e cu aripi de foc. Aripile lui sunt aşa rotunde, că vin laolaltă, de se pare rotund, dar în mijloc e un om cu crucea în spate. Cine se uită bine la soare, îl vede drept în mijloc. Eu, – spune povestitorul, – l-am văzut, tocmai aşa cum e, dar după aceea două zile n-am mai văzut cu ochii nimica“[2].

Scăldându-se în mare, o parte din apă arde, – se preface în nori, şi astfel se împuţinează: „că altfel ne-am îneca; câte ape curg în mare, s-ar revărsa peste pământ“[3].

Macedo-românii socotesc că locuinţa soarelui e în *Dzeana-Aripidină*, – deal-povârniş, unde trebuie să meargă cei ce vrea să afle ceva, căci soarele toate le vede şi le ştie[4].

Prin Bucovina, pe unde se crede că sub pământul nostru se află rohmanii, fireşte, se spune că în curgerea nopţii, soarele luminează cuprinsul acesta[5].

Tot pe acolo se spune că noaptea mama soarelui îl spală cu lapte dulce, ca să-l facă, din bătrân, cu barba albă până la brâu, din pricina răutăţilor văzute pe pământ, iarăşi copil de şapte ani, cum răsare dimineaţa. Alţii spun că, după ce

[1] Otescu, *op. cit.*, p. 31.
[2] Voronca, *op. cit.*, p. 27.
[3] *Ibidem*, p. 588: „Soarele umblă toată ziua şi seara intră în mare, de usucă apa de câţiva stânjini; altfel *s-ar izeri* lumea, câte ploi şi câte ape curg. Soarele toate apele le usucă“.
[4] P. Papahagi, *Basme aromâne*, Bucureşti, 1905, p. 589.
[5] Voronca, *op. cit.*, p. 338.

apune, soarele merge cam jumătate din noapte, până când ajunge la casa mamei sale. Aceasta îi dă priminele şi-l mână să se scalde în mare, ca să se cureţe de tot răul văzut în lume. De aceea dimineaţa, soarele este roşu, „că iese din scăldătoare“[1].

În visuri, soare înseamnă „soare“ pentru a doua zi, adică senin şi căldură[2]. Prin Bucovina înseamnă noroc, foc sau biruinţă. „Soare de visează fata mare, se va mărita; o va lua un flăcău. De visează soarele la răsărit, dimineaţa, se va mărita degrabă; de [va fi soare] la amiază, [se va mărita] mai târziu; despre asfinţit, se va mărita hăt târziu“.

Omul de visează soarele răsărind, dimineaţa, va avea viaţă lungă; pe la amiază, îi e viaţa pe jumătate; de la asfinţit, îi e veacul spre sfârşit[3].

Mă opun câtorva păreri răzleţe că poporul român mai păstrează, conştient, în religia sa superstiţioasă, ceva din păgânescul cult al soarelui, dacă numeşte Sfântul soare de multe ori, cum am văzut şi cum se mai aude:

Mult mă-ntreabă Sfântul soare
Ce m-am uscat pe picioare?

într-un cântec bănăţean[4].

Dimineaţa, românul se închină întorcându-se cu faţa spre răsărit, poate tocmai când răsare şi soarele. Aceasta nu înseamnă că poporul vede în soare o fiinţă sfântă, împuternicită de Dumnezeu cu orânduirea darurilor şi osândelor, cum sunt sfinţii. Soarele este un lucru de seamă ieşit din mâna Ziditorului, şi pentru aceasta „e sfânt“, adică e sfinţit, cum e şi cerul, şi stelele, şi alte lucruri. Închinarea spre răsărit se face în mijlocul firii, după cum se face şi în biserică, şi în casă, unde icoanele atârnă în peretele de răsărit, totdeauna.

Tot astfel, dacă prin Bucovina întâlnim credinţa că soarele este închipuit în troiţa lumânării cu care creştinii merg la biserică, la Iordan, la Înviere şi alteori[5], aceasta trebuie să o socotim ca o înrâurire a cărţilor bisericeşti, care poetizează pe Mântuitor cu numele de „Soarele dreptăţii“.

Sf. soare se găseşte şi în unele vrăji, prin care, fetele mai ales, socotesc că se vor face, nu frumoase, ci vor vrăji privirile altora, ca să le socotească frumoase, şi deci, ca să le îndrăgească.

---

[1] Voronca, *op. cit*., pp. 588-589.
[2] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.
[3] Voronca, *op. cit*., p. 75.
[4] *1000 de doine, strigături şi chiuituri*, p. 75.
[5] Elena Niculiţă-Voronca, *Studii în folclor*, Bucureşti, 1908, p. 7.

Iată o vrajă din T. Măgurele, pe care cel ce vrea să fie îndrăgit o rosteşte către soare, de trei ori, la apusul ori la răsăritul lui:

Tu soare,
Frăţioare,
Toată lumea îţi zice soare,
Numai eu îţi zic mură:
Toată lumea să-mi cate-n gură.
Şi mic, şi mare
Dar mai vârtos **N**.
Cine-n spate m-o vedea,
Pe mine nu mă va uita.
Cine-n urmă mi-o călca,
Tot în gură mi-o căta.
Şi mic, şi mare,
Dar mai vârtos N...
Să i se lipească părul de căciulă,
Căciula de păr,
Cămaşa de trup,
Trupul de cămaşă,
Piciorul de opincă,
Opinca de picior,
Să bată a crăpa,
Pân' la mine n-o pleca;
Să bată a plesni,
Pân' la mine n-o veni
Şi cu mine n-o vorbi.
Tu, soare,
Frăţioare,
Ascultă şi-a mea chemare[1].

Înainte de răsăritul soarelui, fata care merge să se spele la izvor, să se spele întorcându-se cu faţa dincotro răsare soarele şi să zică:

– După cum aşteaptă oamenii soarele, aşa să mă aştepte şi pe mine flăcăii![2]

Din vraja:
Sfinte soare,
Sfinte domn mare,
Eu nu rădic vânt
De la pământ,
Ci cercul tău
În capul meu,
Razele tale
În genele mele.
Sfinte soare,
Sfinte domn mare,
Şi patruzeci şi patru de răzişoare.
Patru mi le dă mie
Şi patru ţine-le ţie.
Două să mi le pun
În sprincenele mele,
Şi două în umerii obrazului.
La toţi feciorii să le par
Cireş de munte înflorit,
Cu mărgăritar îngrădit.[3]

sau acest descântec, pe care fata îl rosteşte la răsăritul soarelui, cu mâinile ridicate în sus şi cu faţa spre răsărit:

---

[1] A.M. Nour, *Descântece şi vrăji din popor*, Craiova, 1912, pp. 41-42.
[2] „Şezătoarea", XIV, p. 76.
[3] Familia", XI, p. 68.

Soare, soare,
Când răsai,
În faţa mea răsai;
Comânacul tău
În capul meu:
Incâlţiile tale
În călcâiele mele.
Aşa să-ţi fiu eu ţie
Ca Sfântul soare
Când răsare.
În faţă cu soarele
În dos cu doamnele.
Către câţi oi râde,
Inima le-a plânge:
Către câţi m-oi uita,
Toţi la min' i-oi aduna[1],

sau din rugăciunea cu plan:

Răsai soare
Frăţioare,
Nu peste cârduri de oi,
Nici peste cârduri de boi,
Ci peste ochişorii mei
Şi peste statul meu,
Şi peste sfatul meu,
Şi peste mersul meu,
Şi peste viersul meu.
Cum îi soarele luminos
Şi frumos,
Aşa să fiu şi eu![2],

nu reiese că soarele este socotit întocmai ca o fiinţă sau ca un obiect de închinăciune.

În doina:

De când Ghiţişor s-a dus,
Trei garoafe-n poart-am pus;
Garoafele s-au uscat,
Ghiţişor nu s-a-nturnat.
Mi-a trimis Ghiţă o carte,
De trei coţi şi jumătate.
Să-i trimit şi eu o floare;
S-o trimit pe Sfântul soare
Sfântul soare-i fierbântos,
Merge-oleacă, pică jos;
S-o trimit pe Sfânta lună,
Sfânta lună
Că-i mai bună,
Ş-apoi mai îngăduită,
Duce floarea neclintită,
Ca pentru Ghiţă gătită[3],

vom găsi o aleasă poezie, însă nici o învederată urmă de cult păgânesc.

2. POVESTEA CIOCÂRLIEI

După credinţa obştească, ciocârlia ar fi făcută dintr-o fecioară, prin voinţa lui Dumnezeu sau prin blestemul mamei soarelui, ca să curme dragostea dintre fată şi soare.

---

[1] I. Pop-Reteganul, *Starostele*, Gherla, 1910, pp. 12-13.
[2] Culegere din jud. Botoşani, împărt. de d-l D.Gr. Furtună.
[3] T. Pamfile, *Cântece de ţară*, p. 189.

Pe lângă legendele cunoscute[1], – două de toate, – se dau aici următoarele variante:

Întâia se aude prin jud. Suceava:

„Amu, cică era odată un împărat şi-o împărătească. Ei se bucurau de toate bunătăţile de pe lume, numai copii nu aveau. Şi le era tare rea inima, – că poate să fie omul cât de bogat, dacă n-are cine-i moşteni batâr numele, geaba mai trăieşte în lume; că averile-s trecătoare, dar numele cel bun rămâne.

A cercat ea, împărăteasa, fel şi chip, să facă copii, dar nici c-a putut face.

Într-o zi au făcut împăratul şi împărăteasa un praznic mare, să aibă pe ceea lume, că, dacă n-ai copii, şezi cu ţărâna în gură şi nu-ţi dă nimeni de pomană, măcar o lingură de apă. La petrecerea ceea s-a strâns lumea de pe lume şi-a venit mulţime de femei cu copii mici în braţe. Şi toate se bucurau şi se uitau cu drag la îngeraşii lor, numai împărăteasa şedea de o parte şi ofta, că ea nu ştia dragostea de mamă şi bucuria casei celui care are copii la masă. Şi-a întrebat şi ea pe toată lumea: ce să facă, să aibă şi ea copii, că-i ardea inima că nu-i şi ea mamă. Şi s-a pus şi ea pe post şi pe rugăciuni, şi se ruga lui Dumnezeu, de uda pământul cu lacrimi.

Într-o noapte a visat împărăteasa c-a venit la ea o babă şi i-a zis:

– Bucură-te, mărită împărătească, că împăratul împăraţilor a poruncit să ai şi măria ta un copil!

În bucuria cea mare s-a trezit şi a dus vestea asta şi împăratului. Da să nu se bucure omul de tot, când dă norocul peste el, că tot suişul are şi scoborâş, şi după bucurie vine şi scârbă, şi jălanie.

Peste nouă luni de la visul acesta, împărăteasa naşte o copilă, mândră şi frumoasă, de nu mai era alta ca dânsa, nici în lună, nici în soare. Şi-a trântit împăratul o cumătrie, de s-a bucurat toată împărăţia. Şi nu le mai era acum casa pustie şi tăcută, ci numai veselie şi voie bună, de socoteai dumneata că-i raiu în casa ceea, nu alta!

Şi creştea copila văzând cu ochii, nu alta. Cât creşte una de aste de-ale noastre într-un an, ea creştea într-o zi. Şi aşa era de mândră şi de frumoasă, de şi soarele stătea de se uita la ea, că [vedeţi], cât umblase el prin lume, aşa minune nu mai văzuse. Da şi fetei îi era drag Sfântul soare, că, cât stătea pe afară, numai, la el se uita.

Şi azi aşa, mâine aşa, numai ce s-a îndrăgit copila de soare. Şi cum a crescut fata mare, numai ce-i trăzneşte într-o zi în cap: spune împărătesei că-i este drag

[1] S. Fl. Marian, *Ornitologia poporană română*, Cernăuţi, 1883, vol. I, p. 354 şi urm.

soarele şi că vrea să se ducă la el acasă. Iaca ce poznă-i trecu fetei prin cap, de le venea părinţilor să înnebunească de scârbă şi să apuce câmpii. Zău, aşa! Bine-i când dă Dumnezeu omului copii cuminţi, nu de cei ce umblă cu gândurile după lună şi soare!

S-au cercat ei, împărăteasa şi împăratul, să-i scoată nebuneala asta din cap, da unde a fost de chip? A început fata a se usca de pe picioare, de socoteai că se prăpădeşte. Numai într-un plâns o ducea şi numai într-un văicărit, şi ziua, şi noaptea.

Şi văzând inima de părinţi că li se prăpădeşte odorul, o învoi să pornească la casa soarelui.

Ş-a mers fata, ş-a mers, drumul lung, prin păduri, prin codri, peste văi, prin munţi şi peste munţi, şi-a ajuns la o apă mare. Din apă a ieşit o fată frumoasă, care s-a îndrăgit de ea. Fata ceea i-a făcut un pod mare peste apa ceea şi-a trecut dincolo. Şi iar a mers fata cale lungă, şi pe un câmp a dat de-o babă, care păştea nişte gâşte. Baba o întrebă unde se duce, şi ea îi spuse gândul şi dorul. Babei, fiindu-i milă de frumuseţea ei care se irosea pe drumuri, a fermecat-o şi-a suit-o în înaltul cerului şi, cât ai coace un ou, a ajuns înaintea curţilor Sfântului soare.

Mama Sfântului soare a ieşit înaintea fetei, mânioasă, şi a întrebat-o ce caută?

– Caut pe drăguţul meu, pe *Sfântul soare*, că de multă vreme, de dorul şi dragul lui am pornit de acasă, şi mulţumesc lui Dumnezeu că l-am găsit.

Mama Sfântului soare s-a supărat şi mai tare pe ea şi a blestemat-o, înainte de a o vedea fecioru-său, să se prefacă într-o păsărică.

Fata se prefăcu în ciocârlie şi de atunci, hojma ea drumul către soare, ca să-l găsească, – şi nu mai ajunge la el.

Când ciocârlia pleacă de jos, să se ducă spre Sfântul soare, îi tare chefoasă, dar când o ajunge blestemul mamei Sfântului soare, porneşte supărată pe pământ, tăcută, de se ascunde în nişte tufe“[1].

A doua variantă a acestei legende se aude şi prin unele părţi ale Dobrogei: ea se mai cheamă, – şi nu ştiu pentru ce: *marfă gata*:

Înşir o veste poveste, şi-anume de pe când erau poveştile pe lume, adică nu de ieri, de-alaltăieri,

Ci de demult tare,
De când era bunica fată mare,

că de azi, cine s-apucă să spună, lesne-i prins cu minciuna pe limbă – şi mai mare ruşinea! Ascultaţi-mă, dragii mei, şi luaţi-mi vorbele mele drepte şi

[1] Scrisă de d-l M. Lupescu, com. Zorleni, jud. Tutova.

adevărate. Cine n-a crede, întrebe pe alţii şi aducă-mi dovadă, să mă închin şi eu. Cum am cumpărat-o, aşa v-o vând, dacă nu cumva mai ieftin de cum am plătit-o eu, că pentru povestea asta şapte bătăi am mâncat de la bunică-mea într-o seară, să-i dau pace şi să-mi pun capul pe pernă!

Ce era pe lumea asta înainte vreme? Noroade şi împăraţi ca şi astăzi. Dar de bietele noroade cine ţinea socoteală? Nimeni. Nici pe atunci, cum nu ţine seama nici astăzi. Numai zilele împăraţilor se scriau şi rămâneau urmaşilor ca să le ştie: cine cunoştea slova, le citea; cine nu, apoi le asculta şi din om în om umpleau lumea. Aşa au ajuns şi în zilele noastre; ca să nu se prăpădească, datorie aveţi să le ascultaţi şi dumneavoastră şi să le spuneţi şi altora. Ştiţi povaţa ceea:

Cine ştie povestea asta şi n-a spune-o,
L-a lua Maica Domnului de mâna stângă
Şi l-a duce pe puntea strâmbă,
La mese strânse,
La făclii stânse.
Da cine va şti-o şi-a spune-o
La anul,
La luna,
La săptămâna,
L-a lua Maica Domnului de mâna dreaptă
Şi l-a duce pe puntea lată,
Unde judecă drepţii
Şi înţelepţii,
La mese-ntinse,
La făclii aprinse,
Cu pahare pline
Şi bucate bune!

A fost un împărat pe lume, Ciocârlan-craiul. Împărăţia lui era mare şi bogată, iar el vestit în toate vânturile. De ce anume era vestit, nu v-aş putea arăta, dar ştiu că despre fata lui numai morţii nu aflaseră. O chema Lia, dar cât Lii nu sunt şi azi! Fata asta aud că n-avea pereche sub soare de frumoasă: o mândreţe de copilă, s-o pui într-o lingură de apă, să-ţi faci cruce şi s-o sorbi dintr-o dată. Asta! Şi de ani era cam aşa, ştiţi, cum e bobocul de floare, gata-gata să se deschidă, cum e grâul când dă în pârg. Tu stai cu secerea lângă el şi nu ştii: să începi, – ţi-i teamă să nu fie prea crud; să nu începi, – ţi-i teamă să nu se treacă.

Aşa sta Ciocârlan-craiul pe lângă Lia lui. Că veneau, vedeţi dumneavoastră, peţitori câtă frunză şi iarbă pe lumea asta, s-o ceară de nevastă. Cine n-a luat

drumul spre castelul lui Ciocârlan-craiul? Feciori de crai şi de împăraţi, sute şi sute; feciori de boieri mari şi mărunţei, mii şi mii; şi de-alde noi, ce să mai zic! Pe bunicul, numai bunica, cu vrăjitoare mare, l-a mutat de la un gând ca aista!

Şi bietul crai îşi pierduse cumpătul, ca găina umbletul. Mă rog, uşor lucru îţi pare să închizi şi să deschizi uşa cui pleacă şi vine? Da să-i cinsteşti pe toţi, câtă cheltuială! Şi mă-ţi întreba poate: da de ce nu alegea pe unul şi să pună cruce chinului? Să vă spun: lesne-i s-alegi din doi, din trei pe unul, dar dintre atâţia, când toţi sunt de viţă şi sământă, cum focul negru să te legi de unul! Nu-i aşa? Unul are ochi frumoşi, altul are mustăţi frumoase, unu-i aşa, altu-i pe dincolo: ce-i de făcut? S-aleagă pe unul, războirea cu ceilalţi îi stătea în minte; s-aleagă doi-trei deodată, se mânie fata şi-l râde lumea. Hai să amâne şi el de azi pe mâine.

– Că vezi, dragul meu, chiar acuma nu putem intra în vorbă. Una, că-i fata prea crudă, şi aş vrea s-o mai cresc, şi pe urmă, la o nuntă, câte nu trebuie! Zestrea în casă nu-i gata şi împărăteasa zice că tocmai la iarnă pune războaie pentru covoare şi lăvicere; al doilea, nici de cheltuială nu prea am, că uite, an ne-a cam dat înapoi seceta şi puţintele parale am strâns. Dumneata mai aşteaptă, să mai vedem; fata asta mi-i de măritat şi tot am s-o mărit, şi tot a unuia dintre voi are să fie, că nici eu n-oi ţinea-o să îmbătrânească, şi nici vlădica s-o ibovnicească!

Şi eu, să fi auzit vorbele aistea din gura împăratului, ce puteam face altceva, decât să-mi iau căciula din cap, să mă închin şi să-mi iau ziua bună, – şi să ne vedem sănătoşi!

Dar iaca alt rău mai mare, că feciorii toţi, purtând nădejdea Liei, nu se mai gândea nici unul la însurătoare cu altcineva decât cu dânsa; de asta mocneau în ele fetele de pe la sate şi târguri şi, să nu spun minciuni, zău, s-o fi prins nebunele de fete pe Lia, aşa, mai la o strâmtoare, nu ştiu dacă nu se întâmpla moarte de om! La urma urmei, văd ele că alt chip nu-i decât să facă jalbă la împărat: să-şi mărite în grabă odrasla, că ele îmbătrânesc cu zile. Fac jalbă, o duc sus şi împăratul, cu adevărat pus pe gânduri, se hotărî să taie pânza. Ocheşte azi, ocheşte mâine, ocheşte pe feciorul vântului şi-i spune:

– Să vii peste o lună să facem foile de zestre şi pe urmă, într-un noroc!

Hm! Doamne, Maica Domnului! Vorba ceea: gata, gata, numai să vrea fata, dar vorba-i: vrea Lia, ori ba? Nu vrea, nu vrea şi pace să se mărite cu un om pământean. Păi atunci cum făcea tată-său negustoria, aşa, fără să o-ntrebe? Cum fac şi azi unii; dacă-s de la munte, umblă după gineri de la câmp; dacă-s plugari, cearcă să-şi mărite fetele pe la târguri, apoi cei de la târguri se înalţă mai sus, vor gineri de cei cu slujbe şi cu straie nemţeşti.

Îi spune şi Liei împăratul, şi fata rămâne galbenă, ca ceara cea curată.

– Că-i frumos feciorul vântului, draga tatei, şi-i mintos, şi are averi, şi ce n-are?

Şi fata tăcea şi se întuneca tot mai mult.

Şi aicea nu pricep eu un lucru. Cum se făcuse că Lia se îndrăgise de chipul fără seamăn al soarelui? Să fi fost pe atunci soarele om ca toţi oamenii, nu ştiu, – dar de bună seamă că aşa era. Şi-i era drag Liei soarele, cum mi-i mie dragă viaţa, şi încă mai mult. leşea dimineaţa în cerdacul curţilor şi îl privea cum suie încet-încet crestele munţilor frumoşi, cum se înalţă pe pânza cerului către prânzul cel mare şi către crucea zilei, unde stă acolo sus, să-şi vadă împărăţia lui, – toate împărăţiile lumii, – cum pleacă apoi şi scoboară la vale tot frumos, şi se ascunde după zările sfinţitului.

Cine poate să fie mai mare pe lumea asta ca soarele? Nimeni ca el: el dă viaţă şi veselie tuturor. Şi mai frumos ca el? Nimeni, că el e podoaba lumii. Şi după ce nu se mai vedea, sta Lia, fata de împărat, până noaptea, târziu, şi se gândea la ibovnicul ei.

Împăratul o vede pălind de-o jale, dar de priceput, nu se putea pricepe; şi nu s-a priceput până într-o seară, când a auzit-o cântând cântecul cela pe care de-abia, de-abia, mi-l aduc aminte:

Frunză verde iarbă neagră,
Cântă-n frunză de dumbravă,
Cântă-o păsărică-n iarbă.
Trece dorul şi mi-o-ntreabă:
De ce-i tânără şi slabă?
– Taci, dorule, că ţi-oi spune.
Câte-am pătimit pe lume!

şi mai încolo, nu-l mai ştiu.

Împăratul şi-a închipuit că boala fetei îi pribeagă şi nu i-a cercat rădăcinile. Feciorul vântului a venit din nou şi împăratul i-a adăugat:

– Cam zbârnâie fata, ginere, dar am s-o înduplec eu, că nu părintele face după voia feciorilor, ci feciorii se dau după voia părinţilor; şi apoi, ştii că ursul nu joacă de voie. Dumneata du-te acasă, strânge-ţi nuntaşii şi vino, că oi pune şi eu cele de nevoie la cale.

Cu-adevărat, la curte au început de toate. Bucătăriţele s-au pus la cuptoare, s-au trimis vornici după lăutari, – mă rog, cum îi datina şi obiceiul. Şi toţi păreau bucuroşi, numai Lia domniţa stătea amărâtă şi nu scotea un cuvânt cu

nimeni. O cuprinse deznădejdea cea omorâtoare, care apucă pe omul fără nici un sprijin pe lume. Şi ce-i mai rămâne celui singur, decât să-şi închidă inima, să se roage şi să se plângă cu lacrimi icoanelor? Căzut-a fecioara în genunchi înaintea Maicii Domnului, fără putinţă de a-i grăi cuvânt; şi a stat îndelungată vreme, cât inima Preacuratei Fecioare s-a îndurat şi a mântuit-o, dragii mei!

Povestea mea se-ncheie. Cine n-a auzit şi nu cunoaşte ciocârlia, pasărea cea cu limbă meşteşugită, care se ridică primăvara cântând în văzduh, rugându-se parcă, laolaltă cu noi, lui Dumnezeu, care ne poartă tuturor de grijă? Zice lumea, zic şi eu, şi cred că Lia, fecioara lui Ciocârlan-Craiul, se întrupează în pasărea asta, cu altă făptură, dar tot cu inima veche, inimă ruptă de durere.

Poate că chipul soarelui nu mai este cel de demult, dar dragostea fecioarei nu s-a schimbat. Asta să ne fie pildă de fire statornică în cuvinte şi fapte.

Vrea ciocârlia să se înalţe către ibovnicul ei, dar nu poate, că-i lungă calea până la dânsul; cântă şi se ridică până ce dă de plaiurile vântului turbat[1]. Vântul o ameţeşte şi ciocârlia se lasă în jos, fără suflare. Aşa se întâmplă de sute de ani, şi s-a întâmplat încă multe sute de-acum înainte, până când Ziditorul lumii se va îndura şi va schimba unele din rosturile pământului nostru[2].

3. POVESTEA FLORII-SOARELUI

Legenda florii galbene, numite *floarea-soarelui, soarea-soarelui, sora-soarelui, lilicea-soarelui* (Maced.), *helianthus annuus* L., nu se deosebeşte, ca idee, de cea a ciocârliei. Una singură, care se aude prin Basarabia, urmează în aceste şire:

„Mari şi minunate sunt faptele tale, Doamne, şi noi pământenii ne închinăm ţie cu frunţile plecate şi cu umilinţă în suflet, neîndrăznind a-ţi cârti împotrivă. Da totuşi câteodată gând de diavol ne intră în suflet şi ne-ndeamnă să te întrebăm: cu ce cale şi socotinţă făcuşi cutare lucru? De asta, stăpâne, ne iartă, că tu făcuşi trupul şi inima omului slabe ispitelor!

O poveste de demult, de demult, de când altfel de oameni erau pe pământ, de pe vremea celui împărat vestit, dar din nume uitat pe vecii vecilor. Acest împărat de toate avea: şi împărăţie, şi noroade alese şi bogate, şi oaste voinică şi multă, – dar un lucru tot îi lipsea şi-l ustura în suflet, şi pe el, şi pe împărătească:

---

[1] Credinţă din com. Ţepu, jud. Tecuci: „Ciocârlia s-ar ridica până în înaltul văzduhului, dacă n-ar da de vântul turbat, care o omoară“.

[2] Auzită de la bătrânul Ion Drugan, de loc din Ardeal, mocan în Ali-beiciair, în toamna anului 1906.

că nu aveau nici un prunc. Că-i grea, ştiţi dumneavoastră, grija asta, care-l apasă pe om, că mâine-poimâine a închide ochii sub cei patru coţi de pământ şi pe urma lui nimeni nu i-a rămâne să-i facă grija comândărilor... Iar pe femeia care n-a fost vrednică să nască şerpii, balaurii şi dracii or schingiui-o pe lumea cealaltă şi i-or suge sângele din sfârcul ţâţelor.

Dar cât nu s-au trudit, cât n-au dat şi n-au împrăştiat pe leacuri fel de fel şi pe descântece! Eu numai, de-aş avea pe sfert din toată risipa ceea, încă aş zice că om mai bogat decât mine pe lume nu se află.

Îmbătrâniseră creştinii noştri aşa, da nădejdea din suflet tot n-o prăpădiseră, ci aflând că şi alţii au pătimit ca şi ei, pururi se gândeau la Dumnezeu cel a toate răsplătitor. Se întâmplă aşa, că tocmai când erau pe calea bisericii, greşesc oamenii noştri în Duminica Floriilor şi din clipa aceea împărăteasa purcede îngreunată. Le mai rămânea acum să aştepte. Şi-au aşteptat, şi la soroc împărăteasa cea bătrână naşte o fetiţă frumoasă ca o floare, ca o picătură de rouă, ca zorile dimineţii, ca un bob de piatră scumpă, şi încă mai frumoasă. Împărăteasa, stând veşnic în preajma ei, îşi uită de gospodărie; împăratul uitase toate treburile scaunului, iar supuşilor greu le venea cu asta. Se minuna toată lumea că ce picase pe capul stăpânilor!

Iar tocmai după câţiva ani, când fata crescuse mare, socotind oamenii că împăratul a mărita-o şi le-a aduce cine ştie ce şugă afurisită de stăpân pe cap, au făcut cislă în toată roata împărăţiei şi din toate a ieşit chipul cum să se mântuie împărăţia de fată.

Vedeţi aşa, ce hotărâre neroadă! Că, dacă murea împăratul, cine avea să-l urmeze în scaun? Ori socoteau supuşii că va trăi cât lumea şi pământul? Ci mai bine era să-l lase pe împărat în pace, să facă după cum a şti şi a pricepe să-şi mărite fata şi apoi, ginere având, să-l îndemne sfetnicii şi mai marii curţii şi-ai târgurilor, ca să-l deprindă cu încetul pentru toate cele de nevoie unei ţări. Da ei „nu, că să te fereşti, creştine, de cui străin în casă!“; nu zic ba, dar dacă n-ai avea perete în care să baţi un cui, mai bine-i?

Dar, să nu-mi lungesc vorba mai mult, aflaţi dragii mei, că toate vrăjitoarele împărăţiei s-au strâns cioatcă, au înfierbântat frigările şi-au purces să descânte de „Ducă-se pe pustiu Domniţa cea nouă!“

Şi s-a întâmplat întocmai după vrajă. Ajunsese fata împăratului cea mândră fără seamăn fată mare, când părinţii se gândeau să-i găsească bărbat de potriva ei. Dar fecioara la una ca asta nu se gândea. În lume nu ieşea, de vorbă cu nimeni nu sta, ci-ntotdeauna o vedeai cu chipul întunecat de griji. Şi o întrebau toţi:

– Ce ai, Domniţă, de stai aşa, ca o floare pălită de soare; ce, te gândeşti undeva?

– Dă, mă gândesc departe.

– Şi-anume unde, am putea oare afla?

– Nu puteţi.

Pe urmă tăcea. Necaz mai mare pe capul împăratului decât acesta nu se putea afla în lumea asta. Murea şi se topea şi dânsul de supărare, şi se frământa cu cugetul să afle pricinile. Iar într-o zi îi grăi fetei:

– Fata tatei cea dulce! Tu ai crescut mărişoară şi noi, drept aceea, ne-am gândit să-ţi aflăm soţior după inima ta. Uite, mâine, poimâine, vor sosi peţitori; tu uită-te la ei, cercetează-i din ochi şi alege-ţi unul, că noi o vorbă nu ţi-om spune împotrivă, ci toate cele găsite bune de tine le-om împlini.

Fata a tăcut, împăratul şi curtea au aşteptat, peţitori şi staroşti au venit cu mulţimea, – au venit şi veniţi au fost, s-au dus şi duşi au fost, căci zâna rămase cu inima tot pustie, şi împăratul din gura ei vorbă hotărâtoare nu află. Iar după câtva timp, văzând că şaga se-ngroaşă şi socotind că poate fata lui de asta nu-şi alege drag, că-i neştiutoare şi cu trupul prea crud, a alergat la alte vrăjitoare din împărăţie, să-i facă fetei „pe ursită“, ca să-şi afle şi să-şi aleagă odată un drăguţ. Iar babele noastre o sorociră din nou, cum s-au priceput ele mai bine, că adică din ce este, să se facă mai frumoasă, cum nimeni n-a fost şi nimeni n-a mai fi, iar de îndrăgit, unul ca soarele numai să se-ndrăgească de ea. Şi vorbele anume:

Să aibă puşi pe urmei
Doi luceferei,
Numai soarele să se-ndrăgească de ei,
Iar fata, după soare
Să stea să se omoare!

După asta n-a mai trecut mult.

Într-o dimineaţă, sta fata-n cerdac şi se uita pe zare. Împăratul şi împărăteasa o văzură şi-o întrebară:

– Ce are fata noastră cea cuminte şi la ce se gândeşte?

– Mă gândesc la nunta unei fete de-mpărat cu soarele cerului, – răspunse fata.

– Şi crezi tu că-i cu putinţă una ca asta?

– De, ştiu eu! N-am auzit ce s-o fi întâmplat odată, dar am să mă duc să văd!

– Cum ai să te duci?

– Am să mă duc cum oi putea!

Şi atât a fost. Că ea se duce la soare să-l întrebe de vrea ori ba, şi nici o clipă nu mai şade acasă. Văitatu-s-au curtenii şi curtea toată şi mai mult decât toţi cu rugăminte plină de lacrimi au îndemnat-o împăratul şi împărăteasa să stea locului, dar toate au rămas de-a surda.

Of, bat-o pustia şi amarul de dragoste, că rea-i când te apucă în fierturile ei. Grozavă-i boala asta, dragii mei. Toţi câţi aţi pătimit-o, o cunoaşteţi, iar cei care o aşteptaţi, gătiţi-vă!

Ci eu atâta vă spun, că nu-i stană de piatră pe lume pe care să n-o răstoarne cel aprins de dragoste. Aşa s-a întâmplat şi cu fecioara noastră. Că ea se duce şi se duce, iar părinţii, nădăjduind că tot or vedea-o vreodată, i-au pus mâinile pe frunte, au blagoslovit-o şi i-au poftit cale uşoară.

Fata s-a pornit aşa, către răsăritul lui Dumnezeu, fără ajutorul nimănui. Şi-a mers, şi-a mers cale lungă fără capăt, ca şi nădejdea ei fără sfârşit, că, dacă nu azi, măcar mâine, că, dacă nu mâine, măcar poimâine, răspoimâine, la anul, peste zece, peste o sută de ani, şi tot şi-o găsi ibovnicul, soarele lumii noastre.

Dar degeaba! Putea să ocolească ea de zece ori pământul şi tot degeaba-i era. Ajunge într-un târziu în miez de codru, întunecos ca noaptea iadului. Şi era o tihnă într-însul, că s-auzea căţelul pământului grăind la nouă stânjeni adâncime. Şi stând ea aşa, uluită şi moartă de osteneală, aude un ţipăt ascuţit. Se dă-n lături, achipăie primprejur şi dă de-un copac; mai ascultă şi se dumireşte că ţipătul venea tocmai din vârful copacului. Începe să se suie încet-încet şi, de ce se suia, de ce strigarea ceea asemuitoare cu a unei păsări s-auzea mai tare. Tocmai când mersese cam o sută de stânjeni, începu să se lumineze cuprinsul, iar fata, uitându-se în sus, băgă de seamă că în vârful copacului era un cuibar. Porni înainte şi ajunse sub streaşina lui, când auzi glasul cu înţeles:

– Voinice, voinice, vino şi mă apără, că mult bine ţi-oi face.

Fata se sui-n cuibar şi văzu ce văzu: un puişor golaş, gata să moară de frică.

– Da ce cauţi tu aicea, singurel? – îl întrebă fata.

– Eu sunt pui de balaur şi fraţi am mai avut, dar împăratul vânturilor mi i-a furat, iar pe mama a dus-o departe. Stai colea lângă mine şi mă păzeşte.

Fata nu mai zice nimic, ci stătu şi aşteptă.

Peste câtăva vreme, iaca un şarpe grozav că se zvârcoleşte în văzduh şi se lasă către cele două suflete.

– Cine-i aista? – întrebă fata pe puiul de balaur.

– Aista-i împăratul vânturilor.

– Împăratul vânturilor? Dar cum se face că s-aseamănă cu neamul vostru?

– Să-ţi spun: şi neamul lui, şi neamul nostru, stăpânesc văzduhurile.

– Dar tu din ce soi de lighioană te tragi?

– Mama mea-i doamna ceţurilor şi negurilor şi pâclelor toate; ea-i mai mare peste nori şi promoroace; când plânge ea, curg văile pe pământ, iar când se piaptănă, s-aştern troieni pe câmpuri. Înţelegi acuma?

– Înţeleg. Şi zici: de multă vreme vă duşmăniţi cu vântul?

– De când lumea şi pământul. Iar trânta noastră cu vânturile se-ntâmplă atunci când s-aude tunetul şi se vede trăsnetul.

– Toate bune până acum, încheie fata de-mpărat, dar, drept să-ţi spun, nu ştiu la ce-aş putea folosi între paloşele voastre.

– Ai să vezi, frumoaso! Vântu-i un om tare ştrengar şi iubăreţ; când vede o fată frumoasă, ori aude că s-ar fi aflând încotrova, pleacă mort după dânsa şi nu tincheşte din mers până când n-o găseşte. Cum o găseşte, o apucă-n braţe, o sărută şi apoi se întoarce de unde plecase.

– Ei, dacă-i aşa, lasă!

După asta nu trece multă vreme şi iacă şi vântul. Eu nu l-am văzut, ca să vă spun că-i aşa şi pe dincolo, dar, dacă cu adevărat a fi având chip de balaur, urât ca el nu cred că se află pe lume altceva. Cum vine mai aproape, vede fata; cum o vede, haiti, se sfârşeşte. Îi pică fecioara dragă, şi pace! Iar fata zice:

– Taci, că-i bună şi asta!

Şi stau aşa cât stau, până când grăieşte vântul:

– Dă-te, soro, la o parte, să mânânc pe puiul ceţii şi apoi să mergem amândoi în pustiuri.

– Baiu, vântule, – îi răspunse zâna, – nu l-ăi mânca pe el.

Şi din vorbele acestea şi din altele, mânia vântului, din grozavă cum era, se potoli şi vântul plecă la urma urmei cu făgăduiala, că, dacă va veni peste un ceas, zâna are să-i dea la ospăţ pe puiul ceţii.

Şi aşa, dragii mei, cu amânarea asta, iaca vine şi împărăteasa norilor ca să-şi vadă cuibul şi să audă ce nici prin creştetul capului nu i-ar fi trecut. Dar, vorba ceea: nici o faptă fără plată, că azi îţi scrie unul o jalbă şi tot îi dai de-o pereche de ciubote dacă nu ştii mânui condeiul, darmite când scapi de la moarte un suflet de lighioană ca feciorul ceţilor!

– Şi cu ce-ai vrea să te mulţumesc, fetiţo? – o întrebă mama norilor.

– Cu nimica alta, decât să mă duci pe tărâmul soarelui, – răspunse domniţa.

– U, că prea mult îmi ceruşi şi, drept să-ţi spun că nu pot să-ţi îndeplinesc voia.

Şi-i spuse doamna asta că împărăţia ei ţine cu pace numai deasupra vântului bun, când face ce vrea. Mai jos nu poate veni, că intră în sfadă cu el, dar nici mai sus, către soare, nu se poate sui, din pricina vântului cel rău.

– Dacă-i aşa, am să mai aştept, zise fata.

– Să vii peste un an.

– Am să viu, – răspunse împărăteasa; şi se duse.

La jumătate de an aproape, iaca vântul din nou s-o îndemne la mers. Ci-i răspunde fata aşa:

– Măi vântule, măi! Cum să merg eu după tine, când nici nu te ştiu, nici nu mă ştii. Eu îţi spun că-s fată de-mpărat mare, şi atâta. Mă crezi?

– Te cred.

– Bun. Dar eu nu te-oi crede pe tine. Adă-ţi neamurile toate să le văd şi pe urmă ţi-oi da răspuns.

Şi răspunse cel chip de balaur:

– Eu n-am alt neam pe lume decât pe vântul cel rău. Vrei să-l vezi?

– Vreau!

– Ei, atunci să-l chem.

Şi l-a chemat, şi, Doamne, cât s-a fi înspăimântat domniţa cea frumoasă, când a fi fost văzut sluţenia ceea pe balaur. Dar ce era să facă:

Rabdă inimă şi taci,
C-altceva n-ai ce să faci!

Iar vântul cel rău, când şi-a văzut cumnata, îi veni leşin la inimă. Şi aşa, cum putu, se furişă pe lângă dânsa şi-i spuse că i-i dragă. Iar zâna-i răspunse:

– Dragă ţi-s şi-oi fi a ta, dacă-i lăsa pe-mpărăteasa negurilor să mă plimbe până-n cer.

– O las!

Şi lăsată a fost. Fata s-a simţit de la o vreme luată de un nor şi dusă tot mai sus, până când, atingând scara cerului, se sui pe întinsoarea lui. Ce-i mai trebuia acum? O zi de drum până la castelul de cleştar al soarelui, unde s-ajungă şi să-şi vadă ibovnicul ei cel drag.

Dar nenorocirea fetei era pesemne scrisă. Că vânturile, văzându-se păcălite, îndată trimiseră veste mamei soarelui că picior pământean se află în domnia ei.

Nu ştiţi cine-i mama soarelui? Un cuvânt: soră bună şi cinstită cu moartea, cu mama pădurii, cu talpa iadului, cu ciuma şi nu ştiu mai cine. Asta, cum aude, dă sfoară în ţară că cineva vrea să-i fure inima feciorului ei. Căutări peste căutări, răscoliri peste răscoliri, umblete, şi la urmă fata de împărat se vede prinsă, legată şi dusă la scaunul de judecată al hârcii. Baba, nici una, nici două, o preface-ntr-un bob de sămânţă şi-o azvârle-n vânt, iar vântul o lasă pe pământ, să crească şi să-nflorească. Floarea ei la chip să semene cu chipul soarelui. Din răsăritul pe zare al mândrului fecior şi până-n sfinţit, floarea asta să-l urmărească fără curmare, să-i plângă de dor, dar de atins, niciodată să nu-l atingă.

Ce-i floarea asta, v-aş întreba? Ci eu socot că-i floarea soarelui cea galbenă şi mândră. Şi cine-i ştie povestea, întrebe-şi inima, ce zice? Eu unul, drept să vă spun, mi-i jale de jalea ei:

De jalea zilelor mele,
Plâng pe apă vălurele.
Păsări mici în cuiburele;
De greul traiului meu.
Plânge apa pe pârâu,
Paserea în cuibul său![1]

[1] Auzită de la N. Neculau, păzitor de vite în Biulbiulul Mare, com. Biulbiulul-Mic, jud. Constanţa, în toamna anului 1906.

4. POVESTEA CICOAREI

Din Transilvania avem această veche şi preafrumoasă legendă în versuri a florii de cicoare, prefăcută astfel de soare dintr-o domniţă, pentru chipul cum a răspuns la îmbierile sale de dragoste:

Pe pârâu de rouă,
Plimbă-mi-se, plimbă
Tânără mlădiţă,
Prin rouă desculţă,
Zâna florilor,
Floarea zorilor,
Rouă adunându-şi,
Paharul umplându-şi,
Şi ea mi se crede
Că nimeni n-o vede!
Dar o a văzut
Drăguţ sfântul soare.
Şi cum o a văzut,
Mult că i-a plăcut
Şi-n grab'a mânat
Doi luceferei
Peţitorii ei,
În cas' d-au intrat,
Ea i-a-ntâmpinat
Şi mi i-a-ntrebat:
– Doi luceferei,
Ospeţiorii mei,
Treceţi d'odihniţi
Şi vă veseliţi!
Dar ei răspundeau,
Din gură ziceau:
– N-am venit s-odihnim,
Să ne veselim,
Ci-am venit să peţim
Şi să logodim:
Vrei pe sfântul soare
Că el e mai mare?
Ea, de-i auzi,
Din grai le grăi:
– Ba eu n-oi voi
Soare soţior,
Că-i tot călător,
Ziua peste sate
Şi noaptea pe ape!
Doi luceferei,
Peţitorii ei,
Se'ntorcând la soare,
I-au spus de urmare.
Soarele s-aprinse
De necaz şi zise:
– Lăsaţi-mi-o-n pace
Că mi-o voi preface
În fragedă floare,
Floare
De cicoare,
Cu ochi după soare.
Când oi răsări,
Ea s-o-nveseli;
Când oi asfinţi,
Ea s-o ofili;
Când oi scăpăta,
Ea s-o aduna![1]

[1] G. Dem Teodorescu, *Poezii populare române*, Bucureşti, 1885, p. 459.

Partea a III-a

L U N A

1. LUNA

Luna, numită prin multe părţi şi *lumină*[1], după credinţele poporului, este un corp ceresc, ca soarele şi stelele, făcută, după unii, o dată cu cerul, ca să lumineze pământul pe timpul nopţii.

Prin unele părţi, se zice că luna este nevasta lui Dumnezeu, adică a cerului[2];

Alţii cred că este lumânarea lui Iisus Hristos[3];

Alţii zic că-i steaua Maicii Domnului[4];

Alţii o socotesc ca o sfântă, care are îndatorire să lumineze lumea pe vremea nopţii, cât timp soarele se odihneşte[5];

Alţii socotesc luna ca fiind un bărbat, împrejurul căruia stau de pază trei stele sfinte: Sf. Magdalina, Sf. Varvara şi Sf. Maria; acestea o şi poartă pe cer.

Prin Bucovina, despre lună, se aud următoarele povestiri:

„După ce s-a făcut lumea, a fost Sf. soare şapte ani singur; luna încă nu era. A făcut Dumnezeu o sesie.

– Hai, Doamne, – zise dracul, – şi-om face să vadă oamenii şi noaptea.

---

[1] C. Rădulescu-Codin, *O samă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung, 1901, p. 47:

Fost-am eu la părinţi una,
Cum e-ntre stele lumina.

Elena Sevastos, *Cântece moldoveneşti*, Iaşi, 1888, p. 53:

Lumină luminătoare,
Răsai mai strălucitoare,
Lângă drumul ce mă duce
La puicuţa mea cea dulce!

[2] Voronca, *Datinile*, p. 1239.

[3] *Ibidem*, p. 1173.

[4] „Şezătoarea“, I, p. 233.

[5] Otescu, *Credinţele*, p. 63.

– Haide, zice Dumnezeu. Mergi înapoi în pământ şi-mi adă, de unde ai adus piatră de cea scumpă, adă-mi cremene şi argint.

Îndată le-a venit şi la oameni ştire că are să le dea Dumnezeu lună.

Necuratul a adus ce-a trebuit, dară Dumnezeu nu a vrut să facă de faţă cu dânsul.

– Acu, ce să mai fac? – întrebă necuratul.

– Ia şi le du, – zice Dumnezeu, – şi zideşte iadul; zideşte-l bine împrejur şi-l acoperă cu uşi de fier pe deasupra.

Diavolul s-a dus, Dumnezeu a scăpărat şi-a făcut luna, – un om. Şi a făcut Dumnezeu un drumuşor de argint, pe amândouă părţile cu pomi, şi i-a zis să se ducă:

– Du-te, – zise Dumnezeu, – pe drumuşorul ăsta, până ce vei ajunge la casa soarelui, căci tu eşti lui de ajutor. Dar să potriveşti că cu atâta şi atâta tot în urma lui să te ţii; numai către sfârşit ai să te mai apropii şi iar ai să te depărtezi. Iar mersul acesta îl vei ţinea până în vecii vecilor, după cum ţi-l hotărăsc eu acum.

Soarele acuma ştia. Dimineaţa, când s-a sculat, a spus femeii sale:

– Caută că în locul meu îndată are să-mi vină tovarăşul: să găsească toate pregătirile ca şi pentru mine.

Luna a venit la casa soarelui şi, după ce s-a hodinit, a pornit să-şi facă lucrul, şi o dată cu seara s-a arătat plină la răsărit. Oamenii s-au bucurat că au lumină, iar dracul şi mai tare s-a bucurat.

– De acum, – zice el, – au să poată lucra oamenii şi noaptea!

– Ba n-a fi aşa, zice Dumnezeu, căci numai o jumătate de lună se va vedea noaptea, iar jumătate nu.

Căci luna e om: la început, mititel ca şi copilul, şi apoi tot creşte; aripile-i cresc împrejur, până ce vin una, şi e rotund. Apoi începe iară a îmbătrâni şi a se face tot mai mic. Aripile i se taie până ce rămân ca degetul, şi iar se naşte din nou.

Pe lună o ridică numai şapte draci. La lună ei se duc cu bucurie, căci ea e rece. Aripile îi sunt numai din piatră scumpă, şi luna are argint, nu aur ca soarele. Pentru aceea soarele e aşa fierbinte, căci aripile îi sunt de foc. Balaurii sau vârcolacii o mănâncă pe lună, îi ciuntesc aripile, că se face în toată luna mică“[1].

O altă povestire despre lună şi soare se aude tot prin Bucovina, în următoarea cuprindere:

„Pe când umbla Maica Domnului cu Domnul Hristos mic, fugiră de frica jidanilor, s-a întâmplat c-a ajuns într-o pădure, la casa unor tâlhari, – doisprezece de toţi. Aceşti tâlhari aveau o femeie, care şi ea avea doi copii: unul îl născuse dimineaţa şi se chema Vargălată sau Vargat, şi pe altul seara; acestuia îi pusese numele Seara.

[1] Voronca, *op. cit*., pp. 27-28.

Vargălată era plin tot de bube şi când aveau să vină tâlharii acasă, aşa de tare ţipa!

Maica Domnului, cum scălda femeia copilul, îndată ce l-a scos, l-a pus pe al ei, pe Domnul Hristos în scăldătoare, în loc.

– Vai de mine, femeie bună, ce faci? Nu destul mă chinuiesc eu zi şi noapte cu copilul meu, vrei să se umple şi-al tău?

– Lasă, nu te teme, că nu s-a umplea, – a zis Maica Domnului.

Dar ce minune! Vargat, cum l-a înfăşat mă-sa, când l-a scos din scăldătoare, a adormit. Mă-sa gândea că poate-i mort, ştia că îndată aveau să vină tâlharii şi el nu ţipa. Ia şi-l desfaşă, dar trupul lui era *taftă* de curat.

A lăsat copilul să doarmă şi-a alergat să le iasă [tâlharilor] înainte, spunându-le că este la dânşii o femeie cu copil mic, să nu-i facă nimica, că iată ce minune a făcut cu copilul lor.

– Bine că ni l-a lecuit pe al nostru; n-ai grijă; nu-i vom zice nimica, – au răspuns ei.

Maica Domnului a doua zi s-a sculat şi a plecat.

Domnul Hristos a crescut mare şi jidanii l-au prins şi l-au pus pe cruce între doi tâlhari.

– Dacă eşti tu Dumnezeu, poţi să te scapi! – a zis unul din tâlharii Domnului Hristos.

– Tu nu vorbi, – a zis cel din dreapta, – căci nu eşti vrednic să judeci sângele acesta curat!

După ce l-au pus în groapă, a trimis Dumnezeu pe îngerul Vargălată ca să ridice piatra de pe mormântul Domnului Hristos, cufundată de şapte mii de stânjeni Domnul Hristos a ieşit şi, aducându-şi aminte de cei doi tovarăşi ai lui, cei doi copii, Seara şi Vargălată, a cerut lui Dumnezeu să i-i dea, ca să-i fie lui apostoli. Apoi s-a dus Domnul Hristos de a sfărmat lăcăţile iadului, ca să dea drumul sufletelor care se chinuiau. Umblând ei împreună, Seara l-a vândut pe Domnul Hristos jidanilor, de l-au muncit. Domnul Hristos şi a doua oară a înviat, dar pe

Fig. 4[1].

Fig. 5[2].

[1] Lună din stema Moldovei, după *Divanul* lui D. Cantemir din 1698 (Bianu şi Hodoş, *Bibliografia românească veche,* I, p. 358).

[2] Lună din stema Moldovei, după *Cartea de învăţătură* din 1648 (Bianu şi Hodoş, *op. cit.,* p. 138).

neprietenul său Seara l-a legat, şi până la sfârşitul lumii va sta în lanţuri. Şi el e luna ce umblă noaptea pe cer, rămânându-i tovarăş numai Îngerul Vargălată sau Vargat, ce s-a născut dimineaţa şi care e Sfântul soare "[1].

Înălţându-se pe cer, luna ajunge prin acele locuri pe care poporul le botează întocmai ca pe cele ale soarelui: prânz, de amiază, ş.a.m.d.

Cu privire la creşterea şi descreşterea lunii, în afară de cele arătate până aici, pomenim şi următoarea povestire, pe care o aflăm prin jud. Tecuci:

Soarele *şi* luna erau fraţi buni şi-şi erau dragi ca ochii din cap unul altuia, da numai până când soarele a trimis[2] la tată-său s-o ceară pe lună. Lunii atâta i-a trebuit să afle, că îndată i-a picat soarele urât. N-a vrut să fie

Cumnăţică fraţilor
Şi noră părinţilor.

Iar când soarele a spus că el va trece peste oprirea părinţilor şi voia lunii, luna i-a răspuns:

– Decât aşa, mai bine să mă mănânce racii şi peştii mărilor!

Şi de atunci şi până astăzi soarele trimite în toată luna racii *şi* peştii mărilor, de mănâncă pe soră-sa[3].

La acestea mai adăugăm şi următoarea socotinţă naivă bucovineană: „Luna când e nouă, pe zi, creşte ca un aluat, ca să putem noi număra [perioadele dintre creşteri] şi apoi scade, ca [şi] cum ai tăia dintr-însul zi după zi, până se trece luna cea cu toate zilele şi-apoi altă lună iese în loc, şi iar se trece zi după zi, cum trece vremea, că nu se mai poate întorna [luna ce-a fost]; că luna ce s-a trecut mai poate fi?"[4].

Copilul născut când luna de pe cer este în creştere, va avea spor la toate în viaţa lui. Născut în descreşterea lunii îi vor merge toate pe dos[5].

Când luna, mergând în drumul ei, calcă peste o stea, o arde, şi atunci omul a cărui stea a ars moare[6].

Mărirea şi micşorarea lunii poporul o numeşte *creştere* şi *descreştere* sau *scădere*. Când luna se înfăţişează ca cel mai subţire fier de secere, se cheamă *lună nouă* sau *crai nou*. Când se vede în întregime, poartă numele de *lună*

---

[1] Voronca, *op. cit*., pp. 324-325.

[2] „A trimite la o fată", a trimite peţitori ca s-o ceară.

[3] Culegere din com. Ţepu. S-ar putea ca această povestire să fie o explicare şi a întunecimilor de lună.

[4] Voronca, *op. cit*., p. 614.

[5] „Ion Creangă", VI, p. 53.

[6] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.

plină, lună veche sau *crai vechi*. Când luna plină începe a scădea, se zice că luna *se pişcă* sau că a ajuns la *pişcătură*[1].

Nu ştiu prin ce părţi, creşterea şi descreşterea se numesc *prevestit* sau *trăvestit*[2].

Când luna se pişcă, va ploua, dacă până atunci a fost secetă. Pe această vreme nu se pun cloştile, căci puii scoşi nu se vor ţine de cloşti[4].

Tainica vrajă a unei nopţi înstelate, în care văpaia lunii îneacă cuprinsul, a răscolit sufletul poporului nostru într-o măsură mare. Dacă vara, când cerul de noapte este de mai multe ori curat, munca grea a zilei face pe oameni să-şi pună capul pe căpătâiul odihnei, rămân însă destule prilejuri când ţăranii noştri pot privi bolta înstelată şi luna cu nesaţ: între aceste prilejuri intră călătoriile şi alte îndeletniciri câmpeneşti, dar mai ales hoinăreala tineretului într-ale dragostei.

Ne spune o doină cunoscută pretutindeni:

Cine n-are dor pe cale,
Nu şti'luna când răsare
Şi noaptea câtu-i de mare;
Cine n-are dor pe luncă,
Nu şti' luna când se culcă
Şi noaptea câtu-i de lungă! –

Într-adevăr, întâlnirile ibovnicilor se fac cu destulă greutate şi, prin urmare, unul sau celălalt are toată vremea să privească cerul şi luna de la răsărit şi până la apus.

Luna, prin urmare, multe vede: o doină moldovenească îndeamnă:

Răsai lună şi mai sus
Şi du la mândra răspuns,
Sau să iasă, sau să ştiu,
Pe la ea să nu mai viu!
– Răsai lună,şi sui sus
Şi du la badea răspuns,
Să iubească-ntr-altă parte,
Că pe-aici nu se mai poate.
Că şi-atât, cât s-a putut,
Am fost proastă, n-am ştiut,
Tânără, n-am priceput[5].

O chiuitură ardelenească:

Răsărit-a luna-n şură,
Răsărit-a luna-n prag,
Nu-i aici cine-mi dă gură;
Nu-i aici cine mi-i drag![6]

---

[1] Com. Ţepu, jud. Tecuci.
[2] „Uricariul", X, p. 405.
[3] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.
[4] *Idem.*
[5] El. Sevastos, *Cântece moldoveneşti*, p. 103.
[6] I. Pop-Retegatul, *125 de chiuituri*, Gherla, 1904, p. 34.

Luna, prin urmare, se bucură de-o deosebită cinste printre tineret; cu luna, de obicei, cum am mai văzut, îşi aseamănă şi ibovnicii pe iubitele lor:

– Dragul mamei, nu ofta,
Că maica te-a însura.
Satu-i mare, fete-s multe,
Şi mai mari, şi mai mărunte,
Ţi-i alege, c-ai de unde.
– Of, of, of, maică, măicuţă,
Ceru-i mare, stele-s multe,
Şi mai mari, şi mai mărunte,
Dară luna-i numai una
Şi lumină toată lumea![1],

icoană pe care ne-o dă şi Eminescu în *Luceafărul*:

Şi era una la părinţi,
Şi mândră-n toate cele,
Cum e fecioara între sfinţi
Şi luna între stele.

E firesc, prin urmare, ca luna să fie câteodată *sfânta lună*[2], iar fetele să rostească înaintea lunii pline de trei ori această vrajă:

Lună, Na corbaciul de la mine,
Lună, Mână calul de sub tine,
Doamna bună, Da-l mână, da-l azvârleşte,
Căluţ ai, Iute la mine-l arăduieşte,
Corbaciu n-ai. Iute ca vântul,
Tare ca gândul.

[1] Zanne, *Proverbele*, IX, p. 44. N.I. Dumitraşcu, *Flori de câmp*, Bârlad, 1914, pp. 79-80:

...Măicuţa mă mângâia Ceru-i mare, stele-s multe,
Şi din gur'aşa zicea: Şi mai mari şi mai mărunte,
– Satu-i mare, fete-s multe, Dar ca luna
Şi mai mari şi mai mărunte, Nu-i nici una,
Alege-ţi una pe frunte... De mare, de luminoasă,
– Maică, măiculiţa mea, Aşa mândră şi frumoasă!

[2] *1000 de doine, strigături şi chiuituri*, Braşov, 1891, p. 75:

Mult' mă-ntreabă sfânta lună
Unde mi-i viaţa bună.

şi să arunce în apă curgătoare firul de busuioc sau floarea ce-o ţinea în mână[1].

Datini de-acestea au şi francezii[2].

Prin Bucovina se crede că, dacă e cineva bolnav de măsele şi vede luna pe cer, pune mâna pe falcă şi zice:

– Lună, lumânarea lui Hristos, – că luna ni e nouă lumânare noaptea, – oare şi pe cei morţi îi dor dinţii cum mă dor pe mine?[3].

Cu privire la lună, în popor găsim o sumă de ghicitori, dintre care cele mai caracteristice sunt următoarele:

Pe cea casă şindilită,
Joac-o mâţă potcovită.

---

[1] I. Pop-Reteganul, *Starostele*, p. 12. „Ion Creangă“, V, p. 373: Când o fată vrea să-şi facă pe usită, iese cu brâul deschis, pe vreme senină şi pe lună plină, şi face în sus cu el către lună şi, lovind în streaşina casei, zice:

Lună — Şi să mi-l aduci.
Lună, — De l-ai găsi dormind pe pat,
Doamnă bună, — Să-l iai şi să-l vâri sub pat.
Bun cal ai — Şi de sub pat,
Şi frâu n-ai. — Să-l dai pe uşă afară
Să te duci la ursita mea, — Şi la mine să-l porneşti,
Să te duci — Prin pădure fără sine (*frică, sfială*),
Şi prin sat fără ruşine.

Apoi, strângând brâul grămadă, îl împunge cu acul şi zice: „Te împung prin inimă.“

Apoi se duce la foc şi-l înveleşte cu măturiţa dintrei lăzi de *alun*, trei de *soc* şi trei de plop şi iarăşi zice:

Alunul să-l aducă bun,
Socul să-l aleagă cu noroc,
Plopul să-l aducă pe loc.

[2] P. Sébillot, *Le ciel et la terre*, p. 58; d. p.:

Lune, ô ma tant belle lune,
Toi, qui connais ma fortune,
Oh! fais-moi voir eu rêvant,
Qui j'aurai pour mon amant!

[3] Voronca, *op. cit*., p. 615: Între lună şi omul mort se face următoarea legătură: „Luna are de-a face cu morţii, căci fiecare om moare sau la lună plină sau la sfert, sau la sfârşit, şi ea ştie de sufletul lui că a ieşit“.

*

Am un glob de aur,
Joacă pe-o piele de taur.

*

Mâţă grasă,
Trece noaptea peste casă.

*

La marginea satului,
Căciula fârtatului.

*

Într-un vârf de deal,
O urmă de cal.

Din deal
În deal
Şi din vie în vie,
Floricică nărângie[1].

Următoarele ghicitori zugrăvesc luna în mulţimea stelelor:

Pe valea lui Zgaidarac
O chilă de mei vărsat:
Numai unul boborat.

*

Am o cloşcă cu pui:
Seara s-adună
Şi noaptea se risipeşte.

*

Am o strachină cu alune
Şi cu o nucă în mijloc[2].

Mai des decât soarele, luna are câteodată împrejurul ei un *cerc, cercul* sau *ţărcălan* galben[3], care se socoteşte a fi un semn prevestitor pentru ploaie[4], semn că va vremui, adică se va schimba vremea în rău[5], că va fi altfel de cum a fost până atunci[6], sau că a doua zi se va scorni vânt[7].

Cu privire la acest *cearcăn*, iată ce ne spune o povestire oltenească:

„Popa a plecat la pădure cu preoteasa şi cu sluga, şi a ajuns la pădure, şi a tăiat lemne, şi a-ncărcat carul.

S-a suit preotul şi preoteasa în car. S-a pus o ploaie şi un frig, şi-a îngheţat.

---

[1] „Ghiluşul", II, nr. 1-2, p. 27.

[2] Colecţiile de cimilituri ale d-lor Gorovei, Pamfile şi N. Păsculescu (*Lit. pop. rom.*).

[3] Într-o doină de pe Târnave (*1000 de doine*, ş.a.) p. 209:

Bată-te, mândruţă, bată,
Cercul cel de lângă lună,
Dragostea noastră cea bună...

[4] „Şezătoarea", VI, p. 38. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 119.

[5] Zanne, *Proverbele*, IX, p. 328.

[6] Cred. rom. din com. Hânţeşti, jud. Dorohoi, împărt. de d-l N.V. Hânţescu: „Când luna are ţarcalan, – un cerc colorat verde-gălbui, – se va schimba vremea.

[7] Cred. rom. din com. Tuţcani, jud. Covurlui, împărt. de d-l I.O. Zugravu.

Sluga a mers pe jos şi a văzut un foc în pădure. *A* slugă s-a dus la foc, că murea de frig. S-a dus şi popa. Când a ajuns la foc, o jumătate de om frigea un om întreg. Popa i-a dat bună ziua.

I-a zis popa:

– Jumătate de om, de ce frigi un om întreg?

Jumătatea de om a zis:

– Ce caţi, popo, la mine?

– Venii să-mi dai foc.

– Îţi dau foc, dacă mi-ai spune *de ce are luna cearcăn*.

Popa a zis că are luna cearcăn de *vânt*.

A adăstat preoteasa ca să vină popa şi n-a venit. Şi s-a dus şi ea.

Dă acolo buna ziua.

– Jumătate de om, de ce frigi un om întreg? Da popa n-a venit aici să ia foc?

– Ăla n-a venit!

N-a fost jumătate de om, şi a fost Dumnezeu şi Sf. Petre; şi au făcut pe popă *biole* şi pe preotească a făcut-o bioliţă. Şi i-au legat de-un lemn. Şi s-a dus şi sluga[1] după ei şi a zis:

– Bună ziua, jumătate de om!

– Ce cauţi aici, moşule?

– Caut pe popa şi pe preoteasa; n-au venit să ia foc?

– Ba au venit, şi-au minţit că are luna cearcăn de vânt. Tu ştii, moşule, de ce are luna cearcăn?

– Numai Dumnezeu ştie de ce are luna cearcăn.

Atunci i-a dat biolile şi bioliţa, şi i-a înjugat.

La nouă ani, să te păzeşti, că intră cu carul într-o baltă şi se umplu de noroi şi se fac ca nişte diavoli; şi se face popa popă, şi preoteasa preoteasă, c-aşa i-a făcut Dumnezeu, ca să nu mai mintă de altă dată“[2].

Când luna e cu un *corn* în jos, se crede că va *ploua*; când este cu amândouă coarnele în sus, nu plouă[3]. Prin unele părţi, când luna este cu amândouă coarnele în sus, – şi deci, cu burduful în jos, – se zice că este semn de *secetă*, iar semn de ploaie e atunci când are coarnele în jos[4].

---

[1] Neînţeles. Mai sus se arată că sluga a plecat întâi.

[2] „Ghiuluşul“, I, nr. 2, pp. 8-9.

[3] Zanne, *Proverbele*, IX, p. 328.

[4] „Şezătoarea“, VI, p. 38. Cred. rom. din com. Vânători, jud. Neamţ, împărt. de d-l A. Moisei: „Cându-i luna cu cornu’n jos, va fi secetă toată luna“.

Când luna străluceşte curată, e semn de vreme bună[1].

Când luna este roşie împrejur, se zice că prevesteşte o vreme secetoasă.

Prin jud. Muscel, la Sâmedru se uită oamenii ca să vadă cum e luna. Dacă luna va fi plină şi cerul senin, iarna va fi bună; dacă, dimpotrivă, luna va fi plină şi cerul acoperit cu nori, dacă ar ploua sau dacă ar ninge, se arată că iarna va fi aspră, că zăpezile vor fi grele şi că gerul va fi straşnic[2].

Noaptea, când luna străluceşte frumos, nu e bine să zică cineva că e lună „ca ziua“, căci atunci cei răposaţi prin înec se dau la întuneric[3].

Noaptea nu-i bine să te uiţi la lună, căci te calcă tâlharii[4].

Când stai jos, să nu te uiţi la lună, că-i păcat[5].

Văzută de cineva în vis, luna înseamnă tatăl sau mama celui ce visează. Dacă luna cade de pe cer, este semn că unul din părinţi va muri. Dacă visează luna gospodarul sau gospodina, înseamnă că va muri gospodina, respectiv gospodarul.

În sfârşit, unii, ca să uite pe cei răposaţi, cred că e bine să se uite prin sită la lună[6].

2. LUNA NOUĂ

Luna nouă se mai numeşte şi *crai nou, lună tânără*[7] sau *lună în două coarne*, cum ne spune un cântec ardean:

Susu-i luna-n două coarne,
S-a culcat mândra, nu doarme...[8]

Când românii văd întâia dată lună nouă, unii o privesc printr-o pânzătură subţire ca să se încredinţeze dacă într-adevăr e nouă, spunând, de pildă, că, dacă ar fi „de două seri“ sau de mai multe, secera ei se va desface în două sau mai multe felii, după numărul zilelor.

În acea seară, orişicine are prilej să ceară ceva de la luna nouă:

---

[1] Marian, *Sărbătorile*, I, p. 120.
[2] T. Pamfile, *Sărbătorile de toamnă*, p. 71.
[3] Zanne, *Proverbele*, IX, p. 328.
[4] Cred. rom. din jud. Vaslui.
[5] Cred. rom. din com. Catane, jud. Dolj, împărt. de d-l Şt. St. Tuţescu.
[6] Voronca, *Datinile*, p. 615.
[7] S. Mangiuca, *Calendar pe 1882 şi 1883*.
[8] *1000 de doine, strigături şi chiuituri*, p. 49.

Sănătate. Copiii sar în sus când o văd şi cântă:

Lună nouă,
Lună nouă,
Sănătos m-ai găsit,
Sănătos să mă laşi![1]

Sau:

Crai nou,
Crai nou,
Sănătos m-ai găsit,
Sănătos să mă laşi!

aruncând, cu aceste vorbe, o bucăţică de pâine spre lună[2].

Sau:

Lună nouă,
Lună nouă,
Colac ţie,
Sănătate mie.[3]

Cei bolnavi strigă:

Crai nou,
Crai nou,
Na un fedeleş gol
Şi dă-mi unul plin:
Roş ca călina
Şi gras ca slănina![4]

Sau:

Crai nou,
Crai nou,
Na-ţi un fedeleş deşert,
Să-mi dai unul plin[5].

---

[1] Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuci, Zane, *Proverbele*, IX, p. 328.
[2] Voronca, *Datinile*, p. 316.
[3] Şt.St. Tuţescu şi P. Danilescu, *Monografia com. Catanele, jud. Dolj*, Craiova, 1908, p. 129.
[4] Zanne, *Proverbele*, IX, p. 328. „Şezătoarea“, XV, p. 15.
[5] Voronca, *op. cit*., p. 316.

Sănătate şi pâine: Se strigă în mijlocul curţii:

Lună nouă,
Lună nouă,
Taie pâinea-n două:
Ţie jumătate,
Mie sănătate![1]

Pâine:

Lună nouă,
Lună nouă,
Taie pâinea-n două:
Ţie jumătate,
Mie-a treia parte[2].

Sănătate şi bani:

Lună nouă,
Lună nouă,
Sănătos m-ai găsit,
Sănătos, să mă laşi;
Cu parale m-ai găsit,
Cu parale să mă laşi![3]

Sau:

Lună nouă,
Lună nouă,
Sănătos m-ai găsit,
Sănătos să mă laşi.
Lună nouă,
Lună nouă,
Tari ca argintul ne-ai găsit,
Tari ca argintul să ne laşi.
Lună nouă,
Lună nouă,
Cu bani ne-ai găsit,
Cu bani să ne laşi[4].

Bani: Aruncând o bucăţică de pâine spre luna nouă, zice:

Crai nou,
Crai nou,
Cu bani m-ai găsit,
Cu bani să mă laşi[5].

---

[1] Zanne, *Proverbele*, IX, p. 328. „Şezătoarea“, VI, pp. 38-239. G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare*, p. 190.
[2] „Ţara nouă“, 1887, p. 100.
[3] Culegere din jud. Tutova, împărt. de d-nii fraţi Cahu.
[4] G. Dem. Teodorescu, *op. cit*., p. 190.
[5] Voronca, *Datinile*, p. 316.

Cu privire la bani, se crede că este bine ca fiecare să se îngrijească să aibă în buzunar la vreme de lună nouă ceva bani, ca să nu ducă lipsă în curgerea lunii ce urmează[1].

Banii se arată la lună nouă „şi vei avea bani peste toată luna“[2].

Prin Oltenia, cu aceşti bani, care trebuie să fie de argint, îşi freacă oamenii barba[3]; alţii, prin alte părţi, îi sună, iar cu unul din ei îşi face cruce, privind spre lună, ca să aibă bani mulţi.

Prin jud. Tecuci se crede că aceşti bani trebuie arătaţi la toată lumea, ca să nu se mai isprăvească peste lună[4].

Astfel de credinţe le întâlnim şi la ruşi: „Când vezi întâiaşi dată lună nouă, să ai bani în buzunar şi să-i suni, ca să ai toată luna“[5].

Bani şi prăpăd în duşmani:

Lună nouă,
Lună nouă,
Dă-ne nouă
Pungi cu bani,
Moarte-n duşmani[6].

Prin Bucovina, când văd românii lună nouă, zic de trei ori „Tatăl nostru“, după care adaugă:

– Pe mine să mă laşi cu sănătate, da duşmanilor, ştie Dumnezeu ce să le dea![7]

Pâine şi ouă:

Lună nouă,
Lună nouă,
Rupe coca-n două
Şi ne dă şi nouă,
Şi-un castron de ouă![8]

---

[1] Cred. rom. din Podu-Turcului, jud. Tecuci, împărt. de d-l V.D. Gheorghiu.

[2] A. Gorovei, *Credinţe şi superstiţii ale poporului român*, Bucureşti, 1915, p. 16.

[3] Cred. rom. din com. Boureni, jud. Dolj, împărt. de d-l N.I. Dumitraşcu. Frecatul banilor prin părul barbei şi al capului se face şi la alişveriş, – întâii bani dobândiţi la o afacere, – cu înţeles ca să se înmulţească banii ca părul barbei sau al capului.

[4] Cred. rom. din com. Ţepu.

[5] *Revue des traditions populaires,* XXII, p. 301.

[6] Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuci.

[7] Voronca, *op. cit*., p. 316.

[8] Zanne, *Proverbele*, IX, p. 328.

Sănătate şi soţ:

Crai nou,
Crai nou,
Sănătos m-ai găsit,
Sănătos să mă laşi,
Fără nevastă m-ai găsit,
Cu nevastă să mă laşi![1]

Prin Bucovina, luna nouă, ca şi stelele, este trimisă, în vrăji, ca să aducă ursita celui ce nu mai poate aştepta:

Lună, lună
Vârgolună,
Tu eşti mândră şi frumoasă,
Tu eşti a nopţii crăiasă,
Tu cai ai,
Dar frân n-ai;
Na-ţi brâul meu
Şi fă frâu calului tău,
Să mergi după ursitorul meu;
De-a fi de aici din sat,
De-a fi din celalt sat,
De-a fi dintr-al treilea sat,
Nu-i da stare
Şi-alinare;
El să nu poată dormi,
Să nu poată odihni,
Pân'la mine n-a veni![2].

Astfel de cântece le întâlnim şi la macedo-români:

„Se obişnuieşte ca în seara când apare luna nouă, *luna noauă, când s-apreasi luna* sau *o-atreasă*, cum se mai zice, mama să ia pe unul din copiii săi, care încă n-a văzut *luna noauă*, şi după ce îi pune pe cap *nă cârvealii*, – o pâine sau un colac preparat într-adins, iar pe colac atâtea linguri câţi membri sunt în familie, îi spune să iasă la lună, unde, după ce se întoarce de trei ori în jurul său, să adreseze următoarele versuri:

Lună, lună noauă,
Ghiine câtă aroauă,
Câtă arină-n vale,
Ţine ca mine,
Ş-io ca tine.
Punga ali tate;
Câtă sprună n-casă,
Ahâţi oamini pri measă;
Lună, lună nouă,
Binele (fericirea) [să fie] ca rouă;
Cât nisip [e] în vale,
[Aşa plină să fie] punga tatălui;
Câtă spuză în casă,
Atâţia oameni să fie la masă;
Tu ca mine,
Eu ca tine.

[1] Culegere din jud. Iaşi. Vezi şi Alecsandri, *Poezii pop. ale rom.*, 1908, pp. 3-4.
[2] Fl. Marian, *Vrăji, farmece şi desfaceri*, Bucureşti, 1893, p. 41.

Variantă:

Lună, lună noauă,	Lună, lună nouă,
Câtă arină n-vale,	Cât nisip în vale,
Punga ali tati;	[Aşa să fie plină cu parale punga tatălui],
Tini ca mini,	Tu ca mine,
Ş-io ca tini.	Iar eu ca tine!

Variantă:

Lună, lună noauă,	Lună, lună nouă,
Io ca tine,	Eu ca tine,
Tine ca mine,	Tu ca mine,
Barba ta până di chieptu	Barba ta până la piept,
Barba mea până di pade!	Barba mea până în jos.

Fiind fată, cea care se adresează lunii, în loc de barbă, zice:

Periu a tău până di chieptu,
Cusiţa mea până di padi.

Variantă:

Ghiini vinişi, lună,	Bine ai sosit, lună!
Luna a Paştilui,	Luna Paştilor!
Ndredzi n-aflaşi	Întregi (sănătoşi) ne-ai aflat,
Ndredzi s-n-alaşi	Întregi să ne laşi;
Di vâră oară,	La anul
Ma ndredzi s-n-afli.	Mai întregi să ne găseşti.

Variantă:

Lună, lună noauă,	Lună, lună nouă,
Dă-ni pâne cu oauă,	Dă-mi pâine cu ouă,
Să-ni-u bag tu mânică,	Să mi-o bag în mânică,
Să-ni-u mâc duminică!	Să mi-o mănânc duminică!

Variantă:

Lună, lună noauă,	Lună, lună nouă,
Dă-ni cămeaşi noauă,	Dă-mi cămaşă nouă,
Să-ţi dau patru oaoă,	Să-ţi dau patru ouă,
Să-ţi li badzi tu mânică,	Să le bagi în mânică,
Să li mâţi duminică,	Să le mănânci duminică,

Să-ţi li badzi tu fraşi,
Tra s-li mâţi tră Paşti;
S-li badzi tu tăpsie,
S-le-ai (sau: s-li mâţi) tră Stâmărie!

Să le bagi în fărăş,
Să le mănânci la Paşti;
Să le bagi în tipsie,
Să le ai (sau: să le mânci) la Sf. Marie.

Uneori, acela care spune versurile de mai sus ţine în mână două vase pline cu apă *mută*, – neîncepută, – cu care, mergând să le umple, nu priveşte la *luna al Paşti*[1].

În vase se mai pun bani de argint (*aspri*). La Vlaho-Clisura banii de argint se pun în buzunar, înainte de a se umple vasele cu apă; aceasta, ca luna nouă să nu-l nimerească cumva gol. Colacul sau pâinea (*cârvealia*) nu lipseşte niciodată, căci, după credinţa aromânilor, pâinea e simbolul cel mai bun pentru îmbelşugare.

După ce copilul adresează de trei ori una din formulele de mai sus, merge în casă, unde toţi membrii familiei gustă din colac.

Credinţa populară pretinde că cine păstrează acest obicei are să fie norocos în tot cursul anului; „binele nu-i va lipsi din casă şi luna, la anul, îl va găsi tot aşa de bogat, după cum a lăsat pe copil".

În celălalt timp al anului, când nu vrei să practici obiceiul acesta, la fiecare lună nouă, să te păzeşti de a vorbi, căci îţi va merge foarte rău, deoarece toate *lângorli*, – toate bolile, – se aruncă de femeile care descântă, în luna nouă, sau cum se mai zice, când *nişcă luna*, – când mişcă luna sau când *se aprinde luna*, – când prinde luna, – şi, dacă vorbeşti, te apucă boala ce în momentul acela se aruncă în luna nouă"[2].

Prin alte părţi, asemenea macedonene, „când iese luna nouă, înaintea Paştelui, fetele se strâng în curte ca un *ghium* (cană de metal; pe turceşte *ibric*) plin cu apă, cu o pâine întreagă, – *crăvealie*, – şi cu un inel sau cu un *minghiuş* (cercel) de argint, şi zic:

Lună, lună nao
Dă-mi camaşe nao,
S-ţi dau patru Mao,
S-ţi li bagi tu fraşe (*făraş*),
S-ţi li mâci tu Paşce"[3].

[1] La Gropeşti, Macedonia, se zice *luna al Paşti*, fiindcă obiceiul se practică în prima lună nouă dinaintea Paştilor.

[2] P. Papahagi, *Din literatura populară a aromânilor*, Bucureşti, 1900, pp. 753-754.

[3] I. Neniţescu, *De la rom. din Turcia europ*., pp. 525-526. Cosmulei, *Datini, credinţe şi siperstiţii aromâneşti*, Bucureşti, 1909, p. 47: Când începe luna nouă, să ne lovim cu fier, ca să fim sănătoşi.

Prin unele părţi din Bucovina, la lună nouă se păzesc următoarele obiceiuri:

În întâia duminică după lună nouă se dau liturghii la trei biserici, cu nădejde că orice va gândi, i se va izbândi. Astfel urmează trei luni de-a rândul, ferindu-se ca să mănânce ceva în acele zile până la amiază, după care are voie să mânânce, însă numai mâncăruri de post. Prin alte părţi, „în duminica cea dintâi, când e lună nouă, să plăteşti liturghii la biserică, sau să năimeşti anume slujbă, pentru ziua ce urmează îndată [după cea în care] *s-a primenit lumina*, şi orice dorinţă are omul, orice cerere, pentru sănătate, noroc, trai bun în casă sau orice, – ţi se împlineşte“. Prin alte părţi se crede că liturghiile plătite la lună nouă ajută numai împotriva duşmanilor[1].

Cel mai bun prilej pentru izgonirea ploşniţelor, stelniţilor sau păduchilor de lemn din casă se crede că este în seara când se vede lună nouă.

Prin unele părţi, când cineva vede lună nouă, zice:

– Sănătate în casă şi ploşniţele afară![2].

Prin Bucovina, în această seară, unul din căsăni iese afară şi, de lângă fereastră, strigă:

Crai nou în ţară,
Ploşniţele să piară
Tot una câte una,
Să nu mai rămâie nici una.

Sau:

Crai nou în ţară,
Ploşniţele afară,
Tot una câte una,
Să nu mai rămâie nici una:
Cele verzi, pe fereşti,
Cele roşi, pe uşi.

Sau:

Crai nou în ţară,
Să iasă
Din casă
Toate ploşniţele afară.
Tot una câte una,
Până ce n-o rămânea nici una.

[1] Voronca, *Datinile*, pp. 316-317.

[2] „Şezătoarea“, XV, p. 14.

Sau:

Unul din casa cu ploşniţe iese afară, merge o dată de ocoleşte casă şi apoi strigă unuia din casă:

– Crai nou afară!

Cel din casă răspunde:

– Ce-om mânca deseară?

Cel de afară:

– Pâine şi sare.

Şi urmează:

– Dar ploşniţele ce-or mânca?
– Una pe alta s-or mânca
Până la luna,
Să nu rămâie nici una!

Cel de afară iar mai ocoleşte o dată casa, şi iar se urmează întrebările şi răspunsurile de mai sus. Iar după aceasta se mai face şi-a treia oară acest lucru.[1]

Sau:

Unul iese afară cu o bucată de pâine ori de mămăligă şi cu puţină sare, înconjoară casa de trei ori, aşează pâinea pe fereastră şi strigă:

– Crai nou în ţară!

Altul din casă îi răspunde:

– Ploşniţele din casă afară!
– Eu mănânc pâine cu sare!
– Dar ploşniţele ce-or mânca?

– Ele s-or mânca
Una pe alta,
Pân' ce-or rămânea
Numai cozile
Dintr-însele!

Sau:

– Crai nou în ţară,
– Ploşniţele să iasă afară.

[1] Culegere din com. Vicovul de Sus, Bucovina, de d-l P. Cârstean.

– Eu mănânc pâine şi sare.
– Ploşniţele să se care
Pân'la mare
La-necare!

Sau:

– Crai nou în ţară!
– Ploşniţele piară!
– Ce vom mânca în *iasară*?
– Vom mânca pâine cu sare.
– Dar ploşniţele ce-or mânca?
– Ele s-or mânca
Una pe alta!

Sau:

– Crai nou în astă seară!
– Ploşniţele să iasă afară!
– Noi ce-om cina în astă seară?
– Ce-o da Dumnezeu;
– Dar ploşniţele ce-or cina?
– Ele s-or mânca
Tot una câte una,
Pân' n-or rămânea nici una!

Sau:

– Crai nou afară!
– Ce ai mâncat aseară?
– Pâne şi cu sare!
– Dar ploşniţele ce-au mâncat?
– Ele s-au mâncat
Una pe alta,
Încât n-a mai rămas
Nici cât un fir de mac
În patru despicat,
În fundul mării aruncat!

Unul, dezbrăcat cu totul, încalecă pe-o cociorvă, încunjură casa de trei opri, se opreşte la uşă, şi zice:

– Crai nou în ţară!

Când, altul, din casă, răspunde:

– Să iasă ploşniţele pe uşă afară
Tot una după una,
Pân' n-or rămânea nici una!

Sau:

– Crai nou în ţară!
Ploşniţele afară!
– Dar ce-or mânca ele?
– Ia, s-or duce pe pâraie
Şi s-or mânca una pe alta.

Unul, văzând lună nouă, strigă la cel din casă şi acela-i răspunde:

– Crai nou în ţară!
Ploşniţele toate afară,
Să iasă din casă,
Tot una
Câte una,
Pân' n-a mai rămânea nici una!

Apoi, după ce repetă de trei ori aceasta, încalecă pe corciovă, mătură sau lopată şi alergând, zice:

Ieşiţi ploşniţe afară,
Că craiu nou se-nsoară
Şi vă pofteşte la masă,
Că n-are cine mânca,
Cine-a bea şi-a juca.
Ieşiţi voi şi veţi mânca,
Şi veţi bea şi veţi juca
Până ce veţi sătura.

Acestea se repetă în întâile trei seri de lună nouă[1].

Prin alte părţi gospodina merge primprejurul casei de trei ori, cu cociorva în mână şi zice:

– Crai nou în casă,
Ploşniţele afară să iasă!

„Şi se duc, te curăţeşti de ele!"[2]

Sau:

Sănătatea în casă,
Şi ploşniţele afară![3]

Despre aceste ploşnite se crede că se iscă din pricină că unele femei văruiesc casele când e lună nouă, lunea, marţea sau miercurea[4]. De aceea, pe alocuri se feresc de a vărui în aceste zile, când e lună nouă într-o zi de sec, iar alte gospodine nu văruiesc nici chiar dacă ar fi în zi de dulce[5].

Tot cam astfel se urmează şi cu izgonirea din casă a greierilor.

– Crai nou în astă-seară,
Să iasă greierii afară.
– Noi ce-om cina în astă-seară?
– Ce-a da Dumnezeu!
– Dar greierii ce-or cina?
Ia, s-or mânca,
Tot unul, câte unul,
Pân' n-o rămânea nici unul!

---

[1] S. Fl. Marian, *Insectele în limba, credinţele şi obiceiurile românilor*, Bucureşti, 1903, pp. 438-442.
[2] Voronca, *op. cit.*, p. 316.
[3] Zanne, *Proverbele*, IX, p. 328.
[4] Marian, *op. cit.*, p. 432.
[5] Zanne, *op. cit.*, IX, p. 308. Voronca, *op. cit.*, p. 316: „În casă, la lună nouă, să nu grijeşti. Dacă lipeşti, se fac ploşniţe; cu lutul acela se aduc".

Sau:

– Crai nou în ţară,
Greierii din cas-afară!
– Dac-or ieşi, ce-or mânca?
– S-or mânca tot unul câte unul,
Pân n-or rămânea nici unul.

Sau:

Crai nou în ţară,
Ieşiţi, grieruşi, afară;
Că pâine şi sare
V-oi da de mâncare
Dacă-n casa mea
Mai mult nu-ţi călca
Şi-ntr-însa nu veţi cânta![1]

Sau:

Crai nou în ţară,
Să iasă greierii afară![2]

Prin unele părţi din Bucovina, tot cu acest prilej, se crede că se pot izgoni din casă şi *şfabii* sau *ruşii*, insectele numite *periplaneta orientalis*, L., care trăiesc prin bucătării, ziua ascunşi, iar noaptea forfotind pretutindeni.

O femeie iese afară şi, prin fereasta deschisă, spune alteia din casă:

– Crai nou în ţară!

Cea din casă îi răspunde:

– Să iasă şfabii afară!

Şi apoi:

– Dar ce-or mânca ei deseară?
– S-or mânca unul pe altul
Pân' s-a curăţi tot satul!

În loc de întrebările şi răspunsurile acestea, se aude, de câte trei ori, şi următorul dialog:

– Crai nou în ţară!
– Ce-om mânca deseară?
– Pâine şi cu sare!
– Dar şfabii ce-or mânca?
– Ei vor alerga,
Şi se vor mânca
Unul câte unul,
Pân' n-a rămânea nici unul!

[1] Marian, *Insectele*, pp. 541-542.
[2] Dat. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.

Sau: deschizând în lături uşile locuinţelor şi poarta de la drum, şi tot de trei ori:

– Crai nou în ţară!
– Să iasă toţi şfabii pe poartă afară
Şi-ndată să meargă la iezit la moară!

Alteori, cel de-afară strigă:

– Crai nou în ţară!

iar cel dinăuntru îi răspunde:

– Să iasă afară
Toţi şfabii din ţară,

urmând:

– Dar dac-or ieşi,
Cu ce s-or hrăni?
– De asta nu-mi pasă;
Din ţară să iasă!

Rostindu-se de trei ori, la fiecare dată, cei din casă aruncă afară câte trei şfabi din cei nouă pe care-i avea prinşi mai înainte[1].

Prin unele părţi din Ardeal, când e lună nouă, copiii zic:

Lună, lună
Vărgălună,
Ieşi afară, fă lumină,
Că se-nsoară păducel
şi ia fata lui surcel,
Cu o mâţă,
Cu o ţâţă,
Cu o scroafă de sământă,
Cu căruţa bradului
Naintea'mpăratului.[2]

Ca să alungi *guzganii*, să mergi la lună nouă dezbrăcată, cu cociorva în mână, să ocoleşti casa de trei ori şi să zici când ajungi în prag:

Crai nou în casă,
Guzganii afară să iasă![3]

Prin jud. Tecuci, fetele care au părul scurt pun o femeie darnică să li-l reteze puţin de la vârf, cu credinţă că astfel le va creşte părul mare[4].

[1] Marian, *Insectele*, pp. 493-495.
[2] Împărt. de d-l P. Ugliş.
[3] Voronca, *op. cit*., p. 978.
[4] Dat. şi cred. rom. din com Podu-Turcului, împărt. de d-l V.D. Gheorghiu.

Prin jud. Covurlui, la lună nouă se culeg legumele şi tot atunci se taie hlujanii, ca să aibă gust bun la mâncare, să nu li se usuce beldia aşa de tare, încât vitele să nu le mai poată roade cu uşurinţă[1].

Prin Bucovina, grajdurile se curăţă numai la lună nouă ca să se înnoiască pământul şi să nu facă viermi[2].

Dacă la Sf. Vasile va fi lună nouă, este semn că anul ce va începe va fi secetos[3].

Prin foarte multe părţi, poporul are o mare teamă în seara sau spre seara când va fi lună nouă. Prin unele locuri ardelene se crede că în acea noapte, pe la miez, umblă vâlvele; copiii aprind tamarice, – un fel de plantă aspră, cu crenguţe ca ale bradului[4].

Prin Bucovina se crede că atunci umblă strigoii cu un opaiţ în mână, – fiecare soi de strigoi, – pe la lucrurile care sunt rânduite: cel pe vaci, pe la vaci, ca să le ia mana ş.a.[5].

Prin jud. Tecuci, lumea crede că cel ce umblă pe lună nouă poate fi primejduit din partea lupilor[6].

În această noapte ies din morminte cei ce-au murit prin înec[7] sau ştreang, şi caută să facă tot soiul de răutăţi oamenilor străini şi neamurilor lor, căci nimic nu-i poate opri în afară de sunetul clopotului la biserică şi sfânta slujbă.

„Începutul lunii e începutul tuturor relelor; toate răutăţile la începutul lunii se ivesc şi ţin până se face slujbă la biserică, chiar dacă *luna s-a primenit* sâmbăta şi dacă acum s-a slujit, acum luna aceea este curată [şi lumea] nu mai are de ce se teme. Slujba potoleşte toate relele“.

„Dacă-i cineva bolnav, boala se înnoieşte şi se întăreşte. Copilul la lună nouă mai tare ţipă. Chiar visurile, atunci sunt mai rele.

Iarna, când e lună nouă, strânge în ger, iar vara e vânt, plouă.

La lună nouă fac fermecătoarele farmecele cele mai rele, căci atunci au putere, pentru că ele, cu necurăţenia umblă“[8].

---

[1] Dat. şi cred. rom. din com. Jorăşti, împărt. de d-l I. Beldie.

[2] D. Dan, *Straja*, p. 240.

[3] Marian, *Sărbătorile*, I, pp. 91-92.

[4] Viciu, *Glosar*, p. 82.

[5] Cred. împărt. de d-na E. Voronca.

[6] Cred. rom. din com. Ţepu.

[7] Voronca *op. cit*., p. 884: La lună nouă, noaptea, ies înecaţii şi trag şi pe alţii în apă ca să-i înece.

[8] *Ibidem*, pp. 314-315.

„Când e lună nouă, nu se cade să pomeneşti de nimic rău, căci atunci umblă ducă-se-pe-pustiu, toate relele. Zice că atunci umblă ciuma şi holera; vorbesc între dânsele şi se îndeamnă:

– Hai să mergem, să vedem ce mai fac copiii noştri!

Şi-apoi numai ce auzi că cela a murit...“[1].

Prin urmare, la lună nouă vor fi o seamă de lucruri care nu trebuie făcute:

Mai întâi, în casă nici nu trebuie să se pomenească vorbele „lună nouă“, ca să nu se spargă „din te miri ce“, străchinile, oalele şi celelalte hârburi.

Prin Bucovina se crede că numai bărbatul poate aduce în casă vestea craiului nou zicând: „Crai nou în ţară!“, căci, dacă ar face-o şi femeia, s-ar strica oalele şi străchinile[2].

Prin jud. Bacău se crede că se va dărâma horna, dacă se pomeneşte de lună nouă[3].

Când se vede, e bine să i se spună:

Ptiu! ptiu! crai vechi!
La duşmani, nou,
Dar la noi, vechi!

căci, dacă i se zice crai nou, blestemă morţii şi zic:

– Dă, Doamne, crai aşa de nou, cât vei trăi!

„Nici să zici că se vede, că plâng morţii“, şi e păcat. Tot mortul blestemă şi zice:

– Dă Doamne, aşa să vezi cât vei trăi!

Dacă i s-ar zice lună nouă, s-ar îmbolnăvi! E bine să i să zică:

– Luna a fost veche şi e veche![4]

La lună nouă nu e bine să se facă semănături, căci nu leagă[5].

„De pui pepeni, toată vara tot înfloresc şi nu mai leagă. Dacă semeni grâu, tot se coace şi se coace: pe la amiazăzi mergi şi ţi se pare că e copt,

---

[1] Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuci. Zanne, *Proverbele*, IX, p. 328. „Şezătoarea“, VI, p. 38.

[2] A. Gorovei, *Credinţe*, p. 81.

[3] Culegere din com. Larga, jud. Bacău, împărt. de d-l C.G. Vartolomeiu: „Când îi crai nou, să nu spui în casă, că se dărâmă; de ne spune cineva, apoi să ţinem temeinic de prichici, o policioară, – ca să nu cadă horna“. A. Gorovei, *op. cit*., p. 81.

[4] Voronca, *op. cit*., pp. 614-615.

[5] Zanne, *Proverbele*, IX, p. 328. „Şezătoarea“, VI, p. 38.

[iar] când te uiţi seara, e tot verde; şi dimineaţa iar, şi nu-l poţi nimeri cu seceratul“[1].

Ucrainienii cred de asemenea că sămânţa pusă la lună nouă nu produce şi că „îndeobşte, nimic să nu faci la lună nouă“[2].

Numai florile se pot semăna acum, căci ele înfloresc toată vara[3].

Macedo-românii, dimpotrivă, cred că bucatele semănate la lună nouă, vor creşte din zloată[4].

De asemenea nu trebuie să se răsădească nici pomi, căci dacă înfloresc, florile lor nu leagă[5] sau fac viermi la rădăcină plantele răsădite[6].

Prin unele părţi bucovinene, dimpotrivă, se spune că la lună nouă e bine să se răsădească altuanii, căci, câte zile se va întârzia peste începutul lunii, atâţia ani vor zăbovi şi pomii cu rodirea[7].

Astfel de credinţe le întâlnii şi la francezi, germani, ruşi, sârbi şi bulgari[8].

La lună nouă nu se pun cloşte la clocit pe ouă, căci cea mai mare parte din ouă vor ieşi limpezi, adică nu vor fecunda şi deci nu vor scoate pui[9]; dacă, întâmplător, vor scoate, puii aceştia vor chiscui toată ziua şi vor muri[10], sau nu

---

[1] Dar şi cred. rom. din jud. Covurlui, împărt. de păr. I.C. Beldie:

„Luna de pe cer are un rost asupra sămânţii ce se aruncă în pământ, cum şi asupra creşterii şi rodirii. De aceea, sămânţa tare (secara, porumbul, grâul) s-o semeni în pământ uscat, când luna este în creştere; altfel, dai mâna cu sărăcia. Pe cea moale (in, cânepă, ovăz şi toate uleioasele), în pământ moale, când luna e în descreştere. Cânepa şi inul, semănate acum, cresc dese şi scurte; altădată cresc lungi, dar rari. Sămânţa de toamnă se semănă după Sf. Ioan de toamnă, dacă plouă, iar, dacă nu, să o semeni după pătrarul al doilea din lumina lui septembrie sau octombrie.

Ceapa, usturoiul, ridichea, cartoful şi toate zarzavaturile să le semeni înainte de secerea primului pătrar, iar sămânţele ce fac fructul în vârful paiului, să le dai în pământ după primul pătrar“.

Cred. rom. din jud. Dorohoi, împărt. de d-l D. Furtună: „Când îi lună nouă şi începe să crească, să semeni acele plante care au să crească în sus, iar când e lună plină, şi începe să descrească, să semeni acele plante, care au să crească în jos, în pământ“.

[2] *Revue des traditions populaires*, IX, p. 422.

[3] Voronca, *op. cit*., p. 316. P. Papahagi, *Din lit. pop. a arom*., p. 339.

[4] Cosmulei, *op. cit*., p. 46.

[5] Zanne, *Proverbele*, IX, p. 332. „Şezătoarea“, VI, p. 38. P. Papahagi, *op. cit*., p. 339.

[6] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.

[7] D. Dan, *Straja*, p. 52. Cf. G. Ciauşanu, *op. cit*., p. 92. Gorovei, *Credinţe*, p. 73. *Ibidem*, p. 87: despre cartofi.

[8] *Revue des traditions populaires,* XXII, p. 302.

[9] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.

[10] Voronca, *op. cit*., p. 315. A. Gorovei, *op. cit*., p. 66.

se vor ţine după cloşcă[1]. Ca să nu chiscuie puii scoşi din ouăle puse sub cloşcă la lună nouă, să pui şi surcele sub ouă, zicând:

Nu chiscuie ouăle;
Chiscuie surcelele[2].

Lemnele pentru casă sau alte întocmiri gospodăreşti să nu se taie pe vreme de lună nouă, căci este primejdie să le mănânce cariile[3].

Gunoiul se cară pe câmp numai la lună nouă, ca să se înnoiască pământul şi să nu mai facă viermi[4].

Oamenii se feresc să-şi spele capul cu apă caldă, ca să nu le cadă părul[5].

Nuntă pe această vreme nu se face. În casă nouă nu trebuie să se mute nimeni şi nici un lucru de seamă să nu se înceapă, căci nu va fi isprăvit cu bine.

Dacă la Sf. Dumitru va fi lună nouă, va fi ger mare iarna[6].

3. LUNĂ PLINĂ

Lună plină sau *lună veche* se cheamă atunci când întreaga ei „faţă“ se vede îndată după apusul soarelui.

Prin unele părţi, „la trei sferturi de lună veche“ se alungă ploşniţele din casă, frecând cu castraveţi pe la crăpăturile podelelor[7].

Dacă la Anul Nou este lună plină, se crede că aceasta este semn că anul ce se începe va fi mănos[8].

Dacă e lună plină la Sf. Dumitru, va fi zăpadă mare peste iarnă[9].

La lună plină, toate cele bune se încep, ca să meargă în plin: atunci se porneşte plugul şi se fac semănăturile; atunci se ridică în furci casele noi[10]. Boitul la lună plină să se facă[11].

---

[1] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.
[2] *Idem*.
[3] *Ibidem*.
[4] A. Gorovei, *Superstiţii*, p. 143.
[5] Papahagi, *op. cit*., p. 339.
[6] Cred. rom. din com. Voiceşti, jud. Vâlcea, împărt. de d-l I.N. Popescu.
[7] „Şezătoarea“, XV, p. 19.
[8] Marian, *Sărbătorile*, I, pp. 91-92.
[9] Cred. rom. din com. Voiceşti, jud. Vâlcea, împărt. de d-l I.N. Popescu.
[10] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.
[11] T. Pamfile, M. Lupescu, *Cromatica poporului român*, Bucureşti, 1914, p. 19.

Copilul născut în lună plină va trăi în *jărtfă* de toate, nu va duce adică lipsă de nimic[1].

Copilul se înţarcă la lună plină, ca să fie bucuros, norocos şi să-i meargă bine, „în plin". I se pune un *ou* răscopt la gunoi, – într-un colţ al casei, unde de obicei se strânge gunoiul, – „într-un *chiort*", şi dacă copilul se duce şi-l ia, e semn că se va înţărca lesne[2].

La lună veche unii postesc, ca să aibă parte de avere şi sănătate.

Anumite practici medicale se fac numai „pe la sfârşitul lunii"; astfel se urmează spălatul şi oblojitul pentru jupuieli cu buruieni de jupituri[3].

„La lună plină, să mergi cu toţi copiii la biserică, să citească preotul pe cap; la femei, acatistul Maicii Domnului, şi la bărbaţi, al Sfântului Nicolae, că e mare ajutor şi li se luminează mintea"[4].

Românii bucovineni din Putna „îndătinează a sfinţi sare, tărâţe şi apă pe timp de lună veche, în contrast cu vecinii lor, care fac aceasta pe lună nouă. Aceste obiecte le amestecă apoi laolaltă şi le dau vitelor să le mănânce, ca nimeni să nu fie în stare a le strica vacile şi a le lua mana, adică laptele"[5].

Când e lună plină, nu se intră în casă cu bărdiţa pe umăr, căci se vor strica blidele din casă[6].

Lemnele nu trebuie să se taie la lună veche, căci le strică cariul[7].

Casele se văruiesc în zilele de post, când e lună veche; gospodina face aceasta cu mâinile dindărăt, molfăind coajă de pâine, mălai ori altceva, ca să scape de ploşniţe[8].

Ca să scape de guzgani, prin unele părţi din Bucovina se face următoarea vrajă: seara, în asfinţitul soarelui, gospodina pune pe truncher fundul de mămăligă, ceaunul, melesteul şi zice:

– Oaspeţii mei sunt flămânzi; eu le aduc mâncare!

A doua zi ia aceste lucruri, bate afară la fereastră şi zice:

---

[1] „Ion Creangă", VI, p. 53.

[2] Dat. şi cred. din com. Larga, jud. Bacău, împărt. de d-l C.Gh. Vartolomeiu. Datina aceasta o au şi sârbii, cf. G. Ciauşanu, *op. cit*., p. 97.

[3] „Şezătoarea", XV, p. 11.

[4] Voronca, *op. cit*., p. 317.

[5] D. Dan, *Mânăstirea şi comuna Putna*, Bucureşti, 1905, p. 151.

[6] Cred. rom. din Bucovina, împărt. de d-l D. Dan. Gorovei, *Credinţe*, p. 243.

[7] Marian, *Insectele*, p. 60.

[8] „Şezătoarea", I, pp. 191-192.

Luna-i la sfinţit,
Şi oaspeţii mei la despărţit!

Aceasta se urmează la trei sfârşituri de lumină[1].

Copilul născut la lună plină, „va duce *jărtfă* de toate, – nu va duce lipsă de nimic“, ca şi cel născut când luna este în creştere, ceea ce nu se va întâmpla cu cel născut când luna va fi în descreştere[2].

4. „CÂTE-N LUNĂ, TOATE“

Despre pete care se văd în lună, mai ales atunci când aceasta este plină, poporul nostru are o sumă de povestiri, – „câte-n lună!“, „câte-n lună şi-n soare!“.

Cea mai răspândită credinţă este aceea că în lună se află chipurile a doi fraţi, unul fiind ucigaşul celuilalt, puse acolo de Dumnezeu, pentru ca lumea, văzându-le, să se ferească de acel neiertat păcat al fratricidului.

Pe alocuri se crede că aceşti doi fraţi sunt Cain şi Abel, fiii lui Adam şi ai Evei. Povestirile pe care le-am aflat despre dânşii le-am arătat la *Povestea lumii de demult*, astfel că aici nu se mai pot înşira[3].

Prin jud. Tecuci se crede că în lună se află doi fraţi mocani şi-o mioară, a căror povestire este următoarea:

Acei doi mocani, ca fraţi, s-au înţeles împreună o seamă de vreme, dar chiar mult de tot nu, căci cel mai mare, prinzând necaz pe frăţiorul mai mic, îşi puse în gând ca să-l omoare, căci acesta, fiind mai harnic şi mai cumpănitor, îşi făcuse mai multe şi mai frumoase turme de oi.

O mioară află de gândul fratelui său şi-i spuse stăpânului cele ce ştia, dar spusa ei păru fratelui mic peste putinţă, căci sărmanul fecior nu-şi putea da crezare cum pe lumea asta se poate ca un frate să ridice cuţitul asupra unui alt frate?!

Dar păcatul s-a făptuit: fratele cel mai mic, cu mioara lui, au fost ucişi. Dumnezeu, ca să arate lumii icoană de spaimă, le-a pus chipurile în lună, ca lumea să le vadă, mai ales pe acea vreme când duhurile rele au mai multă stăpânire asupra oamenilor, noaptea, ca văzându-le, să se întoarne la calea cea dreaptă.

---

[1] Voronca, *Datinile*, p. 948.

[2] Cred rom. din com. Principele Ferdinand, împărt. de păr. Fl.A. Drăghici.

[3] Despre fiinţa lui Cain şi Abel în lună cred şi francezii (*Revue des traditions populaires,* XVIII, p. 375; *P. Sébillot. Le ciel et la terre*, Paris, 1904, p. 2), ucrainienii (*Revue* cit., IX, p. 422) şi ruşii *(Ibidem*, XXII, p. 299). A. Gorovei, *Credinţe*, p. 168.

Unii însă adaugă că între cei doi fraţi nu-i mioara, ci un vas de lemn, pe care ucigaşul îl ţine la capul fratelui său, ca să se umple de sânge şi apoi să-l bea până la fund.

Şi sângele curge, curge, şi va curge fără sfârşit[1].

„Când căldarea va fi plină, atunci vor pica din ea trei picuri pe pământ, pământul se va aprinde şi va arde cu tot de pe el, – vremea de apoi“[2].

Prin alte părţi se spune că fratele cel mic, ucigaşul, poartă pe cel mare în spinare, ţinându-i o căldăruşă la nas, ca să-i adune sângele[3].

Prin jud. Botoşani se povesteşte că odată s-au luat întâi la ceartă şi apoi la bătaie cei doi fraţi, după care s-au înjunghiat cu cuţitele. Dumnezeu, ca să pedepsească această răutate, a făcut din sângele lor luna, pe chipul căreia se văd, mai ales când este plină, capetele celor doi fraţi, care stau aplecaţi unul spre altul.

Cine s-ar uita printr-un inel de cununie sau o basma de mătase, i-ar vedea mai bine[4].

Tot prin aceste părţi se crede că cei doi fraţi gemeni, care se duşmăneau de mult, s-au străpuns cu ţepoaiele în preajma unui car cu boi. Aşa, laolaltă cum sunt, cu car cu tot, Dumnezeu i-a pus în lună[5].

Prin Bucovina se povesteşte că „erau de demult doi fraţi; şi s-au apucat să cosească; da mâncare n-aveau nimică, decât un pădureţ sălbatic, acolo pe câmp. Cosesc ei ce cosesc, mai mănâncă vreo două pădureţe, – nu mai pot: au slăbit de tot.

Lângă dânşii era un stejar; iau şi pun coasele în stejar, se pun jos la umbră şi se culcă.

– Mai coseşte şi tu, coasă, dacă poţi, – zic ei, – că nouă ne trebuie de mâncat şi de băut, şi coasa de bătut!

Coasa le zice şi ea:

– Eu aş cosi, dar şi mie îmi trebuie de mâncat şi de băut şi coasa de bătut. Şi nici eu nu pot!

S-au sculat ei iară şi s-au apucat de cosit, – ce-au cosit. Apoi au lăsat şi-au mers să puie-n stog. Dar erau flămânzi, că nu vedeau cu ochii.

Deodată, ce i-a venit celui de jos în gând, de foame: apucă pe frate-său cel de pe stog în furcă, ca să-l mănânce.

---

[1] Spusă de fratele meu Vasile, comuna Ţepu.

[2] A. Gorovei, *op. cit.*, p. 168.

[3] *Ibidem.*

[4] Voronca, *op. cit.*, p. 619.

[5] *Ibidem.*

Atunci Dumnezeu, văzând păcatul acesta, s-a încrâncenat şi i-a luat cu stog cu totul, cum erau, şi i-a pus în lună; ş-amu cine se uită prin basma de mătase, vede bine toate“[1].

Tot prin Bucovina se aude şi următoarea povestire:

„În lună sunt doi fraţi: unul bogat şi celălalt sărac. Cel sărac a furat de la fratele său oleacă de fân sau paie, să dea la vite, căci n-avea cu ce le hrăni. Şi fratele său, de ciudă, l-a apucat în ţepoi.

Dumnezeu i-a pus în lună ca semn: ce grozăvie s-a făcut! Căci a fura, să dai la o vită, nici nu e păcat. Doar e dobitocul lui Dumnezeu. Are s-o lase să piară? Sau omul, de nevoie, de foame, dacă fură, încă nu e păcat: poate are copii şi, dacă n-are de unde le da, îi va lăsa să piară? Numai acela ce fură şi vinde are păcat, sau, dacă fură fără să aibă nevoie“[2].

Prin jud. Tutova se aude următoarea povestire:

„Erau odată doi fraţi. Unul era drept şi cu frică de Dumnezeu şi făcea numai fapte bune, – şi de asta, toate îi mergeau în plin, – iar celălalt era om rău şi ura de moarte pe fratele cel bun.

Într-o seară frumoasă, cu lună plină, au plecat ei să se plimbe. Şi mergând ei aşa, fratele cel rău tot căuta pricină de sfadă cu celălalt. Ceasul cel rău, se vede, că-i păştea din urmă pe amândoi, că, din vorbă în vorbă, odată se înfuriă şi, luând o cioată din marginea drumului, îl pocni drept în cap. Când văzu pârâul de sânge ce curgea din capul fratelui său, se îngrozi singur de fapta ce a făcut şi luă o căldare, ca să strângă sângele de pe jos.

Dumnezeu, când văzu întâmplarea aceasta, deschise cerul şi strigă:

– Blestematule, ce-ai făcut? Am să vă pun în lună, ca în vecii vecilor să se ştie de toţi oamenii păcatul ce aţi făcut.

Şi îi ridică pe amândoi şi îi puse în lună.

Şi de atunci şi până astăzi stau cei doi fraţi aşa cum i-a pus Dumnezeu, pentru a lua pildă oamenii ce mare păcat este, să ridici mâna asupra fratelui“[3].

Prin unele părţi se povesteşte că odată au pornit doi fraţi în ziua de Ciuda lui Arhanghel, ca să-şi facă stogurile cu fân. Alţi oameni, văzându-i, le-au zis:

– Nu mergeţi astăzi, că azi e zi mare de primejdie; azi e Ciuda lui Arhanghel!

Dar fraţii le răspunseră cu nepăsare:

– Ce ne pasă nouă! Puteţi să vă *ciudiţi* voi cât veţi voi, că noi tot ne ducem!

Şi s-au dus.

---

[1] Voronca, *Datinile*, p. 620.

[2] *Ibidem*, p. 620.

[3] Culegere din com. Floreşti, împărt. de d-ra Virginia Stan.

Acolo, la câmp, unul s-a ridicat pe stog ca să aşeze palele de fân, iar celălalt a început să-i dea de jos fânul cu furca. Şi tot lucrând astfel, a greşit cel de jos şi a luat pe cel de sus în furcă, ucigându-l în chipul acesta.

Iar Dumnezeu, ca să dea lumii o pildă, luă chipurile acestor doi fraţi şi le puse în lună[1].

Prin jud. Dolj se zice că dintre doi fraţi, cel mare a omorât pe cel mic. În lună se vede cum ucigaşul ţine în spatele lui pe cel ucis. Din nasul acestuia curge în fiecare an câte o picătură de sânge într-o căldare pe care o ţine ucigaşul. Când căldăruşa se va umplea de sânge şi se va scurge pe pământ, pământul se va aprinde şi lumea astfel va pieri.[2]

Prin jud. Botoşani se spune că în lună sunt doi fraţi, din care unul este sorocit să bea veşnic păcură dintr-un ciubăr pentru că a ucis pe fratele său[3].

Credinţa că în lună sunt trei fraţi o întâlnim prin partea de miazănoapte a Moldovei: doi din fraţi sunt ucigaşii celui de al treilea:

Odată au mers trei fraţi şi au rămas într-o noapte la o femeie văduvă. Peste noapte, femeia aceea, având purtări urâte, a păcătuit cu tustrei fraţii, fără însă ca să ştie unul de ceilalţi doi fraţi.

A doua zi, văduva care făcuse mălai, dă o bucată celui mai mare dintre fraţi, iar acesta rupe o parte şi-o întinde celui mijlociu. Acesta zice:

– Mulţumesc, că am: mi-a dat şi mie!

Întinde apoi o bucată de mălai fratelui mai mic, dar şi acesta îi răspunde ca şi mijlociul.

Văzând fratele mai mare că şi fraţii lui fuseseră văduvii pe plac, s-au luat la sfadă şi sfada lor s-a sfârşit prin moartea lui din mâna celorlalţi doi.

În lună se află chipurile acestor doi ucigaşi, care ţin un ciubăr plin cu sângele ce picură din trupul celui ucis[4].

Prin unele părţi se crede că în lună se află doi copii, care nu-s altceva decât nişte strigoi prefăcuţi în vârcolaci.

---

[1] T. Pamfile, *Sărbătorile de toamnă*, p. 47.

[2] Şt.St. Tuţescu, *Taina ăluia*, P.-Neamţ, 1906, p. 33; Zanne, *Proverbele*, IX, p. 45: În lună sunt doi fraţi: cel mic a omorât pe cel mare şi acum îl poartă în spinare, ţinându-i căldăruşa la nas, în care se scurge sânge. Otescu, *op. cit.*, p. 66: credinţă din jud. Ialomiţa: „petele de pe lună închipuie doi fraţi; cel mai mare, ucigând pe cel mai mic, îi poartă, ca pedeapsă, corpul în spinare, şi în mână ţine o căldare, în care curge sânge din capul celui mort“.

[3] Otescu, *op. cit.*, p. 66.

[4] Voronca, *op. cit.*, p. 619.

Prin unele locuri din Bucovina, în lună se zice că se află doi fraţi ce se bat cu coromâsla[1].

„În lună, – după alte credinţe, – sunt fraţii ce se bat pe astă lume. Dacă bate fratele cel mic pe cel mare, pe ceea lume stau în lună şi acel mare îl ţine pe cel mic în spate, iar pe cel mic îl bat cu bicele de păcură acei ce pedepsesc pe ceea lume“[2].

Prin unele părţi din Bucovina, se crede că „în lună sunt doi fraţi: unul stă pe pământ, [– jos] şi dă fân în car celuilalt şi vorbesc:

– Eu, – zice unul care-i mai iute, – să am puterea pe care o ai tu, aş îngheţa viţelul în vacă şi coarnele din rădăcină la bou.

Dar acela îi răspunde:

– Ce folos, dacă nu poţi să-ţi arăţi puterea, căci atunci când e timp rău, noaptea e mică şi vine soarele de dimineaţă şi încălzeşte pământul“.

Alţii spun că cel doi fraţi din lună se numesc Ştefan şi Pavel. Ei ţin un ciubăr cu sânge, în care se toarnă sângele de la toţi cei ce mor atunci când li se ia sufletul.

Prin jud. Botoşani se crede că în lună sunt doi ciobani care ţin un ciubăr de păcură[3].

Prin jud. Prahova se zice că în lună se vede un cioban rezemat în bâtă, care vorbeşte cu o femeie venită să ia apă de la fântâna care se află alături de cioban[4].

Prin jud. Muscel petele din lună se crede că arată pe un cioban, cu târlele şi oile lui, care, după cum am văzut, pe când cerul era aproape de pământ, s-a apucat şi-a zvârlit cu o baligă în ochii lunii, de-a chiorât-o[5].

În sfârşit, după unele spuse, în lună s-ar afla Sf. Petru, de-a dreapta şi Sf. Pavel, de-a stânga[6].

Se găsesc şi o sumă de credinţe care spun că în lună nu se află decât un singur om. O frumoasă legendă ardelenească urmează în aceste şire:

„A fost odată, în vremurile de demult, un boier bogat. Le mersese vestea bogăţiilor sale peste nouă ţări şi nouă mări, căci parcă adunase pe moşiile sale toate avuţiile pământului.

---

[1] Voronca, *Datinile*, p. 619.

[2] *Ibidem*.

[3] *Ibidem*.

[4] Otescu, *op. cit.*, p. 67.

[5] C. Rădulescu-Codin, *Legende*, p. 2: „din vremea aceea şi până azi, luna vede numai cu un ochi“.

[6] Zanne, *Proverbele*, I, p. 45.

Avea un palat cu ziduri numai şi numai de aur şi cu trepte de nestemate, de făceau noaptea zi, cale de trei poşti. Darămite alte bogăţii? Avea fânăţuri întinse şi moşii de nu le cuprindea gândul omului, şi pe ele păşteau turme nenumărate.

Şi era bun la suflet boierul, bun ca pâinea albă, căci miluia pe tot săracul, sătura pe tot flămândul şi pe tot lipsitul îl făcea cu casă şi masă.

La acest boier cică veni într-o zi un românaş, ca să-i ceară vreun loc de slujit. Boierul, cum l-a văzut, i-a plăcut de el şi l-a dăruit cu prisosinţă, căci era chipeş flăcăul şi-l avea pe vino-ncoace. I-a dat un petec de pământ pe un deal şi o turmă de mioare, ca să aibă cu ce-şi îndulci traiul.

Flăcăul i-a mulţumit, şi-a luat turma şi doi câini şi plecă spre moşioara sa. Aici îşi clădi o colibă, ca să aibă unde să se adăpostească de vânt şi de ploi, închise un ocol de pământ cu gard pentru înnoptatul mioarelor.

Peste zi el era tot trist şi nu vorbea cu nimeni, şi numai seara îşi vărsa focul inimii, doinind din fluieraşul lui de os. Când începea să cânte, mioarele toate se adunau şi ascultau duse, cu ochii holbaţi la ciobănaş. Cică aşa duios zicea el din cobuzul său, încât şi vânturile îşi opreau mersul şi râuleţul din apropiere îşi ţinea apele-n loc, ca să asculte.

Dar cântecul lui era atât de ademenitor, încât chiar şi oile din vecini se adunau la stâna lui şi nu mai voiau să plece acasă. De aceea, începură ceilalţi ciobani să se cam uite chiorâş la el şi să-l duşmănească, ba unii dintre ei îl ameninţară că-l pârăsc la boier, dacă le mai ademeneşte oile.

Bietul cioban vedea că-i vinovat, dar nu se putea ţine ca să nu doinească, căci fluierul era singura-i mângâiere.

Atunci, ciobanii din vecini, pizmaşi cum erau pe român, merseră la boier şi dădură jalbă, că le fură oile.

Boierul se amărî în suflet când auzi că ciobanul îi răsplăteşte astfel fapta lui miloasă, şi îi grăi astfel:

– Ei bine, omule, nu ţi-e păcat de Dumnezeu să lăcomeşti la averea altora, când ai oile tale şi pământ pe care pot să pască iarbă bună?

Ciobanul căzu atunci la picioarele lui şi, plângând, îi zise:

– Aşa e, măria ta, am greşit, dar nu cu voie, căci nu eu fur oile, ci ele vin la mine. E un blestem pe capul meu, de care nu mă pot dezlega!

Auzind boierul aceste cuvinte, i se făcu milă şi, cu toată supărarea sa, îi zise în dreptatea lui nermăginită:

– Eu văd bine că aicea e ceva la mijloc; povesteşte-mi tot din fir în păr!

Atunci ciobanul, zvântându-şi lacrimile, zise:

– Când am venit în ţara asta, n-am venit de flori de măr. Avea doară şi ţărişoara noastră pământ destul de mănos, şi cu tinereţele mele aş fi putut să-mi

câştig şi acolo pâinişoara de azi pe mâine. Dar nu m-au mai răbdat locurile acelea nici o clipă şi atunci am fugit departe-departe de ele, până la curtea măriei tale. Aşa mi-a fost scris, ca să cunosc eu necazul cel mai mare din lume, şi de aceea trebuie să sufăr şi azi. Ascultă-mă, măria ta, căci vorbele mele nu sunt numai nişte vorbe goale, ci sunt povestea amarului. Am avut şi eu odată parte ca să cunosc fericirea pe pământ, îndrăgostindu-mă de o fată cum n-a mai fost pe lume. Un an de zile am trăit amândoi zile de miere, când deodată mi s-a întunecat norocul. În orbirea noastră, uitasem să slăvim pe Dumnezeu, de la care ne-a venit binele, şi atunci, el, mâniindu-se pe noi, a trimis din senin o boală pe iubita mea, care în trei zile a atins-o. Când era pe patul de moarte, ea-mi zise: „Ţine, Stane, fluierul acesta, ca să te mângâi în chinul tău, şi roagă-te la Dumnezeu ca să ne ierte păcatele!“ Şi atunci a murit, lăsându-şi numai acest fluieraş măiestru. Atunci am simţit că mă usuc de-a-n-picioarele pe zi ce merge, căci fiecare locşor îmi aducea aminte de ea. Şi am plecat de pe pământul unde mama mă născuse, şi am ajuns aci, unde singura mea mângâiere e acest cobuz, din care cântă glasul ei. Şi acum, mâniată, iată-mă pârât că ademenesc oile vecinilor care vin cârduri-cârduri, când doinesc cu el. Dacă mă crezi vinovat, goneşte-mă, lipseşte-mă de orice ajutor, – lasă-mi însă acest fluier!

Boierul simţi că îl podidesc lacrimile şi, muiat, zise:

– Lasă, Stane, că oi face eu dreptate!

Şi porunci ca să îngrădească moşia ciobanului cu zid înalt, pentru ca să nu mai poată intra oile vecinilor pe moşia lui. Apoi, chemând pe ciobanii ceilalţi, îi dojeni cu vorbe aspre pentru clevetirile lor.

Aceştia, mâniaţi atunci, se hotărâră ca să pună cap vieţii românului, pentru care suferiseră ocară şi să-i ia fluierul măiestru.

Pe la miezul nopţii, când ciobanul încetase să cânte şi aţipise binişor, se strecurară vreo câţiva dintre vecinii pizmăreţi pe moşia lui, voind să-i răpună viaţa.

Când însă era pe-aici, pe-aici să-l lovească, un câine începu să latre şi ciobanul se trezi din somn. În mânia şi amărăciunea sa, smulse un par de la colibă şi, învârtindu-l deasupra capului, era să-i facă una cu pământul pe nevrednicii tâlhari. Dar, aducându-şi aminte de Dumnezeu, el le lăsă viaţa, şi scârbit de locul acela, îşi luă parul pe umeri şi porni la drum.

Trei zile şi trei nopţi a umblat *răuleţ*[1] prin codri, când, pe la amurgitul zilei a patra, căzu istovit de osteneală. Atunci se puse pe un plâns amar şi îl rugă pe Dumnezeu să se îndure de el şi să-l ia de pe acest pământ urgisit.

[1] *Răzleţ?*

Domnului i se făcu milă, văzându-l pocăit în suflet, şi îl ridică prin văzduh, aşezându-l în lună.

Pe drum, ciobanul începu să mai zică o doină din glăsuitorul său fluier, şi, – minune, – turmele de oi începură să se ridice prin văzduh, luându-se după cânt.

Când însă ajunse la lună şi puse mâna să se suie în ea, fluierul îi scăpă din mână şi îi căzu în mare. Oile atunci rămaseră atârnate în aer, şi tot cearcă de atunci şi până în ziua de azi să ajungă la lună, care le dă mereu târcoale, însă în zadar, căci nu se pot înălţa aşa sus, şi atunci încep să plângă amar, – şi oamenii zic atunci că plouă.

Şi de vă veţi uita în lună, veţi zări un om uscându-şi obielele de pe un par ce îl ţine pe umeri.

Pizmaticii vecini însă n-au avut stare şi se luară cu bâte şi topoare după cioban, ca să-l omoare, însă luna n-au putut-o ajunge niciodată. Dar Dumnezeu i-a bătut pentru neastâmpărata lor ură şi i-a blestemat din neam în neam, ca, de câte ori va luci luna plină pe cer, ei să se ia ca nişte smintiţi după ea, cu topoare şi cu bâte în mâini, şi alergând peste dealuri şi văi, să fie lunatici“[1].

Prin jud. Neamţ, ciobanul din lună se socoteşte a fi Avel. El cântă din fluier înaintea oilor[2].

Prin jud. Muscel se crede că în lună este capul lui Iuda, spânzurat[3], cum de altfel cred şi francezii[4].

Pe alocuri se spune că-n lună ar fi un cioban care-şi usucă obielele[5], cum am mai văzut.

Prin unele părţi din Botoşani, poporul crede că în lună se vede Sf. Petru cu un cal şi un ciubăr de sânge alături. Sf. Petru a tot alungat calul şi acesta a fugit mereu, până s-a oprit în lună, şi unde Dumnezeu i-a blagoslovit să rămână. Şi Sf. Petru a sângerat de mânie calul, iar din rana calului curge sânge în ciubăr.

Prin jud. Vâlcea, pe unde, după cum vom vedea, se crede că luna a fost mânjită de soare cu baligă de vacă, spre a nu fi aşa de luminoasă ca dânsul, se crede că în lună se vede chipul unui cioban care a curăţit luna de baligă, „că cerul era pe atunci de dai cu mâna de el“, adică foarte aproape de pământ[6].

---

[1] Sex. Til, *Snoave*, Braşov, 1897, p. 25-31. Voronca, *op. cit*., p. 614: În lună e un cioban cu oile.

[2] Otescu, *op. cit*., p. 66.

[3] C. Rădulescu-Codin, *Legende*, p. 107.

[4] *Revue des traditions populaires,* XVIII, p. 375. P. Sébillot, *Le ciel et la terre*, p. 19.

[5] G. Ciauşanu, *op. cit*., p. 90.

[6] *Idem*, p. 84.

Prin Bucovina se crede că în lună este chipul unui ţigan care ar fi furat nişte paie pentru o vacă a lui; „el a gândit că nu-l vor vedea [oamenii], dar Dumnezeu l-a pus în cer, ca să-l vadă fiecare“.

Drumul ce e pe cer, – Calea robilor, – este dâra de paie care a curs din sarcina de paie furată de ţigan[1].

Amintesc încă şi o mărturie a mea, care până la un loc ne poate da o îndestulă lumină asupra chipului cum se pornesc povestirile şi legendele:

Eram mic, de şapte-opt ani. Era într-o preafrumoasă noapte de vară, între prăşit şi secerat. Stăteam pe prispă afară, cu părinţii şi, nu ştiu cum, apuc pe un frate al meu mai mic şi-l rostogolesc în bătătură. Mama, după obişnuita-i pedeapsă, ca să mă mai îmbuneze, mi-a arătat mândra faţă a lunii pline şi mi-a zis cam astfel:

– Uite, a fost odată un împărat care avea doi copii tare neascultători. Într-o zi, Dumnezeu a trimis trăsnetul din cer, care i-a trăsnit, iar apoi, le-a pus chipul, colo, în lună, să-i vadă toţi copiii şi să fie cuminţi![2]

În sfârşit, prin jud. Muscel se povestesc şi următoarele:

„Luna a fost foarte frumoasă şi strălucea aşa de minunat, încât Dumnezeu, dorind să păzească de păcat pe soare, fratele lunii, a mânjit-o pe unele locuri, întunecând-o şi făcând-o mai urâtă, ca să nu-i mai fie dragă soarelui“[3].

[1] Voronca, *op. cit.*, p. 620.

[2] Cf. P. Sébillot, *Le ciel et la terre*, p. 24: „Presque toutes les personnes qui à diverses époques, m'ont raconté des légendes de l'homme dans la lune, m'ont dit en effet qu'elles les tenaient de leur mère qui, à la suite de petits vols de fruits commis par eux dans le voisinage, leur montraint le larron et leur disaiont son histoire.“

[3] C. Rădulescu-Codin, *Legende*, p. 107. Cf. G. Ciauşanu, *op. cit.*, p. 90.

Partea a IV-a

ÎNTUNECIMILE DE SOARE ŞI LUNĂ

După credinţele poporului român de pretutindeni, întunecimile sau întunericimile de soare, – care se văd mai rar, – şi cele de lună se întâmplă din pricină că cineva mănâncă din aceste podoabe ale cerului. Dacă soarele şi luna nu-s mâncate cu totul, aceasta se datoreşte numai lui Dumnezeu mai întotdeauna, care sare la vreme şi le scapă de o mistuire deplină, care ar aduce lumii un nou şi veşnic întuneric.

Antihârţ, – Antecrist, – cel ce va stăpâni odată la sfârşitul lumii, caută din vreme în vreme să mănânce soarele şi luna, ca să rămână singur mai curând. Când însă se apucă de ros, sar stelele ce fac de pază. – Sf. Avram şi alte două, pentru soare, – Sf. Magdalena, Sf. Varvara şi Sf. Maria pentru lună, şi le scapă din gura Antihârţului[1].

După unele credinţe bucovinene, întunecimile de soare şi de lună se datoresc diavolului. „El pe soare şi pe lună are mare ciudă, că ar vrea să le mănânce, şi de aceea sunt câteodată întunecimile. Mai ales de lună, căci luna e rece şi se poate apropia“. Îndată însă ce soarele sloboade razele sale, diavolul fuge. Fiindcă de soarele cel fierbinte el se apropie mai rar, şi întunecimile de soare sunt mai rari. Dacă astfel de întunecimi nu s-ar ivi o sută de ani, diavolul ar pieri din lume“[2].

Dar cei mai mulţi români cred că aceste întunecimi se datoresc *vârcolacilor*, numiţi şi *svârcolaci* sau *vârcolagi*[3]. Macedo-românii îi numesc la sing. *vurcòlac* sau *vurculàc*[4].

Ucrainienii, ca şi noi, cred că vârcolacul, – pe care-i numesc *vilcolac*, – mănâncă luna şi soarele[5].

---

[1] Voronca, *Datinile*, p. 1142.
[2] *Ibidem*, pp. 147-148.
[3] S. Fl. Marian, *Naşterea la români*, Bucureşti, 1892, p. 355.
[4] Papahagi, *Basme aromâne*, p. 593.
[5] *Revue des traditions populaires,* IX, p. 422.

După spusele unora, vârcolacii ar fi câinii lui Dumnezeu[1], nişte câini ca toţi câinii, – doi la număr, – sau nişte animale mai mici decât câinii, nişte balauri sau zmei, nişte fiinţe pocite, cu guri multe, nişte stăfii sau pricolici[2].

După credinţele oltene, ar fi nişte păsări[3].

După alte credinţe, vârcolacii s-ar fi făcând din strigoi, copii născuţi din doi fraţi sau doi veri primari, care au murit nebotezaţi. Aceştia au coadă.

După altele, s-ar fi făcând din copiii nebotezaţi[4] care sunt sorociţi să meargă în iad. De milă însă Dumnezeu îi preface în vârcolaci, care merg pe cer până ce dau de lună şi o mânâncă[5].

După unele credinţe, vârcolacii ar fi dintre sufletele oamenilor care dorm noaptea[6].

După ale altora, ar fi balauri făcuţi din copiii morţi fără botez[7]. Apoi:

Ar fi nişte oameni-lupi, „care înghit luna şi soarele“[8];

Ar fi făcuţi din copiii morţi, născuţi din părinţi necununaţi[9];

Vârcolacii se mai fac şi din tărâţele de făină, pe care oamenii o cern duminica[10];

Ei răsar „din văzduh“, când cel ce mestecă mămăliga dă cu făcăleţul prin foc;

Când se află cineva care, măturând la sfinţitul soarelui, zvârle gunoiul spre soare;

Când dă cineva cu făcăleţul sau culişerul în foc[11];

Când „torc femeile noaptea, fără lumânare, mai ales la miezul nopţii şi mai ales cu scopul de a face nişte vrăji cu firul tors astfel. Pe acele fire stau vârcolacii şi acele fire se fac de la sine în calea unui vârcolac. Cât aceste fire nu se rup, vârcolacii rezemaţi pe ele sunt puternici şi merg încotro vor; atunci ei atacă corpurile cereşti şi rup cu dinţii din ele, şi aşa rup şi din luna pe care uneori o prefac toată în sânge; alteori parcă nici nu mai rămâne. Dacă însă se

[1] Zanne, *Proverbele*, I, p. 45.
[2] Otescu, *op. cit.*, p. 67.
[3] Cred. rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Şt.St. Tuţescu.
[4] „Şezătoarea“, III, p. 45.
[5] Marian, *Naşterea*, p. 77.
[6] I.A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. Speranţia, *Graiul nostru*, Bucureşti, 1906, I, p. 165.
[7] „Şezătoarea“, V, p. 171.
[8] N. Păsculescu, *Lit. pop. rom.*, p. 385.
[9] Otescu, *op. cit.*, p. 67.
[10] „Şezătoarea“, I, p. 187.
[11] Cred. rom. din Boroaia-Suceava, împărt. de d-l V. Popescu.

rupe firul pe care stau vârcolacii, atunci ei îşi pierd puterea mai de tot şi se duc într-altă parte prin văzduh“[1].

Prin jud. Prahova se crede că întunecimile de soare şi de lună se datoresc unor lighioane care, trăind în apropierea celor două podoabe cereşti, le văd zilnic şi de aceea se încumetă şi caută să le sărute. În dorul lor, le... înghit, dar îndată le scot mai frumoase de cum erau[2].

„În Vâlcea, oamenii cred şi spun că sunt anume inşi între ei care se numesc vârcolaci, fiindcă sufletul lor e vârcolac. Pe aceştia îi bănuiesc ei după figura lor palidă şi uscată şi după adâncul lor somn în care, cred ei, sufletul le iese şi merge la lună de începe s-o mănânce. Se crede că nu numai în timp de eclipse mănâncă vârcolacul luna, ci şi când discul lunii este roşiatic, arămiu. Sângele lunii, cred ei, scapă atunci pe la chiotorile gurii vârcolacului şi se revarsă peste tot discul ei.

Când sufletului de vârcolac îi vine chef să mănânce puţin din lună, omului care are un astfel de suflet îi vine întâi o picoteală[3], şi apoi o nesăbuită poftă de a dormi, de parcă n-ar fi dormit o săptămână de-a rândul. Sufletului îi zboară atunci la lună şi el rămâne ca şi mort. Dacă scoli sau mişti pe vârcolacul adormit, el rămâne adormit pe veci, căci sufletul, revenind din lungul său drum, nu mai găseşte în acelaşi loc gura prin care a ieşit, ca să poată reintra“[4].

Unele femei, ca să nu se întâmple toate acestea, se feresc de a toarce marţi seara[5].

Vârcolacii nu pot dovedi luna, fie din pricină că aceasta fuge repede, fie din pricină că ei se satură şi cad, cum cade lipitoarea de pe om, după ce s-a umflat sugând sânge.

Vârcolacii, – câinii lui Dumnezeu, – după credinţele muscelene, vor să mănânce numai o parte din lună, şi anume aceea pe care stă Cain, ucigaşul lui Abel[6].

---

[1] Otescu, *op. cit*., pp. 67-68. Voronca *op. cit*., p. 1070: Noaptea, la lună, să nu torci, căci strigoii se urcă pe fie la lună şi o mănâncă. Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci: Femeile nu trebuie să toarcă la lună, din pricină că pe lumea asta sunt fraţi care greşesc şi fac copii. Aceştia sunt vârcolacii, care se suie pe firele toarse şi ajung la lună de o mănâncă. „Ion Creangă“, VI, p. 109, cred. din Bucovina: Noaptea nu e bine să torci la lună, fără lumânare, căci pe aţa ceea se suie *strigoii şi vârcolacii* la cer, de mănâncă soarele şi luna.

[2] Otescu, *op. cit*., p. 69.

[3] Poată că *piroteală*; în Moldova, *picoteală* înseamnă *chicoteală*, râs pe înfundat: verbul, a *picoti*, în pronunţie curentă: *a chicoti*.

[4] G. Ciauşanu, *op. cit*., pp. 100-101.

[5] „Şezătoarea“, VI, p. 59.

[6] C. Rădulescu-Codin, *Legende*, p. 107.

Când se întâmplă întunecimea, prin unele părţi, oamenii trag clopotele de la biserici, fac zgomot cu cleştele, frigări pirostii şi fiare, îndeobşte[1], bat în tingiri sau în tăvi, trag cu puştile; ţiganii lăutari cântă cu viorile şi instrumentele lor lăutăreşti[2], – întocmai cum fac şi tătarii din Rusia, care „încep să facă un zgomot grozav, bătând în farfurii de aramă, trăgând cu puşca şi strigând cât pot, ca să gonească duhurile rele şi să scape luna care le este aşa de scumpă“[3].

Pe lună o pot scăpa repede de vârcolaci, dacă ar chiui unul care se află afară din sâmbăta trecută, adică acel care n-a intrat în casă de cel puţin din sâmbăta de dinaintea zilei în care s-a întâmplat întunecimea[4].

Prin unele părţi se aprind prin case lumânările de la Paşti şi se fac rugăciuni[5].

Macedo-românii cred că, atunci când piere luna, vesteşte pieirea păgânilor; aceasta se arată şi atunci când luna îşi schimbă culoarea[6]; atunci fac femeile început la lucrurile lor de seamă, cu socotinţă că le va merge bine[7].

Pe soare se crede că îl scapă din gura vârcolacilor leul pe care soarele umblă pe cer[8].

Celui ce se naşte într-o zi în care a fost o astfel de întunecime i se pune numele Vâlcu, sau de e fată, Vâlca[9].

În privinţa întunecimilor de soare, se crede mai pretutindeni că acestea sunt arătări prevestitoare ale lui Dumnezeu despre cumpenele ce se vor întâmpla pe lume, pentru a osândi necredinţa şi ticăloşia omenească.

Prin jud. Prahova se zice, atunci când soarele ajunge luna, că Dumnezeu, ca să nu-l lase s-o vadă, îi întunecă faţa, – o socotinţă care mai curând stă în legătură cu următorul capitol, – „Dragostea soarelui pentru lună“, – decât cu fenomenul eclipsei, cum cred alţii[10].

---

[1] Dat. şi cred. rom. din Hălângeşti-Zăicoi, jud. Dolj, împărt. de d-l N. I. Dumitraşcu: „În timpul eclipselor de lună sau soare, oamenii zic că vârcolacii îi mănâncă şi, ca să-i scape, fac zgomote cu fierotine“.

[2] Otescu, *op. cit.*, p. 68. Cred. rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Şt.St. Tuţescu. Oamnii dau chiot ca să se sperie vârcolacul. *Graiul nostru*, I, p. 267: E bine să tragi clopotele, s-aprinzi smirnă şi tămâie şi să te-nchini, şi să toci prin casă şi să trăncăneşti tilincile, ca să nu piară luna de tot. *Ibidem*, p. 293; se trag clopotele şi se bat două fiare. Pentru comparaţii, cf. Ciauşanu, *op. cit.*, p. 102 şi urm.

[3] *Revue des traditions populaires,* XXII, p. 300.

[4] Dat. şi cred. rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Şt.St. Tuţescu.

[5] Otescu, *op. cit.*, p. 69.

[6] Cosmulei, *op. cit.*, p. 46.

[7] *Ibidem*.

[8] Otescu, *op. cit.*, p. 68.

[9] Dat. şi cred. rom. din com. Cătanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Şt. St. Tuţescu.

[10] Otescu, *op. cit.*, p. 68.

Pe alocuri se crede că întunecimea de soare se întâmplă din pricină că acest ochi al lui Dumnezeu, înspăimântat de câte le vede pe pământ, îşi întoarce cu groază faţa de la noi[1].

Cumpenile, pe care întunecimile de soare le vestesc, sunt războaiele, răzmeriţele[2], secetele şi boliştile[3]. De ele se înfricoşează mai mult poporul, şi de aceea, când se întâmplă, zic:

– Soarele să fie, unde-o fi; pe lună s-o mănânce vârcolacii![4]

Macedo-românii, potrivit împrejurărilor locale, cred că întunecimea de soare prevesteşte că creştinii sunt în mare primejdie[5].

Vor fi toate aceste superstiţii rămase din culturi păgâneşti; ele se întăresc însă şi prin scrierile creştine, care pun întunecimile de soare mai ales întotdeauna în legătură cu sfârşitul lumii sau cu patimile Mântuitorului.

La sfârşitul lumii, „soarele va fi întunecat şi luna nu va da lumina ei, şi stelele vor cădea din cer, şi puterile cerurilor vor fi zguduite“[6].

Ia când Domnul nostru Iisus Hristos şi-a dat Duhul pe cruce, „de la al şaselea ceas se făcu întuneric peste tot pământul până la al nouălea ceas“[7].

Tot astfel încheie şi următorul colind ardelean:

La cea piatră răzimată,
Maica sfântă-i supărată,
Vin trei îngeri şi-o întreabă:
– Ce eşti, Maică, supărată?
– Cum său nu fiu supărat,
Că cu ochii m-am uitat,
Pe Hristos mi l-or luat,
Mi l-or luat şi mi l-or dus,
La curţile lui Pilat,
Pe cruce de brad l-or pus,
Cu suliţa l-or străpuns,
Apă şi sânge a curs.
Şi-l luară şi-l zburară,
Sus la cer îl ridicară.
Plânge maica şi se frânge
Şi inima-i noată-n sânge.
Luna faţa şi-a schimbat,
Soarele s-a-ntunecat[8].

Că întunecimile de soare şi de lună au adus întotdeauna spaimă în noroade, este îndeobşte cunoscut.

---

[1] Otescu, *op. cit.*, p. 69.
[2] „Şezătoarea“, VI, pp. 38 şi 53.
[3] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.
[4] N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 111.
[5] Cosmulei, *op. cit.*, p. 47.
[6] *Matei*, 24, 29. T. Pamfile, *Sfârşitul lumii*, p. 55: sfârşitul lumii se va începe cu o întunecime de soare, căci îl vor mânca vârcolacii.
[7] Matei, 27, 45. Marcu, 15/33. Luca, 23, 44.
[8] Împărt. de d-l P. Ugliş.

„Să se ştie de cându au perit luna, Viniri în luna lui Făuraru în trii zile, în ziao de sămiaz[1] sau pe la miezul nopţii. Atunci au fostu mare frică pe la tot omul care să teme de Dumnezău. Fericit care au gânditu la Dumnezău atunce, că Dumnezău cel sfântu, văzându atâte multe câte spurcăciuni sântu pre pământu, Dumnezău sfântul arată multe sămni pre pământu, şi ominii nu să mai pocăi şi nu vădu că Dumnezău tot şi arată sămnili. Nu multă vreme de cându au peritu soarile şi s-au cutremuratu pământul, să fii cutremuratu ca jumătate de ciasu. Şi atuncea cându au perit luna, au tras clopotul pi la mezul nopţi, şi cine l-au auzitu s-au miratu ce este, că oamini sântu proşti. Şi eu amu scris că atunce învăţamu la podobie. Eu a scris, Vasăle Marcociu, cându şidemu la Prăjăşti“[2].

[1] Nămiaz.
[2] I. Bianu, *Catalogul manuscriptelor româneşti,* I, p. 353.

Partea a V-a

DRAGOSTEA SOARELUI PENTRU LUNĂ

Pe lângă credinţa că soarele e bărbat, iar luna este nevasta lui, dintr-a căror împerechere s-au născut *s*telele, întâlnim şi o altă credinţă cunoscută de întreg poporul românesc, care ne arată pe soare şi pe lună ca fraţi, că soarelui i-a fost dragă luna, că a vrut s-o ia de nevastă, cu voie, fără voie, şi că anumite împrejurări l-au împiedicat.

Împrejurul acestei credinţe, poporul român are şi o sumă de povestiri, foarte interesante, pe care le înşirăm în cele de mai jos.

Întâia povestire se aude prin jud. Prahova în următoarea cuprindere[1]:

„Soarele, când a fost să se însoare, n-a găsit altă soţie mai potrivită pentru el, decât pe soră-sa luna, pentru că era cea mai frumoasă făptură, fiindcă era între fecioare, cum era el între flăcăi şi, prin urmare, s-a logodit cu dânsa.

Iar când a fost la nuntă, ariciul o strâns mormane de pulbere la curtea soarelui. Şi întrebat fiind ariciul de logofeţii acestuia că de ce face aceasta, el a răspuns:

– Pentru ca să mănânce caii nuntaşilor!

Logofeţii atunci i-au zis:

– Apoi, pulbere să mănânce caii?

– Da, – răspunse ariciul, – pentru că, dacă a ajuns timpul ca să ia frate pe soră, Dumnezeu nu o să mai plouă ca să crească iarbă pentru vite şi, prin urmare, caii trebuie să se înveţe de pe acum să mănânce praf, ca să nu le vină greu mai pe urmă!

Auzind logofeţii acestea, au spus soarelui, şi acesta, de frică, n-a mai luat pe lună. Şi de atunci, ei nu s-au mai întâlnit, fiindcă i-a despărţit Dumnezeu.

---

[1] Am pomenit la locul cuvenit credinţa musceleană care spune că Dumnezeu şi-a dat seama despre o viitoare dragoste dintre soare şi lună şi că, pentru a o preîntâmpina, a mânjit pe alocuri luna, ca să nu fie aşa de frumoasă şi, prin urmare, aşa de dragă soarelui.

Iar ariciul, pentru că a făcut acest bine, se zice că e păcat să-l omorâm“[1].

Această povestire, mult mai bogată în amănunte şi mult frumos scrisă, o aflăm şi în jud. Mehedinţi, în următoarea cuprindere:

„Cică, fârtate, în vremea de demult, când de-abia urzise Dumnezeu pe oameni, pe soare începuse să-l bată vânt de însurătoare. Îşi uitase, drăguţul de el, datoriile cu care fusese hărăzit de Cel-de-sus. Pe unde trecea cu carul lui de foc, era chiu şi vai de cele ce se întâmplau pe urma lui. Când se lăsa din goana cailor mai aproape de pământ, şi atunci era prăpăd de friptoare; când se ridica sus, în slava cerului, şi atunci îngheţa pasărea în zborul ei.

Dumnezeu, uitându-se atunci într-o zi prin fereastra cerului, rămase uimit de cele ce făcea soarele în calea sa. Tot ce făcuse el pe pământ cu atâta sudoare era acum în flăcări. Repede cheamă doi paznici de la uşa raiului, le dete doi cai înaripaţi şi-i trimise să cheme pe soare la el; cică în ziua aceea se înnoptase mai devreme ca oricând...

– Dar bine, fătul meu, eu te-am pus să luminezi pământul, dar să nu strici ce am făcut eu! – zice mâniat Dumnezeu.

– Doamne, iartă-mă de cele ce am făptuit! Nu mai ştiu pe ce pământ mă aflu de focul ce mă arde pe suflet. Iaca, iubesc şi eu o mândră crăiasă! – răspunse smerit soarele.

– Şi mie nu mi-ai spus nimic? Faci aşa de capul tău? Apoi, vezi, eu sunt şi bun, dar şi când mă necăjesc, nu mai poţi avea potrivă înainte-mi! Şi cine e acea fată pe care tu o iubeşti?

– Luna, Doamne!

– Cum, pe soră-ta s-o iubeşti tu? Sânge din sângele tău? O, nelegiuitule ce eşti! Nu te gândeşti la păcatul ce faci?

– M-am gândit, Doamne, dar n-am ce face. Nouă ani de-a rândul am colindat pământul în lung şi curmeziş şi de potrivă-mi tot n-am găsit. Eu o vreau pe ea, măcar orice mi-ai face luminăţia ta!

– Bine, aşa să fie, văd eu cât eşti de nesocotit, dar înainte de-a te duce să pregăteşti nunta, haide cu mine prin iad, să-l colindăm dintr-un capăt în altul, prin toate văgăunile lui, să vezi şi tu cât suferă ăia care s-au ţinut cu surori-sa, c-apoi pe urmă să nu-mi bagi vină de nimic!

---

[1] Otescu, *op. cit.*, pp. 63-64, unde se adaugă şi această reflexie: „Pe cât se vede, în închipuirea poporului, ariciul e un fel de filosof, cum crede poporul pe filosof, adică atoate ştiutor şi modest, care îşi vede de filosofia lui retras de restul lumii, sau tăcut, cât e în lume, aşa că nu intervine decât când crede el că trebuie, plin de o morală desăvârşită, şi pe care o exprimă mai bucuros prin pilde, ca să nu jignească pe nimeni, să nu spună cât ar trebui, ci să lase a se înţelege mult mai mult decât are el aerul că vrea să spuie“.

– Fac, Doamne, aşa cum îmi zici, însă orice ar fi, eu tot nu-mi calc cuvântul.

Şi purceseră spre iad. Cică de ziua aceea, noaptea a fost lungă de tot! Se zicea că n-are să mai fie lumină! Oamenii dormeau noaptea, apoi se deşteptau, mâncau şi iar se culcau; apoi iar se sculau şi ziuă tot nu se mai făcea. Chiar dobitoacele se săturaseră de atâta somn şi odihnă.

Cum intrară în iad, Dumnezeu şi soarele pe dată fură izbiţi de o duhneală; şi cum întorceau capul, din toate părţile se auzeau gemete şi ţipete de durere. Prin mijlocul iadului curgea o apă nămoloasă şi puturoasă. În această apă o mulţime de oameni se luptau să scape de droaia de şerpi ce, încolăciţi de grumazul lor, abia îi lăsă să răsufle. Aceştia erau cei ce se bucuraseră de lacrimile văduvii şi banul săracului! Strigătul lor te înfiora. Şi cu toate acestea, nimeni nu le da nici un ajutor.

Mai departe, în nişte piuliţe înroşite în foc, erau pisate cu un pisălog femeile ce-n viaţa lor necinstiseră sfinţenia[1] casei. Ele zbierau în gura mare: „iertaţi-ne, iertaţi-ne, că nu mai facem!“, şi, cu toate acestea, nici la ele nu se uita nimeni.

Soarele privea mirat către ele, şi frica ce-l cuprinsese îl făcu să tremure. Dumnezeu, văzându-l, zâmbi puţin şi coti pe un drum unde era mai întuneric, de nu se zărea nimic, şi se îndreptă spre locul unde erau chinuiţi cei ce se iau cu surorile lor. Pe deasupra lor se auzea întruna un fâlfâit de aripi şi din când în când ţipete prelungite ce spintecau aerul. Soarele nu mai putea de frică să nu rătăcească, şi apucă pe Dumnezeu de mână.

Vru să vorbească, însă nu putut.

Şi cum drumul începuse a fi pietros şi puţin ocolit, deodată văzu la capul lui un cuptor mare, din care ieşeau limbi de foc. Înăuntru lui se zăreau nişte trupuri ce erau aruncate fără milă cu nişte cângi lungi şi încârligate, unde *bâlbăra* şi dogoarea era mai mare. Soarele se înfioră şi mai tare, şi nu se putu opri fără a zice:

– Ce e aici, Doamne, de căzneşte aşa rău pe nenorociţii ăştia?

– Ce să fie! Iaca nişte nelegiuiţi ce s-au luat cu surorile lor!

Şi nu isprăvise bine vorba Dumnezeu, când dracii începură să scoată cu cângile lor încârligate pe unii afară din cuptor, îi puse fără a lua seamă la scrâşnitul lor pe nişte mese de fier înroşite în foc, şi-i înţepeniră ca să nu se mai mişte, cu cârlige muiate în otravă. Iar când de durere da să zică ceva, deodată, dracul, dintr-un ceaun de fier, le turna pe gură plumb topit şi astfel le amorţea vorba neisprăvită!

– Doamne, Doamne, – zise soarele plângând de milă, mare ţi-e puterea ta, de ce nu-i ierţi pe sărmanii ăştia de chinurile ce le mai au? Cu ce ţi-au greşit ei?

---

[1] În text: necinstiseră ruşinea casei...

– Cum să-i iert? Atunci de ce te-am adus aici? Aşa, de florile mărului? Iaca, una ca asta! Eu mă ostenii până acum să-ţi arăt ce te aşteaptă, şi tu ce-mi vorbeşti!

– Fie, Doamne! Dacă tu eşti nestrămutat în poruncile tale, eu nu pot părăsi pe sora mea. O s-o iau de soţie, şi ce-o fi, să fie! O să îndur şi eu necazurile nenorociţilor ăstora, şi apoi, câte zile oi avea, n-oi fi nebun să stau neînsurat, dacă nu-mi găsesc alta potrivă mie. Vreau şi eu să fiu în rândul lumii!

– Bine, – zise Dumnezeu, – să nu zici că nu te-am sfătuit! Iată, copilul meu, de povăţuit te-am povăţuit, de probat ţi-am aratat probă, – văzuşi pe nenorociţii ăştia, – şi când ţi-o veni rândul şi ţie la chinurile astea, atunci să nu zici «iartă-mă, Doamne» şi multe alte minciuni! Pentru tine, află, am pregătit alte suferinţe şi mai grele; şi, dacă tot cutezi, am să le fac şi mai rele!

– Şi mai rele, să fie, Doamne, am să le rabd. Ce-o să fac? Mi-a venit rândul însurătorii. Toţi flăcăii născuţi cu mine odată s-au însurat de atâţia ani, numai eu am rămas. Am ajuns de râs în faţa lor. Îmi zic că nu sunt om, şi multe altele. Chiar sfinţii au început să-şi bată joc de mine. Zic că sunt vrăjit!

Şi tot rugând soarele pe Dumnezeu, purceseră îndărăt şi ieşiră din iad. Cică, atunci când a ieşit din iad soarele lui Dumnezeu, se zice că a fost aşa de tare lumină, că cei ce au fost pe afară prin bătătură au căzut jos ca orbiţi. Lumea începuse a uita cum e lumina.

Veni şi ziua nunţii! Din toate colţurile pământului, împăraţii mici şi mari o porniră din crăiile lor, cu tot ce aveau mai bun în ţara lor. Pe caii cei mai vestiţi din hergheliile lor, aduceau saci mulţime, plini de nenumărate prezenturi pentru nuntă. Inele de aur, pietre nestimate, smaralde, rubinuri, – toate erau cărate cu prisosinţă, zi şi noapte, la vestitul palat al soarelui! Din zori până în seară nu mai conteneau curţile domneşti ce soseau rând pe rând. De-abia mai încăpeau oaspeţii în palatul de cristal al soarelui. Începuse să-i găzduiască şi pe câmp, sub corturi de verdeaţă.

Sosiră împăraţi de unde nici cu gândul nu gândeai. Era o mândreţe, Doamne, de ce vedeai! Fel de fel de îmbrăcăminte, fel de fel de podoabe pe ei; străluceau de sus până jos în nestemate. D-apoi domniţele lor, apoi crăiesele lor, ce mai mândreţe pe ele; nici nu le puteai vedea, fără a rămâne pe lor înmărmurit!

Toate îşi aveau părul răsfirat pe spate şi prins în nenumărate ace de aur, cu nestemate în capul lor. Cele cu părul bălai ca spicul grâului copt, Doamne, Doamne, zâne erau, nu altceva! Ce să vă mai spui ce a fost! Eu ştiu că ce-am văzut, să trăiesc încă de zece ori atât, şi tot n-am să mai văd!

Era un belşug apoi de voinici, îmbrăcaţi în haine de oţel de sus până jos, ce purtau la brâu sabie şi cuţit, ce aveau mânerile săpate în oase rare şi umplute cu belşug cu aur şi pietre scumpe. Călcau mândri prin poienile înverzite şi se uitau

cu drag la domniţele ce culegeau flori cu mireasmă neîntrecută de prin tufişurile grădinii soarelui. Peste toţi oaspeţii veselia domnea şi curţile vozilor tot soseau, care de care mai mândră, mai frumoasă.

Se începuse nunta, când iată, prin mulţime, venea călare tătălogul de moş Nicola[1].

– Faceţi-mi loc, strigă el, face-ţi mai repede loc, să văd ce n-am mai văzut, să aud ce nu e de crezut; cum se ia fratele cu sora!

Toţi se întoarseră spre el şi începură să râdă, unde îl vedeau aşa de durduliu.

– Râdeţi de mine, dar nu ştiţi ce vă aşteaptă! Peste vreo câtăva vreme o să vă blestemaţi şi stea, şi ursoaică[2], şi tot!

Şi, descălecând, scoase dintr-o traistă de fier jăratec, îl răsfiră pe o tavă, pe care apoi o puse lângă botul calului ca să mănânce.

Calul se aplecă spre tavă şi, când atinse cu botul cărbunii, se fripse, necheză o dată şi, smucindu-se din mâna ariciului, o luă razna pe câmp.

– Vedeţi ce mi-a făcut calul meu? De aţi şti, n-aţi mai râde şi aţi începe a plânge!

– De ce, de ce, moş Nicola! – întrebară mai mulţi prinţi deodată.

– De ce, de ne ce, iată ce e: văzuraţi, am dat calului să mănânce jăratec, şi el, frigându-se, a luat-o razna pe câmp, neştiind sărmanul că peste câtăva vreme în loc de grăunţe va găsi numai jăratec pe pământ!

– Ei, şi ce e cu asta! Parcă n-ar face orişicare ca el! Cum se frige omul, de durere, caută să nu mai pună mâna pe foc.

– Da, aşa e, toţi fugim de foc şi, când colo, nu ştim ce ne aşteaptă!

– Of, spune odată ce ne aşteaptă, că până când să isprăveşti, iaca se sfârşi nunta şi acum trebuie să mergem la ospăţ. Începe cheful şi dumneata tot nu ne povestişi ce ai de zis!

– Iată, copiii mei, ce este. Până acum aveam un soare care ne lumina şi ne încălzea, şi cu toţii ştim că vara, de focul lui, nici în gaură de şarpe nu ne putem lipsi de văpaia lui. Dar când el s-o însura şi-a avea copii, n-o să mai fie şi alţi sori, şi atunci, ce are să fie pe pământ? O să mai fie atunci buruiană, o să mai fie atunci pasăre pe cer şi orătănii în curte, vită în curte şi jivine în pădure? N-are să mai fie nimic. Şi în loc de ele, de căldură, totul are să se prefacă în jăratec, şi noi toţi, de văpaia lui fierbinte, o să pierim de sete şi foame, pentru că apele, secând o dată cu izvoarele lor, o să se ducă şi buruienile şi dobitoacele de pe pământ.

---

[1] Ariciul. Este socotit la ţară ca mai vechi ca Dumnezeu, pe pământ. Au lucrat împreună la facerea pământului, sfătuind la multe încurcături pe Dumnezeu. Cf. T. Pamfile, *Povestea lumii de demult*, pp. 22-24, 31-39 şi 40-42.

[2] Destinul.

Vedeţi, mă copii, ce ne aşteaptă? Şi când eu am dat calului jăratec, voi v-aţi mirat. Să nu vă miraţi, băieţi; v-am arătat ce are să fie!

– Aşa e moşule, ai dreptate!

Însă ospăţul care începuse şi vinul ce se vedea turnându-se prin potire le făcu să le piară din gând vorbele moşului şi începură să mănânce şi să bea ca la nuntă.

Era o veselie şi un chef, ce să zici, ca la zile de astea. Beau şi mâncau şi împăraţii şi împărătesele, de nu se încurcau. Însă când erau la pahare, mai lăsau fudulia la o parte şi chemând pe paharnic, îşi umpleau din nou paharul zicând:

– Mi s-a răsturnat pe masă!

De mult ce se răsturnaseră paharele, veselia ajunsese la marginea ei şi masa, spărgându-se, începuse dansul, după cântecul unor lăutari aduşi din mişte locuri foarte îndepărtate, ce numai de dragostea lunii îşi părăsiseră cuibul şi veniseră să dezmierde pe nuntaşi cu cântecele ce nu mai fuseseră auzite. Toţi vorbeau şi şedeau ca la ei acasă, neştiind cum să înveselească pe miri ce, de mult [ce] se iubeau, se uitau abia zâmbind pe la scaunele în care se întronaseră, la oaspeţii ce se bucurau atât de mult în nişte locuri atât de frumoase, cum nu se dovedeau altele pe pământ.

Dumnezeu, de cu zorile, luase sub cârma sa carul soarelui, că de, o dată se însoară omul şi are şi el dreptul la o zi de saţiu, şi-l ţinea aşa de sus de data asta, că pe pământ era cum e mai bine: nici prea cald, nici prea frig. Era, mă rog, ca o zi de primăvară, când vine rânduneaua şi cocorii. Cică, fârtate, se zice din bătrâni că ziua aia a fost cea mai lungă, pentru că Dumnezeu a ţinut carul cu foc al soarelui tot mereu în acelaşi loc, până când s-o isprăvi cu nunta. Auzind Dumnezeu vorbele lui moş Nicola, deodată se gândi el la cele spuse de arici şi zise:

– De, de, vezi, tot mai deştept ariciul ca mine. Bine zice el; eu, om bătrân, să mă iau după vorbele unui înfumurat ca soarele şi să-i dau voie să se însoare, fără să mă duc, barem să întreb la *higiul*[1] lui pe arici, să văd ce zice el! El numai cât era cu gândul la lună şi cât p-aci, p-aci să aprindă pământul, dar să aibă şi copii! Ce bine a vorbit el! Auzi, auzi! Să fac eu, om bătrân, ce zice el, un biet flăcăiandru! Chiar acum am să-i despart, că, de unde nu, el cu copiii lui are să-mi dogorească şi pârjolească tot de pe pământ.

Şi deodată începe să mişte carul înspre apus, şi seara purcese a se face mai repede ca oricând. Spun bătrânii că în ziua aceea s-a înserat mai repede ca oricând.

Oaspeţii benchetuiră întruna şi într-un timp, chiar luna cu soarele dansaseră. Se zice că a fost atunci atâta strălucire şi foc de dragoste în ochii lor, că mesenii rămaseră uimiţi de văpaia asta îngerească ce-i unea. Lacrimi [curgeau], fără să vrei, de nevinovăţia acestei mirese, cum n-a mai fost alta pe lume, şi de mândreaţa mirelui, cum nu s-a mai dovedit altul de atunci. Aşa se zice din moşi-strămoşi.

[1] Locuinţă.

Cu sosirea nopţii, împăraţii, împărătesele, prinţii, crăiesele începură a pleca şi, înainte de a se duce, veneau de-şi luau ziua bună de la miri, urându-le tot ce ştiau ei mai bun pe pământ şi în cer. Se mai povesteşte încă, la plecarea mirilor înspre palatul de cristal, că a fost atâta dulceaţă în privirile lor, încât toţi duşmanii din lume s-au împăcat atunci şi au trăit multă vreme în dragoste şi bine!

Dumnezeu nu lăsase nici o clipă ca timpul să treacă şi trimise numaidecât doi telegari neîntrecuţi ca să fure pe soare şi pe lună înainte de a intra în palatul de cristal. Îi trimisese cam de mult şi nu se mai întorceau. Dumnezeu începuse a se îngrijora şi totodată a se mânia, când, fără veste, văzu cum telegarii aduceau pe aripile lor de oţel pe cei doi miri. Cât ai zice „Doamne-ajută", nici Dumnezeu nu se putu opri gândului de a nu sta puţin uimit de frumuseţea şi blândeţea de pe chipul lor. Dar, aducându-şi aminte de spusele lui moş Nicola, se sculă de pe tronul cerului şi, cam răstit, le zise cele de faţă:

– Voi vreţi să faceţi ceea ce nu s-a mai făcut şi auzit până astăzi? Am căutat cu blândeţe să vă opresc de la păcat, şi tot n-aţi ascultat. Eu nu voiesc ca cele orânduite de mine în tinereţele mele să iasă din zăgazul lor şi deci eu, prin puterea mea, vă despart. Vă blestem că de aici înainte, tu, soare, să luminezi ziua, iar tu lună, să luminezi noaptea, şi întotdeauna să vă alergaţi din zori până în seară şi niciodată nu să vă ajungeţi. Însă fiindcă durerea ce cade peste capul vostru are să fie atât de mare, iată, vă dau dreptul ca de două ori pe zi să vă zăriţi să vă priviţi o clipă, ş-apoi să dispăreţi unul din faţa altuia pentru puţin timp. Aşa are să fie de-a pururi, după cum v-am blestemat eu!

Iar Dumnezeu, ce nu mai putea de dragul lor, pentru a nu fi văzut cum lăcrimează, s-a dat jos de pe tronul ceresc şi, deschizând o portiţă, a intrat în grădinile raiului.

Toate acestea le-a făcut Dumnezeu pentru binele oamenilor. Şi noi, câte rele îi facem! Se spune, fârtate, că atunci soarele s-a înroşit aşa de tare, cum se înroşeşte el de dragoste dimineaţa când răsare pe sprânceana dealului, de caută să zărească, printre picăturile de rouă, pe tovarăşa lui, luna, iar luna s-a îngălbenit aşa de mult, cum o vedem fugind noaptea printre norii zdrenţuiţi, când cerul e înnorat!

Ei n-au mai zis nimic! S-au mai uitat unul la altul pentru ultima oară, şi despărţindu-se cu lacrimile în ochi, au plecat în lume să se caute de veci, şi să nu se găsească iarăşi de veci!"[1].

Urmează a doua povestire, o frumoasă versificaţie, care ne aduce aminte povestea fetei împodobite ca soarele, luna şi luceferii, şi care, ca să scape de

[1] C. Diţescu, în „Viaţa literară", I, nr. 28.

tatăl său, care voia s-o ia de nevastă, după moartea mamei sale, îi ceru să-i facă felurite lucruri, doar n-o putea şi doar o scăpa de marele păcat ce-o aştepta:

Foaie de cicoare,
În prunduţ de mare
Iată că-mi răsare
Puternicul soare.
Dar el nu-mi răsare,
Ci va să se-nsoare,
Că mi-a tot umblat
Lumea-n lung şi-n lat,
Ţara românească
Şi moldovenească,
Lungiş,
Curmeziş,
Măre, nouă ai,
Tot pe nouă cai:
Patru-a ciumpăvit,
Cinci a omorât
Şi tot n-a găsit
Potrivă să-i fie
Vreo dalbă soţie,
Făr' de mi-a găsit
Şi mi-a nimerit
La nouă argele
Nouă feciorele,
În prunduţ de mare,
Pe unde răsare.
A mai mititică,
Ca o floricică,
În mijloc şedea,
La lucru lucra,
Pe toate-ntrecea.
Că ea tot ţesea,
Ţesea-nchindisia
Şi ea se numea
Ileana
Sâmzeana,
Doamna florilor
Şi-a garoafelor,
Sora soarelui,
Spuma laptelui.
Soare răsărea
Şi soare-mi venea
L-a gură d-argea.
Cu dânsa vorbea,
Frumos c-o-ntreba,
Din gură-i zicea:
– Ileană, Ileană,
Ileană Sâmzeană,
Doamna florilor
Şi-a garoafelor,
Sora soarelui,
Spuma laptelui,
Ţeşi şi-nchindiseşti,
Fir verde-mpleteşti
Şi mi te zoreşti
Cămeşi să-mi găteşti
Şi mi te găteşti
Să te logodeşti,
Că eu mi-am umblat,
Lumea-n lung şi-n lat,
Ţara românească,
Şi moldovenească,
Lungiş,
Curmeziş,
Măre, nouă ai,
Tot pe nouă cai;
Patru-am ciumpăvit,
Cinci am omorât
Şi nu mi-am găsit
Potrivă prin lume,
Afară de tine!
Ileana
Sâmzeana,
Doamna florilor
Şi-a garoafelor,

Sora soarelui,
Spuma laptelui,
Ea d-auzea,
Din gură-i grăia:
– Puternice soare,
Eşti puternic mare,
Dar ia spune-mi: oare,
Und-s-a mai văzut
Şi s-a cunoscut,
Und-s-a auzit
Şi s-a pomenit,
Să ia sor pe frate,
Şi frate pe sor.
De mi-ai arăta,
Atunci te-oi lua,
Atunci, nici atunci!
Unde-o auzea,
Soarele-mi ofta
Şi iar o-ntreba,
Şi iar o ruga,
Şi iar o-mbia,
Pân-ce Ileana
Din gură-i grăia:
– Eu că te-oi lua,
Cum zici dumneata,
Viteaz dac-ăi fi
Şi te-i bizui
De mi-ei isprăvi
Pod pe Marea-Neagră,
De fier, de oţel,
Iar la cap de pod,
Cam de-o mănăstire,
Chip de pomenire,
Chip de cununie,
Să-mi placă şi mie,
C-o scară de fier,
Pân-la-naltul cer!
Puternicul soare,
Ca puternic mare,
Unde-o auzea,
Bine că-i părea,
În palme-mi bătea
Şi pod se făcea,
La pod, mânăstire,
Chip de pomenire;
Şi iar mai bătea,
Scara se-ntindea,
O scară,
Uşoară,
De fier, de oţel
Pân-la-naltul cer,
Dar el ce-mi făcea?
Pe pod că-mi trecea.
Pe scară suia,
Pe scară
Uşoară,
Pe scară de fier,
În cuie d-oţel,
Pân-la-naltul cer.
Şi de-mi ajungea,
Unde se ducea?
Tot la moş Adam[1]
Şi la maica Iova[2].
Ei de mi-l vedeau,
Nainte-i ieşeau,
Din gură-i grăiau:
– O, preasfinte soare,
Puternice mare,
Ce-mi călătoreşti,
De ne ispiteşti?
La ce te gândeşti
Şi la ce pofteşti?

[1] *Moş* e aci o afereză din *strămoş*.
[2] Pronunţie populară, în loc de Eva.

Şi el răspundea,
Din gură zicea:
– Iaca, Moş Adam,
Şi cu maica Iova,
Mie mi-a venit
Vremea de-nsoţit:
Şi eu c-am umblat,
Lumea-n lung şi-n lat,
Ţara românească,
Şi moldovenească
Lungiş,
Curmeziş,
Şi tot n-am găsit
Potrivă să-mi fie,
Vr-o dalbă soţie,
Făr-de mi-am găsit
La gură d-argea
Numai pe sor-mea,
Sor-mea Ileana,
Ileana
Sâmzeana,
Doamna florilor
Ş-a garoafelor.
Atunci moş Adam
Şi cu moaşa Iova,
Unde-l auzea,
Rău că le părea,
Soarelui zicea:
– Preasfinţite soare,
Puternice mare,
Unde-ai auzit
Ş-ai mai pomenit,
Unde-ai cunoscut,
Unde-ai mai văzut
Să ia sor pe frate,
Şi frate pe sor,
Că cin-n-o lua,
Raiul c-o d-avea;
Iar cine-o lua
În iad c-o intra.
Soar'le se uita,
Din ochi căuta,
Nimic nu grăia.
Iar moşul Adam
Şi cu baba Iova
De mână-l luau,
În rai mi-l duceau,
Rai că-i arătau
Şi de ce vedea,
Bine că-i părea:
Numai mese-ntinse
Şi făclii aprinse,
Cu pahare pline,
În cântece line.
Jur-prejur de mese
Stau în cete dese
Sfinţi şi mucenici
Mai mari şi mai mici,
O sută şi cinci.
Iar mai jos de ei,
Sfinţi mai mărunţei,
O sută şi trei.
Şi tot mai era,
Şi tot mai vedea
Femei cuvioase,
Măicuţe duioase,
Fecioare curate,
Ucişi în dreptate,
Oşti de biruinţă,
Şi soţi de credinţă.
Şi doar tot era
Şi tot mai vedea,
Puţin de mergea.
Printre rămurele,
Dalbe păsărele
Cântă-n viersurele
Şi nu prea cânta,
Ci se *gongănea*,
Din gură-mi zicea:
– Ferice, ferice,

Ferice de noi,
De părinţii noştri
Care ne-au făcut,
Care ne-au născut
Şi ne-au botezat,
Şi ne-au creştinat,
Că, dacă-or trăi,
Săraci n-or mai fi!
De tot ce vedea,
Bine că-i părea.
Şi se mulţumea,
Afar' de-mi ieşea,
Iarăşi moş Adam
Şi cu moaşa Iova
Cheile lua,
În iad îl ducea,
Iadul descuia,
În iad îl băga
Şi de ce-mi vedea,
Păru-i se zbârlea,
Că-n focuri ardea,
Greu se văita,
Hoţi şi călători,
Răi cârmuitori
Şi surori pizmaşe,
Şi soacre trufaşe,
Fii necuvioşi,
Preoţi mincinoşi.
Afar'când ieşea,
Soar'le ce-mi vedea?
Un pom ofilit,
Un pom cătrănit,
Printre rămurele,
Nişte păsărele
Cânta-n viersurele,
Dar nu prea cânta,
Ci se văita,
Din gură grăia:
– Vai şi vai de noi,
De părinţii noştri,
Care ne-au făcut,
Care ne-au născut,
Că ei ne-au lăsat,
Nu ne-au botezat,
Nu ne-au creştinat
Şi d-or mai trăi,
Tot săraci c-or fi,
Greu s-or pedepsi!
De tot ce vedea,
Mult rău că-i părea,
Nu se mulţumea!
Foaie, foicea,
Soar'le ce-mi făcea?
De câte vedea,
Nu se-ndupleca,
Ci măre-mi pleca,
Ci măre-mi zbura
L-a gură d-argea,
Tot la soră-sa
Şi iar o-ntreba,
Şi iar o ruga,
Şi iar o iubea
Pe dânsa s-o ia.
Ileana
Sâmzeana,
Doamna florilor
Ş-a garoafelor,
Sora soarelui,
Spuma laptelui,
Dacă-l auzea
Şi dacă-mi vedea
Că tot nu scăpa,
Ea tot mai cerca,
Din gură-i zicea:
– Frate, frăţioare,
Puternice soare,
Spune-mi mie: oare
Cine-a cunoscut,
Cine-a mai văzut,
Cine-a auzit,

Cine-a pomenit
Să ia sor pe frate
Şi frate pe sor?
Dar eu te-oi lua,
Viteaz dac-ai fi
Şi te-i bizui,
Până-n zori de zi,
Mie să-mi croieşti
Şi să-mi isprăveşti
Peste Marea-Neagră
Un pod de aramă,
Să nu-l bagi de samă,
Iar la cap de pod
Cam de-o mânăstire,
Chip de pomenire,
Chip de cununie,
Să-mi placă şi mie.
Puternicul soare,
Ca puternic mare,
Unde-o auzea,
Bine că-i părea,
'N palme că-mi bătea,
Podul se-ntindea,
Un pod de aramă,
De nu-l bagi în samă,
Şi d-o mânăstire,
Chip de pomenire.
Când le isprăvea,
La ea se ducea,
De mâini o lua.
La pod c-o ducea,
La pod c-ajungea,
La pod de aramă,
De nu-l bagi în samă,
Şi pod când trecea,
Pod că zornăia,
Pod se clătina,
Că n-a mai văzut,
Nici n-a cunoscut,
Că n-a auzit,
Nici n-a pomenit,
Să ia sor pe frate
Şi frate pe sor.
Floare şi-o lalea
Podul când trecea,
Pe pod când mergea
Către mânăstire,
Pentru pomenire
Şi la cununie,
Să-i fie soţie,
Ileana
Sâmzeana,
Doamna florilor
Şi-a garoafelor,
Sora soarelui,
Spuma laptelui,
Din gură-i zicea,
Şi-astfel îi grăia:
– Frate, frăţioare,
Puternice soare,
Ia mai spune-mi: oare
Und-s-a mai văzut
Şi s-a cunoscut,
Und-s-a auzit
Şi s-a pomenit,
Mirele de-a dreapta,
Mireasa'nainte?
Ci mi-a fost şi-o fi
Şi s-o pomeni:
Mirele-nainte,
Mireasa în stânga.
Puternicul soare,
Puternic şi mare,
De mân-o lăsa,
Nainte-i trecea,
Iar ea, vai de ea,
Aşa de-mi vedea,
Cruce că-şi făcea,
În mare sărea
Şi mi se-neca.

Domnul se-ndura
Mreană c-o făcea,
Soarele-mi vedea
Şi înmărmurea
Şi se văita.
Năvodari chema,
Năvod aducea
Şi-n mare-l băga,
Mulţi galbeni că da
Să-i scoaţă dalba.
Luptă ce-mi lupta
În deşert era,
Că ei n-o găsea
Şi n-o mai prindea
Făr-de... ce-mi scotea
Şi-n năvod trăgea?
O mreană de mare,
Cu solzii de zare.
Pe mal de-o scotea,
Pe mal de-o zvârlea.
Sfinţi din cer vedea,
Jos se scobora
'N palme că lua
Şi mi-o curăţa,
Şi mi-o tot freca,
Solzii de-i cădea
Şi-n cer mi-o zvârlea.
Colo moş Adam
Şi cu maica Iova,
Unde mi-o vedea,
Ei, măre, că-mi sta
De mi-o sclivisea,
Nume că-i dădea
Lună mi-o chema.
Iar ea, vai de ea,
Măre-ngenunchea,
Lacrămi că vărsa,
Pe Domnul ruga,
Domn c-o auzea,
Domn c-o asculta,
Din gură-mi grăia
Şi mi-i osândea:
– Lumea cât o fi
Şi s-o pomeni,
Nu veţi întâlni,
Nici noapte, nici zi.
Soare când o sta
Către răsărit,
Luna s-o vedea
Tot către sfinţit,
Luna d-o luci
Către răsărit,
Soarele mi-o fi
Tot către sfinţit.
Şi d-atunci se trase,
Şi d-atunci rămase,
Lumea cât o fi
Şi s-o pomeni,
Că ei se gonesc
Şi [nu] se-ntâlnesc,
Luna când luceşte,
Soarele sfinţeşte;
Soare când răsare.
Luna intră-n mare.[1]

[1] G. Dem. Teodorescu, *op. cit*., p. 410 şi urm. Dintre variantele pe care nu le-am putut vedea, citează cântecul *Ion Bradu şi soră-sa,* din colecţia lui Miron Pompiliu din Iaşi, 1870, pp. 32-43; *Craiul şi soră-sa* din colecţia lui Marian, pp. 152-160 şi cartea d-lui T. Burada, pp. 165-173. Descrierea raiului şi a iadului, conform legendelor creştine, să se compare cu cea din cântarea de stea, care începe cu versul „Acum ceasul mi-a sosit".

Dintre variantele acestui frumos cântec pomenim următoarele:
Întâia se aude prin jud. Covurlui:

Pe raze de soare,
Pe scursuri de mare,
Ţese Iana, ţese
Iana Sâmziana
Războiaşi de fier,
Suluri de oţel,
Cu spata de sârmă,
Face pânza bună.
Soare că venea
D-aş-te ziua-i da:
– Aş-te ziua, Iano,
Iano Simziano!
Ţese Iana, dichiseşte
Şi de nuntă se găteşte.
Ţese Iana, ţese,
In şi cu mătasă,
Lui Soare cămaşă;
Fir şi ibrişin,
Lui Soare zăbun!
– Iano, Simziano,
Eu, Iano, am umblat,
Cruciş
Curmeziş,
Cerul şi pământul
Ca săgeata şi ca vântul,
Nouă ani pe nouă cai;
Patru i-am spetit,
Cinci i-am obosit.
Iano, n-am găsit,
Potrivnică-n lume
Făr-decât pe tine.
Mă căsătoresc,
Mă căpătuiesc.
Iana ce zicea?
– Soare, luminate,
Soare
Frăţioare,
Trup făr' de păcate!
Und' s-a mai văzut
Şi s-a pomenit
Să ia sor pe frate,
Să facă păcate,
N-aibă-n lume parte,
Şi frate pe sor,
N-aibă-n lume dor!
Înainte-i mâna
Pân-la moş Adam
Şi la baba Iova.
Adam îi vedea,
Spatele-ntorcea,
Lacrimi podidea
Şi mi-i judeca,
Şi mi-i făţişa:
– Soare, luminate,
Trup făr' de păcate,
Nu s-a mai văzut
Şi s-a pomenit,
Să ia sor pe frate,
Să facă păcate,
N-aibă-n lume parte,
Şi frate pe sor,
N-aibă-n lume dor.
Cheile luă,
Cheia raiului
Şi pe-a iadului.
La iad că pornea,
Iadul descuiau
Şi-n iad că-i băgau.
Da ei ce vedeau?
Nişte păsărele

Cântă-n viersurele.
Ele cântau
Şi se văitau:
– Doamne, vai de noi
Şi de părinţii noştri!
N-au la ce trăi,
N-au la ce muri;
Ei fraţi buni au fost
Şi mi s-au luat,
Pe noi ne-au făcut,
Nu ne-au botezat,
Nu ne-au creştinat,
Pomeni n-au făcut,
N-au la ce trăi,
N-au la ce muri.
– D-aleo, Moş Adame,
Ce-o mai fi şi astea?
– Astea-s copilaşii mei,
Făcuţi din iubit
Ce s-au prăpădit
Tot neprimeniţi
Şi nepărtăşiţi,
Şi nebotezaţi,
Şi necreştinaţi,
La părinţii lor,
Mâna nu le-au dat,
Pomeni n-au făcut,
Nu i-au botezat
Nu i-au creştinat;
N-au la ce trăi
Şi la ce muri.
Înainte mergeau,
Da ei ce vedeau?
Două căţele rele
Ş-un gard între ele.
Ele se mâncau,
Ele se rupeau,
Ele se lătrau.
Soare că-ntreba:
– D-aleo, moş Adame,
Ce-a mai fi şi astea?
– Astea nu-s căţele rele:
Şi sunt două cumnăţele,
Gardul dintre ele
E soacra între ele;
Mi le-mpăciuieşte,
Mi le *şuşuieşte*,
Toate bune face,
Că mămuliţei
I-arde inima
Ca prigoria.
Înainte mergeau
Da ei ce vedeau?
Tot buşteni pârliţi
Şedeau jos lungiţi,
În iad rânduiţi,
Soare întreba:
– D-aleo, Moş Adame,
Ăşti buşteni pârliţi,
În iad rânduiţi?
Adam îi spunea:
– Soare luminate,
Trup făr-de păcate,
Ăştia nu-s buşteni pârliţi,
Ci sunt oameni d-ei greşiţi!
Ei cât au trăit
Tot rău au făcut
Şi nu s-au gândit
La răul făcut.
Înainte mergeau
Da ei ce vedeau?
Tot prin livezi verzi,
Prin izvoare reci,
Vedeau vacă slabă,
Slabă şi uscată.
Soare întreba:

– D-aleo, Moş Adame,
Tot prin livezi verzi,
Prin izvoare reci,
Asta vacă slabă,
Slabă şi uscată?
Adam îi spunea:
– Soare luminate,
Trup făr' de păcate!
Asta vacă slabă,
Slabă şi uscată
Este dăruiala naşilor
Şi a părinţilor
Când n-o dăruiesc
Cu inima toată,
Şi parte că n-are
Trăgători să facă,
Trăgători de jug,
Să se pomenească,
Zică: bogdaproste!
Înapoi îi întorceau
Şi la rai că se duceau,
Raiul deveniau[1]
Da-n rai ce vedeau?
Nişte păsărele
Cântă-n viersurele.
Ele că cântau
Şi se fericeau:
– Doamne, ferice de noi
Şi de părinţii noştri,
Au la ce trăi
Şi la ce muri:
Că ne-au botezat,
Că ne-au creştinat,
Pomeni ne-au făcut
Şi ne-au părtăşit,
Şi ne-au spovedit,
Lumânări ne-au pus
Când ne-am prăpădit!
Înainte mergeau,
Da ce vedeau?
Tot pomi înfloriţi,
La rai, rânduiţi,
Soare întreba:
– D-aleo, Moş Adame,
Ăşti pomi înfloriţi,
Şi împodobiţi,
În rai rânduiţi?
Adam îi spunea:
– Soare luminate,
Trup făr-de păcate,
Ăştia sunt oameni cinstiţi,
Ei cât au trăit,
Tot bine-au făcut,
Ei s-au spovedit
Şi s-au părtăşit,
Pomeni au făcut!
Înainte mergeau
Da ei ce vedeau?
Tot p-ăl nisipiş,
Fără fir de iarbă,
Fără pic de apă,
Vedeau vaca grasă,
Grasă şi frumoasă,
Făr-de fir de iarbă,
Făr-de pic de apă.
Adam îi spunea:
– Soare luminate,
Trup făr-de păcate,
Astă vacă grasă,
Grasă şi frumoasă,

[1] De vedeau?

E dar de la naşi
Şi de la părinţi,
Când o dăruiesc
Cu inima toată,
Şi parte că-mi are,
Parte de pomană
Trăgători să facă,
Trăgători de jug.
Zice bogdaproste
Şi se pomeneşte.
Înainte mergeau
Da ei ce vedeau?
Patul soarelui:
Viţe de cosiţe
Leagăne făcute.
Adam îi zicea:
– Soare luminate,
Trup făr' de păcate,
Te lipseşti de pat
Şi de sfântul rai,
Vrei să intri-n iad?
– D-aleo, Moş Adame,
Vreau să intru-n iad,
Să iau ce mi-e drag!
Înapoi mergea
Şi voie le da
De s-or cununa
Şi de s-or lua.
Atunci,
Nici atunci!
Soare ce zicea?
– Iana, Simziano,
Hai să ne luăm,
Să ne cununăm.
Iana ce-i spunea?
– Soare luminate,
Trup făr' de păcate,
Tu ca să te-apuci
Să-mi faci un pod pe mare
Cu nouă răzoare,
Sălcii *presădite*
Şi meri înfloriţi:
Unele să coacă
Ş-altele să treacă;
Soare luminate,
Şi la cap de pod,
Tu ca să-mi ridici
Naltă mânăstire,
Pentru pomenire,
Douăzeci de popi,
Nouă arhierei,
Patruzeci şi opt
Oameni cărturari,
Logofeţi d-ăi mari
Să cânte-n altar;
Atunci ne-om lua
De ne-om cununa,
Atunci, nici atunci,
Soarele ce făcea?
Puternic era,
Cu gândul gândea,
Cu biciul plesnea,
Pod că făurea
Şi mi-l săvârşea.
Şi mai ridica
Altă mânăstire
Pentru pomenire,
Douăzeci de popi,
Nouă *arfirii*,
Patruzeci şi opt
Oameni cărturari
Logofeţi d-ăi mari,
De cântă-n altar.
La Iana pleca,

De mân-o lua
Şi pe pod plecau.
Când s-apropiau,
Dumnezeu nu vrea
Şi mânăstirea,
Măre, se-nciua,
Popii c-amuţeau,
Ei că se-ntorceau.
Iana ce-i zicea?
– Soare luminate,
Trup făr-de păcate,
Nu s-a mai văzut
Şi s-a pomenit,
Să meargă mireasa
'Nainte la mire,
Soare c-asculta,
Nainte mergea.
Iară, măre, Iana,
În mare sărea
Şi că se-neca.
Soare de plângea,
Dumnezeu nu vrea,
Spumă mi-o făcea,
Spumă *împietrată*,
Ca ţăndări de piatră.
Marea n-o răbda,
La margine-o da,
Da un ciobănaş,
Cu-oile venea
Apă să le dea,
Foc îi trebuia,
Cremene n-avea
O spumă-mi găsea,
Cu-amânarul da,
Scântei că sărea,
Lună se făcea,
Cu ciobanu-n cea,
La oi fluiera![1]

Prin jud. Brăila se cunoaşte următoarea variantă:

Umblă soare să se-nsoare,
Nouă ai pe nouă cai.
Nouă pe drumuri a stat,
Nouă cai mi-a cumpărat,
Alţi-n grajd că i-a spetit,
Potrivnică[2] n-a găsit.
Ca soru-sa Ileana,
Ileana Cosânzeana,
Din ortrovările mării,
La cele nouă argele.
Ţese-mi, *cheldeseşte*[3]
Şi mi se găteşte
Cu suveica d-aurel,
Cu sulul de arginţel.
Şi pânza-i de mătasă,
Să facă lui soare cămaşă.
În gură d-argea
Soare că sosea
Şi el că-mi zicea:
– Hai, soru-mea, Ileano,
Ileano Simzeano,
Întinde-ţi, neică, piciorul
Şi-ţi ia condurul,
Seacă-mi sufletul,
Că eu am umblat,
Mult mi-am trepădat,

[1] G. Popescu-Ciocănel, G. Patriciu, şi G. Salvin, *Braşoave*, Bucureşti, 1915, p. 118 şi urm.
[2] Pentru textul greşit: „protivnic că".
[3] Corupţie, pentru *chindiseşte*.

Nouă ai pe nouă cai,
Nouă pe drumuri mi-au stat,
Nouă cai mi-am cumpărat,
Alţi-n grajd că i-am spetit,
Potrivnică n-am găsit,
Făr' decât, soro, pe tine,
Arde inimioara-n mine!
Luna răspundea,
Lui soare-i zicea:
– Frate, luminate,
Trup făr' de păcate,
Unde s-a aflat
Şi s-a-devărat
Să ia sor pe frate?
Asta nu se poate!
Şi frate pe sor,
N-are-n lume dor!
D-o fi să te iau,
Tu mie să-mi faci
D-o scară de fier
Cu piroane de oţel,
Sus la-naltul cer,
Pân-la maica Eva
Şi la moş Adam;
Dacă ei or vrea
Atunci ne-om lua.
Soare c-auzea,
Puternic ce era,
Din palme bătea,
Scara mi-o clădea,
Sus că să suia,
Pe scară de fier
Chiar la-naltul cer.
Eva că-l vedea,
La Adam striga:
– Adame, Adame,
Ia tu cheile,
Deschide porţile,
Pe soare să-l plimbi,
Pe puntea iadului,
Muchia cuţitului.
Adam auzea,
La soare se ducea
Ş-aşa cuvânta:
– Soare luminate,
Trup făr-de păcate,
Dar tu ce-mi pofteşti,
Spune-mi, ce voieşti?
Dar soare striga,
Fiindcă nu ştia,
Iadul că-l dorea,
Iadul că-l poftea.
Adam se scula,
De mână-l lua,
La iad mi-l ducea,
Pe punte îl da,
Puntea iadului,
Muchia cuţitului!
Adam se scula,
La mijlocul punţii sta.
Puntea se mişca
Soare scăpăta,
În iad că-mi cădea,
Viermii-l încărca,
Viermi neadormiţi,
Cu cap şi cu dinţi,
Cu capul de os.
Şi el că vedea
Nişte butuci pârliţi,
La pământ trântiţi.
Şi el se mira,
Şi el întreba:
– Adame, Adame,
Ce sunt ăi buşteni pârliţi

De zac la pământ trântiţi?
Adam răspundea,
Lui soare zicea:
– Nu-s butuci pârliţi,
Ci-s oameni negriţi,
Negriţi, nespovediţi,
Care nu şi-au dat,
Care nu şi-au fapt.
Şi sunt negri şi pârliţi
Şi de veci ei oropsiţi.
Adam se scula,
Acolo-i lăsa
Şi el că-mi pleca.
Soare când vedea,
Greu se-nspăimânta,
La Adam striga:
– Adame, Adame,
D-ai făcut vreodată bine,
Fă ş-acuma pentru mine:
Te rog ca pe Dumnezeu,
Vezi de sufletul meu!
Adam l-auzea,
Milă i se făcea,
De mână-l lua,
Pe soare-l scotea,
Soare că uita,
La soru-sa gândea,
Adam ce-mi făcea?
De mână-l lua,
La raiu mi-l ducea.
În rai ce-mi vedea?
Tot pomi înverziţi,
Tot pomi înfloriţi,
Alţii pârguiţi,
În ei păsărele
Mici şi mititele,
Mândre, frumuşele,
Zboară, ciripeşte
Şi din plisc grăieşte:
– Ferice de noi
Şi de părinţii noştri,
De ne-au botezat
Şi ne-au comândat,
La dreapta ne-au dat!
Au la ce trăi,
Au la ce muri.
Aici d-or veni,
Ferici de ei o fi!
Adam se scula,
Drumul acas-îi da.
Soare acas'venea,
Pe loc că uita,
La Iana gândea
În ostrovurile mării,
La cele nouă argele.
Aici c-ajungea
La gură d-argea,
Soare că striga:
– Hai, soru-mea Ileana,
Ileana Cosânzeana,
Tinde-ţi piciorul
Şi-ţi ia condurul,
Seacă-mi sufletul.
Ea că răspundea,
Lui soare zicea:
– Frate luminate,
Trup făr' de păcat,
D-o fi să te iau,
Tu mie să-mi faci
Ia, d-un pod pe mare,
La capul podului
D-albă mânăstire,
Chip de pomenire
Pentru cununie.

Soare se scula,
Puternic ce era
Din palme bătea,
Podul mi-l făcea,
La capul podului,
Chip de mânăstire,
Falnică zidire
Pentru cununie.
La gură de-argea
Soare că-mi venea,
Din gură-mi zicea:
– Hai soru-mea Ileano,
Ileano Cosânzeano,
Să ne cununăm,
La dreapta să dăm.
Şi ei că pornea,
La pod ajungea
Şi pe pod mergea,
Mireasa-nainte,
Mirele pe urmă.
La mijloc sosea,
Aci se oprea,
Luna că zicea:
– Soare luminate,
Trup făr' de păcate,
Und' s-a văzut,
Und' s-a pomenit
Mireasa-nainte.
Mirele pe urmă?
Înainte mi-l da,
În urmă ea că sta,
Din gură zicea:
– Decât nevasta fraţilor
Şi muma nepoţilor,
Mai bine aşternut broaştelor,
Bună masă crapilor!
Mânele sapă făcea,
În mare ea se arunca
Şi-n apă se scufunda.
Domnul însă, n-o răbda,
Mreană mi-o făcea.
De unde se zbătea
Şi se zvârcolea,
Un solz că sărea,
În cer se prindea,
Lună se făcea.
Soare se scula,
Din palme bătea,
În cer s-anina.
Luna că-i zicea:
– Soare luminate,
Trup fără păcate,
De văzut să ne vedem,
De-ntâlnit să nu ne-ntâlnim!
Când eu oi fi la asfinţit,
Tu să fii la răsărit;
Când eu oi fi la răsărit,
Tu să fii la asfinţit!
Că d-atunci s-a fapt
Lună luminat'.
Să trăieşti cu drag,
Aşa o-a fost dat![1]

Prin jud. Romanaţi se aud aceste două variante:

[1] N. Păsculescu, *op. cit.*, pp. 184-187.

Întâia:

Verde de cicoare,
Într-un ostrov de mare,
Ţasă Iana, ţasă
Sculuri de matasă,
Să facă lui soare cămaşă.
Ea că nu-şi ţesea
Până le isprăvea,
Soare că sosea,
Din gură că zicea:
– Iano, soru-mea,
Scoal' de te găteşte
Şi de primeneşte
Verde de lămâie,
Să te fac soţie.
Iana răspundea,
Lui soare, zicea:
– Verde tămâioară,
Soare
Frăţioare,
Unde s-a auzit
Şi s-a pomenit
Să ia sor pe frate
În lume nu se poate!
Umblă şi aleargă,
Că e lumea largă.
Doar de vei găsi,
De-ţi vei potrivi[1].
Soare a umblat
Şi a căutat
Toate văile,
Toate luncile,
Toate dealurile
Şi dosurile,
Şi el căuta,
Om ca ea nu găsea,
La Iana venea
Şi iar îi zicea:
– Ianã, Sânziană,
Scoală de te găteşte
Şi te primeneşte,
Că eu am umblat
Şi am trepădat
Şi ca tine n-am aflat.
Iana d'auzea,
Lui Soare zicea:
– Fiindcă e pricina aşa,
Verde iarbă mare,
Să-mi faci pod pe mare,
Eu să mă gătesc,
Nuntă să săvârşesc.
Verde bob năut,
Căruţe a făcut,
Podul l-a-ntărit.
Când nunta sosea,
Iana se scula
Şi mi se-nchina,
Şi mi se ruga:
– Doamne milostive,
Primeşte-mă şi pe mine!
Domnul, ca un sfânt,
Ianii i-a crezut.
Ea ce mi-ş făcea?
În căruţă se suia,
Pe mare se da.
Când pe pod pornea,
Podul se muia,
Din căruţă cădea,
În mare se sprijinea,

[1] În text:
Doar de-oi găsi
De te-oi potrivi...

Razele-i pierea.
Domnul, ca un sfânt,
Puternic pe pământ,
În cer o slăvea,
Şi-n lună o făcea.
Soarele alerga,
Ziua şi noaptea
Ca să se întâlnească,
Să se logodească.
Verde de năut,
Pe cer i-a sădit,
Verde avrămească,
Să ne lumineză,
Să se pomenească!

A doua variantă:

La soare răsare,
În mijloc de mare,
Verde trei smicele,
Sunt nouă argele,
Ţese Iana în ele.
La mijlocul lor,
O mică argea,
Ţese Iana-n ea.
Soarele-mi venea
În gură de-argea,
La Iana striga:
– Iano, dumneata,
Iano, soră-mea,
Ţesă, *tindecheşte*
Şi mi se găteşte.
Iana, Sinziana,
Sora Soarelui
Fata Sfântului,
Soarele-mi striga:
– Iano, sora mea
Ia-mă tu pe mine,
Ia-mă de soţie,
Că eu am umblat
Şi mi-am trepădat,
Oleo, nouă ani,
Tot pe nouă cai!
Nouă am omorât,
Nouă am *şchiopit*,
Nouă-n drum am stat,
Potrivelnic n-am aflat,
Verde *d-asomie*,
Să-mi semene mie.
Verde trei căline,
Tu semeni prea bine,
Sora mea, cu mine.
Ochişorii tăi
Par-că sunt ai mei;
Trupuşorul tău
Par-că este-al meu.
Iana că striga:
– Soare,
Frăţioare,
Unde-ai mai văzut
Şi-ai mai pomenit
Să ia sor pe frate
Asta nu se poate.
Dar tu ca să-mi faci
De-o scară de fier
Cu piroane de oţel
Şi noi să mergem,
Tot la Moş Crăciun,
Că e mai bătrân,
Şi la moş Adam
Şi la mama Eva,
Noi ca să mergem
Şi să-i întrebăm,
Ş-atunci ne luăm.
El că mi-s făcea

D-o scară de fier
Pân-la-naltul cer
Şi la ea venea
Ş-apoi mi-i spunea:
– Iano, sora mea,
Haid-la Moş Crăciun
Şi la moş Adam,
Şi la mama Eva,
Haid' să-i întrebăm
Şi să ne luăm.
La scară mergea
Ş-apoi mi-o pleca,
Tot pe scară-n sus,
Amândoi s-au dus,
Tot la Moş Crăciun
Şi la moş Adam,
Şi la mama Eva.
Acolo ajungea
Şi Iana întreba:
– *D-aba* Moş Crăciune
Şi tu, moş Adame,
Şi tu, mamă Eva,
Voi aţi mai văzut,
Voi aţi auzit,
Să ia sor pe frate
Să facă păcate:
În lume, se poate?
Moş Crăciun auzea,
Pietre că-mi lua,
La un măgar da,
Din gură-mi zicea:
– Când măgarul ăsta
Pietre mi-o mânca[1],
Atunci, dragii tatei,
Voi vă veţi lua!
Înapoi pleca
Dar soare zicea:
– Iano, sora mea,
Ia-mă tu pe mine
Să trăim pe lume
Amândoi cu bine.
Iana d-auzea
Lui soare-i zicea:
– Soare,
Frăţioare,
Să-mi mai faci tu una:
Să faci pod de ceară
Pe mijloc de mare,
Biserică de ceară
Şi popii tot de ceară
Şi noi să pornim
Să ne spovedim,
Ş-atunci ne luăm
Şi soţi că suntem.
Soare mi-ş făcea
Tot ce-i poruncea:
Vezi, un pod de ceară
Pe mijloc de mare,
Biserică de ceară,
Popii tot de ceară
Şi la ea-mi venea,
Din gură-mi grăia:
– Iano, sora mea,
Podul l-am făcut
Şi l-am isprăvit,
Biserică de ceară
Şi popii tot de ceară,
Haidi, ne spovedim,
Ş-atunci ne luăm.
Ei că mi-şi plecă

[1] În povestirea întâi, ariciul le soroceşte cailor să mănânce colb.

Tot pe pod de ceară,
La mijloc de mare.
Iana sta, zicea,
Lui soare aşa:
– Soare, frăţioare,
Noi ne-am pomenit
Şi noi am crescut.
Razele nu ne-am văzut.
Lasă-ţi, frate, razele,
Ca să-ţi văd puterile!
Soarele ce-mi făcea?
Raze că-şi lăsa,
Podul se topea,
În mare cădea
Şi se afunda.
Dumnezeu nu vrea;
În mâini îi prindea,
În cer îi azvârlea
Şi mi-i blestema
Ş-apoi le zicea:
– Să nu vă-ntâlniţi,
Nici să vă găsiţi,
Nici să mai vorbiţi,
La un loc să nu fiţi.
Când unul o fi la răsărit,
Ălălalt să fie la apus[1].

Din jud. Teleorman, avem următoarele trei variante:

Întâia:

Foaie verde salbă moale,
P-ăl *buhaz* de mare,
Spre soare răsare
Pân ceale *resmicele*,
Pân ceale argele
Mi-este o argeluţă,
Mică
De nimica,
Cu uşi de şipcă,
Cu război de fier,
Cu spate de oţel,
Ţese Iana-n el
Pânză de mătasă
Lui soare cămaşă;
Fir de ibrişin,
Lui soare zabun,
Postav de cel bun.
Iana că ţesea
Soare că umbla
Tot ca să se-nsoare.
Umbla mândrul soare,
Să vezi, nouă ai,
Tot pe nouă cai;
Cinci a ciumpăvit,
Patru a spetit
Şi el n-a găsit
Potrimnică-n lume,
Samene cu el.
La Iana mergea,
Aşte-zeu[2] că-i da.
Iana-i mulţumea,

[1] N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 182 şi urm. Se vede că avem de-a face cu o culegere rea, deoarece unele versuri sunt mai lungi decât metrul obişnuit. Prin urmare şi melodiile acestor cântece nu pot fi cele adevărate (*op. cit.*, anexe, p. I, cântecul 1 şi 2).

[2] Cred ca *Ajute-Dumnezeu*.

Soare că-i striga:
– Ţese, Iana, ţese,
Te cam chindiseşte
Şi te cam găteşte,
Să ne logodim,
Că ne potrivim,
Că eu mi-am umblat
Lumea-n lung şi-n lat,
Să vezi, nouă ai
Tot pe nouă cai.
Cinci i-am ciumpăvit,
Patru i-am spetit
Şi eu n-am găsit,
Potrimnică-n lume,
Samene cu tine.
– Soare, luminate,
Trup fără de păcate,
Unde s-a văzut
Şi s-a auzit
Să ia sor pe frate,
În lume n-aibă parte;
Şi frate pe sor
În lume n-aibă dor.
Alei, soare, luminate,
Trupuşorel făr' de păcate,
Dacă eşti vreun viteaz
Şi nu ţi-i, zău, năcaz,
Să-mi faci scară de fier
Cu tălpici de oţel
Pân' la-naltul cer,
La bun Dumnezeu.
Noi se ne-ntrebăm
Şi să ne-ndrumăm
Şi la Moş Crăciun,
Că e mai bătrân,
Şi la Moş Adam.
Pravila o ceti:
De s-o nimeri
Şi de s-o cădea,
Noi că ne-om lua.
Soare cum auzea,
Voia Ianei că-mplinea.
Biciul că-l lua,
Odată-mi plesnea,
Scară că-mi făcea,
Scară, vezi, de fier,
Tălpici de oţel
Pân la-naltul cer.
Iana c-o vedea,
De mână-l lua,
Pe scară-mi suia,
La cer ajungea.
Dumnezeu cum îi vedea,
Spatele lor întorcea
Şi din ochi lacrămi vărsa.
Iana atuncea striga:
– Doamne milostive,
Unde s-a văzut
Şi s-a pomenit
Să ia sor pe frate,
Să facă păcate
În lume n-aibă parte;
Şi frate pe sor,
N-aibă-n lume dor!
Dumnezeu zicea:
– Iano
Sâmziano,
Nainte plecaţi,
Acolo să daţi
De Moşul Crăciun
Că e mai bătrân,
Ştie de demult:
Unde s-a văzut
Şi s-a pomenit.
De mână-l lua,
Înainte mergea.

Moş Crăciun cum îi vedea,
Spatele lor întorcea
Şi din ochi lacrămi vărsa.
La el când ajungea,
Iana că-i striga:
– A, bre, moş Crăciun
Că eşti mai bătrân;
Unde s-a văzut
Şi s-a pomenit
Să ia sor pe frate,
Să facă păcate,
În lume n-aibă parte!
Moş Crăciun că le grăia:
– Iano
Sâmziano,
Nainte plecaţi
Pe drum întrebaţi
De Moşul Adam,
Că e mai bătrân,
Ştie de demult,
Şi la el că sunt
Cheile Raiului
Şi ale Iadului.
Pe el înainte-l da,
Acolo frate ajungea.
Adam mi-i vedea,
De mână-i lua,
Şi-n iad că-i băga.
În iad ei ce vedea?
Nişte pomi pârliţi
Şi-n cei pomi pârliţi
Nişte păsărele
Stau la cuiburele,
Unde-mi ciripesc,
Parcă te jelesc:
– Vai de noi, de noi,
De părinţii noştri,
N-au la ce muri,
N-au la ce trăi;
Când ei or muri,
N-au unde veni.
Soarele-ntreba
Şi se minuna,
Adam tălmăcea:
– Copiii i-au murit
Toţi negrijiţi
Şi nespovediţi.
Asta o să-mi fie!
Soarele ce-mi făcea?
El nu se pocăia?
Tot zicea s-o ia,
El, pe soru-sa.
Adam ce făcea?
Înainte-i ducea
Şi ce mai vedea?
Nişte mese strânse
Şi făclii tot stinse,
Şi pahare seci,
Şi oamenii negri.
Moş Adam zicea:
– Soare luminate,
Trup făr' de păcate,
Poman' ai făcut
Şi rău ţi-a părut.
Înainte-i ducea
Dar ce mai vedea?
O văcuţă slabă,
Uscată şi slabă,
Păştea livezi verzi
Şi bea ape reci
Şi cădea de slabă.
Soare că-ntreba,
Adam răspundea:
– Soare luminate,
Trup făr' de păcate,
O vacă ai avut
Şi-o ai dăruit,
Şi rău ţi-a părut.

Din Iad că-i scotea
Şi-n Rai că-i băga,
Da-n rai ce vedea?
Nişte pomi înfloriţi
Şi-n cei pomi înfloriţi
Nişte păsărele
Îngână-n versurele.
Din gură-mi striga:
– Ferice de noi,
De părinţii noştri;
Au la ce trăi,
Au la ce muri,
Ei, când or muri,
Au unde veni.
Soare că-ntreba
Adam răspundea:
– Soare, luminate,
Trup făr' de păcate,
Copiii au murit
Grijiţi, spovediţi
Şi toţi prohodiţi.
Dar soare ce făcea?
Frate, nu se pocăia
Tot zicea să ia,
El pe soru-sa.
Adam ce făcea?
Din Rai că-i scotea,
Drumul că le da,
P-un pod că mergea.
Iana că striga:
– Soare luminate,
Trup făr' de păcate,
Unde s-a văzut
Şi s-a pomenit
Mireasa'nainte,
Mirele pe urmă?
Soarele-i auzea,
Înainte-i mergea,
Iana ce-mi făcea?
În urmă rămânea
Şi-n gârlă sărea
Da şi se-neca,
Soarele după ea.
Dumnezeu îi vedea,
Pe ei nu-i răbda,
Pe ei că-i făcea
Doi luceferi,
De te uiţi la ei.
Dar Iana ce-mi făcea?
Ea-n sus că zbura,
Pe soare blestema:
– Dar-ar Dumnezeu, frate soare,
Frate soare,
Mândre soare,
Când tu oi fi la răsărit,
Eu să fiu înspre apus;
Când oi fi la răsărit,
Tu să fii înspre sfinţit.
Noi când ne-om întâlni,
Atunci ne-om pupa
Şi ne-om săruta!

A doua variantă:

Şoimanul de soare
E puternic de mare,
Umblă să se-nsoare;
Vremea i-a venit
De căsătorit.
Şi el că mi-ş umblă
Cred, de nouă ani,
Cred, pe nouă cai.

Patru-a obosit,
Cinci a cumpărvit
Şi el n-a găsit
Protivnică-n lume
Să se potrivească,
Să se-nimerească
Papuc din picior,
Inelul din deşt.
Şi el s-a lăsat
La nouă argele.
Este-o argeluşă,
Argea de marmură,
Cu uşa la vale,
Cu ferestre-n soare,
Cu suluri d-argint
Scripeţi de argint,
Pânza-i de mătase,
Lui soare cămaşă
Ţese-nchindiseşte
Ileana *Zimzeana,*
Doamna florilor
Şi a garoafelor,
Ţese-nchindiseşte
Şi *găităneşte*.
Iacă, că-mi venea
Şoimanul de soare,
Pe ea mi-o-ntreba:
– Ileano Zâmzeano,
Ia scoal', te găteşte,
Te-*nsulemeneşte*,
Că eu să te iau,
Că vreme mi-a venit
De căsătorit!
– Ai, şoiman de soare
Mult drag, frăţioare,
Eşti puternic, mare.
Unde s-a văzut
Şi s-a pomenit
Să ia sor pe frate
Şi frate pe sor,
Că e-n lume dor?
De trei ori cuvânt zicea,
El, frate, nu-nţelegea,
Din gură-mi grăia:
– Ai, şoiman de soare,
Mult drag, frăţioare,
De eşti vreun viteaz,
Tu mie să-mi faci,
D-o scară de fier,
Cuie de oţel
Pân' la-naltul cer,
Pân' la maica Iova
Şi la moş Adam,
Tu ca să-i întrebi,
Tamje să le spui
Şi ţi-o arăta
Dacă s-o cădea,
Şi eu te-oi lua.
Ea ce-i poruncea
Aia şi făcea;
D-o scară de fier,
Cuie de oţel
Pân' la-naltul cer.
Acolo mergea,
Tamja că spunea,
Moş Adam auzea,
Barba-n gură-şi lua
Şi-alt cuvânt nu zicea.
Cheile-n mână lua
Şi la rai cu ei mergea,
Raiul îl descuia,
În el că intra,
Dar ei ce-mi vedea?
Făclioare aprinse,
Mesioare-ntinse
Păhărele pline.

În jur-prejur de masă,
Nişte pomişori
Sunt verzi înfloriţi
Dar prin crângurele
Nişte păsărele,
Da nu-s păsărele,
Ci sunt copilaşi,
Mândri îngeraşi;
Cântă, fericeşte,
Părinţii ş-odihneşte.
– Ferice de noi,
De părinţii noştri;
Când ei ne-au făcut,
Bine ne-au grijit;
Dacă or muri
Au cu ce trăi,
Cu ce ne pomeni.
Iară Moş Adam
Din Rai că ieşea,
La Iad că mergea,
Iadul descuia,
Cu ochii că vedea
Făclioare stinse,
Mesioare strânse,
Păhărele seci.
Împrejur de masă
Nişte pomişori,
Nu sunt înfloriţi,
Negri şi pârliţi,
Iar prin crângurele
Nişte pasărele;
Da nu-s păsărele,
Ci sunt copilaşi,
Sunt necreştinaţi,
Cântă-mi, ciripeşte,
Părinţii pedepseşte.
– Vai de noi, de noi,
De părinţii noştri,
Când ei ne-au făcut,
Nu mai ne-au grijit;
Dacă or muri,
N-au la ce veni:
Dacă or trăi,
N-au cu ce trăi.
Din Iad că ieşea
Şoimanul de soare,
Mult drag, frăţioare.
Moş Adam că-l întreba:
– Şoimane de soare
Mult drag, frăţioare,
Ce ţie că-ţi place?
Raiul sau Iadul?
Şoimanul de soare,
Mult drag frăţioare.
Nimic nu zicea
Căci şi el ştia
Că nu se cădea,
Alt cuvânt el nu zicea,
Îndărăt că se-ntorcea,
La soru-sa Ileana,
Ileana Zâmziana,
Pe ea că mi-o-nşela,
Da să mi-o ia.
Ileana Zâmziana,
Doamna Florilor
Şi-a garoafelor,
Ea, frate, cum auzea,
Lui soare că-i răspundea:
– Şoiman de soare,
Mult drag, frăţioare,
Tu mie să-mi faci,
Dacă eşti viteaz,
D-un pod peste mare
Iute şi mai tare.
La capu' de pod,
O dalbă mânăstire,

Fie pomenire.
Acolo să ne cunune
Amândoi de mână.
Ea ce poruncea,
El, frate, făcea.
La argea venea,
Dar ea ce-mi făcea?
Din argea ieşea,
Dar nu se gătea,
Mai rău se cernea.
De mân-o lua,
Pe pod că mergea.
Lui dragă de ce-i era,
Înainte-i mi-o lua,
El în urmă-i rămânea,
Ea se socotea:
– Decât soţie fratelui,
Mai bine cina racului
Şi potmolul peştelui!
– Ai, şoiman de soare,
Unde s-a văzut,
Mireasa-nainte
Mirele pe urmă?
C-un cuvânt îl înşela,
Ea în urmă rămânea
Şi în mare s-arunca;
Dar ea nu se îneca,
Dumnezeu nu o răbda.
Mreană pe ea mi-o făcea
Şi prin mare că-nota.
Şoimanul de soare,
Mult drag, fraţioare,
Îndărăt când se uita,
El pe ea nu mi-o vedea,
Iute la sat alerga,
Năvoadele le-aducea
Şi-n mare că le băga,
Pe ea, frate, mi-o prindea
Şi pe pod că mi-o scotea.
Şoimanul de soare,
Mult drag frăţioare,
El, frate, n-o cunoştea,
Năvoadele descărca.
Ea pe pod că rămânea.
Dumnezeu aripi îi făcea
Şi-n cer că zbura,
Din gură-mi grăia,
Atunci el c-o cunoştea.
– Ai, şoiman de soare,
Mult drag, frăţioare,
Că noi ne-om întâlni
Când lumea o pieri:
Tu la răsărit
Şi eu la apus:
Tu la apus,
Şi eu la răsărit[1].

A treia variantă, mai scurtă şi mai corect culeasă:

Foaie trei smicele,
Vâlcele, vâlcele,
Sunt nouă argele,
Ţese Iana-n ele,
Cu război de fier,
Tălpigi de oţel.
Foaie micşunea,
Soare că-mi venea,
La Iana trăgea,
Bună ziua-i da,

[1] Grigore G. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, Bucureşti, 1900, p. 13 şi urm.

Iana-i mulţumea.
Soare că-i zicea:
– Ţese, Iano, ţese,
Sculuri de matasă,
Lui soare cămaşă;
Fir şi ibrişin,
Lui soare peşchir,
Că eu mi te iau
Soţioară mie,
Din veac, din vecie.
Foaie viorea,
Iana-i răspundea:
– Soare luminate,
Trup fără păcate,
Unde s-a văzut
Şi s-a pomenit
Să ia sor pe frate,
Să facă păcate,
N-aibă-n lume parte,
Şi frate pe sor,
N-aibă-n lume dor!
Foaie micşunea,
Soarele-i răspundea,
Din gură zicea:
– Iano, dumneta,
Eu Iano-am umblat
Tot pe nouă cai.
Trei i-am ologit,
Şase-am ostenit
Şi eu n-am găsit
În cea lume mare
Samene cu tine,
Cu tine, cu mine,
Cu noi amândoi,
Doi luceferi!
Iana mi-auzea
Şi mi-i răspundea:
– Dacă este aşa
Repede-ăi făcea
O scară de fier,
Pân-la-naltul cer.
Soare mi-auzea,
Din bici că-mi troznea,
Scara că-mi făcea,
De mân-o lua,
Pe scar-o suia,
La cer îmi mergea.
Măre că mergea
Şi nu s-odihnea,
Peste Moş Adam dădea,
Buna ziua-i da.
Moş Adam le mulţumea,
Soare se oprea,
Iana-l întreba:
– Moş Adame, dumneata,
De când ai trăit,
Ai trăit, ai pomenit
Să ia sor pe frate,
Să facă păcate,
Şi frate pe sor,
N-aibă-n lume dor!
Moş Adam când auzea
Spatele-ntorcea,
Din gură zicea:
– Nainte, nainte
Veţi vedea mai multe!
Nainte plecă,
Pe Moş Crăciun întâlnea;
Buna ziua-i da;
El le mulţumea,
Iana-l întreba:
– Moş Crăciune, dumneata,
Spune, d-ai văzut
Sau ai pomenit
Să ia sor pe frate,
Să facă păcate,

N-aibă-n lume parte,
Şi frate pe sor,
N-aibă-n lume dor!
Moş Crăciun dac-auzea,
Spatele-ntorcea,
Din gură zicea:
– Nainte, nainte
Veţi vedea mai multe.
El iarăşi pleca
Şi mult nu mergea,
Pe Dumnezeu întâlnea,
Buna ziua-i da
Şi i se-nchina.
Dumnezeu le mulţumea
Şi la Iana asculta,
Căci Iana aşa-i zicea:
– Doamne, Domn preasfânt,
Spune, ai auzit
Sau ai pomenit
Să ia sor pe frate,
Să facă păcate,
N-aibă-n lume parte,
Şi frate pe sor,
N-aibă-n lume dor!
Domnul se mâhnea
Astfel d-auzea,
De mână-i lua,
Pe punte-i vâra.
Brânci mi le făcea
Şi mi-i blestema,
Din gură zicea:
– În veci despărţiţi,
Să nu vă-ntâlniţi;
Când tu-n răsărit,
Ea la asfinţit;
Când tu-n asfinţit,
Ea la răsărit[1].

În sfârşit, cea mai lungă variantă o aflăm la românii din Serbia; o transcriem, literar, cu observaţiile de nevoie ale culegătorilor:

Printr-ale smincele[2]
La nouă argele,
La argeaua mică,
Cu fereşti de sticlă,
Inima-mi despică.
Ţasă Iana, ţasă
Fir şi ibrişin,
Lui soare peşchir,
Peschiraş cu flori,
Pân-la subsuori,
Pânză şi matasă,
Lui soare cămaşă.
Soare răsărea
În gură de-argea,
Din gură-mi zicea:
– Ţasă, Ianã, ţasă,
Ţasă, *schindosăşte,*
Ca eu să te iau.
Iana de-auzea,
Din gură-mi zicea:
– Soare luminat,
Trup făr' de păcat,
Un' s-a pomenit
Şi s-a mai văzut

[1] Cules din com. Antoneşti, jud. Teleorman, comunic. de d-l M. Apostolescu.
[2] „Necunoscut ca înţeles, de cel ce dictează".

Să ia sor pe frate,
Să-şi facă păcate;
Şi frate pe soră,
Pân-la-naltul cer?
Da tu ai să te duci,
Până la Nalbantu[1]
Ţie ca să-ţi facă
Scară de-arginţel,
Toiag de oţel,
Opince de fier.
Şi tot să [te] duci,
Nouăzeci de ani,
Pe optzeci de cai,
Şi tu ca să umbli
Tot ţara-n cruciş,
Frate-n curmeziş.
Şi tu ca să-mi caţi
Potilică[2] ţie,
Să-mi semene mie.
Şi el se ducea
Nouăzeci de ani
Pe optzeci de cai;
Şi el că umbla
Tot ţara-n cruciş,
Frate, -n curmeziş,
Şi el nu-mi găsea
Potilica lui,
Să-i semene ei.
Soare răsărea
În gură de-argea,
Din gură zicea:
– Ţăsă, Leană, ţăsă,
Ţăsă, schindoseşte,
De nuntă-n găteşte (*sic*),
Că eu să te iau,
Că eu n-am găsit
Potilică mie,
Să semene ţie!
Lina de-auzea,
Din gură zicea:
– Soare luminate,
Trup făr' de păcate,
Da tu să te duci
Până la Nalbantu,
Ţie ca sa-ţi facă
Opince de fier,
Toiag de oţel,
Scară de-arginţel.
Şi tot să te duci,
În cer să te sui
Pân la Moş Adam
Şi la mama Eva.
Ei cum vor da,
Noi aşa vom făcea.
Soare se ducea
Până la Nalbantu
Şi lui că făcea
Opince de fier,
Scară de-arginţel,
Toiag de oţel.
Şi el se ducea,
În cer se suia
Pân-n la moş Adam
Şi la mama Eva.
Pe moş Adam găsea
Tot arând la plug,
De coarne ţinând,
Boabe semănând
Şi la boi zbierând.
Soarele că mergea,

[1] „Faur (corespunde lui Vulcan, ca idee). E şi numele unui sat dobrogean.
[2] „De potriva lui", potrivnică.

„Bun lucru“ că-i da.
Moş Adam îi zicea:
– Soare luminat,
Trup făr’ de păcat,
Tu ce-ai cugetat.
Eu tot am aflat.
Da noi să mergem,
Prin văi ne plimbăm,
Să ne ştim cuvântul,
Ne-o răbda pământul.
Verde viorea,
Boii dejuga,
La iarbă că-i da
Şi ei că mergea,
Prin văi se plimba.
Dară ce-mi vedea?
În gură raiului
‘Ntr-ale livezi mai verzi,
‘Ntr-ale pârlituri,
‘Ntr-ale ape reci,
Tot o vacă,
Slabă şi mârşavă,
De se rasmă-n coadă.
Soare că-ntreba:
– Doamne, Moş Adame,
Ce-o să fie asta:
Tot o vacă slabă,
Slabă şi mârşavă,
De se rasmă-n coadă?
Moş Adam zicea:
– Soare luminate,
Trup făr’ de păcate,
Astă vacâ slabă,
Slabă şi mârşavă,
Omul cu muierea!
Sărindar şi-a făcut,
Lume c-a venit
Şi ei mi-au bufnit,
De-aia vaca paşte,
Nu se mai îngraşă!
Verde viorea,
Prin văi se plimba,
De-avea ce-mi vedea,
‘Ntr-alte pârlituri
Tot o vacă grasă,
Grasă şi frumoasă,
Tot carne vârtoasă,
Nici nu dai de oase;
Mă mir ce-a mâncat,
Vezi cum s-a-ngraşat.
Soare întreba:
– Doamne, Moş Adame,
Ce-o să fie asta,
Astă vacă grasă,
Grasă şi frumoasă,
Tot carne vârtoasă,
Nici nu dai de oase?
Mă mir ce-a mâncat,
Vezi cum s-a-ngrăşat!
Moş Adam zicea:
– Soare luminate,
Trup făr’ de păcate!
Astă vacă grasă,
Grasă şi frumoasă,
Omul cu muierea!
Sărindar şi-a făcut,
Lume c-a venit,
Bine le-a părut
Şi cu voia bună:
De-aia vacă paşte
Şi mi se îngraşă!
Prin rai se plimba,
D-avea ce-mi vedea:
O masă frumoasă,
De-un corn viermănoasă.
Soarele-ntreba:

– Doamne moş Adame,
Astă masă frumoasă,
De-un corn viermănoasă?
Moş Adam zicea:
– Astă masă frumoasă,
Bogatu-a prânzit,
Săracu-a sosit,
Omul s-a-ndurat,
Bucătur-a dat,
Muierea-a bufnit[1],
Partea s-a-mpuţit.
Prin rai se plimba,
De-avea ce-mi vedea,
Nişte purceluşi,
Pe unde că râma,
Tot apşoară-mi cura.
Soare întreba:
– Doamne, moş Adame,
Ce să fie asta?
Nişte purceluşi,
Pe unde că râmă
Tot apşoară-mi cură.
Soare s-apleca,
Tot apşoară-mi bea.
Moş Adam mergea,
De *brăceri*[2] că-l lua,
Din gură zicea:
– Stăi, apă nu bea,
C-apa nu-i a ta,
Torcătoarea-n sat
Cu furca a tors
Şi ea a cumpărat,
Şi de pomană-a dat,
Şi cu voie bună.
De-aia ei că râmă
Şi apşoară-mi cură
Prin rai se plimba,
De-avea ce-mi vedea,
'Ntr-ale *râmburele*[3]
Nişte păsărele
Cânta viersurele,
De-i drăguţ de ele.
Soarele întreba:
– Doamne, moş Adame,
Ce-o să fie asta;
Nişte păsări albe
Şed pe rămurele,
Cântă versurele!
Moş Adam zicea:
– Soare luminate,
Trup făr de păcate,
Aste păsări albe,
Copilaşi de-ăi mici;
Ei, când au murit
Cu lumini în mână
Şi pomeni la vreme,
Ferice de ei
De părinciorii lor,
Că, dacă-o muri,
Au la ce veni!
Prin rai se plimba
De-avea ce-mi vedea.
'N nişte rămburele
Nişte păsări negre.
Şed pe rămurele,
Cântă negru-a jale,
Soare întreba:
– Doamne, moş Adame,
Ce-o să fie asta?
Nişte păsări negre,

[1] „A murmurat împotriva bunătăţii bărbatului".
[2] „Bete, încingătoare la brâu".
[3] „Rămurele".

Şed pe rămurele
Cântă negru-a jale?
Moş Adam zicea:
Copilaşi d-ăi mici,
Ei, când au murit,
Nici lumini în mână,
Nici pomeni la vreme,
Ferice de ei,
De părinciorii lor.
Raiul isprăvea,
[În Iad că pornea],
De-avea ce-mi vedea:
În gura iadului
Doi buşteni pârliţi,
La pământ trântiţi,
De smoală smoliţi.
Soare întreba:
– Doamne, moş Adame,
Ce-o să-mi fie asta?
Doi buşteni pârliţi,
De smoală smoliţi,
La pământ trântiţi?
Moş Adam zicea:
– Ăşti buşteni pârliţi
Sunt doi fraţi iubiţi;
Ei cât au trăit,
Ei tot s-au iubit,
Dar dac-a murit,
Raiul nu-i primeşte,
Iadul că-i primeşte.
Iadu-l isprăvea,
Moş Adam mergea,
La plug se ducea,
Şi boi-njuga
[Şi] la boi zbiera,
De coarne ţinea,
Şi boabe risipea.
Şi soare-mi răsărea
În gură de-argea,
Din gură-mi zicea:
– Ţasă, Iano, ţasă,
Ţasă, schindosăşte,
De nuntă găteşte,
Că mie mi-a dat
Tot moş Adam
Şi cu mama Eva
Pe tin' să te iau.
Iana de-auzea,
Începea de-a plângea,
Din gură-mi zicea:
– Soare luminate,
Trup făr-de păcate,
Dacă-mi este aşa,
Tu ca să te duci,
La marea să mergi
Şi tu ca să-mi faci
Un pod peste mare;
În capul podului,
O mândră mânăstire,
Tot de cununie.
În uşa mânăstirii
Tu să prisădeşti
Gutui şi lămâi,
Alte *merenzâi*[1],
Se coc poame 'ntâi,
În zi de Sân-Văsii,
'Mpărţim la copii.
Soare de-auzea,
La marea mergea,
Câţi *ghipiţi*[2] era,
Pe toţi i-aduna
Şi pod îmi face

[1] „Poame sudice".
[2] „*Bidigănii*, draci, *ale*".

Pod *pistă* marea,
În capul podului,
O mândră mânăstire.
Tot de cununie.
În uşa mânăstirii,
Ei că *prisădia*
Gutui şi lămâi
Alte merenzâi,
Se coc poame'ntâi,
În zi de Sân-Văsii
'Mpărţim la copii.
Soare isprăvea,
Soare răsărea,
În gură de-argea,
Din gură-mi zicea:
– Ţasă, Leano, ţasă,
Ţasă, schindosăşte
De nuntă-mi găteşte;
Tu ce-ai poruncit,
Eu c-am isprăvit.
Iana de-auzea,
'Ncepea de-a plângea,
Din gură-mi zicea:
– Un' s-a pomenit
Şi s-a mai văzut
Să ia sor pe frate,
Să-şi facă păcate,
Şi frate pe soră,
Pân' la-naltul cer?
Soare de-auzea,
De mână c-o lua,
La marea mergea,
Când pe pod intra,
Iana că-mi zicea:
– Soare luminate,
Trup făr' de păcate.
Un-s-a pomenit
Şi s-a mai văzut
Femeia ca *clenciul*[1]
Să mearg-nainte?
Voinicul ca steagul
Să meargă pe urmă?
Şi eu c-am văzut,
Voinicul ca steagul
Să meargă-nainte;
Femeia ca clenciul
Să meargă pe urmă.
Soarele de-auzea,
Mâna i-o schimba
Şi pe urmă i-o da:
Iana îmi *sbicia*[2]
Şi câtva fugea
Şi cruce că-şi făcea,
Din gură zicea:
– Doamne, sfinte Doamne,
Decât cununată,
Mai bine-necată!
Soarele ce-mi făcea?
El că se ducea
Câţi *alovaşi*[3] era,
Cu aloave-mi da,
Pe Iana-o căta,

[1] „*Bât, smicea* (nuia). Înţelesul este: femeia care e slabă ca o nuia", – cred că-i o greşeală. *Clenciu* înseamnă *cârlig*, deci ceva strâmb; steagul e *drept*, frumos; prin urmare, Iana se miră: cum, ceva mic, strâmb, să aibă trecere înaintea steagului?

[2] „*Smucia* din mâna soarelui".

[3] *Dicţionarul limbii române: aloavă* „un fel de mreajă de prins peşte"; deci *alovaş*, pescar, – cel ce umblă cu aloavele.

La margine-mi da,
Nimic nu-mi scotea,
Decât ei scotea
Un puişor de somn.
Pe mal că-l scotea,
Pe burtă-l bătea,
Spinarea-i negrea,
Puiul nu răspundea
Că n-are de unde
Şi nu vede-aude.
Pe Iana-o făcea,
Dumnezeu-o făcea
Supt o *rădioară*[1]
O mândră *mireană*
Cu mustăţi pe apă.
Dumnezeu mergea
Şi el că mi-o lua,
Pe cer mi-o azvârlea,
Lună c-o făcea.
Soarele-mi răsărea,
Luna-mi scăpăta[2],
Decât se vedea,
Nu se mai ajungea,
De se pomenea[3].

V. Alecsandri a cules acest cântec şi l-a publicat întâi la 1848. Nu arată locul de unde l-a cules, dar bănuim că este din Moldova, după o notiţă care însoţeşte tipăritura şi care-l arată ca făcând „parte din colecţia cântecelor poporului român, adunate în Moldova".

După variantele de mai sus, n-ar face să mai reproducem şi varianta lui Alecsandri, '„îndreptată", şi, prin urmare, schimbată. O reproducem totuşi, spre a vedea că acea „îndreptare" a poetului nu priveşte întru nimic fondul, iar din formă nu se înlocuiesc numai versurile neritmice, care, din pricina unei culegeri nesistematice se găsesc în abundenţă în variantele de mai sus chiar, şi pe care gustul lui Alecsandri nu le putea îngădui.

Iată această variantă:

Umblă, frate, mândrul soare,
Umblă, frate, să se-nsoare,
Nouă ai
Pe nouă cai,
Care noaptea pasc în rai;
Umblă cerul şi pământul
Ca săgeata şi ca vântul,
Dar toţi caii-şi obosia
Şi potrivă nu-şi găsea
Ca sora sa, Ileana,
Ileana Cosânzeana
Ce-i frumoasă ca o floare
Într-o iarnă fără soare.
– Sorioară Ileano,
Ileano, Cosânzeano,
Haideţi să ne logodim,

[1] „Rădăcini unde şade peştele. Rădăcină mică".

[2] „Apunea". Prin jud. Tecuci, „în scăpătatul soarelui sau luni" înseamnă vremea când soarele mai are puţin până să ajungă la zare. Deci e mai devreme ca apusul.

[3] G. Giuglea, G. Vâlsan, *De la românii din Serbia*, Bucureşti, 1913, p. 216 şi urm.

C-amândoi ne potrivim
Şi la plete şi la feţe,
Şi la dalbe frumuseţe.
Eu am plete strălucite,
Tu ai plete aurite;
Eu am faţă arzătoare,
Tu faţa mângâitoare.
– Alei frate, luminate,
Trupuşor făr-de păcate,
Nu se afl-adevărat
Fraţi să se fi cununat.
Cată-ţi tu de cerul tău
Şi eu de pământul meu,
C-aşa vrut-a Dumnezeu.
Soarele se-ntuneca,
Sus la Domnul se urca
Şi din gură cuvânta:
– Doamne sfinte
Şi părinte,
Mie timpul mi-a sosit,
Timpul de căsătorit
Şi potrivă n-am găsit
Ca sora mea Ileana,
Ileana Cosânzeana.
Domnul sfânt îl asculta
Şi de mână mi-l lua
Şi prin iaduri mi-l purta,
Doar că l-ar înspăimânta;
Şi prin rai încă-l purta,
Doară că l-ar încânta.
Apoi Domnul Dumnezeu
Cuvânta cu graiul său,
Iar când Domnul cuvânta,
Lumile se deştepta
Şi cu drag îl asculta:
Cerurile străluceа,
Norii din senin pierea.
– Soare, soare luminate,
Trupuşor făr-de păcate,
Raiul tu l-ai petrecut
Şi prin iad înc-ai trecut,
Ce mai zice gândul tău?
– Zice că sufletul meu
Aleg iadul chiar de viu,
Numai singur să nu fiu,
Ci să fiu cu Ileana,
Ileana, Cosânzeana.
Soarele se cobora
La sora lui se oprea,
Mândră nuntă pregătea,
Pe Ileana şi-o gătea
Cu peteală de mireasă,
Cunună de-mpărătească
Şi rochiţa neţesută,
Din pietre scumpe bătută.
Apoi mândri, el şi ea,
La biserică mergea,
Dar când nunta se făcea,
Vai de el, amar de ea!
Candelile se stingea,
Clopotele se dogea,
Sfinţii faţa şi-ascundea,
Preoţi în genunchi cădea,
Iar mireasa, vai de ea,
Frig de moarte-o cuprindea,
Căci o mână se-ntindea
Şi pe sus o ridica
Şi-n mare mi-o arunca!
Valurile *bulbucea,*
Iar ea-n valuri cum trecea,
Mreană de-aur se făcea.
Soarele se-nălţa sus,
Se lăsa tot spre apus
Şi-n mare se scufunda
La soră-sa Ileana,
Ileana Cosinzeana.

Iară Dumnezeu cel sfânt,
Sfânt în cer şi pe pământ,
Mâna-n valuri că băga,
Mreana-n mână-o apuca
Şi-n ceruri o arunca
Şi-n lună plin-o schimba.
Apoi Domnul Dumnezeu
Cuvânta cu graiul său;
Iar când Domnul cuvânta,
Lumile se spăimânta,
Mările se tupila,
Munţii se cutremura,
Cerul se întuneca:
– Tu Ileană Cosinzeană,
Sufleţel fără prihană,
Şi tu soare luminate,
Trupuşor fără păcate,
Cu ochii să vă zăriţi
Dar să fiţi tot despărţiţi
Zi şi noapte, plini de dor,
Arşi de foc nestingător,
Veşnic să vă alungaţi,
Cerul să cutreieraţi,
Lumile să luminaţi[1].

Cuprinsul acestor cântece îl aflăm în următoarea povestire bucovineană:

„Luna şi soarele zice că au fost odată fată şi fecior, şi tare se iubeau împreună, până la urmă au hotărât să meargă la judecata lui Dumnezeu: cum va rândui el, aşa să facă.

Şi s-a suit soarele întâi sus pe cer şi după dânsul luna. Dar Dumnezeu, fiindcă erau aşa de frumoşi, nu i-a însurat, dar i-a lăsat ca să rămână soare şi lună pe cer şi să lumineze oamenilor. Şi numai când e luna la sfârşit o ajunge soarele şi-i zice:

– Bună dimineaţa, lună veche!

Dar ea pe loc se întoarce primenită şi-i zice:

– Mulţumesc, dumitale, că-s tot nouă!“[2].

De asemenea se găseşte şi în următoarea povestire moldovenească:

Sf. Soare şi cu Sf. Lună erau fraţi. Şi Sf. Soare a vrut s-o ia.

Sf. Lună s-a dus la Dumnezeu şi i-a spus:

– Zi-i să-ţi facă o rochie ca cerul cu stelele, – i-a zis Dumnezeu, – şi atunci te-i duce!

Sf. Soare atât a umblat ş-a căutat, pân-a găsit o materie ca aceea, şi-aşa un croitor, de i-a făcut rochie întocmai. A mers iar la Dumnezeu să-l întrebe. Dumnezeu iar i-a zis:

– Zi-i să-ţi facă o rochie cum e cerul cu soarele şi cu luna; atunci te-i duce.

---

[1] *Poezii populare ale românilor*, ediţia 1908, pp. 21-22. O variantă scurtă în „Şezătoarea“, XIII, p. 197. Alexici, *Texte din lit. pop. rom.*, p. 51, alta, cu acelaşi cuprins.

[2] Voronca, *Datinile*, p. 590.

Sf. Soare iar a umblat, până i-a făcut. Când i-a adus rochia, aceasta, ea a luat şi *s-a pişcat* şi îndată a început a se depărta, că Sf. Soare n-a mai putut-o ajunge. Şi el şi azi umblă după dânsa; şi ar ajunge-o când e plină, că vin aproape, dar ea, cum vede că se apropie, se pişcă[1].

Această credinţă, cuprinsă în cântecele şi povestirile de până aici, a dat naştere la o sumă de cântece populare care arată nenorocirea ce s-a-ntâmplat atunci când un frate a vrut să se însoare cu sora lui. Asemenea cântece se aud şi prin Maramureş[2].

În cele ce urmează, transcriem, pentru paralelă, următoarea variantă:

Îngheaţă apa Nistrului
Şi nu îngheaţă de ger mare,
Da-ngheaţă de-o supărare,
Că mândru crai vra să se-nsoare,
Să ieie pe soră-sa.
– Soră, soră Magdalină,
Garofiţă din grădină,
Ia-ţi papucii şi rochioară
Şi te du în chilioară,
Ia-ţi colaci de nouă grâie
Şi haidem la cununie.
– Atunci din cas-oi ieşi
Când calea mi-i auri,
Drum de-aramă
Peste vamă,
Drum de-argint
Peste pământ,
Pe marginea drumului,
Pomişorii raiului;
Prin tot pomul rămurele
Şi cuiburi de păsărele
Cu penele aurite,
Când vom trece, să ne cânte.
Ele, de jale ce cânta,
Frunza-n pom se aşeza;
Când la biserică mergea,
Frunza de pe pom pica;
Când în biseric-au intrat,
Afară s-a-nourat
Ş-a-nceput a fulgera;
Toţi popii la dânşii căta,
Da icoana Precesta
A-nceput a lăcrăma
Şi din gur-a cuvânta:
– Stai, părinte, nu ceti,
Unde ai văzut şi se poate
Să cununi soră cu frate?
Sângele n-amesteca,
Că păcat îi câştiga.
Da popa s-a supărat
Şi de mână i-a luat,
Ş-afară-napoi i-a dat.
Crăişor s-a supărat
Şi din gur-a cuvântat:
– Soro, soră Magdalină,
Ia-ţi papuci şi rochioară,
Sai la Dumnezeu de zboară.
– N-am rochie de-mbrăcat,

[1] Voronca, *Datinile*, p. 590.
[2] A. Ţiplea, *Poezii populare din Maramureş*, Bucureşti, 1906, pp. 4-6.

Nici papuci de încălţat,
Să-mi fac cu Dumnezeu sfat.
Crăişor s-a supărat,
La Dumnezeu a zburat.
– Doamne, Doamne şi părinte,
De s-aude şi se poate,
Să cununi soră cu frate?
– Şi s-aude, şi se poate
Să cununi soră cu frate!
Crăişor s-a bucurat
Şi-acasă mi-a alergat
Şi cu glas mare-a strigat:
– Săriţi fraţi şi voi hargaţi,
Caii la căruţă daţi
Şi pe dânsa mi-o strigaţi:
De-auzi soro de la *ţeară*,
Ne-aşteaptă nănaşu-afară,
Sfântul soare, nănaş mare,
Sfânta lună, mare nună,
Stelele droşcuţele,
Luceferii vătăjei,
C-aceia-s mai frumuşei.
Ea din casă mi-a ieşit
Şi frumos a mulţumit:
– Rămâi, maică, sănătoasă,
Dacă n-ai fost bucuroasă.
Să mă vezi plimbând prin casă,
Cu lăcrămi fierbinţi pe faţă;
Dacă n-ai fost sănătos,
Rămâi nene, bucuros,
Să ai de mine folos.
Şi-n căruţă s-a suit
Şi-nc-o dat-a chiuit:
– Că eu amu, mă mărit!
Şi la mare-a poposit.
– Frate, frate, frăţioare,
Ia uită-te înspre soare,
Că mă roade-un papuc tare.
Spre sfântul soare-a căutat,
Ea-n mare s-a aruncat,
El a-notat ce-a-notat
Şi de dânsa n-a mai dat,
De inele ruginite,
De ciolane putrezite[1].

Prin unele părţi se spune că şi astăzi soarele încearcă să ia pe sora lui de nevastă, dar că aceasta nu se înduplecă cu nici un chip. Când soarele răsare, luna apune.

Ca fraţi gemeni ce-au fost, soarele şi luna erau deopotrivă de frumoşi, însă Dumnezeu, ca s-o ferească de soare, a ascuns luna în felurite părţi, până chiar şi-n apa mării, care i-a mai întunecat din strălucirea ei de odinioară[2].

Şi fireşte, nu-s numai acestea povestirile, despre dragostea soarelui cu luna[3].

Subiectul acestor povestiri, deci nu rămâne legat numai de dragostea soarelui de lună; ea priveşte mai ales dragostea fratelui de soră, despre ce ne vorbesc multe cântece şi povestiri, cum, de pildă, este acel cântec maramureşean pe care l-au dat mai sus, sau altul care arată cum fraţii fug în toată lumea, până acolo unde

---

[1] Voronca, *Datinile*, pp. 591-592; alte variante tot acolo; şi una la p. 392.
[2] Otescu, *Credinţele*, p. 64.
[3] Vezi N. Denşusianu, *Dacia preistorică*, Bucureşti, 1918, p. 113, şi urm.

Este-un popă din doi jizi,[1]
Cunună pe cei fugiţi,

dar care nu izbuteşte să-i împreune, aşa că

Nici el nu s-a însurat,
Nici ea nu s-a măritat[2].

Tot acest cuprins îl aflăm şi într-o legendă a unui pod peste Dunăre, făcut de Traian, după spusa surorii sale, fără de care nu voia să-l ia de bărbat. Podul a fost făcut, dar când fata s-a dus cu Traian ca să-l vadă, ea s-a aruncat în Dunăre şi s-a înecat[3].

Macedo-românii cred într-o vrăjmăşie dintre soare şi lună.

Întâia povestire e o frumoasă versificaţie după o culegere; ea se datorează d-lui G. Murnu, şi care în limba literară sună astfel:

Vă voi spune basm nespus:
Ian ascultaţi-mi vorbele (povestea).
Foarte frumos, cu părul blond,
Era un voinic (flăcău), soarele.
Ales (distins) şi cunoscut era;
În toate adunările,
De frumuseţa lui toţi se mirau,
Fiindcă avea el toate graţiile,
Dar luna, iubita soră a lui,
Era mult mai frumoasă,
Cât frumuseţa soarelui,
E azi mai luminoasă.
Unul cu altul se iubeau mult ca fraţi
Şi ambii umblau ca gemeni,
Ş-atât (de mult) erau ei lăudaţi
Şi admiraţi de oameni!
Dar când împreună cântând
Într-o zi se preumblară,
Se osteniră ambii umblând

[1] *Jid*, jidov.

[2] Tit. Bud, *Poezii populare din Maramureş*, Bucureşti, 1908, pp. 10-11; Mirii fraţi dulci. Vezi şi G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare*, pp. 415-421.

[3] C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, Bucureşti, 1910, p. 14.

Şi la izvor se odihniră.
Dar când se plecară apă să bea,
Privirea lor le scapă:
Ce strălucire tremura,
O, Doamne, înăuntru în apă?
Dar de gelozie, soarele, de acolo,
Înapoi cu ruşine se trage,
Noroi, un pumn luă
Şi pe a surorii sale faţă o azvârle
Şi fugi... De-atuncea amândoi
Pentru totdeauna se depărtă,
Cu toate că aleargă înapoi (se urmăresc),
Şi acum se iubesc, şi se iartă.
Pentru aceea, când iese noaptea în sus,
Stă luna întristată,
Privirea ei de dor nespus,
E foarte tulburată[1].

Credinţa aceasta o întâlnim şi prin jud. Vâlcea: „Luna şi soarele aveau la început o lumină egală. Luna însă se tot lăuda că ea este mai frumoasă decât fratele ei. Atunci soarele, supărat foc, a luat o baligă de vacă şi a zvârlit-o lunii în faţă, ca să nu mai aibă cu ce se lăuda. De atunci a rămas luna cu o lumină mai slabă ca a soarelui“[2].

Mai scurtă şi nu îndestul de limpede urmează această povestire:

„Soarele şi luna erau altădată frate cu soră. Ambii luminau cu rândul: soarele lumina ziua şi luna noaptea, şi cum? Când obosea soarele, lumina luna, şi când obosea luna, lumina soarele.

Cine ştie din ce, într-o zi, soarele se înhăţă cu sora sa de păr. El se necăji aşa de mult, că o apucă de cosiţă şi o trânti jos, să-i plesnească fierea.

De atunci se sperie frumoasa lună aşa de mult, că se îngălbeni la faţă, încât şi până în ziua de azi îi rămase gălbeneala.

De atunci încă sunt supăraţi şi neadunaţi ambii împreună“[3].

---

[1] P. Papahagi, *Din lit. pop. a arom.*, pp. 793-795.

[2] G. Ciauşanu, *op. cit.*, p. 84. Tot astfel povestesc şi bulgarii, pentru care luna se lăuda că ea luminează întunericul nopţii, nu ziua. (L. Schischmanoff, *Légendes religieuses bulgares*, Paris, 1896, p. 4.).

[3] P. Papahagi, *op. cit.*, p. 793.

Prin jud. Tecuci se crede de asemenea într-o neînţelegere dintre soare şi lună. Povestirea am găsit-o mai înainte, când a fost vorba despre creşterea şi descreşterea lunii.

În ghicitori, poporul zugrăveşte veşnica fugăreală dintre soare şi lună în chipul următor:

Două surioare
Iuţi şi sprinteioare:
Toată viaţa fug
Şi nu se ajung[1],

părându-i-se cu adevărat poporului că soarele, – la răsărirea căruia, luna, oricât de mare ar fi, îşi pierde cu totul lumina, – nu poate să ajungă, de pildă, niciodată luna[2].

[1] N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 100.

[2] Soarele şi luna, zugrăviţi între stele, tot după ghicitori (N. Păsculescu, *op. cit.*, p. 100):

Dintr-un ciurel de alune,
Numai două găsii bune.

Partea a VI-a

STELELE

1. ÎNSTELAREA

Credinţele poporului român cu privire la stele se pot orândui în chipul următor:

Cerul fiind locaşul lui Dumnezeu, al Domnului Hristos, al Maicii Domnului, al sfinţilor şi al cetelor îngereşti, stelele sunt făcliile ce se aprind noaptea, spre a lumina sfânta lume a celor fără de sfârşit: „Cum s-aprind lumânările pe la târguri, – îmi spunea un ţăran bătrân, amintindu-şi de vechea vreme a luminării Tecuciului cu lumânări de seu, – aşa s-aprind şi pe cer într-amurg stelele, una câte una. Câteodată, când noaptea e mai luminoasă, se văd puţine stele, şi încă mai puţine când luminează luna; dar cum cade noaptea mai grea, îndată mare vezi puzderia cea nenumărată de stele“[1].

Alţii cred că stelele nu-s lumânări, ci candele, „că sclipesc cum sclipeşte lumina în candelă“, că sunt felinare atârnate de torţile cerului, ca să ne arate şi noaptea locaşul înfricoşatului judeţ al lui Dumnezeu[2].

Credinţa aceasta o întâlnim şi la unele populaţii creştine din nordul Caucazului[3].

Prin Bucovina, cu privire la înstelarea cerului[4] se povestesc următoarele:

---

[1] Comuna Ţepu, jud. Tecuci.

[2] *Idem*. Şi alte părţi G. Ciauşanu, *op. cit*., p. 59: „Bolta cerească e luminată noaptea, afară de lună, – care nu e totdeauna pe cer, – de nişte lumânări cereşti, numite stele, pe care îngerii le aprind în fiecare seară, ca să lumineze pământul noaptea, şi le ţin aprinse până la ziuă“.

[3] *Revue des traditions populaires,* XXII, pp. 293 şi 337.

[4] Un cântec cules din com. Vaideeni, jud. Vâlcea, împărt. de d-l I.N. Popescu:

Bine-i stă la cer cu lună,
Ca şi mândrei cu cunună;
Bine-i stă la cer cu stele,
Ca mândruţii cu mărgele!

„Când s-a început lumea, oamenii lucrau la lună, noaptea, cum ar lucra ziua la lumina soarelui, că erau mai credincioşi [şi] nu erau legile împărţite.

Maica Domnului s-a simţit grea de Ovidenie.

Pe atunci era unul, Crăciun. Acela pornise douăsprezece care cu povară la moară. El era aşa de rău, că nu lăsa pe nimeni să doarmă noaptea: pe fete, pe femeie le bătea, că toate erau betege şi stâlcite.

Când a pornit el de acasă, mă-sa le-a zis la fete:

– De-amu, culcaţi-vă câte oleacă pe rând, până ce el va veni şi apoi voi dormi eu.

Când venea el trăsnind, huind, – mă rog: douăsprezece care cu povară, – toate trebuia să fie cu furcile în mână.

Vine Maica Domnului în ziua de Ajun la femeia lui Crăciun:

– Mă rog, lasă-mă să fac la dumneata!

– Bucuroasă te-aş lăsa, dară am bărbat tare rău! Uită-te, fetele mele: una-i şchioapă, alta-i oarbă, a treia-i oloagă. Dar eu, uită-te, ce am pe trup şi pe mâini!

Era toată *ucisă*.

Maica Domnului ştia.

– Lasă-mă, te rog, măcar în ocol să mă culc!

Ea a lăsat-o.

Atunci încă nu era soarele pe cer; numai luna umbla, şi oamenii la lună lucrau. Cum l-a născut pe Domnul Hristos, boii l-au aburit şi femeia lui Crăciun l-a ajutat. Atunci s-a arătat şi luceafărul de seară pe casa lor, şi apoi, stelele.

Crăciun vede de departe şi zice:

– Oare ce au făcut nebunele cele, de mi-au aprins casa?

Trimite Crăciuneasa pe fata cea ciuntă cu rodini la Maica Domnului. Maica Domnului i-a pus mâinele de aur la loc.

Trimite pe cea şchioapă, – i-a pus piciorul.

Trimite pe cea oarbă, i-a pus ochii.

Vine Crăciun spre casă şi se miră, Vede stele pe cer, luceafărul de miezul-nopţii, luceafărul de dimineaţă[1], apoi zorile de ziuă, ziua şi pe urmă soarele răsărind. Crăciun, când a văzut aceste toate, auzind şi cine se află la dânsul, a cunoscut puterea lui Dumnezeu. A mers de a adus pe Maica Domnului în casă şi a cinstit-o, căci, mă rog, a văzut că-i sfântă, fără de păcat“[2].

---

[1] T. Pamfile, *Sărbătorile de toamnă şi Postul Crăciunului*, p. 30: „Maica Domnului este luceafărul de dimineaţă“.

[2] Voronca, *Datinile*, pp. 42-43.

Prin alte părţi, asemenea bucovinene, se spune că la început nu erau stele pe cer; de îndată însă ce oamenii au început să se nască, au început să răsară şi stelele[1].

Credinţa că stelele sunt lumânările vieţilor omeneşti o au şi ucrainienii[2].

Prin unele părţi din Transilvania se crede că stelele sunt făcute din îngeri şi povestirea acestei prefaceri este următoarea:

„Zice că, scoborându-se odată bunul Dumnezeu din cer jos pe pământ, a luat cu sine şi vreo câţiva îngeri, ca să le arate şi lor lumea în care trăiesc oamenii pământeni.

Îngerii, umblând încolo şi-ncoace prin lumea largă, cât timp vor fi umblat, le plăcură tare mult de lumea oamenilor pământeni, şi mai cu seamă unuia, aşa încât la despărţire începu a plânge cu hohot, de-i curgeau lacrimile vale.

După ce se depărtară de pământ, înălţându-se în sus către cer, Dumnezeu a întrebat ce au văzut ei mai frumos şi ce le-a plăcut mai mult pe pământ?

Îngerii răspunseră că biserici frumoase ori călugări îmbrăcaţi în haine potrivite, ori codru cu frunza verde, ori florile mirositoare, numai unul nu-i răspunse nimic, fără sta trist şi îngândurat.

Mai în urmă îl întrebă Dumnezeu şi pe acesta, că pentru ce e atât de trist şi de ce nu răspunde nimic?

– Mi-e frică, că mă vei certa rău, – îi răspunde îngerul.

– Nu-ţi fie teamă de nimic, – îi zice Dumnezeu, – căci de una şi aceeaşi soartă vă veţi bucura.

Îngerul, căzînd în genunchi înaintea lui Dumnezeu, cu ochii scăldaţi în lacrimi, îi zise:

– Doamne, îs trist şi amărât de aceea, că ochii unei pământene mi-au picat aşa de dragi, cât nu-i mod ca să-i mai uit vreodată, fiind aşa de frumoşi, cum nu mai văzusem niciodată!

– Şi ai cui erau? – întrebă Dumnezeu.

– Ai unei păstoriţe ce păştea oi albe pe un câmp verde!

– Şi ai grăit ceva cu ea? – întrebă iarăşi Dumnezeu

– Da, căci îmi căzuse dragă, şi i-am spus că mi-aş da viaţa mea îngerească pentru ochii ei cei albaştri ca cerul înseninat.

Auzind Dumnezeu cele spuse, începu a se face îngândurat şi, din om cu faţa senină şi fruntea curată se prefăcu într-un moşneag cu fruntea toată creţe. Şi apoi, cum mergeau aşa, înălţându-se cu toţii încetinel către scaunul cel dumnezeiesc, ajungând la marginea cerului, Dumnezeu îi opri în loc şi le zise:

---

[1] Voronca, *Datinile*, p. 29.

[2] *Revue des traditions populaires,* IX, p. 423.

– Ştiu că, dacă veţi merge cu toţii în cer şi vă veţi întâlni cu ceilalţi îngeri, acolo veţi povesti despre lucrurile cele pământene, şi fiindcă lucrurile acestea nu-i iertat ca să le ştie şi cei din cer, acum vă opresc pe toţi aici!

Şi, cum rosti cuvintele acestea, Dumnezeu i-a prefăcut pe toţi în stele luminoase lucind de fericire, că ele în toată vremea pot vedea lumea pământeană.

Îngerul cel îndrăgostit, prefăcut fiind şi el în stea, nu lucea de bucurie, ci mereu scăpără, aruncând scântei de foc asupra celorlalte stele.

Dumnezeu, văzând că din asta au să se întâmple neînţelegeri între stele, a luat pe steaua cea plângătoare şi, dezlipind-o de pe cer, i-a dat drumul spre pământ, aruncând-o aşa de tare, că tot în picături de scântei a picat pe pământ, umplând întreg câmpul unde fata cea cu ochi albaştri era cu oile.

Scânteile acelea nu s-au stins, ci s-au făcut licurici, pentru ca să nu-i piară urma îngerului îndrăgostit de fata cea pământeană.

De atunci a trecut multă vreme, dar şi acuma se povesteşte că licuricii nu sunt altceva decât scântei din steaua cea aruncată pe cer“[1].

Aceste credinţe le aflăm alipite în următoarea, care se întâlneşte prin jud. Suceava: stelele care împodobesc noaptea cerul nu sunt altă decât lumânări aprinse ale sufletelor ce se nasc. Fiecare om are în cer o stea care luceşte foarte frumos, când omul se sileşte a lucra fapte bune, şi care nu mai licăreşte, când omul face rău“[2].

Prin Oltenia se crede că stelele luminoase sunt ale bogaţilor, iar acele întunecate sunt ale celor săraci[3], adăugându-se, prin unele parţi ale Moldovei, că luceferii sunt stelele împăraţilor de pe lume.

Rutenii cred de asemenea că fiecare om are o stea, de care îi este legată soarta lui; văzând el că o stea cade, zice că a murit un om[4].

Macedo-românii se feresc să numere stelele, ca să nu le crească *arice*, – negi[5].

Prin jud. Covurlui, poporul nu ştie dacă stelele-s mai mari ca pământul, – unele, – ci crede doar că-s ca nişte gologani, căci altele-s gologanii sau arginţii ce i-a azvârlit Iuda, când a văzut că a săvârşit vânzarea Învăţătorului său. Aceşti gologani au fost strânşi de jidani şi daţi cu dobândă. S-au înmulţit aşa de tare, că

[1] Marian, *Insectele*, pp. 45-47.

[2] „Şezătoarea“, II, p. 191. „Ghiluşul“, nr. 11-12, p. 23: „Fiecare om are steaua lui, căci, câte stele sunt pe cer, atâţi oameni sunt pe pământ“. Dacă, numărând cineva stelele, şi-ar număra-o şi pe-a lui, ar muri“.

[3] Cred. rom. din com. Jorăşti, jud. Covurlui, împărt. de păr. I.C. Beldie.

[4] D. Dan, *Rutenii din Bucovina*, p. 16.

[5] Cosmulei, *op. cit.*, p. 47.

azi nu-i mai poţi număra. Dumnezeu are o greblă cu care le adună şi le dă drumul pe cer numai câte într-o seară, ca să vadă şi creştinii cât e de mare numărul lor, de la moartea Iudei şi până astăzi[1].

Prin jud. Tecuci se spune că până la Răstignirea lui Hristos stelele nu erau pe cer. După ce însă jidovii l-au ţintuit pe cruce, după ce Domnul Hristos a fost îngropat, Sfinţii Apostoli stăteau cu toţii la masă, cum ar sta azi oamenii la pomana pusă unui mort, „pentru a treia zi". Atunci când s-au împlinit trei zile de la îngropare, deodată cocoşul din masa apostolilor a înviat, a bătut din aripi şi a stropit cerul cu zeamă din blid. Aşa s-au făcut stelele. Ele sunt numai de la Înviere încoace[2].

Când sunt multe stele pe cer, se socoteşte a fi un semn de război[3].

Aparenta împărţire a stelelor în constelaţii a dat naştere următoarei legende care se aude prin jud. Olt şi Buzău. Ea este în legătură cu o altă povestire, pe care am pomenit-o când a fost vorba de îndepărtarea cerului de pământ din pricina femeii necurate. Legenda aceasta are următorul cuprins:

„Depărtându-se cerul, căzând nouă pacoste pe capul bietului om, şi tot din cauza femeii, că de-aia-i femeia „poale lungi şi minte scurtă", omul, pentru că nu putea pune mare preţ pe sfatul femeii, mai ales că femeia nu-i prea pricepută decât poate doar la rele, şi gândindu-se că i-ar fi fost foarte de folos poveţele luii Dumnezeu, de care simţea mare lipsă, a plecat să se ducă la Dumnezeu, urcându-se până la El, sus, în cer.

Ştiind că o să-i fie drumul lung, că de la pământ până la cer e mult, mult de tot, şi că va avea zăbavă, nu glumă, până s-o întoarce acasă, plecând, omul şi-a luat cu dânsul carul mare cu patru boi, carul mic, candela din perete, crucea de pe biserică, fântâna din răscruci, barda, sfredelul, spiţelnicul, secera, coasa, plugul şi rariţa, dulăul de la târla, căţelul din curte, cloşca cu pui, porcarul de la porci şi hora din sat, căci vrea să se arăte înaintea lui Dumnezeu ca bun creştin ce era, şi a căutat să-şi ia şi cele trebuincioare la drum, să aibă de toate, şi nici să fie singur la drum, să mai aibă omul cu cine schimba o vorbă pe atât amar de cale, şi să aibă şi pe cine să-i fie în ajutor la vreo nevoie. Apoi luă şi grâu şi porumb de semănat, ca, intrând în câmpiile întinse ale cerului, să are şi să semene, când o fi să i se isprăvească merindele şi să aştepte până s-or coace roadele, ca, secerând grâul şi culegând porumbul, să-şi facă merinde, să aibă cu ce-şi urma calea mai departe.

---

[1] Cred. rom. din com. Truşeşti, jud. Botoşani, împărt. de d-l C. Atanasiu.

[2] Culegere din com. Ţepu.

[3] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci. A. Gorovei, *Credinţe*, p. 289.

Aşa şi făcu omul, şi a mers şi a tot mers astfel mult timp, până către mijlocul drumului sub cer. Aici însă îi ieşi înainte Ucigă-l-crucea.

– Unde te duci?

– Nu-i treaba ta.

– Pe cine cauţi?

– Cată-ţi de drum şi cară-te mai iute.

– Eşti un arţăgos.

– Ba tu eşti un viclean şi un rău.

Şi cu „tu eşti“, „ba tu eşti“, se luară zdravăn la ceartă.

Diavolul scoase atunci din traista lui balaurul şi şarpele năprasnic, ursul, scorpia blestemată, calul furios, căpăţâna de om şi pe toate le azvârli împrejurul omului, ca să-l înspăimânte.

Omul însă nu se înspăimântă şi, fără să-şi piartă cumpătul, că doar românul nu se sperie cu una, cu două, se încaieră la luptă vitejeşte cu dracul, atât de vitejeşte, că dintr-un fleac de trânteală se făcu sub cer o vijelie mare, că şi azi durează acolo sus şi va dura în veci acea vijelie, pe care noi o numim *vântul turbat*, pentru că orice zburătoare ajunge până la acest vânt turbează pe loc şi cade jos moartă; şi orice lighioană mănâncă din ea, turbează şi ea.

În toiul luptei omului cu dracul[1], căţelul, deşi mic, dar vânjos nevoie mare şi rău de mama focului, se repezi la cal, ca să-l muşte, iar calul, încolţit de căţel, când mai văzu şi pe dulăul de la târlă că vine în urma căţelului, îi trecu furiile pe loc şi o croi la fugă.

Ciobanul de la oi zdrobi capul balaurului cu cobiliţa.

Văcarul puse pe goană pe şarpe cu ajutorul horei şi zvârcolelile fugii şarpelui se văd şi azi pe cer. Iar vizitiul zdrobi căpăţâna cu barda.

Scorpia, care-şi întindea ghearele spre om, vrând să vină în ajutorul dracului, când văzu că omul răpune pe drac, înfuriindu-se, îi ţâşni sânge din ochi şi, de blestemată şi rea ce e, înţepenii cu ghearele întinse, plesnind fierea din ea de atâta necaz.

Numai boii de la carul cel mare nu s-au purtat bine, căci s-au speriat de urs şi au cârmit proţapul, boul de la hăis cârmuind spre cea. Dar şi ursul îngheţă de frică, când îl văzu pe om cum stâlcise pe dracul, şi doar dracul era lângă urs, şi vedea bine ursul că şi lui are să-i vină rândul acuş-acuş; de aia nici nu mai crâcni ursul.

---

[1] „De aici înainte, cât durează lupta, legenda capătă un deosebit farmec, dacă sunt urmărite pe harta constelaţiilor ţărăneşti... situaţiile relative al constelaţiilor despre care se vorbeşte în legendă, căci aşa se vede că povestirea luptei urmăreşte aceste situaţii ale constelaţiilor, nu ia lucrurile la întâmplare, fără nici un rost“.

Toate acestea se văd şi azi pe cer: în mijlocul acestor chipuri omul biruitor se vede falnic şi măreţ, iar dracul s-a stâlcit zgribulindu-se atât de mult, că abia se mai zăreşte. Şi de acolo, sus, omul tot regele firii e, cum i-a hărăzit Dumnezeu să fie pe pământ, căci chiar şi dracul îi ştie de frică şi-l ţine de stăpân.

Omul mai are mult până să ajungă la Dumnezeu; însă pentru că i-a ajutat Dumnezeu să învingă şi pe diavol, căci omul nu poate face nici o ispită fără ajutorul lui Dumnezeu, omul e încredinţat că Dumnezeu tot nu l-a uitat, deşi şi-a depărtat cerul de el, şi că Dumnezeu îl va ajuta pe om, oricând omul se va ruga lui Dumnezeu, cu credinţă şi cu suflet curat.

În sfârşit, drumul pe care a mers omul, îl cunoaştem bine, căci se vede bine în nopţile senine şi fără lună. El se numeşte *Calea laptelui*, pentru că a fost albit cu laptele vărsat din găleţile ciobanului, [căci] ciobanul, când a avut nevoie de cobiliţa lui, ca să lovească pe balaur, din pripă a răsturnat găleţile, trăgând cobiliţa repede, şi laptele s-a vărsat pe drum, şi a curs şi a tot curs, împrăştiindu-se pe tot drumul“[1].

Mai sus, când am arătat credinţa poporului că stelele sunt făclile ce luminează cerul, am spus că ele sunt cu atât mai multe, cu cât noaptea este mai întunecoasă. Prin unele părţi se zice că, atunci când se văd prea multe stele, aceasta este o prevestire de război[2].

N-am aflat nici o povestire privitoare la o duşmănie între celelalte podoabe ale cerului şi stele, decât credinţa aceasta: *licuriciul* este scânteia din steaua care s-a ţinut mult luminoasă ca luna[3].

În ghicitori, cerul înstelat este asemuit cu:

...un pom mare-mare: noaptea înfloreşte şi ziua păleşte;

...o prostire plină de posdire;

...un ciur de alune: şade cu gura în par şi nici una nu pică.

După cum e înstelat sau înnorat, poporul, gândindu-se la cer, se întreabă:

Ce-i mai lung decât drumurile
Şi mai lat decât mările,
Mai frumos decât florile
Şi mai uricios decât babele,
Mai drag decât icoanele
Şi mai rău decât tunurile,
Mai luminos decât lumânările
Şi mai întunecos decât pivniţele?[4]

[1] I. Otescu, *op. cit*., pp. 45-47. Se adaugă: „Nici nu îndrăznesc să comentez această legendă, aşa mi se pare de sublimă.“

[2] „Şezătoarea“, VI, p. 53.

[3] Marian, *Insectele*, p. 51.

[4] A. Gorovei, *Cimiliturile românilor*, Bucureşti, 1898, p. 65.

Cerul este floarea unui pom, – stelele, – care are mijlocul uscat, – văzduhul, – şi rădăcina verde, – pământul[1].

Stelele se cimilesc:

De la noi
Până la voi,
Totu-s zale
Şi parale[2].

De aici, până la munte,
Numai zale de aur mărunte[3].

Peste munţi şi peste mări,
Numai ochi licăritori.

Pe câmpul lui Basarab
Numai mei vărsat[4].

Poporul român îşi închipuie steaua la fel, pretutindeni, luminoasă, şi deci împrăştiind raze, care se pot asemăna cu nişte coarne, atunci când steaua se zugrăveşte sau se face din ceva. Astfel, cu mai multe coarne sau cornuri este steaua pe care şi-o fac copiii la sărbătorile Crăciunului, despre care pe larg am vorbit într-altă parte[5], şi tot astfel este închipuită steaua şi ca încondeietură pe ouăle roşii de la Paşti, cum arată fig. 6 *a*, – o stea pe un ou încondeiat în jud. Vâlcea, – fig. 6 *b*, – un ou încondeiat în jud. Dâmboviţa, – şi fig. 6 *c*, – unul din jud. Muscel[6].

2. STELELE

Din marele număr al stelelor, poporul român, ca şi cei vechi, şi-a alcătuit câteva grupuri de stele, – constalaţiile, – pe care le-a botezat cu un nume de

[1] N. Păsculescu, *op. cit*., p. 77.

[2] Gorovei, *op. cit*., p. 356; Păsculescu, *op. cit*., p. 100: De la noi, până la voi, numai bani şi lăscăi.

[3] Gorovei, *op. cit*., p. 356; Păsculescu, *op. cit*., p. 100: De aici, până la munte, numai parale mărunte.

[4] Păsculescu, *op. cit*., p. 77.

[5] T. Pamfile, *Sărbătorile la români. Crăciunul*, Bucureşti, 1914, p. 126 şi urm.

[6] Maria I. Panaitescu, *Colecţie de ouă încondeiate*, Ed. Casei Şcoalelor. Vezi şi T. Pamfile şi M. Lupescu, *Cromatica poporului român*, p. 189, fig. 33.

care se leagă câte o zicere, adesea în legătură cu constelaţiile şi zicerile celor vechi. Dintre stelele de căpetenie, prea puţine au rămas în afară de constelaţiile populare, cu numiri singuratice sau fără numiri.

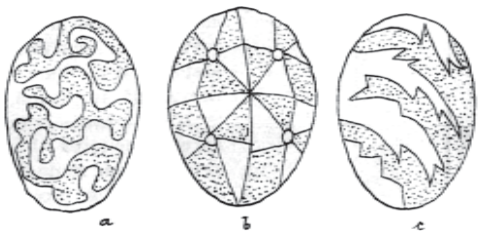

Fig. 6.

Îndeosebi pentru acest capitol folosind lucrarea d-lui Otescu, vom lua la rând constelaţiile astronomice, arătând numirile, povestirile şi credinţele populare, cu privire la întreaga constelaţie sau numai la o parte dintr-însa.

Ursa mare şi ursa mică se numesc *Carul mare şi Carul mic,* care au câte *patru roţi*, – cele patru stele mari care formează trapezele, – şi câte un proţap, oişte sau tânjală.

Prin unele părţi se numesc şi *Ursul mare* şi *Ursul mic*, fiecare cu trupul şi coada sa. Carul mic se mai cheamă încă şi *Pluguşorul* sau *Grapa*.

Pe alocuri carul mare se zice că închipuie *şapte boi*, pe care îi păzeşte *văcarul*, o mică stea lângă steaua a doua a oiştei, numărată de la capul oiştei spre roate.

Steaua polară, – steaua din capul oiştei carului mic, – se cheamă *Împărat, Candela cerului, Stâlp, Steajăr*, – numele parului din mijlocul ariei de treierat, *Ţâgâră, Ţagâră* sau *Steaua ciobanului*. Acest din urmă nume îl poartă de obicei luceafărul de seară, – Venus, – numit şi *Luceafărul ciobanilor*[1].

La carul mare, lângă a doua stea a proţapului, ţăranii văd o stea pe care o numesc, după cum s-a spus, *văcar*, dar şi *cărăuş*, cel ce mână carul, sau *căţeluşă*, al cărui nume este *Poloschiţa*. Unii însă spun că aici e cărăuşul, iar căţeluşa este steaua mică de lângă steaua de unire a carului mare cu proţapul. Prin unele

[1] Voronca, *Datinile*, p. 281: „Ciobanii n-ar mânca frupt în zi de sec, Doamne fereşte! Ţin pentru oi. Tocmai seara, după ce a răsărit Steaua ciobanului (Luceafărul, Steaua care mai întâi răsare), atunci se înfruptă. De acelaşi obicei se ţin şi ceilalţi oameni în zilele de post ale săptămânii, care nu voiesc să ţină până a doua zi. De aceea se zice că Steaua ciobanului e pentru post. Unii mănâncă mai târziu, după ce au răsărit toate stelele“. T. Pamfile, *Sărbătorile de toamnă*, p. 33: „...se posteau de-a valma toate zilele, mâncând numai o singură dată pe zi, seara, după ce răsărea Steaua ciobanului.“.

părţi, cărăuşul se mai cheamă şi *ucigă-l-toaca* sau ucigă-l-crucea, care mână carul. Povestirea o cunoaştem de la *Înstelare*.

Prin unele locuri, cele două stele de lângă toţi sunt cunoscute ca *Boii carului*. Steaua dinaintea boilor carului mare se numeşte *lup* sau *urs*, de care respectivii boi s-au speriat şi au luat-o unul cea şi altul hăis, cum s-a văzut în povestirea Înstelării.

Prin alte părţi însă se crede că un oarecare Pepelea s-ar fi pus rămăşag cu Dumnezeu că va împinge carul spre Calea laptelui, însă Dumnezeu, cu cât Pepelea împingea de car, cu atât ducea Calea laptelui mai departe.

Pe alocuri, cele trei stele ale proţapului carului mare sunt închipuite a fi *trei perechi de boi* pe care-i mână cărăuşul la deal.

Acest cărăuş s-a fost întâlnit cu Dumnezeu, care i-a urat:

– La deal, la deal, cu ajutorul lui Dumnezeu!

Iar cărăuşul i-a răspuns răstit:

– De acum, ori va vrea Dumnezeu, ori nu va vrea, eu tot am ajuns în vârful dealului.

Atunci Dumnezeu, ca să-l smerească, a făcut ca boii din frunte să dea înapoi, aşa că înainte n-au mai vrut să tragă; o roată s-a smintit din loc şi toată greutatea carului lăsându-se pe acea roată, de atunci carul mare se învârteşte tot îndărât.

Din jud. Fălciu avem această povestire:

„Acu, dac-a văzut dracul că Dumnezeu a făcut tot ce este pe pământ cu atâta chibzuială şi meşteşug, ca să nu fie nici el mai pe jos, s-a apucat într-o bună zi de lucru. Şi a lucrat azi, mâine, poimâine, până ce a gătit lucrul. Da el, vezi că n-avea ca Dumnezeu scaun la cap şi de aceea nici n-a ieşit la un sfârşit bun. Făcuse două care: unul mai mic şi altul mai mare, şi le lucrase într-o casă, ca să nu-l vadă nimeni. După ce le-a încheiat frumos, a vrut să le scoată afară; uşa era însă mai strâmtă şi a început atunci încornoratul a întinde de proţap, de i se făcuse ochii în cap cât bicele. Era să dărâme casa şi să rupă osiile carelor, când iaca şi Dumnezeu lângă el:

– Ei, măi dracule, da ce te munceşti aici degeaba?

– Dacă nu le pot scoate, ce-am să fac?

– Dacă mi le dai mie, eu ţi le scot afară!

– Ţi le dau!

Dar în gândul lui:

– Numai să le văd afară, c-apoi ştiu eu ce-oi face!

Şi a prins Dumnezeu a desface şi a scoate afară carâmbii, osiile, inimile, roţile. După ce le-a scos afară, apoi le-a încheiat la loc.

Da dracul plesnea de ciudă, şi nici una, nici două, haţ! de coşurile carelor şi ţuşti! în fundul pământului. Dumnezeu a apucat atunci de roţi şi cu ele a

rămas. Acu, ca să-i taie pofta dracului de a le lua şi pe acestea, le puse pe cer în chip de stele.

Când e cerul limpede, le vedem. Se zice că pe Sf. Ilie l-a pus păzitor: Când va îndrăzni cumva dracul, să-l pocnească cu săgeata trăsnetului în cap"[1].

Alte povestiri despre Carul mare se vor vedea când va fi vorba de calea laptelui.

Despre carul mare se zice că e un car ca toate carele, cu care Traian a cărat la Roma din robii daci, – cu Carul mic cărând pe căpeteniile dacilor. Poloschiţa este căţeluşa lui Traian.

Alţii spun că Iov şi-a dus de şi-a îngropat comorile cu Carul mare, iar cu Carul mic s-a urcat la cer[2].

Dragonul este numit *balaur* sau *zmeu*, având încolăcitura sau colacul şi capul balaurului. Acest balaur, în timp de ploi şi furtuni mari învie şi se joacă prin nori. Când norii ar fi subţiri, s-ar scăpa pe pământ. Se spune că în timpurile din vechime s-a scăpat un balaur la locul numit Dealul Bălanului din jud. Neamţ şi a stat acolo mult timp, până a putrezit. Lungimea şi grosimea îi erau foarte mari, scheletul colosal; o coastă îi era de două palme domneşti de lată.

Credinţa în astfel de balauri există de altfel în toată Moldova şi Transilvania[3].

Hercule este omul despre care am vorbit la *Înstelare*.

Lira se numeşte *Ciobanul cu oile*, steaua Vega fiind ciobanul, iar cele patru stele, oile. Ciobanul se mai cheamă şi *Luceafărul cel mare de miezul nopţii, Luceafărul cel frumos* sau *Regina stelelor*. După răsăritul lui în zi de sec se poate mânca de dulce, întocmai cum s-a pomenit despre Venus.

Crucea se cheamă *Cruce, Crucea mare* sau *Crucea miezului nopţii*, crucea pe care a fost răstignit Hristos. De aceea, când ţăranii o văd noaptea, se închină la ea, zicând că li s-a arătat Iisus Hristos.

Prin unele părţi se cheamă şi *Cobiliţa ciobanului*, ciobanul având două găleţi în cobiliţă şi una în mână. Stelei din mijlocul crucii i se zice şi *fântână* sau *fântâna din răscruci*, de care este rezemată *cobiliţa ciobanului*.

Delfinul se numeşte *Crucea*[4] sau *Crucea mică*, „crucea de mână, cu care merg preoţii la zi întâi", sau *Crucea fârtatului*. Prin jud. Botoşani se spune că

---

[1] „Ion Creangă," VII, pp. 50-51.

[2] Pentru credinţele franceze, paralele, cf. Sébillot. *Le ciel et la terre*, p. 30 urm.

[3] Am citit o frumoasă schiţă de d-l I. Agârbiceanu, unde se spunea de o femeie ce cerea unui preot, pe o vreme de ploi, să-i citească carte pentru balaur, după cum citea preotul cel bătrân!

[4] T. Frâncu şi G. Candrea, *Românii din Munţii Apuseni (Moţii)*, Bucureşti, 1888, p. 121; Crucea sfinţeşte seara pe la 14 octombrie.

după cum această cruce nu este destul de dreaptă, „căci steaua de jos cade strâmb, – tot astfel şi *fratele de cruce*, – fârtatul, – nu e ca cel adevărat“[1].

Vulturului „i se zice tot *Vulturul* sau *Vulturul Domnului*. Însă în general, cu steaua Altair şi cele două stele mai luminoase, vecine, ce vin de o parte şi de alta a stelei Altair, ţăranii formează constelaţia *Fetei de împărat cu cobiliţa*. Altair, fiind fata, iar cele două stele, cârligele cobiliţei, de care sunt atârnate doniţele, cofele sau găleţile, în care fata de împărat duce apă, spre a răcori sufletele celor morţi păcătoşi, duşi în iad“.

Prin Bucovina se cheamă *Fata cu coromâsla*. Această fată a fost luată în ziua de Iordan dis-de-dimineaţă apă, dar ea era aşa de bună la Dumnezeu, încât, când a gustat, era vin; şi chiar a luat-o [Dumnezeu] cu apă cu tot şi a pus-o în cer“[2].

Tot prin Bucovina, cu privire la fata cu coromâsla, se aude următoarea povestire:

„Zice că atunci, când a fost omul cel ce mâncă mult[3], el era morar, şi-a mers la Dumnezeu să întrebe de ce face mămăliga cât roata carului, de o mănâncă şi tot nu se satură.

Pe drum, mergând el aşa la Dumnezeu, a ajuns la o casă unde erau două fete batrâne, nemăritate.

– Dacă mergi la Dumnezeu, – zic ele, – mă rog, să întrebi şi de noi, bădişorule, de ce am îmbătrânit şi nu ne putem mărita?

– Voi întreba, – zice omul.

Mai merge, mai merge, dă de un ogor. Şi un om ara de trei zile cu plugul cu şase boi, şi cât ara, nimica nu se cunoştea: era pământul ca dintâi.

– Dacă mergi la Dumnezeu, bădişorule, mă rog, să întrebi şi de mine, că iaca eu de câte zile ar, şi tot degeaba!

Mai merge, – dă de un câine ce tot se tologea. Şi nici nu murea, nici nu trăia.

– Mă rog, să întrebi şi de mine, bade, de ce nu-mi dă Dumnezeu odată ori să mor, ori să mă scol.

– Voi întreba!

Mai merge, ajunge la o baltă mare şi frumoasă şi dă s-o treacă, da balta îi zice:

– Mă rog, să întrebi şi de mine de ce n-am peşte, că uite ce apă curată şi frumoasă am, şi peşte n-am de când sunt.

---

[1] Voronca, *Datinile*, p. 1142.

[2] *Ibidem*, p. 901.

[3] Povestirea omului fără saţ precedă. Printr-un nevoiaş care a mers la Dumnezeu, omul fără saţ a aflat că, dacă va împărţi din mâncarea sa şi altora, va avea saţ, – ceea ce nesăţiosul a şi făcut.

– Voi întreba, – zice el.

Ajunge la Dumnezeu. Da Dumnezeu nu era acasă; [era] numai mama lui Dumnezeu. Îi spuse ei toate, la ce a venit.

Mama lui Dumnezeu ia fuga şi strică vatra cuptorului şi-l bagă înăuntru şi pe deasupra lipeşte, să nu-l găsească fecioru-său când va veni, că, de-i mirosea a carne de om, îndată avea să-l mănânce.

Vine Dumnezeu acasă. Mă-sa i-a dat să mănânce; pe urmă l-a chemat să-l leie.

– Ia vin, dragul mamei, şi te-oi la!

Şi cum îl la, tot îl întreba. Da omul din vatră auzea:

– A fost un om aicea şi-a întrebat că el aşa de mult mănâncă şi nu se mai satură?

– Îl ştiu eu; da el de ce, câţi oameni sunt în moară, nu le dă şi la aceia câte o bucăţică? Da-şi întoarce spatele de la dânşii, că [altfel] s-ar sătura!

– Da a zis că sunt două fete bătrâne. De ce nu s-au putut mărita?

– Da ele de ce dau gunoiul din casă în ochii soarelui când răsare? îmi umple toată faţa de colb; de aceea nu s-au măritat şi nu se vor mărita nici ele şi nici cele ce fac ca dânsele.

– Da este un om că tot ară şi seamănă, şi tot stă cu lucrul pe loc.

– Da el de ce îi fudul şi nu se închină lui Dumnezeu? De, când începe lucrul, nu zice măcar „Doamne ajută“? Dacă ar face cruce şi ar zice aşa, pe loc, tot câmpul cât l-a arat, s-ar face gata arat înaintea lui.

– Da un câine ce este în drum, de ce tot se tologeşte şi nu mai moare?

– Acela nu-i câine, da-i norocul unui om: să ştie, să-l lovească îndărăt cu mâna: s-ar risipi şi banii ar fi ai lui.

– Da este o baltă mare şi frumoasă, cu apă limpede, şi n-are peşte.

– Acea baltă nici n-avea, până n-a mânca cap de om.

A doua zi, după ce s-a dus Dumnezeu, – el, adică, tot e o faţă cu soarele, că şi soarele e al lui Dumnezeu, – a pornit şi omul la drum. Mai întâi a ajuns la balta aceea, da balta a prins a-l întreba:

– Stai, mai întâi să trec şi apoi ţi-oi spune.

După ce a trecut, ş-amu era departe, a strigat:

– A zis Dumnezeu că nici nu-i avea, pân’ nu-i mânca cap de om!

– Ara, şi cum n-am ştiut eu mai înainte, că te mâncam pe tine!

– Doară eu n-am fost prost să-ţi spun.

Se mai duce el, ajunge la câine şi dă îndărăt cu mâna, şi banii fac: zuurr! A luat cât a putut şi ceilalţi i-a lăsat.

Mai merge, ajunge la omul care ara şi-i spune. Atunci omul a ridicat cuşma, şi-a făcut cruce, şi-a zis:

– Doamne, ajută!

Şi îndată, tot câmpul a fost gata arat!

Ajuns şi la fetele celea:

– Da de noi ai întrebat?

– Am întrebat, – a zis omul.

Şi le-a spus.

El s-a dus acasă şi-a făcut mămăliga, şi-a făcut cum a zis Dumnezeu, a dat şi pe la alţi oameni, da el, cu ce a rămas pe căldare, s-a săturat.

Da pe fetele celea le-a pus Dumnezeu pe cer, – şi sunt stele ce se văd trei, rând, şi la care le zice *Fata cu coromâsla*[1], ca să ştie şi altele, că de aceea nu s-au măritat, pentru că au dat soarelui cu colb în ochi.

Cât vei trăi, dimineaţa, când răsare soarele, să nu arunci gunoiul înspre soare, nici peste zi. Pentru gunoi să caţi să ai un loc, ia încolo, după casă, spre miezul nopţii, nu pe unde umblă soarele în calea lui"[2].

Cefeu se numeşte *Coasă*. Cele trei stele în linie dreaptă alcătuiesc *coporâia* sau *coporâşca*. Steaua din stânga este *mânerul* sau *cornul coporâiei*. De cele două stele din stânga nu se ţine socoteală.

Perseu se numeşte *Căpăţâna, Carul dracului*, – cu care se vor căra păcătoşii la iad, la sfârşitul lumii, – *Toporul* sau *Barda*, cu gura, *coada, muchia* sau *gura*.

Cassiope se cheamă *Scaunul lui Dumnezeu* sau *Mânăstirea*.

Andromeda este *Jgheabul puţului, – puţul* fiind *Pegasul*.

Pegasul se numeşte *Toacă*[3] sau *Gavădul mic*. Laolaltă cu *Andromeda*, alcătuieşte *Puţul cu jgheab*.

Vizitiul poartă numele de *Vizitiu, Trăsură, Surugiu, Ocol, Ţarc, Carul lui Dumnezeu*, „căci se crede că la sfârşitul lumii, când Hristos va judeca lumea, pe cei drepţi în acel car îi va duce la rai". Se mai cheamă şi *capră*. Capra este steaua *Capella*, iar *Iezii* caprei sunt cele trei stele mai mici.

Prin unele părţi, cei trei iezi se mai numesc şi *Sfredelul mic, Burghiul* sau *Sfredelul pământului*.

Văcarul poartă acelaşi nume.

---

[1] *Fata cu coromâsla* se crede a fi cele trei stele rând, de-a curmezişul, din constelaţia lui Orion, nu constelaţia Vulturului, după cum e cunoscută în Moldova, şi de unii, şi în Bucovina.

[2] Voronca, *Datinile*, pp. 214-216.

[3] Frâncu, Candrea, *op. cit.*, p. 121: Toaca sfinţeşte seara la 14 octombrie.

Coroana boreală se cheamă *Hora*, – steaua Gemma numindu-se *Fata mare din horă*, iar alte două stele din horă sunt *Lăutarii*[1], – *Casa cu ogradă* sau *Curtea* ei, *Coliba* sau *Cociorva* ei.

Ophicus şi *Şarpele* se numesc *Calea rătăciţilor*, pe care „vor umbla oamenii păcătoşi, rătăcind zăpăciţi la a doua venire a Mântuitorului, când vor auzi de judecata lui“, sau şarpele care a ademenit pe Eva.

Peştii se numesc tot *Peşti* sau *Crapi*, – cei doi peşti cu care Domnul Hristos a hrănit cele cinci mii de oameni.

Berbecul, „numit tot *Berbecul*, dar ţăranii nu-i văd decât coarnele“.

Taurul „e numit tot *taur* sau *Gonitorul*, însă poporul ţărmureşte această constelaţie numai la triunghiul ce se aseamănă cu triunghiul caracteristic al feţei unui cap de taur“. Prin Ardeal se numeşte *Capul de bou*[2].

Steaua *Aldebaran* este numit *Luceafărul porcesc* sau *Porcar*, care are alături *vieri, porcii* sau *scroafa cu purcei*. Pe vremea când răsare el, porcii încep să grohăiască, sculându-se. Prin unele părţi i se zice *Deşteptătorul*, la a cărui răsărire cocoşii încep să cânte, iar strigoii, joimăriţele şi alte duhuri rele pier ascunzându-se în gropile lor.

Pleiadele din această constelaţie poartă numele de *Găină, Găinuşă, – Gălinuşe*, La macedo-români[3], – *Cloşcă, Clofă, Cloaţă*[4] sau *Cloşcă cu pui*. Are şapte stele[5]. Slujeşte foarte mult ţăranilor în orientare[6].

Cine va vedea, şi mai ales răsărind, întâi, cloşca, la Duminica Mare, va avea mare noroc.

Cine se va scula în fiecare dimineaţă din Postul Sâmpietrului, la răsăritul ei, nu va duce lipsă de nimic şi treburile îi vor merge foarte bine.

Prin jud. Botoşani se crede că în care zi vede mai întâi cineva Găinuşa, vara, în acea zi a săptămâni să semene toamna grâul[7].

Când se iveşte cloşca la Drăgaică, are putere să crească popuşoiul, „să-l vezi cu ochii“.

---

[1] Dl Otescu însă scrie: „Eu însă nu văd decât un singur lăutar, şi nici pe acela întotdeauna“.
[2] Frâncu, Candrea, *op. cit*., p. 121: apune la 14 oct. seara.
[3] P. Papahagi, *Basme aromâne*, p. 601.
[4] Împărt. de d-l Şt. Tuţescu, com. Balota, jud. Dolj.
[5] Găinuşa se cheamă şi insecta Coccinelle septempuctata I. (Marian, *Insectele*, p. 108).
[6] Frâncu, Candrea, *op. cit*., p. 121: răsare cu zorile odată la 11 Cireşar; la Sf. Neculai apune o dată cu seara. V. şi Marian, *Sărbătorile*, I, p. 109.
[7] Cred. rom. din com. Truşeşti, împărt. de d-l C. Atanasiu.

„În noaptea de Drăgaică (24 iunie), dacă păzeşti Cloaţa când iese pe cer, găseşti de trei ori bani. Aşa cum stai noaptea de pândeşti, vezi ieşind câte un pui, câte un pui, şi tot mereu, până ies toţi doisprezece, şi joacă, joacă împrejurul mă-sii. Aşa o prinzi“[1].

Cloşca se mai cheamă şi *Stelele ciobanului*. „Când înnoptează şi Găinuşa e la toacă, [ţăranii] ştiu hotarât că oaia se satură de iarbă“.

Unii, în sfârşit, numesc Cloşca şi *Scroafă cu purcei*.

Gemenii, reduşi numai Castor şi Polux, se numesc tot *Gemeni* sau *Fraţi*, fiind botezaţi pe alocuri Romul şi Remul sau Romil. Polux se cheamă şi *Comoara* sau *Comoara lui Iov.*

Racul se numeşte tot astfel.

„Când Hristos a fost răstignit pe cruce, schingiuitorii lui voiră să-i bată patru piroane în corp, adică două în cele două palme, unul în labele picioarelor puse una peste alta şi al patrulea, mai lung, în buric. Racul însă a furat pironul cel mai lung şi s-a strecurat cu el prin fugă, mergând îndărăt. De atunci, Mântuitorul, drept recunoştinţă a binecuvântat racul, ca să se mănânce de toată lumea, şi în zilele de post, ca şi în cele de dulce. Iar, spre a se păstra amintirea faptului său, Mântuitorul a hotărât ca racul să umble mereu îndărăt, şi l-a pus pe cer“.

Leul se numeşte *Cal,* şi *Leu* mai rar.

Virgina poartă numele de *Fecioară*, crezându-se a fi Fecioara Maria, din care steaua Spicul arată inima curată a Fecioarei.

Balanţa se numeşte *Balanţă* sau *Cântar*, cu care Hristos va cântări la judecata de apoi, faptele oamenilor.

Scorpionul se numeşte *Scorpia,* cu ochiul ei de sânge şi ghiarele ei întinse.

Săgetătorul e numit *Arcaş*, socotit a fi războinic roman.

Capricornul se cheamă *Ţap, Cornul caprei* sau *Coarnele caprei*[2]. Când fulgeră pe cer în această parte se zice că va ploua negreşit.

Vărsătorul poartă acelaşi nume.

Orion are trei stele în mijloc: ele se numesc *Trisfetitele, – Sf. Vasile, Grigore* şi *Ioan, – Trisfetiţile, Cei trei crai, Craii de la răsărit, Toiegele* sau *Cingătoarea regelui.*

Trisfetitele, împreună cu steaua Rigel şi cealaltă stea, de aceeaşi parte cu steaua Betelgeuse, se numeşte *Rariţa* sau *Rariţele*. Prin unele părţi, Rariţa se

[1] A. Gorovei, *Credinţe*, p. 69. Cred. din jud. Vâlcea.
[2] Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuci.

alcătuieşte din Trisfetite, steaua ce vine de aceeaşi parte cu Rigel, fără ea, însă şi cele trei stele din *Iepure* ce vin în dreapta acestuia, formând un arc perpendicular pe Trisfetite.

În loc de Rariţă, unii zic *Raliţă*[1], *Plug* sau *Greblă*.

Prin Bucovina se spune că-i Sf. Ioan, băiat, căruia Dumnezeu îi strigă:

– Scoală, Ioane, că sunt patru ceasuri, şi te apucă de arat[2].

Arcul de şapte stele dintre Tresfetite se cheamă *Secere*.

Trisfetitele cu Betelgeuse alcătuiesc *Sfredelul mare, Sfredelul*[3], *Spiţelnicul* sau *Spiţelnicul mare*.

„Către sfârşitul lumii, Spiţelnicul se va apropia de Comoară şi în sfârşit, va găuri Comoara. Atunci toţi banii din comoară se vor vărsa pe pământ, dar, în schimb, va pieri apa de pe faţa pământului. Şi oamenii, nemaiavând apă, setea îi va înteţi, şi vor alerga în *uibul* locului, căutând apă, iar văzând de departe lucirea aurului şi a argintului căzut din comoară, vor alerga într-acolo, căci vor crede că e apă, ca să bea, să li se potolească jarul setei, însă ajungând aproape vor vedea că s-au înşelat amar, şi vor plânge cu foc. Atunci le va ieşi înainte Antihrist sau Antihârs sau Antihârţ, cum îi zic mai toţi ţăranii. Şi Antihrist va da celor ce vor voi să se închine lui câte un butoi de apă şi un car de pâine. Cei lipsiţi de credinţă şi cei slabi de înger şi lacomi, se vor înşela şi-l vor crede şi se vor închina lui, însă vor vedea că, bând apa lui Antihrist şi mâncând pâinea lui, vor ajunge şi mai cu sete, şi mai cu foame. Şi va fi vai şi amar de ei. Dar oamenii cei pioşi, tari de înger şi buni la Dumnezeu, nu se vor închina lui Antihrist, ci vor voi mai bine să moară. Atunci le va ieşi înainte Hristos, care le va da câte un colţ de prescură şi un păhărel de vin, cu care le va astâmpăra setea şi foamea. Aceasta va fi vremea de apoi. Şi Hristos va începe judecata din urmă sau judecata de apoi“.

Cu privire la *Sfredel* şi la *Carul mare*, prin jud. Neamţ se aude următoarea poveste:

În vremea de demult un om căuta *Comoara lui Iov* în cer şi, găsind-o, a înfipt sfredelul, care se vede şi astăzi în apropierea *Drumului robilor*. Pe urmă s-a întors acasă de a luat carul cu boii spre a merge să-şi ia comoara găsită. Şi pe unde mergea el cu acel car, fiind drumul cotit, de aceea se vede proţapul cârmuit

---

[1] Şt. Tuţescu, *Tainaăluia*, Piatra Neamţ, 1905, p. 108: „Trei stele în rând pe cer“. Frâncu, Candrea, *op. cit*., p. 121: „Rariţele slujesc la orientarea timpului; răsar o dată cu zorile la prinderea postului Sf. Mariei; la Sf. Neculai, apun seara“.

[2] Voronca, *op. cit*., p. 943.

[3] Frâncu, Candrea, *op. cit*., p. 121.

în partea dreaptă. Spun că dacă acel om va ajunge să-şi încarce comoara, atunci lumea se va schimba. Dumnezeu va seca toate apele de pe faţa pământului şi va fi ploaie într-o parte a lumii numai cu bani de argint, iar oamenii, crezând că plouă cu apă, vor alerga acolo ca să-şi potolească setea. Şi găsind bani în loc de apă, au să se încarce cu bani şi să plece înapoi. Apoi pe drum în calea lor au să găsească pe Sfântul Petrea cu un coş (paner) de prescuri şi un pahar de apă, ţinându-l în mână. Din coş şi din pahar va da la fiecare om care nu va fi fost prea lacom la luat bani, şi la acei care au fost prea lacomi nu le va da nimica; şi acei ce vor mânca şi bea din mâna Sfântului Petrea nu vor mai înseta şi flămânzi niciodată, iar cei ce nu vor mânca şi bea vor fi însetaţi şi flămânzi totdeauna".

Câinele mare şi Câinele mic sunt numite *Câinele* sau *Dulăul* şi *Căţelul*. Sirius, din câinele mare, se cheamă *Zorilă, Luceafărul din zori, Luceafărul de dimineaţă* sau numai *Luceafărul*, „căci răsare tocmai în zori şi pe când lumina zorilor şterge treptat, treptat lumina celorlalte stele, Zorilă singur se luptă până în cele din urmă cu zorile şi se vede falnic până începe de se luminează bine de ziuă"[1].

Macedo-românii au despre luceafăr, – *Luţiafăr*, – de dimineaţă şi de seară, următoarea povestire:

Un rege se ruga mult lui Dumnezeu să-i dea un copil, măcar de ar fi în chip de capră. Dumnezeu îi dădu o capră – ziua capră, iar noaptea fată, – fără pereche de frumoasă.

Pe capră şi-o luă mai târziu de nevastă un fecior de împărat.

Într-un rând, pe fecior îl pofteşte alt împărat la o nuntă. Plecând, el îşi lasă nevasta capră acasă. Nu peste mult însă pleacă şi nevasta lui după dânsul, fără însă să-şi fi luat pielea de capră, ci cu înfăţişarea ei de femeie.

Cum o văzu împărăteasa, mama feciorului, îi zise acestuia:

– Uite, fiule, aşa nevastă să-ţi fi luat tu, – nu o capră!

Feciorul îi spuse că tânăra aceea este chiar nevasta lui, şi astfel dezvălui chipul cum capra îşi leapădă pielea.

Împărăteasa, auzind aceasta, alergă numaidecât acasă şi-i aruncă pielea nurorii sale pe foc. Nora, simţind mirosul, plecă îndată acasă, dar, neaflându-şi pielea, începu să plângă de mâhnire şi, prefăcându-se, se urcă în sus.

Ea-i luceafărul de seară.

Feciorul de impărat, de dragostei ei, se ridică şi el la cer şi se schimbă în luceafărul de dimineaţă[2].

---

[1] O stea numită *Câinele* o cunosc şi rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.

[2] P. Papahagi, *Basme aromâne*, pp. 205-207. O variantă la pp. 277-279.

În jud. Tecuci, se crede că luceferii ar fi făcuţi din feciori cu purtări bune sau că ar fi feciorii soarelui, făcuţi cu stelele, – una dintre pricinile pentru care luna n-a putut să aibă pentru soare o dragoste mai mare.

Prin Bucovina se crede că uneori strigoaicele fură luceafărul; atunci nu mai plouă, însă bat grindinele[1].

Câinele mic se mai cheamă şi *Sfredel* sau *Spiţelnicul mic*.

Balena se cheamă *Chit*.

Porumbiţa poartă acelaşi nume şi se zice că este porumbiţa pe care Noe a trimis-o să vadă dacă au apărut uscaturile, şi care s-a întors cu ramura de măslin în gură.

Corbul se pare a se numi tot astfel.

Leul mic se pare a se numi *Lupărie* sau *Haita de lupi*.

În sfârşit, mai sunt unele numiri populare de stele, despre care nu se ştie cu siguranţă în ce constelaţie sunt; astfel sunt stelele numite *Luceferii mici* şi *Raza, Sturzul* şi *Mierla*[2], *Fuşteii*[3].

3. STELELE CĂZĂTOARE

Am pomenit mai sus obştească credinţă a românilor, care spune că stelele cerului au apărut câte una şi apoi s-au înmulţit pe măsură ce s-au înmulţit şi oamenii, fiecare om având steaua lui. De soarta omului steaua lui nu se desparte niciodată. Când îi este scris cuiva să i se întâmple vreo nenorocire, steaua lui se întunecă, se întristează oarecum.

O doină bucovineană zice:

Câte stele sunt pe cer,
Toate pân la ziua pier,
Numai luna şi c-o stea
Ştie de durerea mea;

sau:

Câte stele-n jurul meu,
Toate mă vorbesc de rău,
Numai luna şi c-o stea
Îmi îndulcesc inima[4].

[1] S. Fl. Marian, *Înmormântarea la români*, Bucureşti, 1892, p. 44.
[2] Aceste două din urmă sunt cunoscute în com. Ţepu, jud. Tecuci.
[3] Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, p. 145.
[4] „Familia" , XX, p. 323.

Când omul moare, steaua i se stinge de pe cer, căzând, prelingându-se ca o fâşie luminoasă, mai mare sau mai măruntă, după cum steaua a fost mai mare sau mai mică, după cum omul ce moare a fost mai mare sau mai neînsemnat, mai plăcut lui Dumnezeu sau mai păcătos[1].

Macedo-românii cred că atunci când cade o stea a murit un om de seamă[2].

De aici zicala: *i-a picat, i-a căzut, i-a apus*, sau *i s-a stins steaua*; de aici ciobanul din frumoasa *Mioriţă* îşi îndeamnă mioara ca să-i vestească moartea lui,

Că la moartea mea
A căzut o stea.

Astfel cred şi ucrainienii[3], de altfel ca mai toate popoarele. Cine nu ştie că Napoleon credea orbeşte în steaua lui?[4]

Prin unele părţi se crede că stelele ce cad sunt roşii; ele prevestesc *războaie*[5]. Prin altele, stelele căzătoare se socotesc a fi draci[6], zmei, balauri sau zburători, „care umblă noaptea ca să pocească sau să omoare pe oamenii ce i-ar întâlni în calea lor"; de aceea se mai numesc şi *stele rătăcitoare* sau *stele călătoare*.

Prin unele părţi, stelele căzătoare se pun în legătură cu căderea dracilor, adică cu izgonirea lor din cer, când unii dintr-înşii au rămas spânzuraţi prin văzduh.

„Cei care sunt spânzuraţi prin văzduhuri au făcut vămi şi ţin calea la oamenii care mor, şi vămuiesc, şi nu-i lasă să treacă în cer la rai până nu le plătesc şi lor ceva, ori în bani, ori în ţoleturi. Cei ce sunt cu gurile spânzurate în jos slobod noaptea, de la scăpătatul soarelui până-n răsărit, bale din gură. Acestea sunt balele vrăjmaşului; unele cad prin fântâni, altele în ape curgătoare, altele prin ierburi. Ele au putere de omorât pe om, îl bolnăvesc greu, dacă se întâmplă ca vreun om să le bea în apă, ori să se culce unde sunt ele căzute.

---

[1] „Şezătoarea", II, pp. 192-193: „Când Dumnezeu porunceşte moartea unui om, lumânarea [de pe cer, – steaua] i se stinge şi una din stele dispare din numărul celorlalte de pe cer, lăsând în urmă-i o brazdă lungă şi argintie, care e foarte pronunţată când pe om îl ia Dumnezeu cu bucurie, şi care abia se zăreşte când cel ce moare e un păcătos. Ori de câte ori poporul vede picând o stea, zice oftând: – S-a mai dus un suflet"!

[2] Cosmulei, *op. cit*., p. 47.

[3] *Revue des traditions populaires,* IX, p. 423. *Ibidem*, XXII, p. 339.

[4] Cf. P. Sébillot, *Le ciel et la terre*, p. 49.

[5] Cosmulei, *op. cit*., p. 46.

[6] Voronca, *op. cit*., p. 302. Ucrainienii cred că, bătut de înger, moare un drac, când cade o stea (*Revue des traditions populaire,* IX, p. 423).

Stelele sunt ostaşii cerului. Dumnezeu le-a pus să adune toate balele ce cad din gurile dracilor, ca să nu cadă pe pământ, să se îmbolnăvească lumea. Şi ele, când văd că vreun diavol a slobozit vreo bală din gură, se reped după ea de o prind şi n-o lasă să cadă pe pământ. Şi de aceea le vedem noi umblând noaptea pe cer. Dar unele bale, ori nu le văd stelele, ori nu le pot prinde, şi acelea cad pe pământ şi aduc multe boli. Dar de n-ar fi stelele să le prindă şi de ar cădea toate, apoi mai toată lumea ar fi schiloadă şi bolnavă din pricina balelor drăceşti. De aceea nu e bine să bea cineva apă din fântână, după asfinţitul soarelui până-n răsărit, că se poate să se brodească vreo bală drăcească“[1].

Aceste credinţe le întâlnim şi la ucrainieni: „când vezi căzând câte o astfel de stea, să-ţi faci cruce şi să zici „amin“, căci cu cât vei zice astfel de mai multe ori, cu atât Satan se va înfunda mai bine în pământ“[2].

„Când intră prin casele oamenilor zmei, se lasă la flăcăii şi fetele îndrăgostite, ca să le chinuiască credinţa aşa de sublim descrisă în *Zburătorul* lui Heliade.

Aceşti zmei se bat adesea între dânşii, iar sângele închegat al lor curge pe pământ. Cu acest sânge îşi afumă părinţii copiii bolnavi de sperietură“[3].

Prin jud. Dolj, se crede că dacă aceşti zmei cad peste o vită care fată sau un om care-şi face casă, nu-i merge bine. Locul acela unde cade zmeul este blestemat[4].

Megleno-românii văd în căderea stelelor un semn cum că hoţii sunt urmăriţi de poteră[5], sau că a scăpat cineva de la hoţi[6].

Cine vede căzând o stea, să nu spună şi altora că-i păcat. „Şi steaua, ea săraca, multe mai vede şi nu mai spune nimănui!“[7].

S-au pus în legătură bolizii cu credinţa pe care am pomenit-o într-alt loc, – cu deschiderea cerului[8].

„Poporul nostru crede că în noaptea de Bobotează şi în noaptea Sfântului Andrei se deschide cerul. Nu se putea ca această credinţă să nu-şi aibă izvorul în vreun fenomen astronomic, şi singurul fenomen care ar putea tălmăci această credinţă în deschiderea cerurilor este numai apariţia bolizilor“.

---

[1] T. Pamfile, *Sărbătorile de vară*, p. 178.
[2] *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 339.
[3] Otescu, *op. cit.*, pp. 57-58.
[4] „Ghiuluşul“, I, nr. 2, p. 12.
[5] P. Papahagi, *Megleno-românii*, I, p. 98.
[6] Cosmulei, *op. cit.*, p. 46.
[7] Cred. rom. din com. Ţepu, jud. Tecuci.
[8] V. pp. 12-17.

Aceste corpuri cereşti, pe care pământul le întâlneşte în cale, devin incandescente prin frecarea lor cu atmosfera pământească, iar lumina pe care o radiază, mai ales printr-o pânză subţire de nori, dă norodului icoane deschiderii cerului[1].

Şi se citează:

„1818, oct. 20, la 6 ceasuri din noapte s-au arătat o lumină despre apus şi în urma luminii, tunet".

Explicarea mi se pare fără temei pentru mai multe pricini.

Întâi, fiindcă deschiderea cerului se pune în legătură cu unele sărbători mai mari, când, frecându-se repede asupra luminării cerului, gândul poporului se îndreaptă spre Dumnezeu şi cetele sale cele sfinte, care din când în când trebuie să se uite pe pământ.

Al doilea, deschiderea cerului se face drept deasupra pământului şi nicidecum într-o parte, „despre apus".

Fenomenul pomenit mai sus, „lumina despre apus, şi pe urmă tunet", este scăpărare şi un tunet târziu, despre care voi vorbi într-altă lucrare.

E adevărat că unii au crezut, cu prilejul bolidului din 20 noiembrie 1914, că „au văzut cerul deschizându-se şi o lumină vie şi frumoasă ca ziua, de se putea vedea curat, desluşit, orice lucru din prejur"[2]; avem însă de-a face aici cu o confuzie învederată.

În sfârşit, tot ca stele căzătoare se socotesc şi stelele care se ridică pe cer. Prin jud. Tecuci, aceasta se socotesc ca semne prevestitoare de nuntă[3].

4. STELELE CU COADĂ

Stelele cu coadă[4], *stelele cu coame, stelele comate* sau cărturăreşte: *stelele luminoase*, şi la sing. *comet* sau *comit*[5], – cometele, – sunt dumnezeieşti, care, din vreme în vreme, sunt trimise ca să vestească lumii nenorocirile care se vor întâmpla, ca osândă pentru atâtea răutăţi omeneşti.

Aceste mari nenorociri care pot bate lumea sunt: războaiele[6], boliştele, – ciuma sau holera, mai ales, – şi foametea sau seceta.

---

[1] V. Anestin, *op. cit.*, pp. 20-21.

[2] V. Anestin, *Cometele, eclipsele şi bolizii ce s-au observat în România, între 1386 şi 1853*, Bucureşti, 1912, p. 22.

[3] Cred. rom. din com. Ţepu.

[4] Tot astfel le numesc şi ucrainienii.

[5] V. Anestin, *op. cit.*, p. 5.

[6] „Şezătoarea", VI, p. 53; A. Gorovei, *Credinţe*, p. 289.

Miron Costin cronicarul scrie despre cometa din 1653: „Nu s-au pomenit pentru semnele ceriului carele s-au tâmplat mai nainte de aceste toate răutăţi şi crăiei leşeşti şi ţărei noastre şi stingerea casei şi Domniei lui Vasile Vodă pentru cometa, adecă stea cu coadă, care s-au prilejit cu câţiva ani mai nainte de aceasta... care toate semnele bătrânii şi astronomii în ţara leşească a mari răutăţi că sunt acestor ţări meniau“[1].

Neculaie Costin cronicarul scrie despre cometa din iarna lui 1679:

„La cursul anilor 7188, iară de la Hristos 1679[2]:

în luna lui decemvrie 10 zile, ivitu-s-au pre cer o stea cu coadă, căreia îi zic latinii *cometa*, adecă mătură. Şi lungă era de coprindea cu lungimea sa giumătate de cer, începându-se întâiu de jos dintr-o stea, despre partea Ţării ungureşti, între amiazăzi şi apus. Apoi, de zi ce trecea tot se urca pre cer către miazănoapte în sus şi dindărăt se scurta, mergând înspre miază-noapte, precum este umbletul cerului cu stelele învârtindu-se către apus. Şi aşa au trăit şapte săptămâni şi patru zile, până la zi întâia a lui fevruarie; de acia s-au stânsu şi au perit. De care mulţi astronomi strângându-se prin alte ţări au fost *prognitic* ce se va lucra în lume după aceea în urmă; care lucru apoi după acea cometă s-au scornit vrajbă mare de oşti mai la toate împărăţiile şi ţările câţi sunt megieşi împrejur de se hotărăsc cu turcii, iară mai vârtos între împărăţia Turcului şi între împărăţia Neamţului, precum scrie mai jos[3].

Despre cometa din 1853:

„La prima dată când s-a văzut pe cer steaua cu coadă, toţi oamenii s-au îngrozit, au ieşit din casă pe uliţă, se închinau, făceau mătănii şi au pus să tragă clopotele la biserici; parte din oamenii bătrâni de pe atunci spuneau că are să se scufunde pământul şi toată lumea are să se prăpădească. Femeile, când au auzit că se prăpădeşte pământul, au început să plângă, să se închine şi să facă mereu la mătănii. Alţi oameni mai spuneau că are să fie răzmeriţă, sau bătălii mari, că are să vie nemţii cu coadă, turcii şu muscalii... chiar şi la Episcopie [din R.-Vâlcea] se făceau rugăciuni“[4].

Prin jud. Dolj se povestesc despre o astfel de stea cu coadă următoarele:

---

[1] V. Anestin, *op. cit.*, p. 7.

[2] În text: 1689.

[3] Cf. despre spaima produsă de această cometă, în alte părţi ale Europei, V. Anestin, *op. cit.*, pp. 8-12.

[4] V. Anestin, *op. cit.*, p. 15.

„Când cu resbelul, – de la 1877, – a mers steaua cu coadă până-n Dii (Vidin): bubuitul a pornit de la Dii, a mers pe malul Dunării, pe după Dunăre, pân-a ajuns şi s-a făcut resbelul, ba [până] şi a răsbit pe turci“[1].

Aceste credinţe le întâlnim şi prin Rusia unde, de pildă, se spune că năvălirea lui Napoleon I şi luarea Moscovei a fost prezisă de o cometă[2].

„Şi sfârşitul lumii va fi vestit de o stea cu coadă: de aceea, mulţi, văzând o astfel de stea, o iau şi ca semn că poate s-a apropiat sfârşitul lumii, şi să se pregătească de moarte, trecându-şi timpul, cât se vedea steaua pe cer, în post şi rugăciuni“[3].

Din jud. Dolj, avem următoarea compoziţie a bătrânului Radu Florea din Giubega, despre cometa din 1910, în care aflăm şi unele amintiri din vremea anului 1877:

S-a spovedit mama Veta
Că prea rău spune gazeta,
A văzut pe cer cometa:
Nu ştiu ce-o face planeta!
Nu fi, ţară, înfricoşată,
Şi aşa tare înspăimântată.
Aţi văzut steaua cu coadă?
Nici aia nu e curată:
Pentru resbel ni s-arată.
Dar lumea este năroadă
Şi e tare înfricoşată
Că pământul o să cadă,
Să murim cu toţi odată.
Dar având un mândru gând,
O să murim tot pe rând,
Căci Dumnezeu, ca un sfânt,
Are grijă de pământ,
Să nu fie *sudomit*.
Că această stea cu coadă,
Ni s-a arătat odată.
În sus era scăpătată,
Serbia era sculată,
Cu Nemţia să se bată,
Şi-a văzut că n-o să poată
Şi s-a retras iute-ndată.
Dar Bulgaria-i sculată,
Macedonia înfocată,
Turcia umblă turbată,
Să vie Rusia toată,
România preparată,
Să mai sărim peste *baltă*[4].
Să-l mai luăm pe Turc o dată,
Dându-l ca-n Plevna grămadă.
Câte patru să se bată,
Pe macedonean să-l scoată,
De sub turc, lege spurcată,
Macedoneanul de mult plânge
Şi cu lacrămi în ochi zice:
– Săriţi, fraţi, săriţi, voinice.
Turcia pe foc ne frige,
Vrea de vii să ne mănânce,
Din picioare ne distruge,
Ne ia banii şi se duce,
Copilaşii noştri plânge!

[1] Culegere din com. Catanele, împărt. de d-l Şt. St. Tuţescu.
[2] *Revue des traditions populaires,* XXII, pp. 340-341.
[3] Otescu, *op. cit.*, p. 71.
[4] Dunăre.

5. VRĂJILE LA STELE

Am pomenit mai sus cum poporul nostru crede că unele stele căzătoare, – care înainte de a cădea sunt stele obişnuite, – ar fi zmei care intră noaptea prin casele oamenilor, chinuind pe câte unul din casă.

Către aceste soiuri de stele sau către steaua fiecărui om se îndreaptă unele rostiri de vrajă ale celor ce doresc feluritele lucruri ale acestei luni[1].

Fetele care doresc să se mărite mai degrabă, prin Bucovina, ies afară, spre Sf. Vasile şi, privind o stea mai strălucitoare, zic:

Săriţi săteni,
Săriţi poporăni
Că arde înaltul cerului,
Da nu arde
Înaltul cerului,
Ci arde
Cuşma ursitorului meu,
Cel ales de Dumnezeu:
Cuşma-n capul său
Şi cămeşa pe dânsul
Şi inima-ntr-însul.
Stea frumoasă
Şi luminoasă,
Eu voi dormi,
Dar tu nu dormii,
Ci te du-n lume,
Peste lume,
La ursitorul meu anume,
Şi de l-ăi afla
C-a sta
La mese-ntinse,
La făclii aprinse,
Cu neveste grase
Şi copile frumoase,
Fă-l să-i pară căţele viermănoase,
Numai eu să-i fiu mai frumoasă.
Şi mi-l adă
Prin pădure, prin desime,
Şi prin sat fără ruşine.
Şi prin câmp fără de drum,
Şi peste ape fără de pod
Şi peste gard fără de pârlaz...
M-am uitat la răsărit
Şi n-am văzut nimic;
M-am uitat la asfinţit
Şi-am văzut:
Pajură pajurată
Şi cu foc înfocată.
– Un-te duci aşa-nfocată?
– Mă duc codrii să-i pălesc,
De verdeaţă să-i gătesc
Şi văile sa le sec
Şi pietrile să le crep!
– Lasă codrii să-nfrunzească
Şi văile să-nverzească
Şi pietrile ca să crească,

[1] Otescu, *op. cit*., p. 58: „Stelele călătoare pot fi şi vrăjite, şi cu această vrajă îşi află fetele încotro e ursitorul lor, căci sunt unii care ştiu să zică nişte vorbe din gură şi opresc steaua călătoare în loc. După aceea, iar prin nişte vorbe pe care le tot zic mereu, rânduieşte acea stea să plece din nou. Şi încotro o porneşte atunci steaua, într-acolo e ursitul fetei“.

Da te du mai bine
Peste lume,
În lume,
La ursitorul meu anume;
Cu foc îl încinge
Cu foc îl aprinde,
Foc în gura cămeşii îi bagă,
La inimă îi aşează,
Să ardă cămeşa pe dânsul
Şi inima într-însul,
Să nu poată dormi
Să nu poată hodeni
Pân' la noi n-a veni
La părinţi a mă peţi.

Priveşte apoi steaua, se bucură dacă o vede mai luminoasă şi se întristează, dacă, dimpotrivă, steaua i se pare mai întunecoasă.

Prin Suceava, fetele vrăjesc stelele ce le aduc ursitul astfel:

Sfântă stea
Te mulţămesc cu sf. metanii
Să-mi trimiţi pe ursitorul
Ursitorul meu,
În vis să-l văz,
Aievea să-l visez[1].

În Turnu-Măgurele, fetele, punându-se în genunchi, duminică seara, când ceru-i senin şi luna plină şi, privind către cea mai strălucitoare stea, zic de trei ori, cu nădejde:

O, tu stea,
Steluţa mea,
Toate stelele să stea,
Steaua mea
Să nu mai stea,
Să umble în lung şi în lat,
Să se ducă şi la scrisul meu în sat.
De la Dumnezeu şi Maica Domnului îndreptat,
Să nu-i dea odihnă a odihni,
Nici stare a sta,
Nici mâncare a mânca,
Nici bere a bea,
Nici somn a dormi
Până va veni să mă ia;
Să treacă prin apă fără vad,
Prin câini fără ciomag,
Prin văduve grase,
Să i se pară broaşte ţestoase;
Prin fete frumoase,
Să i se pară căţele râioase,
Numai eu stea luminoasă.

Tot din aceste părţi avem şi următoarea vrajă pentru usită, care, de data aceasta, este fata dorită:

[1] Marian, *Sărbătorile*, I, pp. 128-130.

O, tu stea,
Steluţa mea,
Toate stelele să stea,
Şi tu să te faci năpârcă viforită,
Din-naltul cer coboară,
Cu patruzeci şi patru ciocuri de oţel,
Cu patruzeci şi patru ciocuri de fier.
Să te duci la ursita mea ursită,
De la bunul Dumnezeu dată,
Să te duci necontenit
Printr-un sat neumblat,
De câni nelătrat.
Pe cine vei întreba
La mine te va îndrepta.
Pe cine vei întâlni,
La mine te va porni.
Cu coada ca să loveşti,
La mine ca s-o porneşti,
Cu ciocul s-o ciocăneşti,
La mine ca s-o porneşti.
Tot omul frumos,
Orice băiat fălos,
Să se facă uricios,
Numai cu băiat frumos.
Să nu poată să mai stea,
Pe mine fără a mă vedea[1].

Prin jud. Vlaşca, descrisul la stea, care are de scop ca fata sau flăcăul necăsătorit să-şi vadă că are sau nu ursit şi care urmează să i se arate în vis, se face în chipul următor: „Miercurea, sau, dacă nu sunt stele pe cer, sâmbăta seara, după ce au ieşit stelele pe cer, vrăjitoarea se dezbracă în pielea goală, apoi cu o batistă luată de la cel căruia îi descântă, vine în pragul uşii şi rosteşte de trei ori următorul descântec, fluturând mereu batista în vânt, în direcţia stelei[2]:

Tu stea
Logostea,
Toate stelele să stea,
Numai tu să nu stai,
Să umbli-n lung şi-n lat
Şi la noi în sat,
Până unde-i găsi
Scrisa lui N.
La ea să te duci,
Cu biciu să plesneşti,
Din somn s-o trezeşti,
La mine s-o trimiţi,
În vis s-o visez,
Aievea s-o văz,
Şi unde oi vedea-o s-o cunosc;
Cu biciu s-o baţi,
La mine s-o abaţi;
Cu biciu de foc,
Să nu-i vie a sta pe loc;
Cu bici de curea,
Să nu-i vie a sta,
Să nu-i vie a dormi,
Nici a odihni
Până la mine n-o veni!

După terminarea descântecului, vrăjitoarea se îmbracă, batista o pune pe perină şi se calcă pe acea perină, pe partea dreaptă. Peste noapte visezi pe acela sau aceea care va fi partea celui pentru care se descântă“[3].

---

[1] A.M. Nour, *Descântece şi vrăji din popor*, Craiova, 1912, pp. 36 şi 50.
[2] Cred că trebuie întregit: celei mai luminoase.
[3] „Şezătoarea“, IV, p. 20.

Alte ori se vrăjesc stelele, pentru ca ele să adune frumuseţile altora, pentru ceea ce vrăjeşte, ca să fie ea cea mai plăcută:

O stea, gostea,
Două stele, gostele,
Trei stele, gostele,
Patru stele, gostele,
Cinci stele, gostele,
Şase stele, gostele,
Şapte stele, gostele,
Opt stele, gostele,
Nouă stele, gostele,
Eu mă culc, mă odihnesc,
Voi veţi porni
La împărat cu împărătească,
La primar cu primăriţă,
La vătav cu vătăviţă,
La sătean,
La poporan,
La mire cu mireasă,
Dragostele, ogostele
În apa asta îţi las (*sic*),
Care s-a spăla,
S-a curăţi, s-a lumina[1].

Prin jud. Tutova, într-o vrajă de dragoste mai mare, rugăciunea către trei din cele mai strălucitoare stele pe care fata le priveşte, este următoarea:

Trei stele
Gogostele,
Duce-vă-ţi[2] la-mpărat, la-mpărătească:
Dragostea i-o furaţi
Şi-o aduceţi la mine în cană
Şi-o lăsaţi.
Trei stele,
Gogostele,
Duce-vă-ţi la zâna cerului:
Frumuseţa i-o luaţi
Şi-o aduceţi la mine-n cană
Şi-o lăsaţi,
Trei stele,
Gogostele,
Duce-vă-ţi la rege şi la regină:
Dragostea le-o furaţi,
Mândria i-o apucaţi
Şi-o aduceţi la mine-n cană
Şi-o lăsaţi.
Cele trei stele,
Gogostele,
Duce-vă-ţi la împăraţii şi împărătesele,
Regii şi reginele, principii şi prinţesele
La toate zânele lumii
Şi tot ce-i bun culegeţi,
La mine cu braţul aduceţi,
În cană puneţi,
Peste cap mi-aruncaţi![3]

Alteori se vrăjesc stelele pentru ca vacile cu lapte să-şi capete mana pierdută. Iată o astfel de vrajă din Bucovina:

[1] Culegere din Valea-Seacă, Neamţ, împărt. de dl Preutescu.
[2] Metateză din *duceţi-vă*.
[3] „Şezătoarea“, XIV, p. 104.

O stea
Obistea,
Două stele,
Obistele,
Trei stele,
Obistele,
Patru stele,
Obistele,
Cinci stele
Obistele,
Şase stele
Obistele,
Şapte stele
Obistele,
Opt stele
Obistele,
Nouă stele
Obistele,
Care sunteţi ale Floricii[1] mele,
De pe toate hotarele,
De pe toate ogoarele
Mana ei să aduceţi
Şi-n pulpă să i-o puneţi;
Din pulpe în ţâţă
Din ţâţe în doniţă![2]

Vor mai fi şi alte soiuri de vrăji.

În alte vremuri, prin abaterea de la unele forme mai mult ori mai puţin obişnuite, se vor fi abătut credincioşii şi vor fi făcut, după nevoie, asemenea vrăji, cum de pildă este acest „descântec“ publicat de curând de d-l N. Iorga, în care locul „craiului nou“ mi se pare a fi tocmai a unei stele-logostele, din vrăjile de mai sus:

„*Crai nou*, crai nou, crai nou, cunună de diiamantu petre scumpi; lună luminată, tu eşti înu ceriu şi vezi şi pre pământu. Eu, Enachi, Safta, Ştefanu Miclescu(?), împreună cu casa noastrî, nu putemu să ne odihnimu înu casa noastră, nici putem să ne stăvimu cu *dobitoacea* înu umbra casăi noastrea, nici noi nu putemu să trăimu cu oamenii, ca lupulu ziua înu satu, ca măţa cu căinile, ca *voghiulu* zioa, ca pasările ceriului, ca calul cu albinele, ca şoricile cu mâţa, ca gărgăunile cu omulu, ca şarpile cu drumulu, ca moara neferecată, ca tălhariulu vestitu, ca curva la pustiiu, ca doaă sabii într-o tiacă, ca raţa la uscatu, ca oile cu lupulu, ca lupulu cu târgulu, – aşe nu putemu să ne odihnimu înu casa noastră de pizmaşulu, duşmanului, de răulu faptului. Lună luminată, tu eşti înu ceriu şi vezi şi pe pământu; noi ne vomu culca şi ne vomu hodini, iaru tu să nu te culci, nici să te odihneşti; să vii la casa noastră şi să rădici totu faptului din *olaturile* casăi noastre şi di suptu pragulu casăi noastre şi dinu capulu nostru şi dinu ocolulu vitiloru noastre şi dinu toate câte sântu ale noastre. Lună luminaţi, faptu cu gătlanu de lupu, faptu cu icre de broască, faptu cu urmă de cerbu, faptu cu

[1] Numele vacii.
[2] Marian, *Sărbătorile*, III, p. 218.

urmă de măţă şi de căine, faptu cu rumăgături de sfredelu, faptu de mâncătură de căine, faptu de măncătură de cariu, faptu cu argintu viu, faptu cu sudoare de calu, faptu cu şărpe, faptu de păru de ursu, faptu cu icre de broască, faptu cu sagnă de calu, faptu de noaă neamuri, faptu de noaă feluri. Lună luminată, vino cu ucenicii tăi şi ne curăţeşte pre noi de totu faptulu dinu casa noastră, şi caută pre celu ce ne-au făcutu noaă faptulu şi, de va fi viu, să-lu duci totu faptulu de la casa noastră şi să-lu lepezi înu *olaturile* casăi lui, înu *plomădeju* cu păine şi în putena cu borşulu, în solneţa cu sari şi înu capul lui, şi înu casa lui şi înu masa lui şi înu agonisăta lui. Iarăşu, de va fi mortu, să te duci şi să-lu pui pe mormăntu lui. Iaru noi, robii lui Dumnezeu, Enachi, Sanda, Ştefan Miclescu(?), şi împreună cu toată casa noastră şi cu dobitocile noastre, să rămânemu curaţi şi lămuriţi, ca argintulu celu strecuratu, cu maica ce ni-au făcutu, iaru faptulu să piei cum pere roa de soarea, să să ducă de pe capulu nostru şi să se ducă pe capul celui ce ni-au făcutu noaă faptulu. Aminu, aminu, aminu. 1828, Ghen. 14.

Şi, cându vei vede luna noaă, întăi să stai pe locu şi să răpezi să aducă o păne începută şi să ceteşti carte acasta de noaă ori, şi să bei toţi, şi să stropeşti vitele, şi pe totu loculu, şi să o ceteşti în trei luni noaă, şi să fiţi curaţi; şi aşe vă viţi izbăvi de faptu“[1].

[1] „Revista istorică“, I, pp. 17-18.

Partea a VII-a

DRUMUL ROBILOR

Sub numele de *drumul* sau *calea robilor, calea rătăcită, drumul* sau *calea lui Troian* sau *Traian, calea laptelui, drumul orbilor, calea ţiganului, calea şchiopilor, paiele ţiganului*[1], *crângul cerului, brâul* sau *brâul luminos al cerului*[2], românii înţeleg pânza fumurie care se vede brăzdând cerul aproape pe la mijloc, în nopţile senine şi fără lună.

Credinţele şi povestirile poporului nostru, care se leagă de această cale, în afară de cele pomenite, sunt următoarele:

„Odată un om a furat paie de grâu de la altul şi, fiind tras la judecată, a jurat că nu a furat, cu toate că păgubaşul mersese pe urma paielor până la casa hoţului. Dumnezeu, ca să arate lumii pe jurătorul strâmb, înfierându-l pe veci, şi ca să se ştie în veci ce mare păcat e să juri strâmb, a aşezat pe cer chipul carului şi al căruţei cu care furase jurătorul strâmb paiele, precum şi paiele vărsate, de la locul lor şi până la casa hoţului“[3].

O variantă ne spune că hoţul era chiar fiul păgubaşului şi că paiele furate erau duse într-un coş[4].

A doua variantă se aude prin jud. Dolj şi are următoarea cuprindere:

„Un sârb a şterpelit un car de paie de la naşu-său şi a luat-o la drum.

A mers el cât a fost nopticica de mare. Pierit de frică, ca să nu-l ajungă de pe urmă naşu-său, plesnea boii cu sfârcul biciului, aceştia fugeau de la sfârâiau copitele şi lăsau numai scântei în urmă. De ce mâna boii mai tare, de aceea carul se zguduia şi paiele cădeau jos cu toptanul.

Mergând el aşa, se pomeneşte hodoronc-tronc cu lupul înaintea lui. Un şarpe rece îi trecu prin sân; şi cum el din fire e tare-n vârtute şi slab de minte, se repede deodată la boul din cea şi, apucându-l cu mâna de urechi, zice:

---

[1] *Dicţionarul limbii române*, tom. I, part. II, p. 45.
[2] *Ibidem*, tom. I, p. 645.
[3] Otescu, *op. cit*., p. 50.
[4] *Ibidem*.

– *Stoa, doae bozenată!*, – şi cu securea în mână, să plesnească lupul drept în cap.

Boii au cârmit carul cu proţapul spre miazăzi. Lupul a rămas încremenit şi nu s-a mai mişcat nici până astăzi de acolo.

Carul de pe cer e cunoscut de toţi. Cele dintâi patru stele îi sunt roţile. Din celelalte trei, cea dintâi e proţapul, cea de-a doua sunt boii şi cea de-a treia lupul.

Lângă boul de din cea, e altă stea mică (Alcor); aia-i *Sârbul* cu boul de ureche. De cu seară, carul merge de-a-ndăratele spre miazănoapte şi răsărit, aşa încât despre ziuă se întoarce cu proţapul unde erau roţile.

Pe drumul unde au căzut paiele au răsărit stele, câte paie pe umbrar. Ţăranii îi zic *drumul robilor*“[1].

A doua povestire o aflăm la macedo-români şi sună precum urmează:

„Un fin odată îl îndemnă dracul să se ducă să fure de la naşul său, – să facă rău la omul lui, ca lupul în domeniul lui.

Ce face dânsul? Merge la stâna naşului său şi hai să-i fure laptele. Şi ce să vezi? Nimeri ceasul când toţi câinii dormeau, iar acei care îl simţiră nici lătrară, căci îl cunoşteau dintotdeauna.

După ce umplu pieile (burdufurile) pe deplin, le încărcă frumos, îşi luă măgarul de căpăstru şi p-aci ţie drumul.

Dumnezeu, care nu ştie ce-i somnul ziua sau noaptea şi care nu lasă nimic nevăzut, îndată ce văzu ticăloşia aceasta, – ca finul să fure de la naş, – la moment trimise pe un înger să-i verse laptele din piei.

Îngerul, mai al dracului decât Dumnezeu, ce-şi zise?

– De unde loc, să-l vărs aşa tot dintr-o dată; mai bine puţin câte puţin, ca să se afle mâine şi urma celui care fură.

Astfel el zise şi-i face două găuri, numai să curgă laptele puţin câte puţin, încât, până să meargă finul acasă, laptele tot se strecură din piei.

Dimineaţa sculându-se naşul, vede că găleţile şi putinile sunt goale. Cercetează încoace, cercetează încolo, întreabă pe unul, întreabă pe altul, pe păstori, câini, nimic! Nimeni nu ştia ce se făcu laptele. Când iese puţin mai încolo, vede că drumul albeşte de lapte.

– Îl prinseserăm pe hoţ, – zise el, – aci îl avem.

Apoi nu pierdu timp, ci apucă drumul după urma laptelui vărsat şi ajunge până la casa finului.

– Măi, să-l mănânce lupul, să-l mănânce pe el acolo! – îşi zise el mirat şi nedumerit. Finul să-mi fi făcut isprava aceasta?

Nu-i venea să creadă cum finul să fure de la naş, cu nici un chip.

[1] Şt. St. Tuţescu, *Din trecut*, Giurgiu, 1901, pp. 7-8.

– Buna ziua, finule!

– Bine venişi, – sări dintr-o dată finul în picioare, ca cel cu musca pe nas. Ce veste, naşule, ce vânt te aduce pe la noi?

Finul cerca s-o încurce.

– Finule, finule, eu nu venii să şed, ci ştii că vom strica cumetria?

– Ei, dar de ce naşule?

– De ce? Te faci că nu ştii? Fiindcă făcuşi isprava la omul tău, ca lupul în domeniul său. De asta.

– Naşule, naşule nu scoate foc din gură, când eu n-am habar de nimic. Ian spune-mi şi mie ce este?

Atunci naşul îi zise ce-i şi cum, dar finul nu vrea să audă cu nici un chip, ci nega mereu, parcă ar fi apă de prescure. Atunci naşul îi scoase şi-i arată urma lăsată de lapte, care încă se cunoştea, şi-i zise:

– Ei, finule, şi acum vrei să-mi pui ochelari la ochi? Pe lup îl vedem şi urma îi căutăm, faci tu.

Dacă văzu finul că se prinse în praşi, tăcu şi-i ceru pardon, să-l ierte.

– Eu o făcui, tu să nu o faci, naşule, – îi zice el. Văd şi eu că fui ticălos cu fapta urâtă ce făcui, dar lucru ce se făcu, se făcu.

Ce era să-i facă şi naşul! Îl lăsă să şi-o afle de la Dumnezeu.

Şi drept minune rămase de atunci laptele vărsat şi neuscat, încât şi azi îl vezi. De aceea se cheamă *calea laptilui*, Calea lactee[1].

Afară de aceasta, aproape pretutindeni se crede că Drumul robilor a fost făcut de Dumnezeu spre a arăta celor scăpaţi din robie calea întorsului în ţara lor. Unii din aceşti robi se zice că au fost luaţi de tătari; alţii că ar au fost răpiţi de Căpcâni sau Căpcăuni; alţii că au fost luaţi de Traian, alţii că au fost duşi spre miazăzi. Prin Oltenia se crede că e vorba de robii luaţi de turci şi duşi în Turcia[2].

Prin jud. Tecuci se povesteşte că odată au plecat din Moldova o mulţime de oameni ca să se ducă în ţara turcească, să se plângă, de câte răutăţi suferă Moldova.

Cum au ajuns acolo, la scaunul împărăţiei, cine să le mai asculte lor jalba! I-au pus turcii numaidecât la închisoare şi închişi au rămas multă vreme. După ce le-au dat drumul, au rămas acei moldoveni robi.

Într-un rând, zice unul din cei robiţi:

– Măi fraţilor, dar dacă ne-am lua noi încetul, hai-hai, şi-am pleca spre Moldova!

– Ce vorbeşti tu, degeaba, mai frate, dar unde ţi-i Moldova? A fi sute de poşte, măi, până acolo. O ştii tu? Cunoşti tu drumul, ca să mergi până acolo fără

[1] P. Papahagi, *Din lit. pop. a arom.*, pp. 812-814.

[2] Cred. rom. din com. Catanele, jud. Dolj, împărt. de d-l Şt. St. Tuţescu.

ca să întrebi pe cineva? Când te-a auzi cineva că întrebi de ţara noastră, îndată pici la bănuială, şi altă lecuire nu mai ai: moartea îţi ştie de ştire!

Da celălalt, mai bun de cap, le-a zis:

– Hai măi; vom pleca atunci când vor fi turcii la rugăciune, – că ei când sunt la rugăciune, nu ies, să le torni plumb topit pe gât, – şi-am merge numai noaptea, iar ziua ne-am ascunde prin pustietăţi!

Şi aşa au făcut. Au plecat. Ziua stăteau tăinuiţi pe unde-i îndemna Dumnezeu, iar noaptea se luau după *drumul robilor* şi zoreau înainte.

Aşa, s-a întâmplat şi după un an încheiat, au ajuns în Moldova[1].

Prin alte părţi se zice că e vorba de robii pământului nostru, de noi, de toţi, care vom merge la judecata de apoi înaintea lui Dumnezeu, pe această cale, spre a ne da seama de toate câte le-am săvârşit în viaţă.

Prin jud. Tecuci se povesteşte că nişte păgâni au întâlnit o fată care se întorcea spre casa ei, cu cofele pline cu lapte, puse-n cobiliţă. Păgânii, cum au văzut-o, au năzuit la dânsa. Atunci laptele din cobiliţă s-a vărsat; el este dâra albă de pe cer, care se cheamă Calea laptelui. Cobiliţa fetei cu laptele se vede pe aproape, iar cine-i bun la Dumnezeu poate vedea şi fata, cum se şterge pe faţă de laptele care a umplut-o peste tot[2].

Nu va fi lucru de mirat dacă şi prin Rusia se va povesti că această cale a laptelui s-a făcut de când o zână, mergând şi-a vărsat cana cu lapte[3].

Această cale românceleo zugrăvesc pe ouăle de la Paşti, precum arată figurile de mai sus: 8 *a*. în jud. Muscel[4], 7 *b*. în jud. Dâmboviţa, şi 7 *c*. în jud. R.-Sărat.

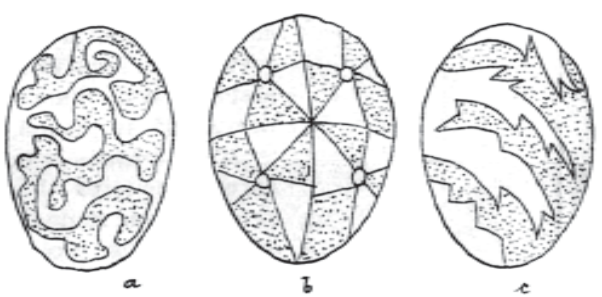

Fig.7.

[1] Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuci.

[2] *Idem*.

[3] *Revue des traditions populaires,* XXII, p. 338.

[4] C. Rădulescu-Codin, S. Mihalache, *Sărbătorile poporului*, Bucureşti, 1909, p. 50. Variante din jud. Tutova şi Buzău, în *Colecţia de ouă încondeiate* de Maria I. Panaitescu, unde se găsesc chipurile *b*. şi *c*.

Cuprins

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI 5

PREFAŢĂ 7

Partea I. CERUL 9

Partea a II-a. SOARELE 21

1. Soarele 21
2. Povestea ciocârliei 45
3. Povestea florii-soarelui 51
4. Povestea cicoarei 57

Partea a III-a. L U N A 59

1. Luna 59
2. Lună nouă 68
3. Lună plină 84
4. „Câte-n lună, toate“ 86

Partea a IV-a. ÎNTUNECIMILE DE SOARE ŞI LUNĂ 95

Partea a V-a. DRAGOSTEA SOARELUI PENTRU LUNĂ 101

Partea a VI-a. STELELE 147

1. Înstelarea 147

2. Stelele 154

3. Stelele căzătoare 165

4. Stelele cu coadă 168

5. Vrăjile la stele 171

Partea a VII-a. DRUMUL ROBILOR 177

Printed and bound in Romania
by punct